

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om sexualbrott

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att bestämmelserna om sexualbrott i strafflagen ändras. Samtidigt ändras även förundersökningslagen, ordningslagen, lagen om transportservice, lagen om näringsförbud, lagen om rättegång i brottmål, lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen, lagen om avbrytande av havandeskap, rättegångsbalken, tvångsmedelslagen, straffregisterlagen, fängelselagen, universitetslagen, yrkeshögskolelagen, lagen om yrkesutbildning och lagen om åtgärder som hindrar spridning av barnpornografi.

En viktig ändring är att bestämmelsen om våldtäkt ändras så att brottet baseras på avsaknad av samtycke. Detta genomförs genom att ett centralt rekvisit för våldtäkt blir samlag med en person som inte deltar frivilligt. Även i fråga om andra sexualbrott blir det centralt att den som är föremål för en sexuell handling inte deltar frivilligt. I analogi med detta ersätts bestämmelsen om tvingande till sexuell handling med en bestämmelse om sexuellt övergrepp. Sexuellt antastande omfattar enligt förslaget också andra handlingar är sådana som inbegriper beröring. Olovlig spridning av sexuell bild blir ett straffbart sexualbrott.

Bestämmelserna om sexualbrott mot barn under 16 år åtskiljs huvudsakligen från de bestämmelser som gäller vuxna. Skyddet för barnets integritet och ostörda utveckling stärks genom de nya brottsbenämningarna våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn. Också skyddet för barn som har fyllt 16 men inte 18 år är med stöd av särskilda bestämmelser fortsättningsvis mer omfattande än det som gäller vuxna. Straffbestämmelserna om bilder som på ett sexuellt sätt visar barn flyttas i strafflagen till kapitlet om sexualbrott och ändras så att regleringen blir strängare.

När det gäller centrala sexualbrott föreslås även bestämmelser om grova gärningsformer. I strafflagens bestämmelser om andra sexualbrott och i de övriga lagarna föreslås närmast preciseringar och tekniska ändringar.

De nya brottsrekvisiten innebär att fler gärningar än i nuläget bestraffas som sexualbrott. Vidare utvidgas definitionen av termen samlag. Straffskalorna för sexualbrott blir strängare, i synnerhet för brott mot barn.

Syftet med propositionen är att stärka skyddet för den sexuella självbestämmanderätten och personliga integriteten. Avsikten är också att förenhetliga och förtydliga bestämmelserna om sexualbrott i strafflagen. Genom propositionen genomförs en del av de mål i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering som gäller rättsstaten.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2023 eller tidigast sex månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	5
1 Bakgrund och beredning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Beredning.....	6
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	6
2.1 Bakgrund och utgångspunkter för de gällande bestämmelserna	6
2.2 Lagstiftningen	7
2.2.1 20 kap. i strafflagen, Om sexualbrott.....	8
2.2.2 17 kap. i strafflagen, Om brott mot allmän ordning.....	19
2.3 Brottsstatistik och undersökningar	20
2.3.1 Statistik.....	20
2.3.2 Undersökningar om sexualbrott	25
2.4 Internationella förpliktelser.....	30
2.5 Bedömning av nuläget.....	34
2.5.1 Utgångspunkter för bedömningen.....	34
2.5.2 Tillämpningsområdet för bestämmelserna om våldtäkt och tvingande till sexuell handling.....	35
2.5.3 Övriga sexualbrott.....	38
2.5.4 Samlag med barn och sexuella handlingar som riktar sig till barn	41
2.5.5 Straff för sexualbrott	46
3 Målsättning	51
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	52
4.1 De viktigaste förslagen.....	52
4.1.1 Nya bestämmelser om sexualbrott	52
4.1.2 Straff som föreskrivs för sexualbrott.....	58
4.1.3 Ändringar i andra bestämmelser i strafflagen och i andra lagar.....	61
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	62
4.2.1 Samhälleliga konsekvenser	62
5 Alternativa handlingsvägar	71
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	71
5.1.1 Bestämmelsen om våldtäkt	71
5.1.2 Ansvar vid oaktsamhet.....	72
5.1.3 Den grova gärningsformen av innehav av barnpornografisk bild.....	76
5.1.4 Preskription	77
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet.....	77
5.2.1 Sverige	78
5.2.2 Norge.....	81
5.2.3 Danmark.....	83
5.2.4 Island.....	84
5.2.5 Tyskland.....	84
5.2.6 Andra länder.....	86
6 Remissvaren och hur de har beaktats i propositionen.....	87
7 Specialmotivering	91

RP 13/2022 rd

7.1 Strafflagen.....	91
7.2 Förundersökningslagen	132
7.3 Ordningslagen	132
7.4 Lagen om transportservice	133
7.5 Lagen om näringsförbud	133
7.6 Lagen om rättegång i brottmål	133
7.7 Lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.....	133
7.8 Lagen om avbrytande av havandeskap.....	134
7.9 Rättegångsbalken	134
7.10 Tvångsmedelslagen	134
7.11 Straffregisterlagen	135
7.12 Fängelselagen.....	135
7.13 Universitetslagen.....	136
7.14 Yrkeshögskolelagen	136
7.15 Lagen om yrkesutbildning.....	136
7.16 Lagen om åtgärder som hindrar spridning av barnpornografi.....	137
8 Ikraftträdande.....	137
9 Förhållande till andra propositioner.....	137
9.1 Samband med andra propositioner.....	137
9.2 Förhållande till budgetpropositionen	137
10 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	137
10.1 Kravet på godtagbarhet	137
10.2 Proportionalitetskravet	138
10.3 Legalitetsprincipen.....	139
LAGFÖRSLAG	141
1. Lag om ändring av strafflagen	141
2. Lag om ändring av förundersökningslagen.....	152
3. Lag om ändring av 7 § i ordningslagen.....	154
4. Lag om ändring av 25 § i lagen om transportservice	155
5. Lag om ändring av 3 § i lagen om näringsförbud	156
6. Lag om ändring av 2 kap. 3 a § och 5 kap. 11 a § i lagen om rättegång i brottmål ...	157
7. Lag om ändring av 16 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.....	158
8. Lag om ändring av lagen om avbrytande av havandeskap.....	159
9. Lag om ändring av 17 kap. 24 § i rättegångsbalken.....	160
10. Lag om ändring av 10 kap. i tvångsmedelslagen	161
11. Lag om ändring av 6 § i straffregisterlagen	163
12. Lag om ändring av 19 kap. 4 och 5 § i fängelselagen.....	164
13. Lag om ändring av 43 a § i universitetslagen.....	166
14. Lag om ändring av 33 § i yrkeshögskolelagen.....	167
15. Lag om ändring av 81 § i lagen om yrkesutbildning.....	168
16. Lag om ändring av 2 § i lagen om åtgärder som hindrar spridning av barnpornografi	169
BILAGOR.....	170
PARALLELLTEXTER	170
1. Lag om ändring av strafflagen	170

RP 13/2022 rd

2. Lag om ändring av förundersökningslagen	188
3. Lag om ändring av 7 § i ordningslagen.....	191
4. Lag om ändring av 25 § i lagen om transportservice	192
5. Lag om ändring av 3 § i lagen om näringsförbud	193
6. Lag om ändring av 2 kap. 3 a § och 5 kap. 11 a § i lagen om rättegång i brottmål ...	194
7. Lag om ändring av 16 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen	196
8. Lag om ändring av lagen om avbrytande av havandeskap.....	198
9. Lag om ändring av 17 kap. 24 § i rättegångsbalken.....	199
10. Lag om ändring av 10 kap. i tvångsmedelslagen	200
11. Lag om ändring av 6 § i straffregisterlagen	203
12. Lag om ändring av 19 kap. 4 och 5 § i fängelselagen.....	205
13. Lag om ändring av 43 a § i universitetslagen.....	207
14. Lag om ändring av 33 § i yrkeshögskolelagen.....	208
15. Lag om ändring av 81 § i lagen om yrkesutbildning.....	209
16. Lag om ändring av 2 § i lagen om åtgärder som hindrar spridning av barnpornografi	210

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Enligt regeringsprogrammet för Sanna Marins regering ska det genomföras en totalreform av lagstiftningen om sexualbrott och utgångspunkterna för reformen ska vara integritet och rätt till sexuell självbestämmanderätt. Definitionen av våldtäkt i strafflagen (39/1889) ska ändras så att den baseras på avsaknad av samtycke och så att rättssäkerheten tillgodoses. Enligt programmet ska de grövsta våldsbrottens och sexualbrottens straffbarhet värderas så, att straffen är på rätt nivå och att de står i proportion både till gärningens skadlighet och till de straff som döms ut för andra brott. Minimistraffen särskilt för grova sexualbrott mot barn kommer att höjas (regeringsprogrammet, s. 93).

När riksdagen godkände regeringens proposition 212/2018 rd om straff för sexualbrott mot barn, godkände riksdagen tre uttalanden (RSv 305/2018 rd):

1) Riksdagen förutsätter att regeringen skyndsamt reviderar bestämmelserna om utnyttjande- och våldtäktsbrott mot barn i strafflagens 20 kap. och överlämnar en proposition om saken till riksdagen. I reformen ska straffen för utnyttjande- och våldtäktsbrott mot barn skärpas ytterligare, särskilt minimistraffen, och regleringstekniken och brottsbeteckningarna bedömas. Man bör särskilt granska regleringstekniken i fråga om gärningar i vilka det ingår samlag, betydelsen av barnets ålder och frågan om huruvida dessa gärningar borde överföras till våldtäktsbrotten. Konsekvenserna för jämställdheten ska beaktas i reformen.

2) Riksdagen förutsätter att regeringen så snart som möjligt inleder en totalreform av 20 kap. i strafflagen och i det sammanhanget gör en översyn av bestämmelserna om de olika sexualbrotten i kapitlet så att de bildar en tydlig och konsekvent helhet. Dessutom bör man särskilt bedöma rekvisitet för våldtäktsbrott i fråga om andra gärningar än de som riktar sig mot barn. Det är bland annat viktigt att bedöma regleringen om offrets hjälplösa tillstånd och en stärkning av samtyckets ställning i definitionen av våldtäktsbrott och andra sexualbrott. Konsekvenserna för jämställdheten ska beaktas i reformen.

3) Riksdagen förutsätter att regeringen i samband med totalreformen av 20 kap. i strafflagen eller separat bedömer utvecklingsbehoven i fråga om de straffbestämmelser om sexualbrott som ingår i andra kapitel i strafflagen. Konsekvenserna för jämställdheten ska beaktas i reformen.

Också lagutskottet i riksdagen har under senare år upprepade gånger fäst vikt vid behovet av en helhetsöversyn av bestämmelserna om sexualbrott (LaUB 37/2010 rd s. 2, LaUB 43/2010 rd s. 4, LaUB 4/2014 rd s. 3 och LaUB 24/2018 rd s. 22). Grundlagsutskottet i riksdagen har i ett utlåtande från 2014 ansett att det i samband med översynen avseende sexualbrott finns anledning att bedöma utsikterna att förnya bestämmelserna i riktning mot ett skrivsätt som bygger på avsaknaden av samtycke, eftersom det skulle understryka våldtäktens karaktär av kränkning av den sexuella självbestämmanderätten och de mänskliga rättigheterna (GrUU 6/2014 rd s. 5).

År 2019 publicerade expertgruppen för bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (GREVIO) en utvärderingsrapport för Finland, där genomförandet av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (FördrS 52–53/2015), nedan Istanbulkonventionen, utvärderas. I rapporten kritiserade GREVIO de finländska bestämmelserna om våldtäkt, och uppmanade bland annat med eftertryck Finland att utan dröjsmål se över alla bestämmelser om sexualbrott i 20 kap. i den finländska strafflagen så

att idén om frivilligt samtycke tas in i lagen. Också CEDAW-kommittén, som övervakar genomförandet av konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (FördrS 68/1986), nedan CEDAW-konventionen, uppmanade 2014 Finland att ändra sina bestämmelser om våldtäkt så att de baseras på samtycke. I utvärderingsförfarandet hos FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har Finland mottagit en motsvarande rekommendation 2017, och på nytt 2021.

I medborgarinitiativet MI 2/2019 rd ("Samtycke2018") föreslås ändringar i 20 kap. 1–5 § i strafflagen som berör sexualbrott. Ett centralt ändringsförslag gäller rekvisitet för våldtäkt, och enligt den föreslagna bestämmelsen är det väsentliga samlag utan samtycke.

1.2 Beredning

I enlighet med riksdagens uttalande (RSv 305/2018 rd) tillsatte justitieministeriet den 11 april 2019 en arbetsgrupp för beredning av en [totalreform av 20 kap. i strafflagen](#).

Till medlemmar i arbetsgruppen utsågs företrädare för justitieministeriet, Helsingfors universitet, Lapplands universitet, Helsingfors tingsrätt, riksåklagarämbetet, Finlands advokatförbund och inrikesministeriet samt en docent i rättspsykologi och en företrädare för Amnesty International Finlands sektionen rf. Under beredningen hörde arbetsgruppen sakkunniga från Högsta domstolen, Helsingfors polisinrättning, Västöliitto, Kehitysvammaliitto, Kehitysvammaisten Tukiliitto, Tyttöjen talo, Institutet för hälsa och välfärd och forskargruppen för forskningsprojektet Kiistely suostumus vid Tammerfors universitet.

Arbetsgruppens betänkande publicerades på finska den 7 juli 2020 Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2020:9, nedan OMML 2020:9, <https://julkaisut.valtion-euvosto.fi/handle/10024/162356>

Arbetsgruppen föreslog att 20 kap. i strafflagen ses över i dess helhet. En central ändring föreslås vara att bestämmelsen om våldtäkt ändras så att den baseras på samtycke genom att det föreskrivs att ett centralt rekvisit för våldtäkt blir samlag med en person som inte deltar frivilligt. Sexuellt antastande omfattar enligt förslaget också andra gärningar är sådana som inbegriper beröring. Olovlig spridning av sexuell bild blir ett straffbart sexualbrott. Det föreslås att bestämmelserna om sexualbrott mot barn huvudsakligen avskiljs från de bestämmelser som gäller vuxna. Skyddet för barnets integritet och ostörda utveckling stärks genom den nya brottsrubriceringen våldtäkt mot barn. De nya brottsrekvisiten i 20 kap. i strafflagen innebär att något fler gärningar än i nuläget bestraffas som sexualbrott. Straffen för sexualbrott föreslås skärpas.

I arbetsgruppens betänkande ingår Amnesty International Finlands avdelning rf:s företrädares avvikande mening.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Bakgrund och utgångspunkter för de gällande bestämmelserna

Principen om skydd för individen oberoende av moraluppfattningar kristalliserades som en utgångspunkt redan i den reform av 20 kap. i strafflagen om sexualbrott som trädde i kraft 1971 (RP 52/1970 rd s. 1, LaUB 11/1970 rd s. 2). Syftet med den tidigare helhetsreform avseende sexualbrott som trädde i kraft 1999 var att stärka skyddet för den sexuella självbestämmanderätten och den personliga integriteten. Enligt motiveringarna till regeringens proposition med

förslag till reformen kan olika personers sexualliv vara väldigt olika. Sexualiteten är en väsentlig del av livet, och kränkningar av sexualiteten medför ofta stor skada. Därför behövs straffbestämmelser till skydd för den sexuella självbestämmanderätten. Utgångspunkten bör vara att var och en har rätt att själv bestämma över sitt sexuella beteende, förutsatt att det inte kränker någon annans sexuella självbestämmanderätt. Dessutom behövs bestämmelser som skyddar barn mot sexuellt utnyttjande. För skyddet för den sexuella självbestämmanderätten har det ingen betydelse vilken sexuell inriktning en kränkning tyder på eller vilket kön kränkaren eller den kränkta personen har. Bestämmelserna bör vara neutrala i dessa avseenden. Den sexuella självbestämmanderätten påverkas inte heller av om parterna är gifta eller annars lever i en parrelation. I reformen betraktades som kränkning av den sexuella självbestämmanderätten bland annat tvingande till att bli föremål för en sexuell handling eller utnyttjande av ett försvarslöst tillstånd i det syftet. Dessutom utsträcktes straffbarheten också till att omfatta utnyttjandet av ställning för att förmå någon annan till en sexuell handling. Att föreskriva om straffbarhet för sådana sexuella handlingar som inte kränker den sexuella självbestämmanderätten ansågs inte höra till kapitlet om sexualbrott (RP 6/1997 rd s. 161–162).

Efter helhetsreformen 1999 har lagstiftningen om sexualbrott setts över genom flera delreformer. Genom reformerna har det straffrättsliga ansvaret utvidgats och straffen har skärpts. I synnerhet straffen för brott mot barn har skärpts kännbart efter helhetsreformen. Tillkomsthistorien för det gällande 20 kap. framgår närmare av regeringens propositioner som berör sexualbrott (bl.a. RP 52/1970 rd, 6/1997 rd, 169/2005 rd, 282/2010 rd, 283/2010 rd, 216/2013 rd, 103/2014 rd, 155/2014 rd, 229/2014 rd, 212/2018 rd).

Den sexuella självbestämmanderätten är ofta kopplad till de grundläggande fri- och rättigheterna, i synnerhet 7 § i grundlagen om personlig frihet och 10 § i grundlagen om skydd för privatlivet och skydd för hälsa. Den personliga friheten som tryggas i 7 § i grundlagen är till sin karaktär en allmän grundläggande rättighet som skyddar inte bara människans fysiska frihet utan också hennes viljas frihet och självbestämmanderätt (RP 309/1993 rd, s. 46). Bland annat har grundlagsutskottet ansett att det privatliv som skyddas i 10 § i grundlagen omfattar friheten för en individ att fritt knyta och upprätthålla relationer till andra samt rätten att bestämma över sig själv och sin kropp, liksom friheten att bestämma över sitt sexuella beteende (RP 309/1993 rd, s. 53, GrUU 17/2006 rd, s. 3, GrUU 15/2001 rd, s. 2, GrUU 6/2014 rd, s. 2). Människans sexualliv är också en viktig del av skyddet för privatlivet enligt artikel 8 i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990, nedan Europakonventionen) (t.ex. P.G. och J.H. v. Förenade kungariket, 25.9.2001, domskäl 56).

2.2 Lagstiftningen

Det föreskrivs om sexualbrott i 20 kap. i strafflagen. I kapitlet föreskrivs det om straff för våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande, sexuellt antastande, sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grov våldtäkt mot barn, utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, köp av sexuella tjänster av ung person, lockande av barn i sexuella syften, besökande av barnpornografisk föreställning, koppleri och grovt koppleri. I 17 kap. i strafflagen, som berör brott mot allmän ordning, ingår bestämmelser om spridning av pornografisk bild, grov spridning av barnpornografisk bild och innehav av barnpornografisk bild.

I 17 kap. i strafflagen finns också andra bestämmelser som berör den sexuella sedligheten, såsom sedlighetssårande marknadsföring och offentlig kränkning av sedligheten. De bestämmelsernas syfte berör huvudsakligen tryggheten av allmän ordning, och därför faller de utanför bedömningen i denna proposition.

Också i flera andra bestämmelser hänvisas det till de bestämmelser i 20 kap. i strafflagen som nämns ovan. Särskilt viktiga är straffbestämmelserna om människohandel i 25 kap. 3 och 3 a § i strafflagen. Också straffbestämmelserna om människohandel syftar bland annat till att skydda skyddet för självbestämmanderätten. Bestämmelsernas primära syfte är dock att skydda individens frihet, och därför faller en utvärdering av dem utanför området för denna proposition.

2.2.1 20 kap. i strafflagen, Om sexualbrott

Våldtäkt

Enligt 20 kap. 1 § 1 mom. i strafflagen ska den som genom våld på person eller med hot om sådant våld tvingar någon till samlag för våldtäkt dömas till fängelse i minst ett och högst sex år. I förarbetena till bestämmelsen karaktäriseras tvånget så att våldet eller hotet om våld ska vara av sådan grad att det är tillräckligt för att bryta ned den andra personens vilja. Det förutsätts inte att den som utsätts för gärningen försätter sig själv i fara, utan det räcker att personen tydligt visar sin ovilja till samlag. Den hotande faran behöver inte heller vara omedelbar, även om tvång genom hot med våld som utförs senare kan anses förutsätta ett hot om ganska allvarligt våld som den hotade till följd av omständigheterna har svårt att avvärja. Vid bedömningen av den tvingande karaktären hos våldet eller hotet om våld finns det skäl att fästa vikt vid hur kraftigt våld som utövas eller med hur kraftigt våld det hotas, och också vid omständigheterna som helhet. I vissa fall kan till exempel den hotades möjlighet att försvara sig utan att försätta sig själv i fara vara så liten att också hot om ganska lindrigt våld kan vara tillräckligt för att bryta ned dennes vilja (RP 6/1997 rd s. 172-173, RP 216/2013 rd s. 5-6, 57).

Enligt 2 mom. ska för våldtäkt också den dömas som genom att utnyttja att någon till följd av medvetlöshet, sjukdom, funktionsnedsättning, rädsla eller något annat hjälplöst tillstånd inte kan försvara sig eller förmår utforma eller uttrycka sin vilja, har samlag med honom eller henne. Med hjälplöst tillstånd avses enligt förarbetena till bestämmelsen sådana situationer när offret till följd av ett mentalt eller fysiskt hinder antingen inte alls eller åtminstone inte i betydande grad förmår stoppa någon annans handlingar. Medvetlöshet innebär att offret är medvetslöst eller oförmöget att utforma eller uttrycka sin vilja. Det kan till exempel bero på sömnmedicin, alkohol eller något annat berusningsmedel. Rädsla är ett tillstånd som beror på rädsla och som lamslår försvarsförmågan därför att den hotade anser det alltför farligt att försvara sig eller till följd av sin rädsla inte förmår handla i enlighet med sin vilja. Som exempel på en sådan situation nämns i förarbetena inbrott i en bostad och en situation när en person som fått bilskjuts förstår att chauffören är i ett sådant tillstånd att också minsta motstånd kan leda till våld. I sådana fall förutsätter tvingande till samlag inte nödvändigtvis någon särskild tvångshandling. Med något annat hjälplöst tillstånd avses till exempel medvetlöshet som orsakats av mediciner eller berusningsmedel, också om personen inte är medvetlös (RP 6/1997 rd s. 173-174, 180; RP 283/2010 rd s. 11; RP 216/2013 rd s. 5-6).

Om våldtäkten med hänsyn till att hotet har varit ringa eller andra omständigheter vid brottet bedömd som en helhet är mindre allvarlig än de gärningar som avses ovan, ska gärningsmannen dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. På samma sätt döms den som med annat hot än sådant som avses i 1 mom. tvingar någon annan till samlag. Enligt förarbetena till lagen kan ett lindrigare fall av våldtäkt till exempel vara att gärningsmannen uttrycker ett lindrigt hot om våld eller något annat hot, till exempel att avslöja någon skadlig information. Hotet bör dock vara sådant att det får den andra personen att gå med på samlag. De ”andra omständigheter vid brottet” som nämns i momentet kan utgöras av exceptionella omständigheter i an-

slutning till brottet. Vid bedömningen av dessa omständigheter ska åtminstone arten och omfattningen av kränkningen av den sexuella självbestämmanderätten beaktas (RP 216/2013 rd s. 58).

I avgörandet HD 2013:96 ansåg det att när offret i fallet hade avvisat gärningsmannens närmanden, uppfyller det tafsande och skuffande in i sovrummet, liksom det senare sittandet på offret, också våldsrekvisitet. Dessutom kunde inte det att det fysiska och verbala motståndet upphört efter närmandena och nekandet till samlag anses innebära samtycke till samlag. Enligt avgörandet utesluts inte uppsåt och befrias inte gärningsmannen från ansvar enbart för att gärningsmannen antar att den andra personen har ändrat sig utan att viljeförändringen har uttryckts tydligt verbalt eller på något annat sätt. Enbart att räkna över en kondom kunde inte under sådana förhållanden betraktas som ett sådant uttryck (domskäl 46 och 48).

Högsta domstolen har också i flera fall tagit ställning till bevisprövningen och hjälplöshet till följd av alkohol vid tillämpningen av våldtäktsbestämmelsen, till exempel HD 2004:60, HD 2013:96 och HD 2019:78. Högsta domstolen har också behandlat frågor om bevisprövning vid sexualbrott till exempel i avgörandena HD 2021:44, HD 2021:5, HD 2019:84, HD 2019:55 och HD 2019:54.

Våldtäktsbestämmelsernas utveckling

Enligt den lag som föregick helhetsöversynen av sexualbrotten 1999 nämndes i rekvisitet för våldtäkt våld eller sådant hot som medför tvingande fara (16/1971). Det ansågs också jämförbart med hot att kvinnan görs "oförmögen att försvara sig". Kravet på tvingande fara ansågs förut-sätta att offret motsätter sig samlag och går med på det endast inför ett tvingande hot. Kravet på tvingande fara ströks 1999, när det ansågs det "att det inte kan krävas att den som gärningen riktar sig mot försätter sig själv i fara för att förhindra gärningen" (RP 6/1997 rd, s. 172). Vid reformen 1999 ändrades också våldtäkt till ett brott som lyder under allmänt åtal, vilket ledde till en ökning i antalet fall som lämnades till åklagaren. I regeringens proposition om den senaste ändringen i våldtäktsbestämmelsen RP 216/2013 rd betonas det också att avsikten med uttrycket "utforma eller uttrycka sin vilja", som används i de gällande bestämmelserna om sexualbrott, är att ange att det inte är fråga om självförsvar vid tillämpningen av bestämmelserna. Enligt propositionen kan en hänvisning enbart till "försvarslöshet" obefogat föra tankarna till enbart fysiskt försvar, trots att detta inte varit avsikten (s. 59).

I en bedömningspromemoria från justitieministeriet 2012 bedömdes det om avsaknad av samtycke uttryckligen borde nämnas i rekvisitet för våldtäkt (Justitieministeriet, utredningar och anvisningar 25/2012). I regeringens proposition RP 216/2013 rd om sexualbrott stannade man för att inte föreslå någon sådan ändring. Skälen till detta var bland annat att det de facto inte ansågs motsvara sexualbeteendet att bygga lagstiftningen på ett uttryckligt samtycke, och det framfördes också en oro för att större vikt än i nuläget vid förundersökningen och rättegången fästs vid offrets beteende vilket kan göra försvåra offrets ställning i straffprocessen. I propositionen ansågs uppfattningen att våldtäktsbrotten i Finland ska vara brott som grundar sig på våld motiverad i fråga om 20 kap. 1 § 1 mom. i strafflagen, men det fästes vikt vid att det i 2 mom. också ingår sådana gärningsformer som inte förutsätter utövande av våld (RP 216/2013 rd, s. 35-38).

Skyddet för den sexuella självbestämmanderätten har under senare år stärkts genom olika reformer i vilka straffbarheten för våldtäkt har utsträckts till att omfatta flera slags gärningar. Straffskalorna har också skärpts. År 2011 föreskrevs det att samlag med en hjälplös person är våldtäkt oberoende av vilken gärningsmannens roll är vid hjälplöshetens uppkomst (RP 283/2010 rd). Tidigare betraktades en sådan gärning som sexuellt utnyttjande enligt 20 kap. 5 § i strafflagen,

om gärningsmannen inte hade medverkat till hjälplöshetens uppkomst. År 2014 upphävdes 20 kap. 3 § i strafflagen om tvingande till samlag i fråga om gärningar som ansågs lindrigare än våldtäkt, och sådana gärningar blev straffbara som våldtäkt enligt 3 mom. som fogades till 1 §. Vidare utvidgades definitionen av samlag till att också omfatta inträngande i någon annans anus (RP 216/2013).

Grov våldtäkt

Det döms för grov våldtäkt, om vid våldtäkt 1) någon orsakas svår kroppsskada, en allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge, 2) brottet begås av flera eller genom brottet orsakas synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande, 3) brottet begås mot ett barn som är under arton år, 4) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt eller 5) används skjut- eller eggvapen eller något annat livsfarligt hjälpmedel eller annars hotas med allvarligt våld, och våldtäkten även bedömd som en helhet är grov. Straffskalan är då fängelse i minst två och högst tio år.

Enligt motiveringen till 1 mom. 1 punkten motsvarar bestämmelsen till denna del delvis den punkt som ingår i rekvisitetet för grov misshandel. Enligt motiveringen till 2 punkten kan synnerligen kännbart lidande typiskt sett orsakas av att man blir våldtagen av flera personer. Synnerligen kännbart psykiskt lidande kan också orsakas av en exceptionellt skrämmande miljö eller av att andra personer följer med gärningen, också om de inte är delaktiga i gärningen. En våldtäkt kan också orsaka särskilt svår smärta, trots att den inte medför någon sådan följd som avses i 1 punkten. Av de sätt som nämns i 4 punkten motsvarar de två första den andra kvalificeringsgrunden för grov misshandel. Det kan anses att det finns en nyansskillnad mellan råhet och grymhet. Vid råhet betonas våldets fysiska grovhet. Grymhet kan till exempel yppa sig i form av våld mot en försvarslös person. En våldtäkt kan begås på ett synnerligen förnedrande sätt till exempel om den sker i åsyn av offrets närmaste eller om våldtäktsoffret förnedras på något annat sätt. Som femte grund i momentet nämns att vid våldtäkten används skjut- eller eggvapen eller något annat livsfarligt hjälpmedel. En i stort sett motsvarande kvalificeringsgrund ingår också i bestämmelserna om grovt rån och grov misshandel. Till skillnad från de bestämmelserna förutsätter grov våldtäkt dock inte att det livsfarliga hjälpmedlet är jämförbart med ett vapen. Man har gått in för en mer omfattande tillämpning av kvalificeringsgrunden bland annat för att den fysiska närhet mellan den som hotar och den som hotas som är typisk vid våldtäkt minskar skillnaden i farlighet mellan vapen och andra livsfarliga hjälpmedel (RP 6/1997 rd s. 174, se även RP 216/2013 rd). År 2014 fogades en tredje punkt som gäller minderåriga till bestämmelsen (RP 216/2013 rd).

I avgörandet HD 2017:69 ansåg högsta domstolen att helhetsbedömningen av brottets grovhet vid våldtäkt kan vara olika beroende på vilken kvalificeringsgrund det är fråga om. I rättspraxis angående våldtäkt har gärningens grovhet ansetts öka bland annat till följd av att gärningen pågår länge, är planmässig eller innefattar frihetsberövande eller brott mot hemfriden (domskäl 15). I det aktuella fallet ansågs en våldtäkt som begicks av flera gärningsmän inte grov betraktat som helhet (domskäl 28).

Tvingande till sexuell handling

Enligt 20 kap. 4 § i strafflagen ska den som med våld eller hot tvingar en annan att företa eller underkasta sig någon annan sexuell handling än en sådan som avses i 1 § och handlingen väsentligen kränker den andras sexuella självbestämmanderätt dömas för tvingande till sexuell handling. För tvingande till sexuell handling ska också den dömas som genom att utnyttja att någon till följd av medvetlöshet, sjukdom, handikapp, rädsla eller något annat hjälplöst tillstånd inte kan försvara sig eller förmår utforma eller uttrycka sin vilja, förmår honom eller henne

att företa en i 1 mom. avsedd sexuell handling eller att underkasta sig en sådan handling och denna handling väsentligt kränker personens sexuella självbestämmanderätt. Tvingande till sexuell handling gäller sådana sexuella handlingar som avses i 10 § 2 mom., det vill säga andra handlingar än samlag. Straffskalan är böter eller fängelse i högst två år. I övrigt motsvarar rekvisitet för tvingande till sexuell handling i stor utsträckning rekvisitet för våldtäkt (RP 6/1997 rd s. 176).

Sexuellt utnyttjande

Enligt 20 kap. 5 § i strafflagen ska för sexuellt utnyttjande dömas den som genom att utnyttja sin ställning förmår en person som 1) är under aderton år och i en skola eller annan inrättning står under gärningsmannens bestämmanderätt eller övervakning eller i något annat därmed jämförbart underordnat förhållande till gärningsmannen, 2) är under aderton år och vars förmåga att självständigt besluta om sitt sexuella beteende på grund av hans eller hennes omogenhet samt ålderskillnaden mellan parterna är väsentligt svagare än gärningsmannens, genom att grovt missbruka dennas omogenhet, 3) vårdas på ett sjukhus eller en annan inrättning och på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller något annat svaghetstillstånd har en väsentligt nedsatt förmåga att försvara sig eller utforma eller uttrycka sin vilja, eller 4) är synnerligen beroende av gärningsmannen, som grovt missbrakar beroendeställningen, till samlag eller att företa eller underkasta sig någon annan sexuell handling som väsentligt kränker hans eller hennes sexuella självbestämmanderätt. Straffskalan för sexuellt utnyttjande är böter eller fängelse i högst fyra år.

Sexuellt utnyttjande skiljer sig från bestämmelsen om våldtäkt genom att det inte förutsätts tvingande våld eller hot om sådant våld. Bestämmelsens syfte är att skydda personer i en svagare ställning mot sexuellt utnyttjande i större omfattning än bestämmelserna om våldtäkt gör. När en person i en sådan situation som avses i bestämmelsen är offer för ett våldtäktsbrott tillämpas bestämmelserna om våldtäkt, inte bestämmelsen om sexuellt utnyttjande (RP 6/1997 rd s. 179).

I rättspraxis har det ansetts att förmående av ett 16–17-årigt barn till sexuella handlingar genom att till exempel utnyttja ställningen som tränare kan anses omfattas av tillämpningsområdet för 1 punkten (Östra Finlands hovrätt R 18/172). I förarbetena till bestämmelsen tas det inte direkt ställning till motsvarande situationer som inträffar vid ungas hobbyverksamhet på fritiden.

Sexuellt antastande

Bestämmelsen om sexuellt antastande i 20 kap. 5 a § i strafflagen trädde i kraft 2014. Bestämmelsen är alltså relativt ny. Enligt bestämmelsen ska den dömas för sexuellt antastande som genom beröring utsätter en person för en sexuell handling som är ägnad att kränka personens sexuella självbestämmanderätt ska, om inte straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i 20 kap. Straffskalan är böter eller fängelse i högst sex månader.

Ordet "beröring" i bestämmelsen innebär enligt förarbetena att det inte är fråga om en normal lätt beröring i förbifarten, till exempel i en folksamling, utan om en gärning som förutsätter en viss intensitet. Det är fråga om att man stryker, kramar, klappar eller utför någon annan liknande gärning på någon annan. Eftersom det är fråga om skydd för den sexuella självbestämmanderätten, ska beröringen riktas mot en sådan kroppsdel som normalt anses ha en sexuell innebörd, såsom åtminstone bröst, könsorgan, bak eller lår. Också att kyssa någon annan kan betraktas som sådan beröring som här avses (RP 216/2013 rd s. 59).

I ärendet HD 2019:104 åtalades avdelningschefen vid en inrättning inom försvarsmakten, kommodor A för sexuellt antastande av en civilperson i försvarsmaktens lokaler och för tjänstgöringsbrott. Enligt åtalet hade A genom kyssar och olika slags beröringar utsatt målsäganden för en sexuell handling som varit ägnad att kränka målsägandens sexuella självbestämmanderätt. Enligt åtalet för tjänstgöringsbrott hade A genom att handla på detta sätt brutit mot en skyldighet som hört till tjänstgöringen och mot genom reglemente utfärdade bestämmelser. Högsta domstolen ansåg att A:s förfarande genom vilket A hade gjort sig skyldig till sexuellt antastande hade ett tillräckligt samband med A:s tjänstgöring. Då A ansågs ha brutit mot bestämmelser om militär ordning, dömdes A utöver för sexuellt antastande också för tjänstgöringsbrott till ett kombinerat bötesstraff på 80 dagsböter.

Högsta domstolen förkastade åtalet för sexuellt antastande i avgörandet HD 2020:38. I det fallet hade A, 42 år, och B, 18 år, träffats i en restaurang, där A hade bjudit B på drinkar, med sin hand på B:s rygg lett B ut på terrassen för att sitta bredvid sig och berättat för B om sin förtjusning. Därefter hade A lagt sin arm över B:s axlar och uppgett sig kunna "staka" för B. B hade försökt lämna A:s sida, men A hade gripit om B:s handled och sagt att B inte ska gå någonstans. Högsta domstolen ansåg i sin dom att sexuella uttalanden kan ge vissa fysiska beröringar, som under andra omständigheter är godtagbara, en sexuell karaktär. I det aktuella fallet hade dock den fysiska beröringen varit så liten och normal, att dess karaktär inte hade förändrats enbart till följd av de sexuella förslagen (domskäl 18 och 20).

Lagstiftningens utveckling

I regeringens proposition 216/2013 rd föreslogs det att till 20 kap. i strafflagen fogas en bestämmelse om sexuellt ofredande, som hade gällt den som genom beröring eller på något annat lika allvarligt sätt utsätter en person för en sexuell handling som är ägnad att kränka personens sexuella självbestämmanderätt. Enligt propositionen kan man med beröring i fråga om gärningens allvarlighet jämställa vissa handlingar som snarare kan anses vara ägnade att kränka den psykiska än den fysiska självbestämmanderätten (se RP 216/2013 rd, s. 60–61). I den lag som godkändes efter utskottsbehandlingen i riksdagen gick man in för att avgränsa bestämmelsens tillämpningsområde till beröring, och rubriken ändrades till sexuellt antastande (GrUU 6/2014 rd, LaUB 4/2014 rd).

När 20 kap. 5 a § i strafflagen stiftades ansåg grundlagsutskottet det med hänsyn till bestämmelserna i 7, 10 och 22 § i grundlagen motiverat att den enskilde skyddas mot sådant ofredande av den sexuella självbestämmanderätten som avses i förslaget också med de medel strafflagen erbjuder. Trots det ansåg grundlagsutskottet att det att man på förslaget sätt lämnar tillvägagångssättet öppet ("genom beröring eller på något annat lika allvarligt sätt") i princip måste anses problematiskt med avseende på den straffrättsliga legalitetsprincipen. Enligt utskottets uppfattning är det ändå betecknande för sexuellt ofredande att handlingen kan utföras på många olika sätt. I motiven till bestämmelserna har man mångsidigt beskrivit olika omständigheter och situationer där någon kan anses ha blivit utsatt för en sexuell handling på ett sätt som kan jämföras med beröring, menade utskottet. Men utskottet såg det som viktigt att lagutskottet preciserar rekvisitet exempelvis genom att ta in några av de tillvägagångssätt som nämns i motiven för att man tillräckligt väl på förhand ska kunna bedöma vilka slag av handlingar som kriminaliseras (GrUU 6/2014 rd).

Lagutskottet konstaterade i sitt betänkande att kriminaliseringen av ofredande på ett allmänt plan är problematisk, eftersom tillvägagångssättens mångfald och den subjektiva upplevelsen av ofredande gör det svårt att utforma en straffbestämmelse som uppfyller den straffrättsliga legalitetsprincipens krav på exakthet. Utskottet betonade att rekvisitsmomenten "på något annat lika allvarligt sätt" och "sexuell handling" samt "handling som är ägnad att kränka personens

sexuella självbestämmanderätt" när de provas separat eventuellt kan anses tillräckligt exakta, men sammantagna bildar de en helhet på grundval av vilken straffbarhetens utsträckning blir oklar.

Utskottet fäste ytterligare avseende vid det som sägs i propositionsmotiven, att "i sista hand måste man dock i varje enskilt fall avgöra var gränsen för godtagbart sexuellt handlande går under de aktuella omständigheterna och med beaktande av relationen mellan gärningsmannen och den som utsätts för handlingen." (RP 216/2013 rd s. 62/II). Utskottet ansåg det inte acceptabelt att gränserna för straffbarhet är så otydliga. Utifrån utredning var utskottet också tveksamt till att precisera bestämmelsen med exempel, eftersom också den förteckningen borde täcka in en mångfald av situationer för att motsvara syftet med bestämmelsen. Också denna aspekt talade för att den föreslagna parallella klausulen "något annat lika allvarligt sätt" är svårtolkad. Sammanfattningsvis ansåg lagutskottet att "det i det här skedet är motiverat att begränsa begreppet sexuellt ofredande till situationer som inbegriper beröring och utvidga straffbarheten först när det är möjligt att bedöma på vilken nivå tröskeln för straffbarhet i praktiken lägger sig." (LaUB 4/2014 rd).

Sexuella handlingar som riktar sig till barn

Det föreskrivs om sexualbrott mot barn i 20 kap. 6, 7 och 7 b § i strafflagen (sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grov våldtäkt mot barn). De bestämmelserna tillämpas parallellt med bestämmelserna om våldtäktsbrott så att till exempel vid våldtäkt mot barn tillräknas såväl ett våldtäktsbrott som ett sexuellt utnyttjandebrott mot barn. Om bestämmelserna om grov våldtäkt och grovt sexuellt utnyttjande av barn blir tillämpliga, döms gärningsmannen för grov våldtäkt mot barn enligt 7 b §.

Enligt 6 § döms för sexuellt utnyttjande av barn den som genom beröring eller på något annat sätt utsätter ett barn som är under 16 år för en sexuell handling som är ägnad att skada barnets utveckling eller förmår barnet att företa en sådan handling. Enligt 2 mom. döms för sexuellt utnyttjande av barn också den som har samlag med ett barn som inte har fyllt 16 år, om inte brottet bedömt som en helhet är grovt på det sätt som avses i 7 § om grovt sexuellt utnyttjande av barn. För sexuellt utnyttjande av barn döms dessutom den som handlar på ett sätt som avses i 1 mom. eller ovan i detta moment med ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år, om gärningsmannen är barnets förälder eller står i en ställning till barnet som motsvarar en förälders och bor i samma hushåll som barnet.

Det döms för sexuellt utnyttjande av barn enligt 7 § i sådana fall där gärningsmannen har samlag med ett barn som inte har fyllt 16 år eller, i ett fall som avses i 6 § 2 mom., med ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år, eller vid sexuellt utnyttjande av barn a) brottet begås mot ett barn vars ålder eller utvecklingsnivå är sådan att brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada, b) brottet begås på ett synnerligen förnedrande sätt, eller c) brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada på grund av det speciella förtroende som barnet hyser för gärningsmannen eller på grund av att barnet på något annat sätt står i särskilt beroende ställning till gärningsmannen, och brottet även bedömt som en helhet är grovt. Enligt 7 b § ska dessutom den som gör sig skyldig till grov våldtäkt och samtidigt till i 7 § 1 mom. 1 punkten avsett grovt sexuellt utnyttjande av barn för grov våldtäkt mot barn dömas till fängelse i minst fyra och högst tolv år.

Bestämmelserna om sexuellt utnyttjande av barn innefattar också en begränsningsbestämmelse (20 kap. 7 a § i strafflagen), enligt vilken en handling inte ska anses som sexuellt utnyttjande av barn eller som i 7 § 1 mom. 1 punkten avsett grovt sexuellt utnyttjande av barn, om den inte kränker den sexuella självbestämmanderätten för den som utsattes för handlingen och det inte råder någon stor skillnad i ålder samt själslig och kroppslig mognad mellan parterna. Syftet att

skydda barn mot sexuellt utnyttjande kräver inte att ungas inbördes sexuella relationer begränsas om de inte innebär att den ena parten utnyttjas (RP 6/1997 rd, s. 183, RP 282/2010 rd, s. 48, 105–106). Med stöd av ställningstaganden i rättsdoktrinen och rättspraxis kan det konstateras att en åldersskillnad på omkring fem år ofta anses som en övre gräns för tillämpningen av undantagsbestämmelsen, om målsägandes ålder ligger nära skyddsåldersgränsen. Om målsägandens ålder ligger längre från skyddsåldersgränsen, har en mindre åldersskillnad mellan parterna ansetts krävas för att begränsningsbestämmelsen ska bli tillämplig. I detta sammanhang bör också gärningens art beaktas (Ojala 2012, s. 118; Hirvelä 2006, s. 446, se även HD 2021:15, domskäl 20).

Högsta domstolen har tagit ställning till sexuellt utnyttjande av barn till exempel i ärendena HD 2018:60, HD 2018:70, HD 2018:74, HD 2019:54, HD 2020:85, HD 2021:15 och HD 2021:22. I ärendena HD 2018:74 och HD 2021:22 bedömdes tillämpningen av begränsningen enligt 20 kap. 7 a § i strafflagen.

Straffskalan för sexuellt utnyttjande av barn är fängelse i minst fyra månader och högst sex år, för grovt sexuellt utnyttjande av barn fängelse i minst ett och högst tio år och för grov våldtäkt mot barn fängelse i minst fyra och högst tolv år.

Lagstiftningens utveckling

År 2011 gjordes flera betydande ändringar i bestämmelserna om sexualbrott mot barn. En stor förändring med tanke på praxis var att samlag med barn kvarstod som kvalificeringsgrund för grov våldtäkt mot barn. I lagens förarbeten konstaterades att en gärning som innefattar samlag som utgångspunkt är allvarligare med tanke på skyddet för ungas sexuella självbestämmanderätt och fysiska integritet än annan beröring eller verbala kränkningar (RP 282/2010 rd, s. 14-15). Därför bör gärningar som lett till samlag enligt propositionen i regel bedömas strängare, även om de inte innefattar sådant våld eller hot om våld som uppfyller rekvisitet för våldtäkt. Den relativa andelen domar för grova gärningsformer har ökat avsevärt efter ändringen.

Andra ändringar som genomfördes 2011 var att kravet på upphetsning eller strävan efter tillfredsställelse hos gärningsmannen ströks i definitionen på sexuell handling, och att minimistrafket för grundformen av sexuellt utnyttjande av barn höjdes från fängelse i 14 dagar till fängelse i fyra månader. Därmed skärptes straffskalan för sexuellt utnyttjande av barn som innefattar samlag i praktiken från fängelse i 14 dagar till fängelse i ett år, när utöver strafflatituden också rekvisitet ändrades. Till 20 kap. i strafflagen fogades också två nya paragrafer: kriminaliseringen av lockande av barn i sexuella syften (8 b §) som har samband med det så kallade grooming-fenomenet och besökande av barnpornografisk föreställning (8 c §).

Samtidigt ändrades också begränsningsbestämmelsen i kapitlet. Tidigare förelåg inte sexuellt utnyttjande av barn om det inte var stor skillnad antingen i ålder eller själslig och fysisk mognad mellan parterna. Efter ändringen har tillämpning av begränsningsbestämmelsen förutsatt att det inte råder någon stor skillnad i någotdera avseendet, varken i ålder eller i själslig och kroppslig mognad (RP 282/2010 rd, s. 105-106).

Bakom ändringarna 2011 låg såväl nationella skäl som internationella förpliktelser, i synnerhet ikraftträdandet av Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (FördrS 88/2011), nedan Lanzarotekonventionen.

År 2014 fogades till definitionen av grov våldtäkt att brottet begås mot ett barn under 18 år (RP 216/2013 rd). I april 2019 trädde ändringar i kraft genom vilka det föreskrevs att en gärning som uppfyller rekvisitetet för grovt sexuellt utnyttjande av barn och grov våldtäkt är straffbart som grov våldtäkt mot barn, och minimistraffet för gärningen höjdes till fängelse i fyra år. I samma sammanhang höjdes maximistraffet för sexuellt utnyttjande av barn från fängelse i fyra år till fängelse i sex år (RP 212/2018 rd).

Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel

Syftet med bestämmelsen om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel i 20 kap. 8 § i strafflagen är att utvidga skyddet för personer som är föremål för koppleri och människohandel. Med stöd av den bestämmelsen döms den som genom att utlova eller ge en ersättning som representerar ett direkt ekonomiskt värde får någon som är föremål för ett brott som avses i 20 kap. 9 eller 9 a § eller i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling, om gärningen inte utgör brott enligt 20 kap. 8 a § i strafflagen. Straffskalan för brottet är böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt 2 mom. söms för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel också den som drar fördel av en ersättning enligt 1 mom. som utlovats eller getts av en tredje part genom att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling med en person som är föremål för ett brott som avses i det momentet. Enligt 3 mom. döms för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel likaså den som begår en i 1 eller 2 mom. avsedd gärning trots att gärningsmannen har haft skäl att misstänka att den i 1 eller 2 mom. avsedda personen är föremål för ett brott som avses i 9 eller 9 a § eller i 25 kap. 3 eller 3 a §.

Bestämmelsen fogades till strafflagen 2006 (743/2006, RP 221/2005 rd). Bestämmelsen ändrades senare så att gärningen är straffbar också vid vållande (384/2015). Ett viktigt skäl till det utvidgade tillräknandet är att tröskeln för tillämpning av bestämmelsen i rättspraxis har satt sig högre än vad som kunde förutspås när lagen godkändes (RP 229/2014 rd, s. 5, LaUB 38/2014 rd s. 2).

Köp av sexuella tjänster av ung person

Med stöd av 20 kap. 8 a § i strafflagen straffas för köp av sexuella tjänster av ung person den som genom att utlova eller ge en ersättning får någon som är under 18 år att ha samlag eller företa någon annan sexuell handling. För köp av sexuella tjänster av ung person döms även den som använder ovan avsedda sexuella tjänster, för vilka någon annan har utlovat eller gett ersättning. Straffskalan för gärningen är böter eller fängelse i högst två år. Bestämmelsen kan tillämpas parallellt med andra sexualbrott, till exempel sexuellt utnyttjande av barn.

Bestämmelsen trädde i kraft den 1 januari 1999, och därefter har den ändrats så att straffskalan har skärpts från ett halvt år först till ett år (RP 34/2004 rd) och sedan till två år (RP 282/2010 rd). Bestämmelsen utsträcktes också till att omfatta fall när någon annan utlovar eller ger en ersättning för tjänsterna (RP 221/2005 rd). En viktig bakgrundsfaktor till ändringarna var de internationella förpliktelser som binder Finland.

Lockande av barn i sexuella syften

För lockande av barn i sexuella syften straffas med stöd av 20 kap. 8 b § den som föreslår ett möte eller andra kontakter med barn så att det av förslagets innehåll eller av omständigheterna annars framgår att syftet är att på det sätt som avses i 17 kap. 18 § 1 mom. framställa bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar ett barn eller att rikta ett brott som är straffbart som sexuellt utnyttjande av barn eller grovt sexuellt utnyttjande av barn mot ett barn.

Om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag, döms enligt 2 mom. för lockande av barn i sexuella syften också den som lockar en person som är under 18 år att ha samlag eller företa någon annan sexuell handling som avses i bestämmelsen om köp av sexuella tjänster av ung person, eller att uppträda i en anordnad pornografisk föreställning. Straffskalan är böter eller fängelse i högst ett år.

2 mom. baseras på Lanzarotekonventionen (RP 282/2010 rd). Att värva eller förmå ett barn att delta i barnprostitution eller pornografiska föreställningar anges också vara straffbart i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi samt om ersättande av rådets rambeslut 2004/68/RIF, nedan direktiv 2011/93. Enligt förarbetena till bestämmelsen kan sådant lockande som avses i 2 mom. bestå i att gärningsmannen gör en ung person som har ont om pengar uppmärksam på möjligheten till inkomster genom försäljning av sexuella tjänster eller till exempel genom stripteaseföreställningar. Gärningsmannen kan också förmå personen att ta emot logi i utbyte mot sexuella tjänster. I sådana fall kan gärningsmannen utöver lockandebrottet göra sig skyldig också till andra brott, till exempel medhjälp till köp av sexuella tjänster av ung person (RP 282/2010 rd, s. 108; LaUB 43/2010 rd).

Enligt förarbetena till bestämmelsen kommer i praktiken människohandels- och koppleribrott i fråga som sådana brott med strängare straff som avses i 2 mom., och det är till ingen del fråga om en inskränkning i tillämpningsområdet för straffbestämmelserna för de brotten. Avsikten är att döma för lockandebrott enligt 2 mom. i synnerhet i sådana fall där gärningsmannen inte på det sätt som förutsätts för människohandelsbrott kan anses själv utnyttja den person som är föremål för brottet eller annars dra avsevärd ekonomisk nytta på det sätt som är utmärkande för människohandels- och koppleribrott, till exempel så att den som gynnas endast är föremål för lockandet. Enligt förarbetena är det möjligt att rekvisitet för människohandels- eller koppleribrott inte uppfylls därför att något annat rekvisitelement för de brotten fattas (RP 282/2010 rd s. 107). Till denna del finns det skäl att precisera att ekonomisk nytta inte är en förutsättning för tillämpning av 25 kap. 3 § om människohandel (RP 34/2004 rd s. 92-99).

Sådana brott med strängare straff som särskilt nämns i förarbetena till bestämmelsen är de utnyttjandebrott som kriminaliseras i 20 kap. 6 och 7 § i strafflagen, samt köp av sexuella tjänster av ung person som kriminaliseras i 8 a § i det kapitlet. Om gärningsmannen förleder en person som är under 16 år (eller i vissa fall en 16- eller 17- åring) att uppträda i en anordnad pornografisk föreställning och själv följer föreställningen, gör sig gärningsmannen inte skyldig till lockande av barn i sexuella syften utan till sexuellt utnyttjande av barn eller, beroende av omständigheterna, till grovt sexuellt utnyttjande av barn. Om den som förleder en person som är under 18 år att sälja sexuella tjänster själv köper dessa tjänster, ska gärningsmannen dömas för köp av sexuella tjänster av ung person (RP 282/2010 rd, s. 107).

Besökande av en barnpornografisk föreställning

Enligt 20 kap. 8 c § i strafflagen straffas den som besöker en anordnad föreställning där en person som inte har fyllt 18 år uppträder på ett sedlighetssårande sätt. Straffskalan för gärningen är böter eller fängelse i högst två år.

Den bestämmelsen fogades till strafflagen 2011, och den baseras på skyldigheterna enligt Lanzarotekonventionen (RP 282/2010 rd).

Koppleri och grovt koppleri

Enligt 20 kap. 9 § i strafflagen döms för koppleri den som för att skaffa sig själv eller någon annan ekonomisk vinning 1) ordnar ett rum eller något annat ställe för samlag eller en därmed jämförlig sexuell handling som utförs av någon mot ersättning eller för en uppenbart sedlighets-sårande handling som mot ersättning utförs av ett barn under 18 år, 2) väsentligt främjar en sådan handling genom att som en etablerad del av sin affärsverksamhet inkvartera någon som utför handlingen, 3) genom förmedling av kontaktuppgifter eller på annat sätt marknadsför att någon utför sådana handlingar, medveten om att detta handlande väsentligt främjar gärningens fullbordan, 4) på annat sätt utnyttjar att någon utför sådana handlingar, eller 5) förleder någon till sådana handlingar. Straffskalan för gärningen är böter eller fängelse i högst två år. I 9 a § i samma kapitel föreskrivs det om den grova gärningsformen av gärningen, och kvalificeringsgrunderna är att avsevärd ekonomisk vinning eftersträvas, särskild planmässighet eller att brottet riktar sig mot ett barn under 18 år. Straffskalan för grovt jaktbrott är fängelse i minst fyra månader och i högst fyra år.

Bestämmelsen om koppleri fogades till strafflagen 1998 (RP 117/1997 rd och RP 6/1997 rd). Bestämmelsen utvidgades till att också omfatta gärningar mot barn 2004 utifrån regeringens proposition 34/2004 rd. Bakom utvidgningen låg skyldigheterna enligt det rambeslut som föregick direktiv 2011/93 att bland annat kriminalisera ekonomisk nytta av barnprostitution och av barns deltagande i pornografiska föreställningar samt annat utnyttjande av barn för sådana syften. Den tidigare bestämmelsen om koppleri omfattade skyldigheterna i fråga om prostitution, men deltagande i pornografiska föreställningar ansågs falla utanför bestämmelsens tillämpningsområde (RP 34/2004 rd s. 85).

Enligt förarbetena är sådana sedlighetssårande handlingar som utförs av ett barn under 18 år som avses i bestämmelsen deltagande i pornografiska filmer eller föreställningar mot ersättning eller att vara modell vid produktion av pornografiska bilder. I förarbetena hänvisas det också till den dåvarande 17 kap. 19 § i strafflagen om innehav av barnpornografisk bild, enligt vilken som barnpornografisk bild betraktas en bildupptagning som föreställer ett barn som har samlag eller ett därmed jämförbart könsumgänge eller på något annat sätt som är uppenbart sedlighets-sårande. Enligt den tidigare propositionen till vilken det hänvisas i förarbetena (RP 6/1997 rd, s. 189) kan bland annat posering som modell vid produktionen av en sedlighetssårande bild betraktas som en sådan sexuell handling som avses i bestämmelsen. Enligt bestämmelsens ordalydelse och motiveringar berör kriminaliseringen alltså endast nytta av sexuella handlingar som begås mot ersättning, också om gärningsmannen eller objektet är ett barn. I regeringens proposition 103/2014 rd förtydligades tillämpningsområdet för människohandels- och kopple-ribrott när det konstaterades att koppleri som riktas mot barn under 18 år i regel bör bedömas som människohandelsbrott (s. 33 och 46).

Under riksdagsbehandlingen fogades bestämningen "uppenbart" till bestämmelsen före termen "sedlighetssårande handling". I lagutskottets betänkande (LaUB 4/2004 rd, s. 6) motiverades tillägget med att avsikten enligt förarbetena var att bestämmelsen skulle vara samstämmig med den dåvarande 17 kap. 19 §, där det talades om en uppenbart sedlighetssårande handling. Sedermera har dock kravet på uppenbarhet strukits i 19 § i det kapitlet, när bestämmelserna om barnpornografiskt material har förenhetligats (RP 282/2010 rd s. 103). I samband med ändringen har ingen bedömning gjorts av behovet att ändra bestämmelserna om koppleri så att kravet på uppenbarhet stryks också där.

Definitioner

Enligt definitionen i 20 kap. 10 § 1 mom. i strafflagen avses med samlag inträngande med könsorgan i en annans kropp eller sexuellt inträngande i en annans könsorgan eller anus eller tagande av en annans könsorgan i sin kropp. Enligt 2 mom. avses med sexuell handling en gärning som har en väsentligt sexuell innebörd med hänsyn till gärningsmannen och den som gärningen riktar sig mot samt gärningsomständigheterna.

Utgångspunkten är att definitionen av samlag är könsneutral (LaUB 4/2014 s. 7–8). Enligt förarbetena till bestämmelsen gäller definitionen av samlag utöver inträngande i könsorgan eller anus också samlag som genomförs med eller riktar sig till munnen (RP 6/1997 rd s. 188). Enligt bestämmelsens ordalydelse kan det dessutom också vara fråga om inträngande i mannens könsorgan (HD 2000:90 och HD 2005:54).

Enligt regeringens proposition med förslag till bestämmelsen är ett tillvägagångssätt uttryckligen samlag som genomförs med eller riktar sig till munnen, och vidare har det ansetts att det saknar betydelse om samlaget sker mellan personer av olika eller samma kön (RP 6/1997 rd s. 188). I regeringens proposition sägs det om tvingande till sexuell handling att smekning av någon annans könsorgan eller så kallad oralsex, som inte innefattar penetrering, bedöms som en övrig sexuell handling (RP 283/2010, s. 4). Inte heller i Helsingfors hovrätts dom den 13 december 2018 (R 18/658) ansågs slickandet av en kvinnas klitoris uppfylla definitionen på samlag. Hovrätten ansåg att slickande av klitoris med tungan inte enligt allmänt språkbruk kan anses utgöra inträngande i kvinnans kropp via kvinnans könsorgan, och att det inte heller var fråga om att kvinnans könsorgan togs i den egna kroppen, och därför kunde handlingen inte betraktas som ett samlag.

Enligt definitionen ska inträngandet vara sexuellt. Enligt de ursprungliga förarbetena till bestämmelsen förutsätter kravet på sexuell karaktär att inträngande antingen sker med hjälp av könsorganet eller riktas till könsorganet (RP 6/1997 rd s. 188). I regeringens proposition 216/2013 rd sägs det: "Kravet på att inträngandet ska vara av sexuell natur möjliggör också en tolkning som innebär att t.ex. en sådan situation där gärningsmannen i misshandelssyfte för in ett föremål i någons könsorgan inte nödvändigtvis betraktas som samlag." (s. 12).

Åtalsrätt

Enligt 20 kap. 11 § i strafflagen får åklagaren inte väcka åtal för sexuellt antastande som riktats mot en person som fyllt arton år, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks (RP 509/2014).

Juridiska personers straffansvar

Enligt 20 kap. 13 § i strafflagen tillämpas på koppleri och grovt koppleri vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar. Detsamma gäller ett i 8 b § 1 mom. avsett brott där någon föreslår ett möte eller andra kontakter med barn i syfte att framställa bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar ett barn. Bakom bestämmelsen ligger internationella förpliktelser som binder Finland (se RP 282/2010 rd och RP 34/2004 rd).

2.2.2 17 kap. i strafflagen, Om brott mot allmän ordning

Spridning av pornografisk bild och grov spridning av barnpornografisk bild

Enligt 17 kap. 18 § i strafflagen ska den som tillverkarar, saluför eller till uthyrning bjuder ut eller på något annat sätt erbjuder eller gör tillgängliga, tillhandahåller, för in i eller ut ur Finland eller genom Finland till ett annat land eller på något annat sätt sprider verklighetsbaserade eller verklighetstroga bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar 1) barn, 2) våld, eller 3) konsumgånge med djur för spridning av pornografisk bild dömas till böter eller fängelse i högst två år. I bestämmelsen nämns också undantag med hänsyn till materialets konstnärliga värde eller informationsspridande natur.

I 19 § om grov spridning av barnpornografisk bild sägs det att om vid spridning av barnpornografisk bild 1) det barn som skildras är särskilt ungt, 2) bilden också skildrar grovt våld eller synnerligen förnedrande behandling av barnet, 3) brottet begås särskilt planmässigt, eller 4) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, (8.5.2015/564) och gärningen även bedömd som en helhet är grov, ska gärningsmannen för grov spridning av barnpornografisk bild dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Tillämpningsområdet för bestämmelserna behandlas i regeringens propositioner RP 282/2010 rd, RP 34/2004 rd och RP 6/1997 rd. Frågan om när materialet är sedlighetssårande behandlas i den ursprungliga motiveringen till 18 §, enligt vilken enbart det att en naken barnmodell avbildas i materialet inte i och för sig gör det till en barnpornografisk bild. Enligt förarbetena är en förutsättning att barnmodellen avbildas på ett sådant sätt att sedligheten kränks. Vid den bedömningen fästs enligt förarbetena vikt vid modellens ålder, hur modellen avbildas, hur bildens sexuella karaktär framkommer och vilket helhetsintryck bilden ger betraktaren (RP 6/1997 rd, s. 147).

Enligt bestämmelsens ordalydelse berör kriminaliseringen av spridning av bilder endast situationer med flera bilder eller bildprogram. Enligt förarbetena till den ursprungliga bestämmelsen var avsikten att uttryckligen avgränsa bestämmelsen till spridning av flera bilder (RP 6/1997 rd, s. 145, 147).

Innehav av barnpornografisk bild

Enligt 17 kap. 19 § i strafflagen ska den som obehörigen innehar en bild eller bildupptagning som på ett sedlighetssårande sätt visar barn eller som mot betalning eller annars genom avtal skaffat tillgång till verklighetsbaserade eller verklighetstroga bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar barn. Straffskalan är böter eller fängelse i högst ett år.

Till den ursprungliga bestämmelsen har sedermera som ett nytt tillvägagångssätt fogats att skaffa tillgång till en sådan bild eller bildupptagning som avses i 18 § (RP 282/2010 rd). Tillägget har samband med förpliktelserna enligt Lanzarotekonventionen. Senare har en bestämmelse med samma innehåll också fogats till direktiv 2011/93. I artikel 5.3 i direktivet ingår en skyldighet att kriminalisera avsiktligt skaffande av tillgång till barnpornografi med hjälp av data- och kommunikationsteknologi. I ingressen till direktivet sägs det att för att kunna hållas ansvarig bör personen i fråga både ha avsikt att besöka en webbplats där barnpornografi finns tillgänglig och känna till att sådana bilder finns där. Påföljderna bör inte tillämpas på personer som oavsiktligt hamnar på webbplatser som innehåller barnpornografi (skäl 18).

Enligt förarbetena till lagen kan det till exempel tyda på avsikt och kännedom om tillgång om gärningsmannen har betalat för tillgång till en webbplats eller har besökt den upprepade gånger. Att skaffa sig tillgång till materialet innebär att gärningsmannen aktivt har vidtagit åtgärder för att få tillgång till barnpornografiskt material och även har fått tillgång till materialet. Att skaffa sig tillgång på det sätt som avses i bestämmelsen aktualiseras i sådana situationer där en person skaffar en bild eller upptagning mot betalning eller genom någon annan överenskommelse med den person som förfogar eller bestämmer över materialet. Straffbarheten omfattar däremot inte t.ex. sådana internetsidor som vem som helst har fri tillgång till, och inte heller att se på sådant material som avses i bestämmelsen. Det faktum att gärningsmannen har besökt webbplatser som innehåller barnpornografi ska också kunna användas som bevis för att gärningsmannen har skaffat sig tillgång till sådant material. Att skaffa sig tillgång till barnpornografi kan även vara en åtgärd som föregår innehav, t.ex. nerladdning av materialet. I ett sådant fall ska gärningsmannen inte särskilt ådömas straff för att ha skaffat sig tillgång till materialet (RP 282/2010 rd, s. 102–103).

2.3 Brottsstatistik och undersökningar

2.3.1 Statistik

I detta avsnitt presenteras statistik om kända sexualbrott. Antalen ger en riktgivande bild av brottslighetens verkliga omfattning. Många fall som kommer till polisens kännedom och många brottsanmälningar leder inte till fällande dom i domstol. Uppgifterna baseras på uppgifter från statistikcentralen, om inte annat nämns.

Våldtäkt och grov våldtäkt

Under 2020 kom 1 160 misstänkta våldtäkter till polisens kännedom, av vilka 970 lämnades till åklagaren. Antalet fall av grova gärningsformer var 125 (122 lämnades till åklagaren). Antalet fall av vanlig våldtäkt som kommit till polisens kännedom har ungefär trefaldigats under perioden 2010–2020 (2010 kom 354 misstänkta fall av våldtäkt till polisens kännedom). Under perioden 2015–2019 kom årligen i genomsnitt 947 våldtäktsbrott till polisens kännedom, varav 625 lämnades till åklagaren.

Under 2019 gavs 153 fällande domar för vanlig våldtäkt. 69 åtal förkastades. Under 2019 utdömdes 69 ovillkorliga och 59 villkorliga fängelsestraff. De ovillkorliga fängelsestraffen varade i medeltal 26 månader och de villkorliga 16 månader. Under perioden 2015–2018 gavs i medeltal 162 tillräknande domar. Per år utdömdes i medeltal 52 ovillkorliga och 74 villkorliga fängelsestraff. De ovillkorliga fängelsestraffen varade i medeltal 26 månader och de villkorliga 17 månader. Andelen vanliga våldtäkter har kvarstått kring 75–85 % av alla våldtäkter.

Under 2020 gavs sammanlagt 40 fällande domar för grov våldtäkt. Åtta åtal förkastades. Under 2019 utdömdes 34 ovillkorliga fängelsestraff för grov våldtäkt, i medeltal fyra år och två månader. Inte ett enda villkorligt fängelsestraff utdömdes. Under perioden 2015–2018 var antalet fällande domar i medeltal 35 per år. Årligen utdömdes i medeltal 29 ovillkorliga och två villkorliga fängelsestraff. Medellängden för de ovillkorliga fängelsestraffen var fyra år och sex månader, och för de villkorliga ett år och tio månader.

Antalet grova våldtäkter har ökat kännbart (mer än trefaldigats) under perioden 2015–2018 jämfört med tidigare år. Andelen grova fall var 11–12 % av alla våldtäkter under perioden 2015–2018, medan den var 3–5 % under perioden 2010–2014. Det ökade antalet grova våldtäkter bedöms ha samband med en lagändring, enligt vilken gärningar som riktas mot offer under 18 år betraktas som grova om de också bedömt som helhet är grova.

Före lagändringen 2014 gällde ännu 20 kap. 3 §, enligt vilken det dömdes för tvingande till samlag. Den strukna bestämmelsen motsvarar i sak huvudsakligen det gällande 1 § 3 mom. Under 2019 gavs en fällande dom för den lindrigare form av våldtäkt som avses i bestämmelsen (som bestraffades med ovillkorligt fängelse i 19 månader). Under perioden 2015–2018 gavs i medeltal en fällande dom per år. I genomsnitt utdömdes ett fängelsestraff per år (alla villkorliga). Fängelsestraffets längd var i genomsnitt 8 månader. Under perioden 2015–2016 var fängelsestraffen som längst 7 månader, men 2018 uppgick fängelsestraffets längd till 18 månader. Under perioden 2015–2018 har andelen våldtäkter som bestraffas lindrigare minskat till 3–6 % från ca en femtedel under perioden 2011–2013.

Under 2019 gavs 20 fällande domar för försök till våldtäkt. Under perioden 2015–2018 gavs årligen i medeltal 20 fällande domar. Största delen av de utdömda straffen för försök var fängelsestraff. Under 2019 utdömdes två ovillkorliga fängelsestraff (medellängd 17 månader) och 14 villkorliga (medellängd 13 månader). Under 2019 utdömdes endast ett bötesstraff. Under perioden 2015–2018 utdömdes i medeltal 12 villkorliga och två ovillkorliga fängelsestraff per år. Under den perioden var medellängden såväl för de ovillkorliga som de villkorliga fängelsestraffen 13 månader.

Den nationella brottsofferundersökningens bedömning av förekomsten av brottsoffererfarenheter är högre än tidigare: i enkäten 2019 uppgav 2,8 % av kvinnorna och 0,3 % av männen att de under de 12 månader som föregick enkäten mot sin vilja tvingats till samlag eller annat sexuellt umgänge eller för ett sådant försök. Under perioden 2013–2019 har bedömningarna av sexuellt våld som kvinnor upplever varierat mellan 1,6 och 2,8 %, och för män mellan 0,3 och 0,7 %.

I åldersfördelningen för personer misstänkta för våldtäktsbrott dominerar yngre åldersgrupper klart. Brottsligheten var högst bland 18–20-åringar (7,3 misstänkta per 10 000 personer i åldersgruppen), varefter antalet misstänkta minskar kraftigt. Sammanlagt var 40 % av de misstänkta 15–24-åringar och 27 % 25–34-åringar. Av offren för våldtäktsbrott var 11 % under 15 år och 51 % 15–24 år. Sammanlagt var 83 % av offren under 35 år.

Tvingande till sexuell handling

Antalet fall av tvingande till sexuell handling som kommer till polisens kännedom har klart ökat. Under 2020 kom 184 fall till polisens kännedom, varav 115 lämnades till åklagaren. Under perioden 2015–2019 kom årligen i genomsnitt 147 fall till polisens kännedom, varav 91 lämnades till åklagaren.

Under 2019 gavs 42 domar för tvingande till sexuell handling. Tre åtal förkastades. Under perioden 2015–2018 gavs årligen i medeltal 53 fällande domar. Årligen förkastades i medeltal fem åtal. Merparten av straffen var villkorliga fängelsestraff. Under 2019 utdömdes 18 villkorliga och ett ovillkorligt fängelsestraff. Tre bötesstraff utdömdes. Under perioden 2015–2018 utdömdes i medeltal 22 villkorliga och två ovillkorliga fängelsestraff. I medeltal utdömdes sju bötesstraff per år. Under 2019 var det ovillkorliga fängelsestraffets längd 5 månader. Under 2015 och 2018 var medellängden för de ovillkorliga straffen nio månader. Det enda ovillkorliga straff som utdömdes 2017 var 22 månader. Under 2016 utdömdes inte ett enda ovillkorligt fängelsestraff.

Under 2019 gavs tre fällande domar för försök till tvingande till sexuell handling. En fängelsestraff var villkorlig (17 månader). Inte ett enda ovillkorligt fängelse- eller bötesstraff dömdes ut. Under perioden 2015–2018 gavs årligen i medeltal tre fällande domar. I medeltal utdömdes tre

villkorliga fängelsestraff per år. Endast ett ovillkorligt fängelsestraff dömdes ut (2016, mindre än en månad). Inte ett enda bötesstraff utdömdes.

Sexuellt utnyttjande

Under 2020 kom 89 fall av sexuellt utnyttjande till polisens kännedom, och samtliga lämnades till åklagaren. Under perioden 2015–2020 kom årligen i genomsnitt 93 fall till polisens kännedom, varav i genomsnitt 58 lämnades till åklagaren.

Under 2019 gavs 13 fällande domar för sexuellt utnyttjande. Fyra åtal förkastades. Två av domarna gav ovillkorligt fängelse (medellängd 21 månader) och sju villkorligt. Inte ett enda bötesstraff utdömdes. Under perioden 2015–2018 gavs i medeltal 22 domar per år, och årligen förkastades i medeltal fyra åtal. Årligen utdömdes i medeltal fyra villkorliga fängelsestraff. Årligen utdömdes i medeltal ett bötesstraff. Under perioden 2015–2018 utdömdes sammanlagt endast ett ovillkorligt fängelsestraff, vars längd var fyra år och en månad.

Under perioden 2015–2018 gavs i medeltal en dom per år för försök till sexuellt utnyttjande. Inte ett enda åtal förkastades. Endast ett fängelsestraff utdömdes (2016, villkorligt). Två bötesstraff dömdes ut. För 2019 finns ingen statistik.

Sexuellt antastande

Under åren efter att bestämmelsen trädde i kraft (den 1 september 2014) har antalet fall som kommit till polisens kännedom ökat avsevärt. Under 2014 bokfördes 75 fall, och därefter ökade antalet fall 2015 till 284 och 2016 till 535. Antalet fall 2017 uppgick till 414, 2018 till 512 och 2019 till 518. Antalet fall 2020 var 555, varav 172 lämnades till åklagaren.

Antalet tillräknade fall varierade mellan 48 och 69 per år under perioden 2016–2018. Antalet fällande domar 2019 var 70. Merparten av fallen ledde till bötesstraff (42 fall 2019). Antalet villkorliga fängelsestraff var 1–5 per år (fem fall 2019). Inte ett enda ovillkorligt fängelsestraff dömdes ut.

Sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn och grov våldtäkt mot barn

Antalet fall av sexuellt utnyttjande av barn som kommit till polisens kännedom har varierat från år till år. 2020 kom 1 192 fall av grundformen till polisens kännedom, varav 568 lämnades till åklagaren. Antalet fall av den grova gärningsformen var 430, varav 308 lämnades till åklagaren. Under 2019 kom 1 126 fall av grundformen av sexuellt utnyttjande av barn och 488 fall av den grova gärningsformen till polisens kännedom. Till åklagaren lämnades 568 fall av grundformen och 421 av den grova gärningsformen. Under perioden 2015–2018 kom i medeltal 864 fall av grundformen och 330 fall av den grova formen till polisens kännedom. I medeltal lämnades 468 fall per år av grundformen och 283 fall av den grova formen till åklagaren.

2011 ökade antalet fall av sexuellt utnyttjande av barn som kom till polisens kännedom avsevärt från året innan: 926 fall 2010 och 1 130 fall 2011. Därefter hölls antalet fall ungefär på samma nivå under perioden 2012–2013. En möjlig orsak till det ökade antalet fall 2011 kan vara skyldigheten för dem som arbetar med barn och unga att anmäla sexualbrott mot barn till polisen, som trädde i kraft 2011 (25 § 3 mom. i barnskyddslagen (417/2007))

Under 2019 gavs 193 fällande domar för grundformen av sexuellt utnyttjande av barn. 26 åtal förkastades. Under perioden 2015–2018 gavs i medeltal 276 fällande domar per år. Merparten

av straffen var villkorliga fängelsestraff. Under 2019 utdömdes 113 villkorliga och sju ovillkorliga fängelsestraff. De ovillkorliga straffens medellängd var 17 månader. Tre bötesstraff dömdes ut. Under perioden 2015–2018 utdömdes i medeltal 137 villkorliga och tio ovillkorliga fängelsestraff per år. De ovillkorliga straffens medellängd var 15,5 månader. Under perioden 2015–2018 utdömdes i medeltal fem bötesstraff per år.

Under 2019 gavs 12 fällande domar för försök till sexuellt utnyttjande av barn. Under perioden 2015–2018 gavs årligen i medeltal 19 fällande domar. Det vanligaste straffet var villkorligt fängelse. Under 2019 utdömdes sex villkorliga fängelsestraff, med en medellängd på 3,7 månader. Under perioden 2015–2018 utdömdes årligen i medeltal fyra villkorliga fängelsestraff med en medellängd på fyra månader. Under perioden 2015–2019 utdömdes ett ovillkorligt fängelsestraff (2015, fem månader) och två bötesstraff (2016 och 2019).

Under 2019 meddelades 137 fällande domar för de grova gärningsformerna. 18 åtal förkastades. Under perioden 2015–2018 gavs i medeltal 144 fällande domar och förkastades i medeltal 18 åtal per år. Alla straff var fängelsestraff. Under 2019 utdömdes 29 villkorliga och 65 ovillkorliga fängelsestraff. De ovillkorliga straffens medellängd var två år och sju månader. Under perioden 2015–2018 utdömdes i medeltal 45 villkorliga och 60 ovillkorliga fängelsestraff per år. De villkorliga fängelsestraffens medellängd var 19 månader, och de ovillkorligas tre år och två månader.

Under perioden 2015–2019 gavs i medeltal fyra domar per år för grovt sexuellt utnyttjande av barn. Sammanlagt utfärdades tre fängelsedomar, varav en var ovillkorlig (2016, tre år och sex månader). För 2019 finns ingen statistik.

Under 2020 kom 68 fall av grov våldtäkt mot barn till myndigheternas kännedom, varav 30 lämnades till åklagaren. Under 2019 kom 34 fall till myndigheternas kännedom, varav 12 lämnades till åklagaren. Under 2019 gavs fyra fällande domar för grov våldtäkt mot barn. I alla fyra fall utdömdes ovillkorliga fängelsestraff. Fängelsestraffens medellängd var ca 6 år och 7 månader.

Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel

Under senare år har ganska få fall av utnyttjande av person som är föremål för sexhandel kommit till polisens kännedom. Under åren 2010–2012 bokfördes sammanlagt 14 fall, men 2013 uppgick antalet fall till hela 140. Det stora antalet kan förklaras av att det samtidigt har framkommit flera fall av utnyttjande av samma person. Under 2014 och 2016 fanns inte ett enda fall. Under 2015 kom sex fall samt både 2017 och 2018 sju fall till polisens kännedom. Under 2019 kom nio fall till polisens kännedom. Under 2020 kom ett fall, som förblev outrett, till polisens kännedom. Under 2019 gavs inte en enda fällande dom för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel. Under 2018 gavs 13 fällande domar. Endast bötesstraff har dömts ut för brottet.

Köp av sexuella tjänster av ung person

Under 2020 kom 67 fall av köp av sexuella tjänster av ung person till polisens kännedom (27 fall lämnades till åklagaren). Under 2019 kom 48 fall till polisens kännedom (25 fall lämnades till åklagaren). Under perioden 2015–2018 kom årligen i genomsnitt 31 fall till polisens kännedom, varav 26 lämnades till åklagaren.

Antalet personer som dömts i domstol har varit ganska lågt i förhållande till antalet brott som kommit till polisens kännedom. Under 2019 gavs sju och 2018 fyra fällande domar för köp av

sexuella tjänster av ung person. Under 2019 utdömdes ett fängelsestraff (villkorligt) och ett bötesstraff för köp av sexuella tjänster av ung person.

Lockande av barn i sexuella syften

Under 2020 kom 167 och 2019 178 fall av lockande av barn i sexuella syften till polisens kännedom. Till åklagaren lämnades 54 fall 2020 och 47 fall 2019. Under perioden 2015–2018 kom årligen i genomsnitt 81 fall till polisens kännedom (i genomsnitt lämnades 36 fall till åklagaren).

Under 2019 gavs 14 och under 2018 gavs tio fällande domar för lockande av barn i sexuella syften. 25 % av straffen 2019 var fängelsestraff (alla villkorliga), och resten bötesstraff. Under 2018 var alla straff bötesstraff.

Besökande av en barnpornografisk föreställning

Under 2020 kom endast ett sådant fall som avses i bestämmelsen till polisens kännedom, och det förblev outrett. Under perioden 2014–2019 kom sammanlagt tre fall till polisens kännedom, varav två 2017 och ett 2019. Under perioden 2018–2019 gavs inte en enda fällande dom.

Koppleri och grovt koppleri

Under 2020 kom 12 fall av koppleri till polisens kännedom (åtta lämnades till åklagaren). Samma år kom 16 fall av de grova gärningsformerna till polisens kännedom, varav 14 lämnades till åklagaren. Under perioden 2015–2019 kom årligen i genomsnitt 13 fall till polisens kännedom, och i medeltal lämnades sex till åklagaren.

Antalet kopplerifall varierar mycket mellan åren, vilket torde bero på den varierande intensiteten i polisens kontroll av koppleriverksamheten. Under 2017 bokfördes exceptionellt många försök till koppleri (19 fall av grundformen, varav 12 lämnades till åklagaren och fyra grova fall, av vilka ett lämnades till åklagaren). De har alla samband med en brottslighet som inträffade inom en polisinrättnings område, och därmed förklarar de den stora ökningen i antalet koppleribrott 2017. (Niemi & Fagerlund, 2019, s. 89).

Under 2019 gavs två och 2018 fem domare för koppleri. Alla straff 2019 var bötesstraff. Alla straff 2018 var fängelsestraff (två villkorliga och ett ovillkorligt). Det ovillkorliga straffet var sex månader långt. Ingetdera året gavs en enda dom för grovt koppleri.

Spridning av pornografisk bild och grov spridning av barnpornografisk bild

490 fall enligt 17 kap. 18 § kom till polisens kännedom 2020, 238 fall 2019 och 96 fall 2018. Antalet fall av den grova gärningsformen som riktades till barn var 21 under 2020, 89 under 2019 och 35 under 2018. Antalet fall av grundformen varierade under 2014 mellan ca 50 och 140, och från och med 2015 har antalet fall varit nära eller över 100. Antalet fall av de grova gärningsformerna var lägre före 2018, och varierade mellan 6 och 13 under perioden 2014–2017. Under 2020 lämnades 113 fall av den grundläggande och 16 fall av den grova gärningsformen till åklagaren.

Under 2019 gavs sammanlagt 36 och 2018 sammanlagt 60 fällande domar för den grundläggande gärningsformen. Under 2019 gavs fem och under 2018 åtta fällande domar för grov spridning av barnpornografisk bild. Av de straff som utdömdes för den grundläggande gärningsformen under 2019 var 33 % fängelsestraff och resten bötesstraff. Av straffen för de grova gärningsformerna var 40 % fängelsestraff och resten bötesstraff. Av de straff som utdömdes för

den grundläggande gärningsformen under 2018 var 42 % fängelsestraff och resten bötesstraff. Alla straff för de grova gärningsformerna var fängelsestraff. Under bägge åren var alla fängelsestraff villkorliga.

Av den tillgängliga statistiken framgår det inte närmare om fallen av den grundläggande gärningsformen har gällt material som berör barn, våld eller tidelag.

Innehav av barnpornografisk bild

Under 2020 kom 544 fall till polisens kännedom (119 lämnades till åklagaren), 182 fall 2019 och 126 fall 2018. Antalet fall har varierat mellan knappt 80 och knappt 190 per år under perioden 2014–2018.

Under 2019 gavs 41 och under 2018 gavs 66 fällande domar för innehav av pornografisk bild. Av de straff som utdömdes 2019 var 25 % fängelsestraff (sammanlagt två, bägge villkorliga) och resten bötesstraff. Under 2018 var motsvarande andel 20 % (två villkorliga och ett ovillkorligt, det ovillkorliga straffets längd var en månad).

2.3.2 Undersökningar om sexualbrott

Hur gärningar som karaktäriseras som våldtäktsbrott behandlas i straffprocessen

I undersökningar under senare tid har man granskat skälen till polisens och åklagarens beslut att inte föra vidare ärenden som gäller anmälningar eller misstankar om våldtäkt i straffprocessen, och till att domstolarna förkastat åtal i sådana fall (Alaattinoglu et al. 2020, Hellström 2019, Amnesty 2019; undersökningarna refereras närmare också i betänkandet OMML 9/2020). Polisen har gett beteckningen "ej brott" i sådana fall där rekvisitet inte ansetts uppfyllt, målsäganden har velat dra sig tillbaka från straffprocessen eller det inte kunnat bevisas att ett brott inträffat. I de flesta fall har åklagarna motiverat sina beslut att begränsa förundersökningen eller bevilja åtalseftergift med att tillräckliga bevis har saknats. Också i tingsrätten har orsaken till att åtalet förkastats vanligen varit bristande bevisning, om samlag, sexuella handlingar, tvång eller hjälplöst tillstånd inte kunnat bevisas. Att rekvisitet inte har uppfyllts har varit en mer sällsynt motivering än bristande bevisning. Det har konstaterats att bevis har saknats för samlag eller sexuella handlingar, tvång eller hjälplöst tillstånd. I sådana fall kan det ha varit så att ingen annan bevisning än målsägandens redogörelse har funnits.

Tillämpningspraxis för kriterierna för sådant våld, hot om våld eller hjälplöst tillstånd som förutsätts i rekvisitet för våldtäkt förefaller i någon mån ha varierat från fall till fall. I en del fall, där gärningen inte ansetts uppfylla rekvisitet, har åtminstone målsägandena beskrivit att de till exempel känt sig lamslagna i situationen och därför motvilligt har underkastat sig gärningen. Målsägandena har dock ofta beskrivit att de har varit handlingsförlamade eller stelfrusna. De misstänkta har i en del fall kunnat berätta att samlaget skett i samförstånd med målsägandens samtycke, och förnekat att de skulle ha gjort sig skyldiga till något brott. Enligt undersökningar finns det också fall där rekvisitet inte ansetts uppfyllt eftersom målsäganden som inte utsatts för våld inte tydligt har uttryckt motstånd mot att inleda sexuella handlingar. I undersökningar har det ansetts att en lagstiftning som tydligare betonar offrets samtycke och frivillighet skulle inverka på den straffrättsliga bedömningen av sådana fall. Å andra sidan har problemet i en del fall snarare ansetts vara praxis för tillämpningen av lagen än själva lagstiftningen.

Också i en undersökning som Karolinska institutet i Stockholm genomförde 2017 hade nästan 70 % av de våldtäktsoffer som besvarade enkäten upplevt betydande oförmåga att röra sig, och

nästan 50 % hade upplevt extrem oförmåga att röra sig. Enligt tidigare internationella undersökningar har ca 40–50 % av våldtäktsoffren upplevt motsvarande handlingsförlamning. Enligt Karolinska institutets undersökning är handlingsförlamning mer sannolik hos personer som tidigare upplevt sexuellt våld.

Det framgår också av Rättspolitiska forskningsinstitutets undersökning från 2013² (justitieministeriets publikationer 13/2012, endast tillgänglig på finska) framgår det också att våldtäktsbrott tillräknas oberoende av om gärningen har inneburit våldsutövning och om offret har försvarat sig eller ej. Enligt undersökningen nämndes inget våld i 5,7 % av de undersökta våldtäktsfallen och i 3,1 % av fallen av grov våldtäkt. Av de undersökta våldtäktsbrotten nämndes det inte att offret gjort motstånd i 35,2 % av domarna för den grundläggande gärningsformen och i 28,1 % av domarna för den grova gärningsformen samt i 26,7 % av domarna för tvingande till samlag (s. 15–20, 91, 99). Enligt undersökningen stödjer en statistisk granskning inte antagandet att olika domslinjer tillämpas i olika delar av landet. Jämförelser mellan specifika fall visar dock att avgörandena kan variera såväl i fråga om val av rekvisit som i fråga om det utdömda straffet utan att någon förklaring till skillnaderna finns i fallbeskrivningen. Å andra sidan är straffpraxis grundläggande struktur konsekvent enligt undersökningen.

Sexualbrott mot barn

Barns och ungas sexualbeteende

Barns och ungas sexualbeteende har undersökts bland annat i Väestöliittos forskningsprojekt FINSEX 2015 (på finska: https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/seksologinen_tutkimus/suomalaisten-seksuaalisuus-finse/). Undersökningen omfattade 6 000 personer i åldern 18–79 år, och de fick frågor om sitt sexualbeteende före 18 års ålder. Enligt enkäten hade de finländska männen i genomsnitt inlett sitt första stadiga förhållande vid 17,5 års ålder och kvinnorna vid 16,5 års ålder. Bland bägge könen hade ca en femtedel inlett ett förhållande före 15 års ålder och ca en tredjedel före 16 års ålder. I genomsnitt börjar männen ha samlag mellan 18 och 19 års ålder, och för kvinnor skedde det första samlaget i genomsnitt omkring 17 års ålder. Omkring 30 % av kvinnorna och en knapp fjärdedel av männen hade sitt första samlag före de fyllt 16 år. 7 % av kvinnorna och 4 % av männen hade inlett samlag motvilligt, och enligt undersökningen hade nästan ingen tvingats till samlag.

I Lapsiuhritutkimus 2013 (Fagerlund m.fl., 2014) kartlades barns sexuella erfarenheter med jämnåriga (den andra parten högst fyra år äldre). 26 % av flickorna (jfr 38 % 2008) och 23 % av pojkarna uppgav sig ha haft sexuellt umgänge med fysisk kontakt men utan samlag. 13 % av flickorna (jfr 20 % 2008) och 12 % av pojkarna (jfr 17 % 2008) rapporterade om samlag. 1–2 % rapporterade om sexuella erfarenheter med jämnåriga som innefattat tvång eller mutor.

I 2012 års undersökning (Puusniekka m.fl., 2012) granskades den riksomfattande skolhälsoenkäten bland elever i årskurs 8 och 9 i grundskolan samt i årskurs 1 och 2 i gymnasiet under perioden 2000–2011 samt bland yrkesstuderande under perioden 2008–2011. Enligt undersökningen hade 64–83 % av de unga smekt utanpå kläderna och 50–77 % under kläderna. Klart fler av flickorna än av pojkarna som studerade på andra stadiet hade haft samlag (42 % av flickorna och 31 % av pojkarna hade haft fyra eller fler samlag).

Utifrån undersökningarna kan man märka att ett avsevärt antal barn och unga har sexuella erfarenheter redan innan de fyllt 16 år. De flesta har dock sitt första samlag efter att de fyllt 15 år.

Sexuellt umgänge mellan barn och vuxna

Också barns sexuella relationer till vuxna har undersökts. I Lapsiuhritutkimus 2013 som nämns ovan (Fagerlund m.fl., 2014) tillfrågades både sjätte- och niondeklassister om sina sexuella erfarenheter med personer som vid händelsetidpunkten var minst fem år äldre. Av niondeklassisterna hade 4 % (7 % av flickorna och 2 % av pojkarna) haft sådana erfarenheter. Omkring en procent hade haft samlag, och största delen av de sexuella erfarenheterna hade skett efter 14-årsdagen. Upp till ca 1 % av åldersklassen hade upplevt tvång, våld eller mutor. I undersökningen framkom att 18 barn hade haft könsumgänge med vuxna första gången innan de fyllt 10 år. Den andra parten i den första sexuella erfarenheten var en vän eller bekant i 38–45 %, en okänd person i 21–38 % och en förälder, släkting eller en förälders vän i 7–15 % av fallen. I 2–10 % av fallen var den andra parten en lärare eller ledare för en hobby. Andelen sexuella erfarenheter med en vuxen av de slag som nämns ovan har minskat med mer än hälften sedan undersökningen 1988. 4–5 % av respondenterna i undersökningen hade sådana erfarenheter som klassificeras som utnyttjande, och också den andelen har minskat sedan undersökningarna 1988 och 2008. I 40 % av de fall som klassificerades som utnyttjande uppfattade inte barnet själv att det var fråga om utnyttjande.

Enligt samma undersökning hade mellan en knapp procent och 2 % av sjätteklassisterna haft sexuella erfarenheter med en mer än fem år äldre person under 2008 och 2013. Merparten av erfarenheterna bestod av sexuella beröringar som inte ledde till samlag. Största delen av det sexuella umgänget hade börjat när barnet var 11–12 år.

Enligt FINSEX-undersökningen från 2015 som nämns ovan hade var femte kvinna och 7 % av männen haft en minst fem år äldre partner. Också i enkäten Hälsa i skolan 2019 (<https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/forskning-och-utveckling/undersokningar-och-projekt/enkaten-halsa-i-skolan>) tillfrågades elever i årskurs 8 och 9 om sexuella erfarenheter med minst fem år äldre personer. 8 % av flickorna och 2 % av pojkarna hade sådana erfarenheter. Av flickorna hade 7 % upplevt förslag, och 3 % exponering av könsorgan.

Merparten av dem som deltog i Lapsiuhritutkimus 2013 som nämns ovan (Fagerlund m.fl., 2014) upplevde att en sexuell erfarenhet med en minst fem år äldre person inte hade utgjort utnyttjande. En dryg femtedel av flickorna på årskurs 6 och 16 % av flickorna på årskurs 9 hade upplevt en sexuell erfarenhet som utnyttjande. Omkring var tionde pojke upplevde att en erfarenhet med en vuxen hade utgjort utnyttjande.

I utländska undersökningar har det ansetts att unga flickor har rapporterat såväl neutrala som negativa och positiva följder av sexuella relationer där de har varit med en vuxen man. En del av de unga flickorna förnekar också i efterhand att relationen har skadat dem, eller anser att rättsprocessen i sig är en negativ eller skadlig erfarenhet. Ett resultat som återkommer i flera utländska undersökningar är att sexuella relationer med äldre män har en koppling till skadliga följder, liksom också till senare riskbeteende. En större ålderskillnad verkar leda till större skadliga följder ju yngre flickan är. Risker är avsevärd för 11–12-åringar och beaktansvärd också för 13–14-åringar, men för 15–16-åriga flickor föreföll inte stor ålderskillnad i sig längre utgöra en riskfaktor. Visserligen begränsas möjligheten att dra generella slutsatser av undersökningen i fråga om fall med avsevärd ålderskillnad av att ålderskillnaden mellan parterna var större än fem år endast i 7 % av de fall där den unga själv var 16–18 år (Leitenberg & Salzman, 2000). Enligt en del undersökningar förefaller dock effekten på riskbeteende av stor ålderskillnad mellan sexpartnerna försvinna delvis eller helt i en analys som beaktar våld i parrelationer, droganvändning och en asocial livsstil (Hines & Finkelhor, 2007; Leitenberg & Saltzman, 2000; Ryan et al., 2008; Young & D'Arcy, 2005; Tener et al., 2014; Oudekerk et al., 2014).

Ofredande som barn och unga upplever

I Lapsiuhritutkimus 2013 som nämns ovan (Fagerlund m.fl., 2014) granskades också sexuella handlingar via elektroniska kommunikationskanaler. 16 % av flickorna och 7 % av pojkarna hade upplevt sexuellt ofredande och förslag på internet. Den vanligaste formen av ofredande som flickor på årskurs 6 upplevt var oanständigt språkbruk. Andra former var nakenbilder som okända personer sände och nakenposering framför webbkameran (3 % av flickorna och 2 % av pojkarna). Bland niondeklassisterna uppgick motsvarande siffror till 15 % av flickorna och 5 % av pojkarna. En femtedel av flickorna på årskurs 9 hade upplevt att någon hade bett om sexiga bilder.

I den undersökning från 2012 som nämns ovan (Puusniekka m.fl.) hade 30–38 % av flickorna och 6–7 % av pojkarna upplevt störande sexuella förslag eller trakasserier per telefon eller på internet. Av flickorna i grundskolan och gymnasiet hade 16–17 % och av pojkarna 5–6 % upplevt beröring av intima områden mot sin vilja. 6–13 % av flickorna och 2–3 % av pojkarna hade upplevt påtryckningar eller tvång till samlag eller annat sex. 5–9 % av flickorna och 2–3 % av pojkarna hade erbjudits pengar, varor eller rusmedel i utbyte mot sex.

Barns och ungas sexuella handlingar och elektronisk kommunikation

I flera internationella undersökningar har digitala sexuella handlingar och trakasserier bland barn och unga undersökts. Enligt en enkät som mätte frivilliga digitala sexuella handlingar bland 16–22-åringar i Sverige berättade omkring var femte (21 %) ung svensk att de frivilligt hade visat upp sig sexuellt eller sänt sexuella bilder digitalt (Jonsson m.fl., 2014). Den vanligaste formen av sexuellt beteende på nätet var självblottning (flashing) via webbkamera eller telefon, vilket 12–16 % uppgav att de hade gjort. 9–11 % hade sänt bilder eller videor där den unga var delvis eller helt avklädd.

Enligt en annan internationell undersökning som berörde 11–16-åringar i 20 europeiska länder rapporterade 1–5 % av pojkarna och 1–4 % av flickorna att de hade sänt sexuella meddelanden under de senaste 12 månaderna. Bland finländska unga rapporterade ca 3 % såväl av pojkarna som av flickorna att de hade sänt meddelanden under de senaste 12 månaderna (Baumgartner m.fl., 2014).

Med stöd av de forskningsrön som hittills samlats har samma slags psykiska reaktioner och symptom upptäckts hos barn och unga som utsatts för sexuellt utnyttjande via nätet som hos dem som utsatts för utnyttjande i samma fysiska utrymme (t.ex. Joleby m.fl., 2020).

Rättspraxis 2017–2018

I en undersökning som justitieministeriet beställde av Krimo granskades laga kraft vunna domar som under perioden 2017–2018 getts i tingsrätter och hovrätter för sexualbrott mot barn. Som frågeställning och mål för undersökningen ställdes det upp att utreda följande frågor: tillämpningen av olika rekvisitelement och deras samband med olika gärningselement, tillämpningen av olika straffarter och deras samband med olika gärningselement, de viktigaste straffmättningsgrundernas inverkan på straffarten och strafflatituden samt bedömning av ändringar i straffpraxis utifrån tillgängliga jämförande data. Undersökningen omfattade 438 domar. I undersökningen syns inte de senaste ändringarna och skärpningarna i straffskalorna som trädde i kraft 2019.

Enligt Krimos undersökning innefattade 21 % av de fall där det dömts för grundformen av sexuellt utnyttjande av barn samlag, och 1 % samlag under tvång. 31 % av de undersökta brotten

har begåtts utan fysisk kontakt. Största delen av dem har skett via nätet. Andelen gärningar som skett utan fysisk kontakt har ökat avsevärt jämfört med den andra undersökning som granskades i undersökningen, och som utfördes 2006, där sådana gärningsformer som inte innefattade tvång, samlag eller beröring endast utgjorde 4 %. Av de undersökta brotten under perioden 2017–2018 skedde 16 % helt på nätet. I ungefär hälften av de fall där offret och gärningsmannen träffades via nätet skedde också själva brottet via nätet. Merparten av de gärningar där beröring var det allvarligaste tillvägagångssättet gav domar för grundformen av sexuellt utnyttjande av barn. Alla gärningar som gav domar för den grova gärningsformen innefattade beröring. Av de fall där det dömdes enligt den grova gärningsformen innefattade 86 % samlag, och 16 % dessutom element av tvång.

Nästan alla undersökta brott begicks av män (99 %), och merparten av offren (92 %) var flickor. En stor del av gärningsmännen var yngre än 25 år (nästan hälften av alla gärningsmän). Den största åldersgruppen bland gärningsmännen utgjorde barn och unga i åldern 15–19 år (nästan 25 % av fallen). I den åldersgruppen är nästan hälften minderåriga. Den näst största åldersgruppen är 20–24-åringar (drygt 20 % av fallen), och andelen i äldre åldersgrupper än så är relativt sett avsevärt mindre (knappt 10 % 25–29-åringar, ca 7 % 30–34-åringar). Av offren var största delen (63 %) 13–15-åringar. Enligt de tidigare undersökningar som det hänvisades till i undersökningen har antalet unga gärningsmän ökat, och den relativa andelen äldre gärningsmän i materialet som helhet har samtidigt minskat. För offrens del ser utvecklingen ut att vara den motsatta: 14-åringarnas, och i synnerhet 15-åringarnas, andel av offren har ökat medan 13-åringarnas andel minskat något och andelen ännu yngre offer har minskat mer. Ett skäl till förändringen bedömdes vara att begränsningsbestämmelsen ändrats och att den tillämpas mer sällan.

Offret och gärningsmannen har blivit bekanta via nätet i 21 % av de undersökta fallen, och i 20 % av fallen var gärningsmannen en kamrat eller bekant till offret. I 10 % av fallen ansågs gärningsmannen och offret ha en parrelation, och i 28 % av fallen var gärningsmannen en förälder, släkting eller närstående till offret eller in person med ansvar för barnet. 13 % av brotten begicks av en person som var främmande för offret.

Av de undersökta fallen var 44 % enskilda gärningar eller varade högst en dag. Av de undersökta fallen hade 15 % varat mer än ett år. I nästan hälften (43 %) av alla domar nämndes det dessutom att de psykiska symptom brottet orsakat offret krävt vårdinsatser. Av offren för sexuellt utnyttjande av barn orsakades 30 % av offren följder som krävde psykisk vård, medan en hälften större andel (60 %) av offren för grovt sexuellt utnyttjande av barn fick vård. Hälften av offren för grundformen av våldtäkt och 75 % av offren för grov våldtäkt fick vård för sina psykiska skador.

Straffpraxis

Straffskalan för sexuellt utnyttjande av barn är vidsträckt, och gärningsformerna mycket varierande. Det leder också till att ett stort antal olika straffarter döms ut. I Krimos undersökning som nämns ovan är det vanligaste straffet villkorligt fängelse, till följd av det stora antalet fall av grundformen av sexuellt utnyttjande av barn. En femtedel av de utdömda straffen är ovillkorliga; den tredje vanligaste straffarten är villkorligt fängelse och samhällstjänst som tilläggsstraff. Andra påföljder som döms ut vid sidan om villkorligt fängelse är böter, och för gärningsmän som inte fyllt 21 år eventuell övervakning. I det behandlade materialet hade fängelsestraff, som faller utanför allmän straffpraxis för dessa brottsrubriceringar, endast dömts ut i sju fall. Endast i några av de granskade fallen har man avstått från att utdöma straff för de fyra vanligaste brottsrubriceringarna i materialet. I mer än hälften av de fallen har skälet varit gärningsmannens oförmåga att förstå följderna av sina handlingar.

När huvudbrottet är grundformen av sexuellt utnyttjande av barn döms det till villkorligt fängelse i merparten av fallen (67 %). Den näst vanligaste straffarten är en kombination av ovillkorligt fängelse och samhällstjänst, och de tredje och fjärde vanligaste är också villkorligt fängelse samt övervakning eller böter som tilläggsstraff. Tillämpningen av de olika straffarterna har blivit något mer mångsidig jämfört med tiden före lagändringen, när andelen villkorliga straff enligt den undersökning som refereras ovan var ca 80 %. Visserligen är det möjligt att vissa tilläggsstraff, såsom böter som tilläggsstraff, inkluderades i det talet. Trots den vidsträckta straffskalan rör sig de utdömda straffen i genomsnitt på bägge sidor om ett år fängelse. Vid tiden för domarna i materialet var straffskalan för sexuellt utnyttjande av barn fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Dock dömdes villkorligt fängelse endast ut i några få fall, och också då var strafftiden omkring ett år.

Den vanligaste straffarten för grovt sexuellt utnyttjande av barn är ovillkorligt fängelse. Enligt Krimos undersökning har dock andelen kombinationsstraff bestående av villkorligt fängelse och samhällstjänst ökat kraftigt, och i materialet ingår nästan lika många sådana domar som villkorliga fängelsedomar. De villkorliga fängelsedomarnas andel har minskat sedan 2011 eftersom det blivit mer sannolikt att gärningar som innefattar samlag bedöms vara grova, vilket medför att de gärningar som bedöms som grova i genomsnitt är mindre allvarliga än före lagändringen. Före lagändringen var 80 % av domarna för grovt sexuellt utnyttjande av barn ovillkorliga enligt den tidigare undersökning till vilken det hänvisas i undersökningen, medan andelen ovillkorliga domar nu har halverats till 40 %. Av de dömda personerna är 14 % minderåriga, vilket kan inverka sänkande på straffpraxis eftersom minderåriga endast döms till ovillkorligt fängelse av vägande skäl (6 kap. 9 § i strafflagen). Dessutom har antalet gärningsmän i åldern 15–19-åringar ökat något sedan tiden före lagändringen, vilket kan vara en bidragande orsak till det mindre antalet ovillkorliga fängelsedomar. Enligt undersökningen är ett typfall av grovt sexuellt utnyttjande av barn som medför mindre än två år villkorligt fängelse en engångshändelse när en man i tjugårsåldern haft samlag med en 13–15-årig flicka i sin egen bostad och gärningsmannen och offret känt varandra sedan tidigare via nätet eller bekanta. De domar där ovillkorligt fängelse dömts ut uppvisar större variation, och i dem varierar relationen mellan gärningsmannen och offret.

Väldigt begränsade tolkningar kan göras av straffpraxis utveckling, eftersom formen och grovheten för gärningar som faller under de olika rubriceringarna varierat till följd av förändrade rekvisit. I fråga om gärningsformerna för sexuellt utnyttjande av barn har de villkorliga fängelsestraffens längd ökat sedan 2011. Också de ovillkorliga fängelsestraffens längd har ökat, också om deras längd har varierat mer. Utifrån jämförelsen kan lagändringen 2011 anses ha lett till sex månader längre ovillkorliga och tre månader längre villkorliga fängelsestraff. Inga forskningsdata finns ännu om effekterna av ändringarna 2019. Å andra sidan blev kombinationen av villkorligt fängelse och samhällstjänst enormt mycket vanligare i straffpraxis för sexualbrott mot barn på 2010-talet, när antalet sådana fall ökade från några fall till några tiotals fall per år. Samtidigt halverades de ovillkorliga fängelsestraffens relativa andel av straffen för de grova gärningsformerna jämfört med resultaten i den tidigare undersökning som refereras i undersökningen. Dessa förändringar kan bero på det ökade antalet unga gärningsmän (15–19-åringar).

2.4 Internationella förpliktelser

Finland är bundet av flera internationella konventioner och andra förbindelser, där det föreskrivs om staternas skyldigheter att skydda människors sexuella självbestämmanderätt och personliga integritet. Enligt artikel 8 i Europeiska människorättskonventionen ska människors sexualliv åtnjuta skydd som en viktig del av privatlivet. Också Europeiska människorättsdomstolens rättspraxis är väsentlig för tolkningen av Europakonventionen. Förpliktelser till kriminaliseringar

som berör den sexuella självbestämmanderätten och den personliga integriteten finns i synnerhet i Istanbulkonventionen, Lanzarotekonventionen och direktiv 2011/93. De skyldigheter i de författningarna som berör strafflagstiftningen har ansetts uppfyllas av Finland (RP 282/2010 rd, RP 141/2011 rd och RP 155/2014 rd). Med tanke på lagstiftningen om sexualbrott är också CEDAW-konventionen (konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, FördrS 68/1986) väsentlig. Också vissa av Internationella brottmålsdomstolens avgöranden är betydelsefulla.

I Istanbulkonventionen berör i synnerhet artikel 36 (sexuellt våld, inbegripet våldtäkt) och artikel 40 (sexuella trakasserier) den materiella straffrätten om sexualbrott. I konventionen finns också mer allmänna förpliktelser som berör straffrätten och som har samband med de bestämmelserna (artikel 41–46). Enligt artikel 36.1 a i konventionen ska parterna vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att det är straffbelagt att penetrera en annan persons kropp vaginalt, analt eller oralt med en kroppsdel eller ett föremål utan dennes samtycke. Det ska också kriminaliseras att utföra andra handlingar av sexuell karaktär med en person utan dennes samtycke och att förmå en annan person att utföra handlingar av sexuell karaktär med en tredje person utan dennes samtycke. Enligt artikel 36.2 ska samtycke lämnas av egen fri vilja och bedömas med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet. Enligt den förklarande rapporten till konventionen förpliktar artikeln de fördragsslutande staterna att kriminalisera sådana sexuella handlingar som genomförs utan ett fritt givet samtycke, men å andra sidan sägs det att de fördragsslutande staterna får avgöra lagstiftningens ordalydelse och definiera de faktorer som gör att ett samtycke inte ska anses ha getts av fri vilja (Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence [Istanbul, 11.V.2011], punkt 193).

Istanbulkonventionen har satts i kraft som lag (375/2015) i Finland den 1 augusti 2015. Som tidigare konstaterats, har den finländska strafflagstiftningen ansetts motsvara konventionen (RP 155/2014 rd). Vid beredningen av anslutningen till konventionen beaktades bland annat de motiveringar som framförts i regeringens proposition RP 216/2013 rd och i lagutskottets betänkande LaUB 4/2014 rd, i vilka det uttryckligen ansågs att det inte fanns orsak att förändra rekvisitmodellen för våldtäktsbrott i fråga om samtycke. Det ansågs att ordalydelsen i fråga om våldtäktsbrott varierade mellan olika länder, och att också nationella aspekter på ordalydelsen i straffprocesslagstiftningen skulle beaktas (RP 216/2013 rd, s. 35–37).

Expertgruppen för bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet GREVIO har i sin rapport om Finland 2019 bedömt lagstiftningen om sexualbrott med tanke på genomförandet av förpliktelserna enligt Istanbulkonventionen och utfärdat rekommendationer för Finland. Rekommendationerna är inte juridiskt bindande. I rapporten kritiserar de finländska bestämmelserna om våldtäkt, och uppmanas Finland bland annat med eftertryck att utan dröjsmål se över alla bestämmelser om sexualbrott i 20 kap. i den finländska strafflagen så att idén om frivilligt samtycke i artikel 36 i konventionen tas in i lagen och så att lämpliga påföljder säkerställs för alla sexuella handlingar som genomförs utan offrets samtycke. I rapporten uppmanas de finländska myndigheterna också med eftertryck att vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att domstolarna betraktar det som en försvarande omständighet om barn är närvarande när brottet begås, utöver de andra omständigheter som avses i artikel 46 i konventionen (punkt 188).

CEDAW-konventionen trädde i kraft i Finland den 4 oktober 1986. I konventionen finns inga uttryckliga bestämmelser om våldsbrott eller sexualbrott. CEDAW-kommittén som övervakar genomförandet av CEDAW-konventionen har dock under årens lopp gjort ställningstaganden om tolkningen av konventionen, och betraktat våld mot kvinnor som en form av diskriminering. I den internationella debatten har våld under vissa förutsättningar kopplats till artikel 2 i kon-

ventionen, enligt vilken konventionsstaterna "är skyldiga att avskaffa all diskriminering av kvinnor". Kommitténs rekommendation nummer 19 från 1992 berör våld mot kvinnor. Enligt rekommendationen ska staterna se till att våldtäktslagstiftningen ger alla kvinnor tillräckligt skydd (se <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/Recommendations.aspx>). I punkt 29 e i den allmänna rekommendationen 35 som utfärdades 2017 (CEDAW/C/GC/35) och som kompletterar den rekommendationen rekommenderas det att de fördragsslutande parterna säkerställer att definitionen av sexualbrott baseras på samtycke och att tvingande omständigheter (coercive circumstances) beaktas.

CEDAW-kommittén har också bedömt läget i Finland i sina slutsatser från 2014. I rapporten uppmanar kommittén Finland att se över lagstiftningen om våldtäktsbrott så att sådana krav stryks i lagstiftningen enligt vilka en kränkande sexuell handling ska genomföras med hjälp av våld eller hot om våld, och så att brottet definieras utifrån avsaknad av offrets samtycke. Dessutom uppmanar kommittén Finland att ändra 20 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen om våldtäkt och 20 kap. 5 § 1 mom. om sexuellt utnyttjande så att det säkerställs att definitionen av våldtäkt också omfattar sådana sexuella handlingar som inte baseras på avsaknad av samtycke som baseras på utnyttjande av gärningsmannens ställning, såsom våldtäkt mot kvinnor som bor i slutna anstalter, och så att straffskalorna för sådana handlingar som nämns ovan förenhetligas i fråga om böter och kortaste fängelsestraff så att de motsvarar andra våldtäktsbrott (stycke 18 och 19).

Den universella periodiska granskningen (UPR) är ett förfarande som inrättats av FN:s råd för mänskliga rättigheter, i vilket människorättsläget i alla FN:s medlemsländer bedöms regelbundet. I maj 2017 fick Finland flera rekommendationer som berör sexualbrott (A/HRC/WG.6/27/L.6), i vilka Finland bland annat uppmanades att förändra sina bestämmelser om våldtäkt så att tillämpningen av bestämmelserna inte är beroende på graden av våld som använts utan baseras på avsaknad av samtycke. 2021 fick Finland på nytt en motsvarande rekommendation (CCPR/C/FIN/CO/7 s. 5).

Europeiska människorättsdomstolen har den 4 december 2003 utfärdat en dom i ärendet M.C. mot Bulgarien, som berörde bestämmelser om våldtäkt. v. Avgörandet berörde ett brott mot ett 14-årigt barn, som innefattade samlag. I fallet ansågs det problematiskt med tanke på människorättskonventionen att utredningen av fallet hade avslutats för att det inte fanns några bevis för våld eller några ögonvittnen. Domstolen ansåg att undersökningen och slutsatserna borde ha berört frågan om avsaknad av samtycke och att myndigheterna borde ha undersökt alla omständigheter och fakta kring fallet och fattat ett beslut baserat på dem. Det hade inte gjorts i det aktuella fallet, utan alltför stor vikt hade fästts vid avsaknaden av direkta bevis. Därmed hade motstånd i praktiken upphöjts till ett rekvisitelement. I domen togs det inte egentligen ställning till lagens ordalydelse, men i domskäl 166 anger domstolen att alla handlingar som sker utan offrets samtycke bör kriminaliseras, vilket också omfattar fall där offret inte har gjort fysiskt motstånd ("the member States' positive obligations under Articles 3 and 8 of the Convention must be seen as requiring the penalisation and effective prosecution of any non-consensual sexual act, including in the absence of physical resistance by the victim"). Domstolen anser att staterna också har ett omfattande prövningsutrymme (margin of appreciation) i fråga om metoder för att säkerställa ett tillräckligt skydd (stycke 178–183 i domen). En likadan princip har senare upprepats i domstolens senare praxis, där den kontextuella bedömningen av avsaknad av samtycke har betonats (t.ex. M.G.C. v. mot Rumänien, 15.3.2016, I.C. v. mot Rumänien, 24.5.2016 och E.B. v. mot Rumänien, 19.3.2019), och samtycke har sedermera tagits in i Istanbulkonventionen som en definierande faktor för rekvisitet.

Också de internationella brottmålsdomstolarna ICC (internationella brottmålsdomstolen, International Criminal Court) och ICTY (den internationella brottmålsdomstolen för det tidigare Jugoslavien, International Criminal Court of the Former Yugoslavia) har tagit

ställning till definitionen av våldtäkt. 2011 publicerade ICC promemorian Element of Crimes, där den förklarar de brottsrekvisit som definieras ICC:s grundstadga. I den skriften definieras de första grundläggande elementen för våldtäkt på följande sätt: Gärningsmannen kränkte en annan persons fysiska integritet genom en gärning som ledde till penetration med könsorgan, även lindrig sådan, av en kroppsdel hos offret eller gärningsmannen, eller till penetration av offrets anus eller könsorgan med ett föremål eller någon annan kroppsdel. (...) Kränkningen av den fysiska integriteten skedde med makt, hot om maktutövning eller tvång till exempel så att offret eller någon annan person utsattes för våld eller tvång, hölls som fånge, förnedrades psykiskt eller utsattes för maktmissbruk, eller genom utnyttjande av tvingande omständigheter, eller så att handlingen kränkte den fysiska integriteten hos en sådan person som inte kunde ge sitt samtycke av fri vilja. En person som vars handlingsförmåga är begränsad av naturliga eller orsakade skäl eller till följd av ålder anses inte kunna ge sitt samtycke av fri vilja (s. 8, 28, 36).

I ärendet Prosecutor v. Anto Furundzija (case no. IT-95-17/1-T, judgment of 10 December 1998) och i ärendet Prosecutor v. Kunarac, Kovač and Vuković, (case no. IT-96-23, judgment of 22 February 2001) har ICTY förtydligat den folkrättsliga definitionen av våldtäkt. Domstolen inleder med att uttala i fallet Furundzija att våldtäkt är ett samlag där tvång, makt eller hot om makt har använts mot offret eller en tredje part (coercion, force or threat of force, punkt 185). I domen Kunarac förtydligar domstolen att dessa definitioner inte ska tolkas snävt, utan att i synnerhet tvång innefattar största delen av de handlingar där samtycke saknas. Som slutsats anger domstolen att våldtäkt i folkrätten innebär sexuell penetration och medvetenhet om att den sker utan offrets samtycke (punkt 460). Också besvärdomstolen (Appeals Chamber) bekräftar i sin dom den 12 juni 2002 den principen och anger att våld är ett kart bevis för att samtycke saknas, men inte i sig ett element som definierar våldtäkt. Domstolen konstaterade att i sådana fall där offer till exempel hade hållits i arrestlokaler och i soldaters bostäder och våldtagits upprepade gånger var omständigheterna så tvingande att offren inte kunnat samtycka till handlingarna (punkt 128).

I sin dom i fallet åklagaren mot Bemba angav ICC (ICC-01/05–01/08) i fråga om de omständigheter som konstituerar våldtäkt, att en våldtäkt är en handling där någon annans kropp penetreras och som motsvarar en eller flera av följande fyra möjliga omständigheter, som är i) våldsutövning, ii) hot om våld eller tvång, iii) utnyttjande av tvångsliknande / tvingande omständigheter eller iv) utnyttjande av att den andra är oförmögen att på ett äkta sätt samtycka till handlingen (domskäl 102). I domen anges det också att avsaknad av offrets samtycke inte är ett rekvisitelement för våldtäkt enligt ICC:s grundstadga. Enligt förarbetena till grundstadgan är avsikten inte att åklagaren ska behöva bevisa avsaknad av samtycke hos offret, eftersom ett sådant krav i de flesta fall gör det omöjligt att utkräva rättsligt ansvar för handlingarna av gärningsmännen (domskäl 105). I domen anges det dessutom att åklagaren inte behöver bevisa avsaknad av samtycke hos offret, om till exempel våldsutövning eller hot om våld har bevisats (domskäl 106).

I Lanzarotekonventionen och direktiv 2011/93 ingår förpliktelser att lagstifta om sexualbrott mot barn (se RP 282/2010 rd). Finland har också ratificerat Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (FördrS 60/1991) samt det fakultativa protokoll till konventionen som berör handel med barn, barnpornografi och barnprostitution (Fakultativt protokoll till FN:s konvention om barnets rättigheter FördrS 5/2016).

Enligt artikel 19.1 i konventionen om barnets rättigheter (FördrS 60/1991) ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa, sociala och utbildningsmässiga åtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavarens eller annan

persons vård. Enligt artikel 34 i konventionen åtar sig konventionsstaterna att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. För detta ändamål skall konventionsstaterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra a) att ett barn förmås eller tvingas att delta i en olaglig sexuell handling, b) att barn utnyttjas för prostitution eller annan olaglig sexuell verksamhet, c) att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material.

2.5 Bedömning av nuläget

2.5.1 Utgångspunkter för bedömningen

Tryggandet av och begränsningar i de grundläggande fri- och rättigheterna

Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Det allmänna är bland annat skyldigt att skydda den personliga friheten och integriteten enligt 7 § i grundlagen och privatlivet enligt 10 § i grundlagen. Sådana rättsliga intressen av straffrättslig betydelse som baseras på dessa grundläggande fri- och rättigheter är bland annat den sexuella självbestämmanderätten och den fysiska integriteten. Den sexuella självbestämmanderätten och den fysiska integriteten innebär rätten att inte mot sin vilja bli föremål för samlag eller andra sexuella handlingar. Å andra sidan innebär den sexuella självbestämmanderätten och den personliga friheten också rätten att leva ut sin sexualitet. Vid bedömningen av behovet av ändringar i bestämmelserna om sexualbrott bör det fästas vikt såväl vid individens rätt att undgå kränkningar av integriteten och den sexuella självbestämmanderätten som vid rätten att leva ut den egna sexualiteten.

Rätten till personlig integritet och den sexuella självbestämmanderätten har redan länge genomförts genom kriminaliseringar av dem i strafflagen (RP 309/1993 rd s. 46, RP 6/1997 rd). Straffrättsliga straffbestämmelser ska uppfylla de allmänna förutsättningarna för begränsningar i de grundläggande fri- och rättigheterna (t.ex. GrUU48/2017 rd s. 7–8, GrUU 15/2001 rd, s. 4, GrUU 17/2006 rd, s. 2, GrUU 20/2002 rd, s. 6, GrUU 23/1997 rd, s. 2–3). Det krav på godtagbarhet som ingår i förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna innebär att grunden för att begränsa en grundläggande fri- eller rättighet bör vara godtagbar med tanke på systemet med grundläggande fri- och rättigheter som helhet. Inskränkningar ska vidare vara dikterade av något tungt vägande samhälleligt skäl. Grundläggande fri- och rättigheter ska inte inskränkas i onödan eller endast för säkerhets skull även om en i och för sig godtagbar grund, såsom skydd för den sexuella självbestämmanderätten, föreligger. De påföljder som föreskrivs för brott mot begränsningarna bör också stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet. Före en straffbestämmelse ändras eller dess tillämpningsområde utvidgas ska det också bedömas om straffbestämmelsen inverkar på det brottsliga beteendet. Handlingar ska inte kriminaliseras, om straffbestämmelserna snarast har en symbolisk betydelse i stället för konkreta effekter (se GrUU 5/2009 rd s. 3 och GrUU 29/2001 rd, s. 4).

Strafflagstiftningen ska också uppfylla de krav den straffrättsliga legalitetsprincipen enligt 8 § i grundlagen ställer. Enligt den bestämmelsen får ingen betraktas som skyldig till ett brott på grund av en handling som inte enligt lag är straffbar. Principen innebär också ett så kallat accentuerat exakthetskrav på lagens innehåll. Enligt det ska brottsrekvisitet för varje brott anges tillräckligt exakt i lag för att det utifrån lagens ordalydelse ska gå att förutse om en viss åtgärd eller försummelse är straffbar (t.ex. GrUU 20/2018 rd, s. 2 med hänvisningar).

I lagstiftningspraxis har det också ansetts att det i strafflagen i regel inte ska tas in sådana straffbestämmelser som innebär oöverstigliga eller godtyckliga bevisningsproblem (RP 18/2014 rd

s. 12), eller som för att ledas i bevis ställer oskäligen krav på målsäganden eller orsakar målsäganden onödigt lidande (jfr RP 216/2013 rd s. 38). Bevisningssvårigheter är inte en grund för att utvidga området för straffbarheten, utan de inverkar framför allt på bedömningen av de lagstiftningstekniska alternativen inom samma område för straffbarhet.

2.5.2 Tillämpningsområdet för bestämmelserna om våldtäkt och tvingande till sexuell handling

Betydelsen av samtycke och viljeförklaringar

I de gällande bestämmelserna i strafflagen om våldtäkt och tvingande till sexuell handling är centrala rekvisitelement tvång med våld eller hot eller utnyttjande av hjälplöst tillstånd. I rättspraxis har också obetydligt våld, såsom fasthållande, ansetts uppfylla kravet på tvång med våld (t.ex. HD 2013:96). Utifrån den gällande bestämmelsen om våldtäkt har också sådana handlingar där våldsutövning eller motstånd hos offret inte påvisats kunnat tillräknas. Det kan ha ansetts att den gällande bestämmelsen om våldtäkt i sak bygger på samtycke eftersom enbart ett klart uttryckt motsättande har ansetts räcka för att rekvisitet ska uppfyllas, och i bestämmelserna har också sådana omständigheter beaktats där den andra är oförmögen att utforma eller uttrycka sin vilja (RP 216/2013 rd s. 31–32).

Dock framgår det inte uttryckligen av ordalydelsen i bestämmelsen om våldtäkt att det ska dömas för våldtäkt redan vid samlag enbart på den grunden att den andra inte har velat delta i det. Trots att det i rättspraxis inte alltid har krävts väldigt aktivt motstånd av offret har det i praktiken funnits situationer där enbart ett direkt muntligt uttryckt motstånd inte har räckt för att handlingen ska vara straffbar i straffprocessen. Om offret har ansetts förmöget att utforma och uttrycka sin vilja, kan en sådan handling inte heller betraktas som våldtäkt på grund av att handlingens objekt har befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. Det kan betraktas som i någon mån konstgjort att tillämpa den gällande bestämmelsen om våldtäkt också på sådana situationer som inte alls innefattar fysiskt motstånd, eftersom nedbrytandet av viljan genom våld eller hot fortfarande är en definierande faktor i bestämmelsen. Dessutom förefaller det faktum att avsaknaden av viljeyttring hos objektet för handlingen inte tydligare anges som rekvisitelement i viss mån ha lett till en oenhetlig rättspraxis.

Det bör alltså betraktas som en svaghet i en lagstiftningsmodell där våld, hot eller hjälplöst tillstånd är en viktig grund att tillräcklig vikt inte fästs vid målsägandens vilja att delta eller hur den uttrycks. Det kan betraktas som ett missförhållande med tanke på tryggheten av den sexuella självbestämmanderätten. Om bestämmelsen om våldtäkt tydligare baseras på avsaknad av samtycke hos målsäganden, minskar risken för att målsägandens vilja inte tillmäts tillräcklig betydelse i olika faser av straffprocessen om våld, hot eller hjälplöst tillstånd inte föreligger. En sådan ändring av definitionen av våldtäkt är också motiverat utifrån den straffrättsliga legalitetsprincipen, eftersom det innebär att ett centralt rekvisitelement för våldtäkt betonas tydligare i bestämmelsen.

De internationella förpliktelser som binder Finland som nämns ovan förutsätter att bestämmelserna om våldtäkt i sak baseras på samtycke. I dem anges dock inte hur de nationella bestämmelserna ska vara uppbyggda, och förpliktelserna förutsätter inte att samtycke uttryckligen nämns i straffbestämmelserna. Trots det kan det anses att Finlands fullgörande av de internationella förpliktelserna stärks om samtycke tydligare anges som ett rekvisitelement för våldtäkt och andra brott som berör sexuella handlingar.

Plötsliga situationer

Ett samlag kan inledas så plötsligt att offret inte har möjlighet att neka eller annars uttrycka sin vilja före handlingen, för att inte tala om att försvara sig fysiskt förrän handlingen inleds. En sådan handling kan till exempel vara att ett finger i en folkmassa eller i samband med massage penetrerar slidan eller anus, eller någon annan motsvarande oväntad och plötslig sexuell penetration.

Av de tillgängliga undersökningarna framgår inte i vilken mån plötsliga situationer har kunnat räknas som skäl till våldtäkt eller tvingande till sexuell handling med stöd av gällande bestämmelser. I förarbetena till den gällande lagen tas det inte uttryckligen ställning till sådana situationer. Om rekvisiten för de bestämmelser som nämns ovan inte har ansetts uppfyllas vid plötsliga situationer, har det också varit möjligt att döma för sexuellt ofredande enligt 5 a §, eller i vissa situationer enligt 5 § om sexuellt utnyttjande (t.ex. HD 2011:1). Eftersom plötsliga handlingar dock kan innebära samlag eller allvarliga sexuella handlingar, bör handlingarna kunna betraktas som mer allvarliga än sexuellt utnyttjande och sexuellt antastande. I fråga om allvarlighetsgrad och karaktär är sådana handlingar jämförbara våldtäkt och andra tillvägagångssätt för tvingande till sexuell handling. Det bör tydligt framgå av rekvisiten för de brotten.

Rädsla, annat hjälplöst tillstånd och maktposition

I 2 mom. i bestämmelserna om våldtäkt och tvingande till sexuell handling kriminaliseras också sådana handlingar där någon annans medvetslöshet, sjukdom, funktionsnedsättning, rädsla eller något annat hjälplöst tillstånd utnyttjas.

Av de undersökningar som refereras ovan framgår det att handlingens objekt i en avsevärd del av de fall där handlingen inte har uppfyllt rekvisitet för något sexualbrott i efterhand har berättat om oförmåga att motsätta sig handlingen till följd av rädsla. Rädslan har kunnat bero på situationen eller på gärningsmannen, trots att gärningsmannen inte egentligen har hotat eller utövat våld. I en del fall har objektet ansett att gärningsmannen bör ha insett avsaknaden av samtycke, men i andra fall har objektet insett att gärningsmannen inte har noterat den. De som gjort brottsanmälan beskrev ofta tillståndet som handlingsförlamning eller frysning. Undersökningar tyder på att någon grad av frysning eller handlingsförlamning inte är ovanlig i samband med samlag som inleds mot objektets vilja, och det begränsas inte enbart till handlingar som innebär en avvikande, skrämmande situation, såsom ett inbrott i en bostad som nämns i förarbetena till bestämmelsen om våldtäkt. Trots att rädsla nämns i det gällande rekvisitet för våldtäkt, hänvisas det inte till några sådana situationer i motiveringen till bestämmelsen. Sådana situationer bör bättre beaktas vid tillämpningen av bestämmelsen om våldtäkt. Därför finns det skäl att utvidga motiveringarna till det rekvisitelement i bestämmelsen om våldtäkt som berör rädsla.

Dessutom kan olika faktorer, såsom kognitiva störningar som har samband med funktionsnedsättning, svår utmattning eller olika traumatiska händelser, såsom våld i nära relationer eller kraftigt berusningstillstånd, leda till situationer där en persons förmåga att utforma eller uttrycka sin vilja är försvagad utan att personen nödvändigtvis enligt de gällande bestämmelserna anses befinna sig i ett hjälplöst tillstånd. Det finns skäl att i större utsträckning kriminalisera också gärningar som i sådana situationer riktas mot personer i sårbar ställning för att stärka skyddet för den sexuella självbestämmanderätten.

Den gällande bestämmelsen om våldtäkt omfattar inte sådana samlag som genomförs genom utnyttjande av en särskild maktposition, där objektet inte har tvingats med våld eller hot och inte heller har varit i ett sådant hjälplöst tillstånd som avses i bestämmelsen. Det slagets handlingar kan däremot vara straffbara som sexuellt utnyttjande. Vid särskilda maktförhållanden har

den svagare parten inte alltid i praktiken rimlig möjlighet att neka till samlag. Det kan bero på den starkare partens mentala övertag eller möjlighet att bestämma om viktiga förmåner eller annars inverka väsentligt på ställningen för den svagare parten. Samlag som genomförs genom grovt missbruk av en sådan maktposition är till sin grovhet jämförbara med andra tillvägagångssätt för våldtäkt. Därför bör sådana handlingar uttryckligen anges som hörande till rekvisitet för våldtäkt. Motsvarande bestämmelser behövs i fråga om andra sexuella handlingar.

Skärpnings- och kvalificeringsgrunder

De omständigheter som nämns i artikel 46 i Istanbulkonventionen bör beaktas som försvårande omständigheter vid straffmätningen för brott som omfattas av konventionen, om de inte redan ingår i rekvisitet för brottet. De omständigheter som anges i artikeln är a) att brottet har begåtts mot en maka/make eller partner eller före detta maka/make eller partner, i enlighet med nationell lagstiftning, av en familjemedlem, en person som bor tillsammans med brottsoffret eller en person som har missbrukat sin ställning, b) att brottet, eller liknande brott, har begåtts vid upprepade tillfällen, c) att brottet har begåtts mot en person som var särskilt utsatt på grund av vissa omständigheter, d) att brottet har begåtts mot eller i närvaro av ett barn, e) att brottet har begåtts av två eller flera personer tillsammans, f) att brottet har föregåtts eller åtföljts av extremt våld, g) att brottet har begåtts med hjälp av vapen eller under vapenhot, h) att brottet har orsakat brottsoffret allvarlig fysisk eller psykisk skada, och i) att förövaren tidigare har dömts för samma slags brott. Det förutsätts inte att det föreskrivs om särskilda skärpningsgrunder, utan det väsentliga är att domaren har möjlighet att beakta dessa omständigheter vid straffmätningen (RP 155/2014 rd s. 59–60, den förklarande rapporten till Istanbulkonventionen (CETS 210) punkt 234–235).

Det har ansetts att artikel 46 i konventionen uppfylls enligt den gällande finländska lagstiftningen, eftersom de grunder som nämns där kan beaktas vid straffmätningen med stöd av 6 kap. i strafflagen, som straffskärpningsgrunder eller vid bedömningen av brottets grovhet som helhet och eftersom de redan ingår i rekvisiten för en del brott (se närmare RP 155/2014 rd s. 60–61). Senare har det också bekräftats till exempel i högsta domstolens praxis att också gärningens karaktär av våld i nära relationer är en omständighet som ska beaktas vid bedömningen av gärningens klandervärdhet enligt 6 kap. 4 § i strafflagen som gäller straffmätning, vilket överensstämmer med artikel 46 a i Istanbulkonventionen (HD 2020:20, domskäl 5–15).

I GREVIO:s utvärderingsrapport för Finland 2019 som refereras ovan uppmanas dock finländska myndigheter med eftertryck också att vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att domstolarna betraktar det som en försvårande omständighet om barn är närvarande när brottet begås, utöver de andra omständigheter som avses i artikel 46 i konventionen (punkt 188). Det är väsentligt för GREVIO:s rekommendation att den omständigheten att brottet har begåtts i närvaro av ett barn på det sätt som avses i artikel 46 d i konventionen kan öka brottets skadlighet och farlighet eller gärningsmannens skuld, vilket enligt 6 kap. 4 § i strafflagen ska beaktas vid straffmätningen. Den omständigheten kan också beaktas som straffskärpningsgrund eller vid bedömningen av brottets grovhet som helhet. Att brottet har begåtts i någon annans närvaro är till exempel en omständighet som bland annat kan göra en våldtäkt särskilt förnedrande för offret, och då kan våldtäkten bedömas som grov (RP 6/1997 rd s. 174). Motsvarande kvalificeringsgrund bör också ingå i de grova gärningsformerna enligt de föreslagna nya bestämmelserna i 20 kap. i strafflagen. Vidare bör sexualbrott som begås i barns närvaro tydligare i en del grovre fall också kunna betraktas som ett brott mot barnet. I motiveringen till bestämmelsen om sexuellt övergrepp i denna proposition anges det uttryckligen att bestämmelsen i vissa fall kan tillämpas på sådana sexuella handlingar som sker i ett barns närvaro, trots att barnet inte är handlingens huvudsakliga objekt (jfr HD 2011:34). Det är också möjligt att ett sexualbrott i ett barns närvaro i vissa fall utgör ett brott enligt 21 kap. i strafflagen. Därför ingår sådana handlingar som avses

i artikel 46 d också i rekvisiten för andra brott. På det sätt som anges ovan kan de omständigheter som nämns i artikel 46 sedan den föreslagna lagstiftningen trätt i kraft beaktas som försvårande omständigheter på ett sätt som uppfyller förpliktelseerna enligt artikeln.

2.5.3 Övriga sexualbrott

Sexuellt utnyttjande

Tillämpningen av bestämmelsen om sexuellt utnyttjande förutsätter inte att gärningens objekt tvingas eller är totalt oförmöget att utforma eller uttrycka vilja. Viktiga rekvisitelement är däremot att genom att utnyttja sin ställning förmå någon annan till samlag eller att företa eller underkasta sig som väsentligt kränker personens sexuella självbestämmanderätt. Bestämmelsens syfte är att stärka skyddet för den sexuella självbestämmanderätten för unga eller andra personer som är beroende av gärningsmannen och som befinner sig i en särskilt svag eller sårbar ställning, såsom på ett sjukhus eller en annan inrättning. Det finns skäl att fortsättningsvis skydda personer i en sådan ställning mot sexuellt utnyttjande.

Också om bestämmelserna om våldtäkt ändras så att de baseras på samtycke på det sätt som föreslås i denna proposition, bör en del av de handlingar som i nuläget betraktas som sexuellt utnyttjande fortfarande utifrån sin art och klandervärdhet fortfarande särskiljas från gärningar som betraktas som våldtäkt. Utnyttjandet av en persons svagare eller sårbara ställning behöver inte nödvändigtvis vara av sådant slag att det anses utesluta att personen frivilligt deltar i sexuellt umgänge. Också sådant lindrigare utnyttjande kan dock i flera slags situationer betraktas som straffrättsligt klandervärt, eftersom det kränker den andra personens sexuella självbestämmanderätt och kan skada personen kännbart. Om sådant utnyttjande inte kriminaliseras, blir personer i sådan ställning utan tillräckligt straffrättsligt skydd. Därför är det fortfarande motiverat att föreskriva om sexuellt utnyttjande i strafflagen. Bland de handlingar som i nuläget omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde bör dock de allvarligaste, det vill säga de där den som är föremål för handlingen inte kan anses delta frivilligt i samlaget eller den sexuella handlingen, definieras som våldtäkt.

Sexuellt antastande

Grunden för kriminalisering av sexuellt antastande utifrån de allmänna förutsättningarna för tillämpning av strafflagstiftningen och kriminaliseringsprinciperna bedömdes när 20 kap. 5 a § i strafflagen stiftades (RP 216/2013 rd, i synnerhet s. 50-52). Det ansågs finnas ett vägande samhälleligt behov av att kriminalisera sexuellt antastande. I regeringens proposition ansågs det också finnas behov av att kriminalisera sexuellt antastande med tanke på det straffrättsliga systemets interna systematik. Det kan inte anses ändamålsenligt att framför allt bestämmelserna om ärekränkning och misshandel tillämpas på sådana gärningar där gärningsmannens handlande är av klart sexuell karaktär och inte är avsett att kränka någons ära eller orsaka men för någons hälsa. Enligt regeringens proposition kunde en ny kriminalisering inte förväntas medföra några betydande nackdelar.

Som ovan konstaterats, var kravet på noga avgränsning som följer av legalitetsprincipen ett viktigt skäl till att det gällande rekvisitet avgränsades till att enbart gälla beröringshandlingar (GrUU 6/2014 rd, LaU B 4/2014 rd). Lagutskottet i riksdagen fäste också vikt vid att straffrätten ska tillämpas i sista hand och vid behovet av att noggrant överväga om bestämmelsen är nödvändig, och ansåg att straffbarheten kan utvidgas först när det är möjligt att bedöma på vilken nivå tröskeln för straffbarhet i praktiken lägger sig (LaUB 4/2014 rd, s. 7).

Bestämmelsen om sexuellt antastande har varit i kraft omkring sju år. I denna proposition granskas en eventuell utvidgning av bestämmelsens tillämpningsområde inom ramen för helhetsöversynen av 20 kap. i strafflagen och de viktigaste målen för den, som innefattar stärkt skydd för den sexuella självbestämmanderätten och den personliga integriteten samt tydlighet och systematik i lagstiftningen om sexualbrott.

I justitieministeriets bedömningspromemoria från 2018 bedömdes bland annat bestämmelsen om sexuellt antastande med avseende på straffens proportionalitet (Bedömningspromemoria om den senaste utvecklingen och framtida utvecklingsbehov i strafflagen. Vissa sexualbrott, våldsbrott, rattfylleribrott och ekonomiska brott, JMBU 7/2018 (endast på finska), s. 86). Enligt promemorian kan inga långtgående slutsatser om straffbestämmelsernas funktion dras av statistiska uppgifter om straff. Den slutsatsen kan dock dras, att endast en ganska liten del av de fall av sexuellt antastande som kommer till polisens kännedom leder till att straff utdöms. En annan iakttagelse var, att trots att straffet enligt straffskalan får dömas ut i strafforder- eller bötesförfarande, har en avsevärd del av straffen dömts ut av domstol. Enligt promemorian kan det inte utifrån statistiken fastställas varför förutsättningarna för att tillämpa strafforder- eller bötesförfarande inte har uppfyllt i de fallen. Enligt slutsatsen i promemorian hade inget behov framkommit att närmare ompröva den lagstiftningslösning som gjordes 2014 (s. 89).

Det är också värt att notera iakttagelsen i bedömningspromemorian att antalet domar är relativt litet i förhållande till antalet brott som kommit till polisens kännedom, liksom också att en relativt stor del av fallen i stället för i bötesförfarande har handlagts vid domstol (JMBU 7/2018, s. 86). Det kan bero på bristande bevisning, men det är också möjligt att det inte i förundersökningsskedet har funnits en tillräckligt klar uppfattning om hurudana handlingar som omfattas av bestämmelsens tillämpningsområde. Det kan också ha betydelse att bestämmelsen ännu är relativt färsk. Enbart utifrån det kvantitativa materialet kan dock inga långtgående slutsatser dras om hur bestämmelsen fungerar.

Vid beredningen av denna proposition har ingen omfattande forskning om rättspraxis i fråga om sexuellt antastande varit tillgänglig. De andra utredningar som berör rättspraxis tyder på att tillämpningen av bestämmelsen inom det nuvarande tillämpningsområdet förefaller ha varit ganska enhetlig så, att rekvisitet inte har ansetts uppfyllt om en handling som innefattar sexuella drag har varit mer ringa eller när det har funnits stort tolkningsutrymme i fråga om handlingens sexuella karaktär.

De grunder som framförs i regeringens proposition RP 216/2013 rd för att utvidga tillämpningsområdet för sexuellt antastande till att också omfatta andra handlingar än beröring är fortfarande giltiga. Med hänsyn till bestämmelserna i 7, 10 och 22 § i grundlagen är det motiverat att den enskilde skyddas mot sådan kränkning av den sexuella självbestämmanderätten som avses i förslaget också med de medel strafflagen erbjuder (GrUU 6/2014 rd, s. 3).

Det är typiskt för kränkningar av den sexuella självbestämmanderätten att de kan ske på väldigt många sätt. Behovet av att skydda människor också mot icke-önskat sexuellt innehåll och andra icke-fysiska kränkningar av den sexuella självbestämmanderätten har under senare år ökat, bland annat i och med kommunikationsteknologins utveckling som gjort det lättare att sprida och sända bilder och meddelanden till andra personligen. Den omfattning i vilken sexuellt antastande förekommit i den senaste tidens samhällsdebatt (till exempel kampanjen #metoo) kan anses vittna om att acceptansen för kränkningar av den sexuella självbestämmanderätten blir allt mindre.

Trots att det i och för sig är motiverat att utvidga tillämpningsområdet för bestämmelsen om sexuellt antastande till att också omfatta andra handlingar än beröring, innebär mångfalden av

sexuella handlingar en utmaning i fråga om exakthet och noga avgränsning när bestämmelsen utarbetas. Frågan om den sexuella karaktären hos olika slags handlingar och huruvida de äventyrar den sexuella självbestämmanderätten blir i ganska stor utsträckning beroende av en prövning in casu, utom i de grövsta fallen eller annars tydliga kränkningar. Ur ett lagberedningsperspektiv förefaller det dock oundvikligt för att uppfylla målsättningen att bestämmelsen ska omfatta olika slags sexuella kränkningar av jämförbar klandervärdhet. Minimiförutsättningen för att utvidga tillämpningsområdet för bestämmelsen om sexuellt antastande är dock att tillämpningsområdet kan anges i lagen med den tydlighet legalitetsprincipen förutsätter.

Vid bedömningen av utvidgningen av tillämpningsområdet för sexuellt antastande till att också omfatta andra gärningar än beröring och en eventuell metod för genomförandet kan de andra straffbestämmelser i strafflagen beaktas, enligt vilka skyddsobjektet kan kränkas på flera olika sätt och vilkas ordalydelse därför i någon mån lämnar sättet att genomföra kränkningen öppet. Sådana straffbestämmelser är till exempel spridande av information som kränker privatlivet (24 kap. 8 § i strafflagen), ärekränkning (24 kap. 9 §), tvingande till sexuell handling (20 kap. 4 §), sexuellt utnyttjande (20 kap. 5 §), sexuellt utnyttjande av barn (20 kap. 6 §) och olaga förföljelse (25 kap. 7 a §). Till exempel i rekvisiten för tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande och sexuellt utnyttjande av barn har sättet för genomförandet av den kriminaliserade sexuella handlingen delvis lämnats öppet. I bestämmelserna preciseras vissa centrala tillvägagångssätt och förutsättningarna för straffbarhet för dem, men till följd av mångfalden av sexuella handlingar är gemensamma nämnaren för sådana sexuella handlingar som inte innefattar samlag är närmast att de berör någon annans sexuella självbestämmanderätt. Också i rekvisitet för olaga förföljelse är förteckningen över tillvägagångssätt öppen, eftersom förföljelse kan bestå av väldigt många slags handlingar. Också i bestämmelserna om spridande av information som kränker privatlivet och ärekränkning lämnas det till följd av brottens art i stor utsträckning till prövningen in casu och allmänna uppfattningar hurudana meddelanden, uttryck eller andra tillvägagångssätt som kriminaliseras.

Den straffrättsliga legalitetsprincipen ställer krav på exakthet i bestämmelserna. Enligt den ska brottsrekvisitet för varje brott anges tillräckligt exakt i lag för att det utifrån en bestämmelses ordalydelse ska gå att förutse om en viss åtgärd eller försummelse är straffbar (exempelvis LaUB 24/2002 rd, s. 5). Riksdagens grundlagsutskott har i princip ansett att öppna tillvägagångssätt (till exempel "... eller på något annat därmed jämförbart sätt...") är problematiska med tanke på den straffrättsliga legalitetsprincipen (GrUU 48/2002 rd, s. 3/II, GrUU 16/2013 rd, GrUU 12/2021 punkt 58). Inte heller enligt grundlagsutskottets eller lagutskottets färskaste praxis föreligger dock något absolut hinder mot brottsrekvisit som innehåller öppna tillvägagångssätt. Att föreskriva om ett sådant förutsätter dock vägande skäl och att straffbestämmelsen oavsett det öppna rekvisitelementet är tillräckligt tydligt med tanke på den straffrättsliga legalitetsprincipen. Grundlagsutskottet ansåg till exempel inte att rekvisitet för olaga förföljelse är problematiskt med beaktande av att det hör till brottets särdrag att handlingarna kan vara av många slag, och eftersom den tekniska utvecklingen kan medföra nya förfarandesätt för olaga förföljelse samt med tanke på bestämmelsen som helhet (se GrUU 16/2003 rd). Också lagutskottet ansåg av de skäl som anges ovan att det öppna förfarandesättet för olaga förföljelse är godtagbart, och betonade också att det öppna tillvägagångssättet har avgränsats så att det i verksamhet som kan jämföras med andra tillvägagångssätt, liksom vid andra tillvägagångssätt, bör var fråga om förföljelse och att den bör vara olovlig (LaUB 11/2013 rd).

Utvidgningen av tillämpningsområdet för sexuellt antastande kan genomföras utan att avvika från den nuvarande ordalydelsen i strafflagen. Till följd av kravet på tydlighet enligt legalitetsprincipen finns det dock skäl att ta in en mer omfattande förteckning på tillvägagångssätt i bestämmelsen än till exempel i den föreslagna bestämmelsen om sexuellt övergrepp, eftersom handlingarnas sexuella karaktär eller den kränkning av den sexuella självbestämmanderätten

som de innebär i synnerhet i lindrigare fall kan lämna rum för tolkning. Dessutom bör bestämmelsens nya tillämpningsområde av de skäl som anges i regeringens proposition RP 216/2013 rd, och för exakthetens skull avgränsas till handlingar som till sin allvarlighetsgrad kan jämföras med beröring. I bestämmelsens ordalydelse bör därför åtminstone sådana tillvägagångssätt som till följd av intensitet eller upprepning till sin allvarlighetsgrad kan jämföras med beröring, som också i praktiken kan antas vara vanligt förekommande. Det finns också skäl att specificera i specialmotiveringen att det förutsätts att handlingarna är av viss vikt samt att ge omfattande anvisningar för och exempel på tillämpningen.

Till följd av mångfalden i eventuella sexuella kränkningar är det motiverat att behålla ett öppet tillvägagångssätt i det utvidgade rekvisitet. En förteckning med flera tillvägagångssätt i bestämmelsen förtydligar dock avsevärt hurudana och hur allvarliga handlingar som utöver dem kan omfattas av tillämpningsområdet. På så sätt specificerar de tillvägagångssätt som nämns i bestämmelsen sammantaget bilden av tillämpningsområdet. Det finns också skäl att avgränsa kriminaliseringen av andra tillvägagångssätt än de som uttryckligen nämns så att de till sin allvarlighetsgrad bör jämföras med beröring, uppfylla definitionen av en sexuell handling (det föreslagna 23 § 2 mom.) och dessutom vara ägnade att kränka någon annans sexuella självbestämmanderätt. Dessa rekvisitelement har förtydligats i förarbetena till den tidigare lagen och i rättspraxis, och de kan ytterligare preciseras i specialmotiveringen i denna proposition. Också en bestämmelse med öppna tillvägagångssätt kan därför göras tillräckligt tydlig med tanke på legalitetsprincipen. Det bedöms inte vara möjligt att utforma bestämmelsen om sexuellt antastande uttömmande i fråga om tillvägagångssätten så att rekvisitet samtidigt är tillräckligt omfattande och mer exakt än en öppen bestämmelse av det slag som beskrivs ovan (se närmare JMBU 2020:9, s. 119-120).

På de grunder som anges ovan finns det skäl att utvidga tillämpningsområdet för bestämmelsen om sexuellt antastande till att omfatta också andra handlingar än sådana som innebär beröring. På det sätt som den straffrättsliga legalitetsprincipen förutsätter bör det sörjas för att bestämmelsen är exakt och noga avgränsad.

2.5.4 Samlag med barn och sexuella handlingar som riktar sig till barn

Särskiljande av straffbestämmelser som berör barn respektive vuxna

De gällande bestämmelserna i 20 kap. 1–4 § tillämpas såväl på handlingar mot vuxna som på handlingar mot barn. I fråga om barn tillämpas dessutom bestämmelserna om sexuellt utnyttjande av barn (RP 6/1997 rd). Därför kan i nuläget, beroende på fallet, ett stort antal olika kombinationer av brottsrubriceringar som berör barn och olika straffskalor bli tillämpliga.

Eftersom också de straffbestämmelser som berör vuxna tillämpas på handlingar mot barn, tillämpas i praktiken samma brottsrubriceringar också på brott av väldigt olika slag. Brottsrubriceringen bör ge en korrekt bild av brottet och motsvara brottets klandervärdhet (LaUB 6/2015 rd s. 3). Redan dessa synpunkter talar för att de bestämmelser som berör barn särskiljs från de bestämmelser som berör vuxna.

Också av andra skäl är det motiverat att sexualbrott mot vuxna och barn bedöms enligt olika bestämmelser. I fråga om sexualbrott mot vuxna är det huvudsakliga skyddsobjektet den sexuella självbestämmanderätten, och i denna proposition föreslås att skyddet för den stärks genom att straffbestämmelserna ändras så att de väsentligen baseras på samtycke. Trots att också barn under 16 år har sexuell självbestämmanderätt, skyddas i bestämmelser om sexualbrott mot dem primärt barnets personliga integritet. På så vis tryggas en sund och ostörd utveckling för barnet.

Tillämpningen av samma bestämmelser om sexualbrott på vuxna och barn förefaller också ha lett till sådan rättspraxis som inte kan anses vara helt förenlig med målsättningen att skydda barnet. Det har framkommit i synnerhet vid brott mot unga barn. Till exempel i Åbo hovrätts dom den 12 november 2017 (R 17/641) ansågs ett 10-årigt barn inte ha befunnit sig i ett tillstånd av tvång, rädsla eller hjälplöshet på det sätt som förutsätts i bestämmelsen om våldtäkt, och därför ansågs samlaget inte uppfylla rekvisitet för våldtäkt. Gärningen dömdes endast som sexuellt utnyttjande av barn. Också i Krimos undersökning som refereras ovan granskas flera fall där till och med samlag med barn under 10 år på sin höjd har dömts som vanligt eller grovt sexuellt utnyttjande av barn, men inte som våldtäkt. Till exempel en 39-årig mans oralsamlag med ett 6–7-årigt barn betraktades inte som våldtäkt, eftersom enbart målsägandens låga ålder inte ansågs innebära ett sådant hjälplöst tillstånd som avses i bestämmelsen.

Ett barn under 16 år är i regel inte tillräckligt moget för att ge ett fullgott samtycke till samlag och inte heller till något annat sexuellt umgänge med en vuxen (RP 212/2018 rd s. 6, LaUB 24/2018 rd s. 7). I synnerhet när sexualbrottsbestämmelserna övergår till att i väsentlig grad baseras på samtycke bör det framgå tydligare än hittills av bestämmelserna. Ett sådant samlag med ett barn bör därför i regel som sådant betraktas som ett våldtäktsbrott, inte som ett utnyttjandebrott. Dessutom bör det i brottsrubriceringarna bättre beaktas att det finns skäl att allmänt betrakta sådana handlingar mot barn som ännu mer klandervärda än motsvarande handlingar mot vuxna.

På de grunder som anges ovan finns det skäl att föreskriva särskilt om sexualbrott mot barn, och att i de rekvisiten beakta barnets annorlunda ställning och behov av mer omfattande skydd mot sexuella handlingar än för vuxna. Att det föreskrivs om brott mot barn som en särskild helhet gör också bestämmelserna tydligare och enklare. Huvudregeln bör då vara att endast en straffbestämmelse tillämpas på ett brott.

Liksom i de bestämmelser som berör vuxna finns det skäl att särskilja också de straffbestämmelser som berör barn enligt om de gäller samlag eller andra sexuella handlingar. Vanligen kan samlag anses vara mer skadligt för barnet. Det breda spektret av andra straffbara sexuella handlingar och deras eventuella skadlighet bör återspeglas i straffskalorna.

Till den del bestämmelserna om sexualbrott också skyddar barnets sexuella självbestämmanderätt, närmast då i situationer mellan unga, berör de ändringsbehov som beskrivs vid bedömningen av de gällande bestämmelserna om våldtäkt och tvingande till sexuell handling också brott mot barn.

Relationer mellan unga

Också om bestämmelserna särskiljs, finns det ingen orsak att förändra den nuvarande regeln i fråga om barn under 16 år, enligt vilken samlag och andra sexuella handlingar mellan unga inte är straffbara om de inte kränker den sexuella självbestämmanderätten för en av dem och det inte råder någon stor skillnad i mognad (utvecklingsnivå) mellan parterna. Frivilligt sexuellt umgänge mellan unga bör kunna bedömas flexibelt med beaktande av handlingens särdrag. Kriminaliseringsskyldigheten enligt direktiv 2011/93 omfattare inte heller "frivilliga sexuella handlingar mellan barn som kan ses som ett normalt utforskande av sexualiteten inom ramen för människans utveckling" (skäl 20 i ingressen). Det finns alltså skäl att behålla en begränsningsbestämmelse av samma slag som i nuläget (20 kap. 7 a § i strafflagen) om handlingar mellan unga. I sådana fall där en sådan begränsningsbestämmelse inte är tillämplig som sådan bör handlingen inte heller utan undantag betraktas som ett våldtäktsbrott utan som ett övergrepps-brott enligt förslaget, utan i sådana fall bör den straffrättsliga klassificeringen av handlingen

fortfarande också påverkas av eventuella omständigheter som minskar handlingens klander-
värdhet (RP 212/2018 rd s. 5, LaUB 28/2018 rd s. 7, 16, 22).

Definitioner

Den gällande definitionen av samlag i 20 kap. 10 § 1 mom. i strafflagen kan i en del fall leda till våra gränsdragningsproblem. Definitionen förutsätter inträngande i kroppen eller tagande av en annans könsorgan i sin kropp. Därmed utesluter definitionen handlingar som utförs med munnen på könsorgan, vilket inte innebär inträngande eller tagande i den egna kroppen eller där det förblir oklart om det villkoret uppfylls. Det är till exempel i någon mån öppet för tolkning när slickande av könsorgan uppfyller definitionen av samlag. Det kan betraktas som problematiskt med tanke på den straffrättsliga legalitetsprincipen, skyddet för den sexuella självbestämmanderätten och en jämlik behandling av könen. Definitionerna i strafflagen bör vara synnerligen exakta, eftersom de ger flera andra straffbestämmelser deras innehåll (LaUB 4/2014 rd s. 7–8). På de grunder som anges ovan bör definitionen av samlag utvidgas till att också omfatta sådan beröring av könsorgan med munnen som inte innebär inträngande i kroppen eller tagande i den egna kroppen.

Också andra slags beröring av könsorgan som inte ingår i den nuvarande definitionen kan i vissa fall i fråga om allvarlighet och karaktär av övergrepp anses jämförbart med handlingar som betraktas som samlag. Om definitionen utvidgas ännu längre än det som föreslås ovan, blir den dock mycket inexact avgränsad och eventuellt mer omfattande än i allmänt språkbruk. Därför är det bättre att sådana sexuella handlingar får bedömas med stöd av straffbestämmelser som berör andra sexuella handlingar.

Vid bedömningen av huruvida definitionen av samlag eller sexuell handling uppfylls bör inte enbart gärningsmannens uppfattning om handlingens natur tillmätas avgörande betydelse. Handlingarna bör i första hand bedömas med beaktande av syftet att skydda den sexuella självbestämmanderätten. Det finns orsak att specificera dessa aspekter i specialmotiveringen.

[I definitionsbestämmelsen föreslås en ändring av den finskspråkiga termen för könsorgan, medan termen föreslås kvarstå oförändrad på svenska.] Termen könsorgan används också i andra lagar, t.ex. steriliseringslagen (283/1970), samt i Istanbulkonventionen.

Olovlig spridning av bilder som kränkning av den sexuella självbestämmanderätten

Att uppträda sexuellt på bilder, att ta sexuella bilder samt att visa eller sprida bilder kan alla vara sexuella handlingar. De omfattas av de sexuella självbestämmanderätten för den person som uppträder sexuellt på bilden. Var och en har rätt att låta bli att delta i sexuella handlingar. Att visa eller sprida sexuella bilder utan lova av de personer de föreställer kränker personernas sexuella självbestämmanderätt. Enligt gällande lag kan sådana handlingar som berör vuxna främst bestraffas som ärekränkning eller spridande av information som kränker privatlivet. Eftersom det primära skyddsobjektet för olovlig spridning av sexuell bild är den sexuella självbestämmanderätten, är det mer motiverat att sådana handlingar kriminaliseras som sexualbrott i 20 kap. i strafflagen.

Spridning och innehav av barnpornografisk bild samt uppföljningen av propositionen

Spridning av bild

Enligt ordalydelsen i 17 kap. 18 § i strafflagen gäller kriminaliseringen av spridning av bild endast om det finns flera bilder eller bildupptagningar. I nuläget gör dock kommunikationsteknologin det också väldigt lätt att sprida enskilda bilder till en väldigt stor personkrets. Ur ett straffbarhetsperspektiv finns det inget skäl att betrakta spridning av enskilda bilder som väsentligt mindre skadligt eller klandervärt än spridning av flera bilder. I de internationella förpliktelser som binder Finland har inte handlingar som gäller enskilda bilder eller upptagningar uttryckligen lämnats utanför kriminaliseringsskyldigheten (artikel 5.4–5.6 i direktiv 2011/93, artikel 3 i det fakultativa protokollet till FN:s konvention om barnets rättigheter samt artikel 20 i Lanzarotekonventionen). Därför är det ändamålsenligt att utvidga kriminaliseringen till att uttryckligen också omfatta handlingar som gäller en enskild bild eller bildupptagning.

Innehav av bild

Enligt 17 kap. 19 § i strafflagen omfattar tillämpningsområdet för innehav av barnpornografisk bild inte skaffande av tillgång till fritt tillgängligt material till exempel på internet. När tillgång skaffas avsiktligt, gör det dock ingen skillnad alls i klandervärdhet hos sådana handlingar om det krävts avtal eller betalning för att avsiktligt skaffa tillgång till materialet eller om det varit fritt tillgängligt. För att bestämmelsen ska bli tillämplig förutsätts att gärningarna är uppsåtliga, vilket har inneburit ett krav på att gärningsmannen också är medveten om materialets innehåll på ett sätt som uppfyller förutsättningarna på uppsåt. Det är motiverat att utsträcka kriminaliseringen till att också omfatta skaffandet av fritt tillgängligt material till exempel på internet. Ändringen främjar också uppfyllandet av skyldigheterna enligt direktiv 2011/93 och skyddsmålen enligt bestämmelsen. Kriminaliseringen bör dock utvidgas på ett sådant sätt att inte den som oavsiktligt stöter på sådant material utan orsak blir föremål för en straffprocess. För att skaffande av fritt tillgängligt material ska vara straffbart bör det därför krävas att skaffandet av tillgång är uppsåtligt. Det är i linje med direktiv 2011/93 (artikel 5.3 och skäl 18 i ingressen).

Uppföljning av propositionen

I 20 kap. 8 c § i strafflagen kriminaliseras besökande av en barnpornografisk föreställning. Besökande av en föreställning kan ske på plats eller med hjälp av kommunikationsteknologi. När någon via internet tittar på en föreställning på en webbplats dit vem som helst har fritt tillträde tillämpas bestämmelsen endast i fråga om direktsända föreställningar. På spridning och innehav av lagrade föreställningar tillämpas straffbestämmelserna om barnpornografisk bild (RP 282/2010 rd, 109).

Skadan eller faran för barnet till följd av en sådan sexuell föreställning skiljer sig inte väsentligt beroende på om föreställningen ses direkt eller i efterhand från en upptagning. Det kan över huvud taget vara omöjligt för gärningsmannen att veta om en föreställning som visas på internet är en direktsändning eller en upptagning. Vid en jämförelse av de handlingar som avses i 17 kap. 19 § och 20 kap. 8 c § kan de av de skäl som anges ovan jämföras i fråga om klandervärdhet. Därför finns det skäl att skapa enhetliga straffskalor för de brotten.

Liksom i fråga om sexuella bilder av barn, kan inte heller åldern hos personer som visas i sådana föreställningar som avses i 20 kap. 8 c § alltid utredas på ett tillförlitligt sätt. Så är fallet i synnerhet om personen befinner sig i en främmande stat och föreställningen besöks med hjälp av kommunikationsteknologi. Därför är det ändamålsenligt att utvidga tillämpningsområdet för

bestämmelsen om besökande av föreställning till att också omfatta sådana fall där en persons ålder inte kan utredas men det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än 18 år.

Bestämmelsernas placering och rubriker

Det primära syftet med 17 kap. 18, 18 a och 19 § i strafflagen är att skydda barn mot skadliga sexuella handlingar (se RP 6/1997 rd s. 146, 149). Genom de bestämmelserna genomförs också internationella förpliktelser som binder Finland i fråga om skydd av barn mot sexuellt utnyttjande (RP 282/2010 rd, RP 6/1997 rd s. 49). I förhållande till det kan syftet att trygga allmän ordning betraktas som sekundärt. Därför är det mer ändamålsenligt att placera bestämmelserna i 20 kap. i strafflagen om sexualbrott i stället för i 17 kap.

Uttrycket "sedlighetssårande" som förekommer i brottsrubriceringarna och rekvisiten beskriver inte heller på ett tillräckligt sätt gärningarnas art eller syftet med kriminaliseringar som berör sexuellt material. Uttrycket "sedlighetssårande" används inte heller allmänt i nutida talspråk i denna betydelse. Det finns skäl att ersätta det uttrycket med uttrycket "som på ett sexuellt sätt visar barn", som bättre beskriver handlingen och bestämmelsens syfte.

Lockande av barn i sexuella syften

I 20 kap. 8 b § 2 mom. i strafflagen kriminaliseras vissa handlingar som lockande av barn i sexuella syften, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag. I arbetsgruppsfasen av beredningen av denna proposition gjordes bedömningen att de handlingar som avses i det momentet i tillräcklig utsträckning kriminaliseras i form av andra grövre brott, och att det därför är motiverat att förtydliga bestämmelsen genom att 8 b § 2 mom. stryks (OMML 2020:9 s. 79-80). § Under den fortsatta beredningen har det bedömts att det om 2 mom. stryks kan uppstå brister i kriminaliseringen och i uppfyllelsen av skyldigheterna enligt Lanzasrotekonventionen i sådana väldigt begränsade fall, där lockandet i sexuella syften inte bestraffas som människohandelsbrott, sexualbrott eller delaktighet i sådana (se RP 282/2010 rd s. 49-50, 107-109). Därför är det motiverat att 2 mom. kvarstår i författningen.

Koppleri

I 20 kap. 9 § 1 mom. i strafflagen kriminaliseras ordnandet av ett rum eller något annat ställe för att skaffa ekonomisk vinning för en uppenbart sedlighetssårande gärning som mot ersättning utförs av ett barn under 18 år. Enligt förarbetena till bestämmelsen är sådana sedlighetssårande handlingar som utförs av ett barn under 18 år som avses i bestämmelsen deltagande i pornografiska filmer eller föreställningar mot ersättning eller att vara modell vid produktion av pornografiska bilder. Till den delen är bakgrunden till bestämmelsen artikel 2 a i rambeslut 2004/68/RIF av den om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi, enligt vilken tvingande av ett barn till prostitution eller deltagande i pornografiska föreställningar eller dragande av ekonomisk vinning av eller annat utnyttjande av barn för sådana ändamål ska straffbeläggas (RP 34/2004 rd s. 85). I nuläget ingår motsvarande skyldighet i artikel 4 i direktiv 2011/93, som ersatt rambeslutet. Varken ordalydelsen i rambeslutet eller i artikel 4 i direktivet ställer dock upp som förutsättning för kriminalisering av sådana handlingar att barnets handling i sig utförs mot ersättning. Inte heller för den fara eller skada handlingen medför är det någon väsentlig skillnad om handlingen utförts mot ersättning eller inte. Därför finns det skäl att ändra bestämmelsen så att rekvisitet inte i fråga om sexuella handlingar som berör personer under 18 års ålder förutsätter att de sker mot ersättning.

Rekvisitet omfattar uppenbart sedlighetssårande handlingar i fråga om personer under 18 års ålder. Kravet på uppenbarhet motiverades med att bestämmelsen blev enhetlig med bestämmelserna om sedlighetssårande bilder i 17 kap. i strafflagen (RP 34/2004 rd s. 85, LaUB 4/2004 rd s. 6). Kravet på uppenbarhet har senare strukits i 17 kap. Med tanke på skyddsobjektet och syftet med bestämmelsen är det inte heller motiverat att behålla en sådan tilläggsförutsättning i bestämmelsen om koppleri. Kravet på uppenbarhet bör därför strykas också i bestämmelsen om koppleri.

Behovet att ändra uttrycket "sedlighetssårande" utvärderas i samband med bedömningen av 17 kap. i strafflagen. Också i bestämmelsen om koppleri är det befogat att använda ordet "sexuellt", som bättre beskriver bestämmelsens skyddsobjekt.

2.5.5 Straff för sexualbrott

Nuvarande straffskalor

I Finland tillämpas vanligen följande straffskalor:

- böter
- böter–fängelse i sex månader
- böter–fängelse i ett år
- böter–fängelse i två år
- fängelse i fyra månader till fyra år
- fängelse i ett till tio år
- fängelse i två till tio år

Trots att dessa straffskalor som etablerats genom en helhetsreform är av central betydelse för styrningen av lagskiparen så att rättspraxis blir så enhetlig som möjligt, är det också möjligt att avvika från dem. Det har också gjorts till exempel just i fråga om vissa sexualbrott, i synnerhet därför att de brotten till sin skadlighet och farlighet avviker betydligt från varandra och eftersom det kanske inte finns lämpliga jämförelseobjekt bland straffskalorna för andra brott. Straffskalorna för sexualbrott kan sägas bilda ett slags helhet, och därför är i synnerhet jämförelsen med straffskalorna för andra sexualbrott av betydelse.

För de viktigaste sexualbrotten enligt 20 kap. i strafflagen föreskrivs i nuläget följande straffskalor. De synliggör också olika kombinationer av brottsrubriceringar och olika straffskalor för brott mot barn.

Våldtäkt 1–6 år

Våldtäkt enligt 3 mom. 4 mån.–4 år

Grov våldtäkt 2–10 år

Tvingande till sexuell handling böter–3 år

Sexuellt utnyttjande böter–4 år

Sexuellt antastande böter–6 mån.

Sexuellt utnyttjande av barn 4 mån.–6 år

Grovt sexuellt utnyttjande av barn 1–10 år

Sexuellt utnyttjande av barn och tvingande till sexuell handling 4 mån.–9 år

Grovt sexuellt utnyttjande av barn och tvingande till sexuell handling 1–13 år

Sexuellt utnyttjande av barn och våldtäkt enligt 1 § 3 mom. 4 mån.–9 år

Sexuellt utnyttjande av barn och våldtäkt enligt 1 § 1–2 mom. 1–9 år

Sexuellt utnyttjande av barn och våldtäkt enligt 1 § 3 mom. 1–13 år

Grovt sexuellt utnyttjande av barn och våldtäkt enligt 1 § 1–2 mom. 1–13 år

Sexuellt utnyttjande av barn och grov våldtäkt 2–13 år

Grov våldtäkt mot barn 4–12 år

Utgångspunkter för bedömningen

Straffsystemet måste genomgående uppfylla proportionalitetskravet (exempelvis GrUU 9/2016 rd, s. 2, GrUU 26/2014 rd, s. 2, GrUU 20/2002 rd, s. 6, GrUU 23/1997 rd, s. 2). Den straffrättsliga proportionalitetsprincipen förutsätter att straffet står i rättvis proportion till gärningens skadlighet och klandervärdhet. Principen förutsätter också att straffskalorna för olika brott ska stå i ett rättvist och logiskt förhållande till varandra (LaUB 24/2018 rd s. 22). Ju viktigare det intresse är som ska skyddas och ju mer intresset kränks av gärningen eller försummelsen, desto strängare straffhot kan motiveras. Det finns emellertid ingen allmängiltig regel för bedömning av de inbördes relationerna av intressen som ska skyddas genom straffrättsliga medel. Inte ens systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna anger någon inbördes hierarki för grundrättigheterna.

Bedömningen av klandervärdhet hänför sig framför allt till skuldprincipen. Straffhotet är avsett för tillräkneliga förbrytare som moraliskt och juridiskt bär ansvaret för sina handlingar. Det ska bedömas hur klandervärd gärningen kan anses vara och i vilken mån gärningsmannen kan kritiseras för handlingen. Straffskalan för ett brott kan därmed inte basera sig enbart på allvarligheten av den orsakade skadeföljden, utan också graden av tillräknande ska beaktas.

Lagutskottet har enligt dessa etablerade principer ansett att straffskalorna ska slås fast utifrån brottens skadlighet och klandervärdhet, det vill säga utifrån deras straffvärde (t.ex. LaUB 3/1998 rd). Proportionaliteten av straffskalorna eller straffen för sexualbrott kan därför inte betraktas separat från straffen för andra brott. Straffskalorna för brott ska både allmänt sett inom ramen för strafflagen och inom ramen för 20 kap. som gäller sexualbrott vara sådana, att skalorna för olika gärningar står i rimlig proportion till varandra (se t.ex. LaUB 24/2018 rd s. 22).

Av de förutsättningar som proportionalitetsprincipen innebär och som anges ovan följer också i fråga om bestämmandet av strafflatituden att straffskalorna för brott inte kan motiveras till exempel med tillgängliga tvångsmedel.

De straff som döms ut för sexualbrott blir ofta föremål för diskussion och ställningstaganden. Det har ofta samband med någon straffdom som förekommit i rubriker, för vilken straffets

stränghet inte anses motsvara det så kallade allmänna rättsmedvetandet. Enskilda domar beskriver dock inte i sig de stora linjerna i straffpraxis. I rubrikerna om sexualbrott som debatteras offentligt är det inte heller möjligt att i detalj redogöra för de omständigheter under vilka brottet begåtts och som inverkat på för vilket brott och till hurdant straff gärningsmannen dömts. Det följer ofta av bestämmelserna om sekretess för rättegångshandlingar och domar, som utfärdats för att skydda offren. Vilken brottsrubricering som tillräknats avslöjar inga detaljer om handlingen. Brott som faller inom samma brottsrubricering kan variera betydligt i fråga om tillvägagångssätt och strafflatitud. Vid straffmätningen binds domstolarna av 6 kap. i strafflagen, enligt vilket flera omständigheter som berör handlingen, gärningsmannen och offret i det enskilda fallet inverkar på straffet. Vilka straff som utdöms baseras på oberoende domstolars prövning inom de ramar lagen ställer upp.

Straffens proportionalitet enligt det så kallade allmänna rättsmedvetandet bedömdes grundligt i en bedömningspromemoria från justitieministeriet som färdigställdes 2018 ("Bedömningspromemoria om straffens proportionalitet", JMBU 7/2018). I bedömningspromemorian utnyttjades den forskning Institutet för kriminologi och rättspolitik (KRIMO) vid Helsingfors universitet på justitieministeriets begäran genomförde under perioden 2015–2017, i vilken medborgarnas uppfattning om straffnivåer i vid mening utreddes. I fråga om straffen för våldtäkt och grov våldtäkt framfördes i bedömningspromemorian slutsatsen att med beaktande av straffpraxis stränghet och den mycket färskare bedömningen av behovet av lagändringar också i fråga om grov våldtäkt finns det varken orsak eller grunder för att ändra straffskalan eller göra andra författningsändringar som leder till strängare straffpraxis. I allmänhet föreslås det i promemorian i fråga om straff för sexualbrott utifrån forskningsrön att den primära åtgärden ska vara att utreda konsekvenserna av lagändringarna 2011 och 2014, samt rättspraxis i vidare mening än endast utifrån kvantitativa uppgifter i brottsstatistiken. I andra hand föreslås det i promemorian att maximistraffet för sexuellt utnyttjande av barn ska höjas från fyra till sex år i fängelse och att det utfärdas en särskild straffbestämmelse (grov våldtäkt av barn, straffskala fängelse i 4–12 år) för sådana fall där man i dagens läge samtidigt tillämpar bestämmelserna om våldtäkt och bestämmelserna om sexuellt utnyttjande av barn. Det sistnämnda förslaget ledde till lagändringar med motsvarande innehåll, som trädde i kraft den 12 april 2019 (lag 486/2019, RP 212/2018 rd).

Straffnivån för sexualbrott i viktiga jämförelseländer för Finland kan erbjuda nyttiga jämförelser för bedömningen av straffens proportionalitet. Olika länders rättssystem utgör dock separata helheter, där många faktorer påverkar straffens proportionalitet och faktiska stränghet. Det har stor betydelse hur stränga straff som vanligen föreskrivs i det aktuella systemet, hurudana handlingar vissa rekvisit, till exempel våldtäkt, innefattar, vilka bestämmelser om straffmätning som ingår i systemet, hur de allmänna förutsättningarna för straffrättsligt ansvar, till exempel uppsåt och oaktsamhet, definieras, om det är möjligt att avvika från straffskalorna i vissa fall, hurudana straff som i praktiken utdöms och hur straffen verkställs i praktiken. Enbart av det faktum att vissa jämförelseländer i vissa fall har strängare straffskalor än Finland kan inga långtgående slutsatser dras om vilken straffskalan borde vara i Finland.

Det finns inte heller någon anledning att överbetona straffens roll vid brottsbekämpningen. Straffens stränghetsgrad korrelerar inte direkt med brottsfrekvensen. Sexualbrott är kanske inte av sådan karaktär att gärningsmännen innan de börjar begå brottet fäster vikt vid vilket straff brottet medför eller vid dess stränghetsgrad. Undersökningar visar också att återfallsrisken för sexualbrott är mindre än för andra brott. Av dem som dömdes för sexualbrott mot barn 2010 fick endast 1 % återfall inom sju år, medan andelen återfallsförbrytare för andra brott var 34 % (Laajasalo m.fl., 2020). Den kända återfallsfrekvensen talar alltså inte för en skärpning av straffskalorna.

Genom att skärpa straffskalorna kan dock lagstiftaren styra straffpraxis i en viss riktning, om det upptäcks att praxis är skev eller om uppfattningen i samhället om en handlings straffvärde och därmed dess klandervärdhet har ändrat. Redan i och med de lagändringar som genomförts under de senaste åren har straffpraxis för sexualbrott skärpt avsevärt. Ändringar i straffskalor bör göras moderat och sällan, vanligen i samband med helhetsbedömningar av brotten vid större översyner. Att hålla ändringarna på en moderat nivå är också motiverat med tanke på påföljds-systemets förutsägbarhet, som bör betraktas som viktigt. Också högsta domstolens prejudikat styr straffpraxis.

Målsättningarna i fråga om straff i denna proposition har ställts upp med beaktande av riksdagens uttalanden (RSv 305/2018 rd) utgående från att straffen för vissa sexualbrott anses alltför lindriga, trots höjningar av straffnivån under de senaste åren. Vid beredningen av propositionen har utöver behovet av ändringar i rekvisiten för sexualbrott också brottens straffvärde bedömts. På de grunder som anges nedan bör straffen för sexualbrott såväl mot vuxna som mot barn skärpas i någon mån.

När straffskalorna bestäms bör det också sörjas för att de å ena sidan är tillräckligt vida och å andra sidan motsvarar de grävsta handlingarnas klandervärdhet. För att skärpningen av straffskalorna ska ha en allmänpreventiv verkan bör skärpningen stödjas av kommunikation om straffnivån.

Straffskalorna för brott enligt de föreslagna ändringarna i 20 kap. i strafflagen

Brott mot vuxna

Värdet och betydelsen av sexuell självbestämmanderätt och fysisk integritet har ökat, och i nuläget kan man säga att ännu större förväntningar riktas till dem än när översynen av 20 kap. i strafflagen om sexualbrott genomfördes i slutet av 1990-talet. Den utvecklingen framgår av flera delreformer i fråga om sexualbrott under 2000-talet. Enligt de föreslagna nya bestämmelserna om sexualbrott stärks skyddet för den sexuella självbestämmanderätten och den personliga integriteten ytterligare genom att en viktig grund för straffbarhet i stället för tvång mot eller hjälplöst tillstånd hos gärningens objekt blir avsaknaden av frivilligt deltagande. Den ändringen bör också avspeglas i klassificeringen av sexualbrott i strafflagen utifrån inbördes straffvärde.

Därför är det motiverat att till exempel sådana samlag där frivillighet saknas som avses i den föreslagna bestämmelsen om våldtäkt i fråga om straffvärde i regel klassificeras som lika allvarliga som grundformerna enligt den nuvarande bestämmelsen om våldtäkt, det vill säga våldtäkter som genomförs med våld, hot om våld eller utnyttjande av hjälplöst tillstånd. Det är inte heller längre konsekvent att sådana våldtäkter som i nuläget definieras som mindre allvarliga, dit bland annat tvingande till samlag på annat sätt än genom hot om våld hör, kriminaliseras enligt en lindrigare straffskala än annan våldtäkt som baseras på avsaknad av frivillighet. Också straffskalorna för andra sexualbrott som baseras på avsaknad av frivillighet bör bestämmas utifrån dessa utgångspunkter. I enskilda fall bör det fortfarande dömas för sexualbrott utifrån brottets grovhet med beaktande av gärningsmannens skuld och andra omständigheter i det enskilda fallet, enligt 6 kap. i strafflagen.

Målet att stärka skyddet för den sexuella självbestämmanderätten och den personliga integriteten omfattar straffrättslig bedömning såväl av samlag som av andra kränkningar genom sexuella handlingar. Den gällande bestämmelsen om tvingande till sexuell handling och den bestämmelse om sexuellt övergrepp som föreslås tillämpas i stället för den omfattar sådana handlingar som till sin skadlighet och klandervärdhet i värsta fall kan ligga nära sådana sexualbrott som

innefattar samlag. Också i sin lindrigaste form omfattar föreslås sexuellt övergrepp endast omfatta gärningar som väsentligt kränker den sexuella självbestämmanderätten. Eftersom lindrigare gärningar föreslås straffas som sexuellt antastande, för vilket straffskalan föreslås vara böter till fängelse i sex månader, är det konsekvent att minimistraflet för sexuellt övergrepp i stället för böter föreskrivs vara fängelse, och att bestämma ett maximistrafteff som ligger närmare maximistraflet för våldtäkt (fängelse i sex år) än för tvingande till sexuell handling enligt gällande lag (fängelse i tre år). Dessutom det synas i straffskalan att sexuellt övergrepp liksom våldtäkt kan begås på väldigt grova sätt. Därför bör det också föreskrivas om en grov gärningsform av sexuellt övergrepp.

Det föreslås att de grövsta gärningssätten för brottet lämnas utanför tillämpningsområdet för bestämmelsen om sexuellt utnyttjande och bestraffas som våldtäkt. Bestämmelsen om sexuellt utnyttjande föreslås dock också omfatta handlingar som innefattar samlag och sådana andra sexuella handlingar som väsentligt kränker någon annans sexuella självbestämmanderätt. Därmed finns det inget skäl att sänka maximistraflet för sexuellt utnyttjande (fängelse i fyra år). Eftersom det föreslås att de lindrigaste sexuella kränkningarna, som föreslås bestraffas som sexuellt antastande, lämnas utanför bestämmelsens tillämpningsområde är det också konsekvent i förhållande till de andra bestämmelserna i 20 kap. i strafflagen att böter inte heller är ett tillräckligt straff för sexuellt utnyttjande. Därför finns det skäl att föreskriva om fängelse i stället för böter som minimistrafteff för sexuellt utnyttjande.

Den föreslagna nya bestämmelsen om olovlig spridning av sexuell bild omfattar sådana gärningar som i nuläget är kriminaliserade som ärekränkning eller spridande av information som kränker privatlivet. Ofta blir det fråga om att döma för den grova gärningsformen av dessa brott. Olovlig spridning av sexuell bild kränker den mest intima delen av privatlivet. Rekvisitet omfatta endast sådana handlingar som innefattar samlag och sådana andra sexuella handlingar som väsentligt kränker någon annans sexuella självbestämmanderätt. Därmed är det motiverat att föreskriva om motsvarande straffskala som för grov ärekränkning och grovt spridande av information som kränker privatlivet, det vill säga böter eller fängelse i högst två år.

Brott mot barn

I fråga om sexualbrott mot barn har kontrollsystemet effektiverats betydligt under de trettio senaste åren. Antalet ärenden som blir föremål för straffprocess har flerfaldigats. Antalet utnyttjandebrott mot barn som kommer till polisens kännedom har till exempel sexfaldigats från 1980 till 2019. Därav kan man inte dra slutsatsen att det faktiska antalet brott har ökat. Medvetenheten om karaktären hos sexualbrott mot barn (brottens skadliga effekter samt risken för att bli fast och risken för sen upptäckt) har ökat, vilket har tagit sig uttryck både i sänkt anmälningströskel (inklusive anmälningsplikt för vissa myndigheter) och i effektivare utredningsmetoder för sådana brott. Utifrån brottslighetssituationen finns det ingen grund för att allmänt skärpa straffpraxis för alla slags brott mot barn. Däremot betonas också i resultaten av offerundersökningar gärningarnas olika karaktär, som bör återspeglas i klassificeringen enligt klandervärdhet av brott mot barn i strafflagen.

Utgångspunkten är att de allvarligaste sexualbrotten mot barn är de som innefattar samlag, eftersom samlag i allmänhet anses vara ägnat att skada barnet mer än andra tillvägagångssätt (RP 282/2010 rd s. 14, LaUB 43/2010 rd s. 8, RP 212/2018 rd s. 23, LaUB 24/2018 rd). Det bör i synnerhet sörjas för att det för gärningar som innefattar samlag döms ut straff som motsvarar deras grovhet, vilket har samband med behovet av att säkerställa att straffskalorna är tillräckligt vida. Behovet av att också annars sörja för tillräckligt vida straffskalor har samband med att sexualbrott mot barn kan begås på flera olika sätt som är olika grova.

Av de skäl som anges ovan är det motiverat att ytterligare skärpa straffen för vissa sexualbrott mot barn, i synnerhet minimistrafte för gärningar som innefattar samlag. Dessutom bör det föreskrivas att vissa gärningar mot barn ska straffas enligt strängare bestämmelser (RSv 305/2018 rd).

Det bör beaktas att en skärpning av minimistrafte har en större skärpande inverkan på straffpraxis än en höjning av maximistrafte, eftersom minimistrafte i praktiken har större inverkan på hur normalstrafte för en viss gärning utformas i rättspraxis. Dessutom bör det beaktas att också spektret av gärningar som innefattar samlag är vidsträckt, vilket ytterligare förstärks av att definitionen av samlag föreslås utvidgas i denna proposition. Därför bör också framöver minimistrafte utdömas i en del sådana fall av gärningar som innefattar samlag, som inte föranleder ovillkorligt fängelse. De fallen bör dock avgränsas snävt.

Strafte för innehav av barnpornografisk bild är böter eller fängelse i högst ett år. Av de skäl som anges ovan är det motiverat att som straff för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn enligt den föreslagna 20 kap. 21 § föreskriva böter eller fängelse i högst två år, vilket motsvarar strafte för besökande av föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn enligt den föreslagna 22 §.

3 Målsättning

Målet med översynen av bestämmelserna om sexualbrott i 20 kap. i strafflagen är att stärka skyddet för den sexuella självbestämmanderätten och den personliga integriteten. Syftet är att få bestämmelserna om sexualbrott och straffen för brotten att bättre motsvara nuvarande uppfattningar. Straffbestämmelserna föreslås bli mer omfattande än i nuläget.

Ett viktigt mål är att ändra bestämmelserna om sexualbrott så att de baseras på avsaknad av samtycke. Det föreslås att rekvisiten för sexualbrott inte primärt ska baseras på om objektet har tvingats eller befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd, utan det ska vara centralt om objektet för en sexuell handling har deltagit i handlingen frivilligt. Genom den ändringen åtgärdas problem och brister som uppdagats i de gällande bestämmelserna. Det föreslås att gärningar mot barn och vuxna i strafflagen delvis ska bedömas utifrån olika utgångspunkter med beaktande av gärningarnas särdrag och deras olika grad av klandervärdhet. De föreslagna brottsrubriceringarna, rekvisiten och straffskalorna för sexualbrott mot barn motsvarar bättre än i nuläget brottenas karaktär och klandervärdhet. Det föreslås att de sexualbrott som berör bilder ska samlas i 20 kap. i strafflagen. Det föreslås också att bestämmelserna om sexualbrott ska bilda en tydligare och mer konsekvent helhet än i nuläget.

De föreslagna lagändringarnas syfte är också att påverka attityder och därigenom påverka potentiella gärningsmäns attityder inom de gränser det över huvud taget låter sig göra med hjälp av strafflagen. Ytterst är syftet att minska antalet sexualbrott. De föreslagna ändringarna och det bakomliggande framhållandet av den sexuella självbestämmanderättens betydelse syftar till att främja jämställdheten mellan könen och i synnerhet fullgörandet av kvinnors och flickors rättigheter.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

4.1.1 Nya bestämmelser om sexualbrott

Det nya 20 kap. i strafflagen

Det föreslås att 20 kap. om sexualbrott i strafflagen ses över. I fråga om straff för brott mot vuxna tryggas i straffbestämmelserna den sexuella självbestämmanderätten bättre än i nuläget när de ändras så att de baseras på samtycke. Det genomförs genom att avsaknad av frivilligt deltagande hos objektet definieras som ett centralt rekvisitelement för centrala sexualbrott. De nya brottsrekvisiten innebär att något fler gärningar än i nuläget bestraffas som sexualbrott. Det föreslås särskilda bestämmelser om brott mot barn under 16 år, i vilka utgångspunkten är barnets integritet. Brott mot barn klassificeras i huvudsak som mer allvarliga än i nuläget. Det föreslås att bestämmelserna om brott som berör barnpornografiska bilder i utvidgad form flyttas från 17 kap. till 20 kap. Straffen för sexualbrott föreslås skärpas.

Bestämmelserna om sexualbrott ändras så att de baseras på avsaknad av frivillighet

Det föreslås att bestämmelsen om våldtäkt ändras så att den baseras på samtycke genom att det definieras som våldtäkt att ha samlag med en person som inte deltar frivilligt. En sådan person kan anses ha deltagit frivilligt i ett samlag som har deltagit i det av egen fri vilja, till vilket personen har haft tillräcklig förmåga och frihet (valmöjlighet). I bestämmelsen om våldtäkt definieras särskilt de situationer när en persons deltagande i samlag inte ska betraktas som frivilligt. Genom bestämmelsen utvidgas kriminaliseringen av våldtäkt, och den omfattar också alla sådana handlingar som i nuläget är kriminaliserade som våldtäkt.

Det föreslås att i bestämmelsen som allmän förutsättning för frivilligt deltagande i samlag sakligt sett anges att personen på verbalt eller på något annat sätt har uttryckt frivillighet. Det innebär att rekvisitet för våldtäkt uppfylls redan om den ena parten i ett samlag inte verbalt, genom sitt beteende eller på något annat sätt har uttryckt att deltagandet sker frivilligt. Genom kravet på uttryckt frivillighet preciseras också rekvisitet.

Inga formkrav ställs upp för hur det ska uttryckas att deltagandet sker frivilligt. Det är inte ändamålsenligt att genom bestämmelser begränsa folks olika sätt att uttrycka frivillighet verbalt eller på något annat sätt. De olika uttryckens betydelse kan vara starkt situationsberoende. Avsikten är inte att samlag ska vara straffbart som våldtäkt om den ena parten inte har uttryckt frivilligt deltagande på något visst sätt, om parten ändå deltar frivilligt och den andra parten känner till det. Dock är det befogat att i motiveringen till bestämmelsen ange några allmänna utgångspunkter för vad ett visst beteende eller en viss handling kan betyda för uttrycket av frivillighet, i syfte att korrigera en del ogrundade generaliseringar.

I den svenska regeringens proposition med förslag till bestämmelse om våldtäkt frångick man förslaget i sexualbrottskommitténs betänkande att kräva en uttryckt frivillighet. Ett sådant krav ansågs innebära en kriminalisering också av sexuella handlingar med en sådan person som deltar frivilligt men utan att uttrycka frivillighet, till exempel passivt. Dessutom ansågs det att kravet kan leda till att en handling i vissa fall inte kan betraktas som våldtäkt om en person uttrycker frivillighet mot sin vilja, trots att gärningsmannen känner till personens motvilja. Det ansågs också vara ett problem om frivilligheten måste uttryckas på nytt före varje samlag för att deltagandet ska kunna betraktas som frivilligt. Trots att kravet på uttryckt frivillighet ströks i den

svenska bestämmelsen om våldtäkt, saknar det inte betydelse för bedömningen av frivilligt deltagande vad målsäganden har uttryckt. Enligt den ordalydelsen i den svenska bestämmelsen om våldtäkt ska det särskilt beaktas om frivillighet har kommit till uttryck genom ord eller handling eller på annat sätt (Regeringens proposition 2017/18:177, s. 31-33).

Det uttryck för frivillighet som avses i den bestämmelse om våldtäkt som föreslås i denna proposition ges en vid definition, och därför anses inte kravet på uttryck leda till några sådana problem som beskrivs ovan. Enligt ordalydelsen i den föreslagna bestämmelsen om våldtäkt kan frivillighet uttryckas verbalt, genom beteende eller på något annat sätt, i praktiken alltså på vilket sådant sätt som helst som en person kan uttrycka sin vilja till deltagande för någon annan. Bestämmelsen förutsätter inte heller nödvändigtvis att frivilligheten uttrycks på ett visst övervägt och målmedvetet sätt, utan det betraktas som ett tillräckligt uttryck att personens vilja att delta i samlaget har förmedlats till den andra parten genom personens handlande. Kravet på uttryck innebär inte heller att uttrycket i alla fall ska ske omedelbart eller uttryckligen före varje samlag.

I bestämmelsen om våldtäkt nämns också de andra situationer när en persons deltagande i samlag inte ska betraktas som frivilligt. De berör tvång genom våld eller hot mot personen samt situationer när den andra personen inte har förmått utforma eller uttrycka sin vilja. I sådana fall betraktas gärningen alltså som våldtäkt oberoende av om personen skenbart har uttryckt frivillighet eller inte.

Sakligt sett omfattar bestämmelsen om våldtäkt alltså motsvarande gärningar som rekvisitet om hjälplöst tillstånd i den gällande bestämmelsen, som dock föreslås utvidgas och förtydligas. Det föreslås inte heller att hjälplöst tillstånd längre ska nämnas i bestämmelsen. Det vore onödigt och inkonsekvent när rekvisitet för våldtäkt inte längre förutsätter att den ena parten försvarar sig, utan enbart avsaknad av frivillighet är tillräckligt. Därmed blir det väsentligt att definiera de situationer när en person inte har förmått utforma eller uttrycka sin vilja. Till den delen används inte längre termen "inte förmår", utan samma sak uttrycks med den mer allmänna ordalydelsen "inte har möjlighet att utforma eller uttrycka sin vilja". Den formuleringen omfattar alla de situationer som avses i bestämmelsen, där en person inte har förmåga eller tillfälle eller annars rimlig möjlighet att utforma eller uttrycka sin vilja. Det finns fortfarande inget skäl att definiera de situationerna uttömmande i bestämmelsen om våldtäkt. Rekvisitet avgränsas och preciseras dock alltid av kravet på jämförbarhet samt kravet att personen inte ska ha möjlighet att utforma eller uttrycka sin vilja.

I fråga om rädsla beaktas i specialmotiveringen i större utsträckning än i nuläget sådana praktiskt förekommande situationer när objektet på grund av rädsla inte förmår utforma eller uttrycka sin vilja. Det föreslås också att bestämmelsen ändras så att kraftig berusning och nedsatt medvetandetillstånd nämns särskilt, vilket inte behöver innebära att personen är medvetlös men kan frånta personen möjligheten att utforma eller uttrycka sin vilja.

I bestämmelsen kriminaliseras också uttryckligen allvarligt missbruk av en särskild maktposition som ett förfarandesätt för våldtäkt. Därigenom förtydligas det att deltagandet i samlag inte ska betraktas som frivilligt när den svagare parten i maktkonstellationen inte längre har någon valmöjlighet. Eftersom missbruk av en maktposition i förhållande till någon annan kan vara av väldigt olika grad, finns det också till denna del skäl att precisera rekvisitet genom kravet att målsäganden till följd av missbruket ska ha varit oförmöget att utforma eller uttrycka sin vilja. Det är inte motiverat att lindrigare utnyttjande av en maktposition än så betraktas som våldtäkt. Däremot bör det fortfarande kunna bedömas som sexuellt utnyttjande på det sättet om framförs nedan. Kriminaliseringen bör också fortfarande begränsas till att endast omfatta särskild makt-

ställning. Det föreslås alltså att tillämpningsområdet ska omfatta sådana identifierbara maktpositioner som baserar sig på en omständighet som kan missbrukas. Exaktheten och den noggranna avgränsningen i bestämmelsen förutsätter att sådana sexuella handlingar som genomförs genom missbruk av mindre betydande mentalt övertag, beslutanderätt eller inflytande över någon annans angelägenheter inte kriminaliseras om inte andra förutsättningar uppfylls. Det är befogat att i bestämmelserna använda termerna maktsställning och maktposition, som betraktas som mer omfattande termer än termen beroendeställning som används i den gällande bestämmelsen. Avsikten är att termen också ska omfatta olika beroendeförhållanden.

Bestämmelsen om våldtäkt föreslås också omfatta samlag som inleds plötsligt. Rekvisitetet föreslås tydligare och i större utsträckning än idag omfatta situationer där samlaget inleds utan förvarning och snabbt så att den ena parten i praktiken inte har möjlighet att utforma eller uttrycka sin vilja i fråga om sitt deltagande. Däremot omfattar kriminaliseringen inte sådana gärningar där parterna till exempel i en parrelation utifrån tidigare kommunikation känner till att de frivilligt deltar också i samlag som inleds plötsligt.

På den som deltar i eller annars medverkar till våldtäkt tillämpas de allmänna bestämmelserna i 5 kap. i strafflagen. Trots att den föreslagna bestämmelsen om våldtäkt enligt ordalydelsen förutsätter samlag, kan enligt 5 kap. 3 eller 4 § i strafflagen fortfarande också en sådan gärningsman dömas för våldtäkt som inte själv har haft samlag med målsäganden (RP 44/2002 rd s. 152–154, HD 1964 II 44 och HD 2001:62).

Det föreslås att också bestämmelserna om andra sexualbrott ändras på motsvarande sätt som bestämmelsen om våldtäkt så att de baseras på avsaknad av frivillighet. Bestämmelsen om tvingande till sexuell handling ersätts med en bestämmelse om sexuellt övergrepp. I övrigt motsvarar bestämmelsen i stor utsträckning den föreslagna bestämmelsen om våldtäkt, men den berör andra sexuella handlingar än samlag. Det finns skäl att ändra rubriceringen, eftersom det centrala rekvisitelementet för brottet inte längre är tvång utan avsaknad av frivillighet. Ordet övergrepp innebär utöver beröring och handgripligheter också att annars göra något med någon annan utan lov (Kielitoimiston sanakirja). I den föreslagna bestämmelsen avser sexuellt övergrepp inte enbart sexuella handlingar som innebär beröring, utan också andra sådana sexuella handlingar som väsentligt kränker någon annans sexuella självbestämmanderätt. Brotsrubriceringen sexuellt övergrepp kan också anses uttrycka gärningens klandervärdhet kraftigare än till exempel rubriceringen sexuell kränkning. Den föreslagna rubriceringen ger därmed en relevant beskrivning av brottsrekvisitet.

Det föreskrivs fortfarande också om en grov gärningsform av våldtäkt. Kvalificeringsgrundernas innehåll motsvarar i huvudsak de nuvarande. Till grunderna fogas allvarligt våld på person. Avsikten är att på detta sätt utvidga tillämpningsområdet för grov våldtäkt till sådana våldtäkter som innefattar grövre våld, där våldet inte riktigt uppnår den nivå som avses i rekvisitetet för grov misshandel och som inte heller uppfyller de andra kvalificeringsgrunderna enligt bestämmelsen. I praktiken innebär utvidgningen sannolikt att straffen för våldsamma våldtäkter skärps. Det är motiverat att skärpa bedömningen av våldtäkt som innefattar grovt våld, eftersom utgångspunkten för bestämmelsen om grundformen av våldtäkt är att rekvisitetet uppfylls också utan våldsutövning.

Det föreslås också att om objektet är yngre än 16 år ska bestämmelsen om grov våldtäkt inte längre tillämpas, utan bestämmelsen om våldtäkt mot barn eller grov våldtäkt mot barn.

Det föreslås en bestämmelse om en grov gärningsform av sexuellt övergrepp. I nuläget föreskrivs det inte om någon grov gärningsform av tvingande till sexuell handling. Den grova gärningsformen är motiverad, eftersom liksom vid våldtäkt också en sådan annan sexuell handling

än samlag som avses i 23 § 2 mom. kan utgöra ett väsentligt grövre brott än grundformen av sexuellt övergrepp. I övrigt motsvarar kvalificeringsgrunderna väsentligen dem som föreslås i bestämmelsen om grov våldtäkt.

Vid *sexuellt utnyttjande* föreslås det vara fråga om att utnyttja sin ställning för att förmå någon annan till samlag eller någon annan sexuell handling när den andra är i en särskilt svag eller sårbar ställning. Bestämmelsen gäller endast sexuella handlingar i sådana särskilda situationer som inte uppfyller rekvisitet för våldtäkt eller sexuellt övergrepp, och där den svagare partens valmöjligheter är begränsade i mindre grad. Grunden för kriminaliseringen är utnyttjande av objektets svagare bedömningsförmåga eller en svagare ställning i övrigt, och den risk det utgör för objektets sexuella självbestämmanderätt. Sådana handlingar avviker till sin art och klander- värdhet från sådana handlingar som utförs utan frivillighet hos den andra personen. Därför är det inte motiverat att i strafflagen jämställa handlingarnas grovhet eller rubriceringar, och de bör fortsättningsvis kriminaliseras i olika bestämmelser. Också det starka symbolvärdet i rubriceringen våldtäkt, som kommunicerar gärningens särskilda klandervärdhet, talar för att bestämmelsen om våldtäkt fortfarande reserveras för de allra grövsta sexualbrotten.

Flera av de förfarandesätt som i nuläget kriminaliseras som sexuellt utnyttjande uppfyller dock det föreslagna rekvisitet för våldtäkt eller sexuellt övergrepp, när de bestämmelserna ändras så att de baseras på avsaknad av frivillighet. Till exempel en äldre vuxens maktposition i förhållande till en ännu relativt omogen 16–17-åring, en arbetsgivares bestämmanderätt över sina anställda eller en vårdares makt över en patient i ett svagt tillstånd kan i många fall innebära att den som är i svagare ställning inte under sådana omständigheter bör anses delta frivilligt i ett samlag. Sådana handlingar föreslås kriminaliseras strängare som våldtäkts- eller övergrepps- brott. Det föreslås också att vissa sådana förutsättningar för straffbarhet som bör betraktas som onödiga stryks i rekvisitet för sexuellt utnyttjande, såsom till exempel kravet på förmående. Därmed underlättas tillämpningen av bestämmelsen.

Ett möjligt alternativ är att föreskriva om sexuellt utnyttjande som en lindrig gärningsform av våldtäkt och sexuellt övergrepp med en mer allmän ordalydelse som hänvisar till vissa förmildrande omständigheter. I Sveriges strafflag finns till exempel en sådan bestämmelse om mindre grov" våldtäkt (se avsnitt 5.2). De omständigheterna bör dock till väsentliga delar förtydligas i motiveringen till bestämmelsen. Eftersom det finns skäl att begränsa bestämmelsens tillämpningsområden till enbart vissa särskilda situationer, och dess förhållande i synnerhet till de föreslagna 1 och 3 §, sexuellt antastande och icke-kriminaliserade handlingar bör vara så tydligt som möjligt, är det mer ändamålsenligt att bestämmelsen utformas tydligare. Därför föreslås i denna proposition en bestämmelse som påminner om den gällande bestämmelsen om sexuellt utnyttjande, där de särskilda situationer tillämpningsområdet omfattar definieras mer exakt i bestämmelsens ordalydelse.

I en del ställningstaganden har rubriceringen sexuellt utnyttjande ansetts olämpligt, eftersom det anses kunna leda till felaktiga, till exempel alltför positiva uppfattningar om brottets art. Den allmänspråkliga och rättsliga betydelsen av ordet utnyttjande innebär dock ett tydligt moraliskt klander av handlingen (Kielitoimiston sanakirja). Därför kan rubriceringen fortfarande anses beskriva brottets klandervärdhet. Ingen oproblematiserbar alternativ rubricering för brottet i fråga har heller stått att finna. Därför kan rubriceringen fortfarande anses ändamålsenlig, och det föreslås inte att den ändras. Av motsvarande skäl föreslås det också att ordalydelsen sexuellt utnyttjande av barn fortsättningsvis används som brottsrubricering.

Det föreslås också att kriminaliseringen av sexuellt antastande utvidgas till sådana andra handlingar än beröring som till för att de är allvarliga eller upprepas till sin grovhet är jämförbara med beröring. Bestämmelsen är därmed mer neutral i fråga om förfarandesätt, och omfattar

avsevärt fler vardagliga situationer som innebär sexuellt antastande. Vid sådana handlingar ska det inte heller längre dömas till exempel för ärekränkning, vilket är oändamålsenligt. Av de skäl som anges ovan finns ingen uttömmande förteckning av förfarandesätt i bestämmelsen.

Det föreslås att *olovlig spridning av sexuell bild* kriminaliseras som ett sexualbrott. Bestämmelsen är ny, och den berör sådana handlingar som i nuläget närmast bedöms som ärekränkning eller spridande av information som kränker privatlivet. Vid olovlig spridning av sexuell bild eller bildupptagning är skyddsobjektet den sexuella självbestämmanderätten, och därmed en särskilt intim del av människans privatliv. Europeiska människorättsdomstolen har betonat betydelsen hos bilder, i synnerhet fotografier, av en person som en central del av personligheten, som avslöjar personens särdrag och också särskiljer henne eller honom från andra (Reklos and Davourlis mot Grekland, 1234/05, 15.1.2009, domskäl 40 och von Hannover mot Tyskland (nr 2), 40660(08 och 60641/08, 7.2.2012, domskäl 96). Den sexuella självbestämmanderätten omfattar också rätten att besluta om uttryck sexualiteten, som hör till den privata sfären. Olovlig visning eller spridning av bilder eller bildupptagningar kränker den rätten.

Det föreslås att *definitionen av samlag* utvidgas så att med samlag utöver inträngande och tagande i den egna kroppen också avses beröring av könsorgan eller anus med mun eller könsorgan. Förslaget innebär att definitionen uttryckligen omfattar också sådana handlingar som utförs med könsorgan eller mun som inte innebär inträngande eller tagande i egen kropp, som till följd av sin art och den intima beröringen till sin allvarlighetsgrad kan jämföras med andra sådana handlingar som definitionen av samlag omfattar. Ändringens syfte är också att förtydliga definitionen och främja en mer könsneutral tillämpning av den än i nuläget.

Det föreslås att rekvisitet för *koppleri* preciseras och kompletteras så att det för straffbarhet för handlingar som berör barn inte krävs att de utförs mot ersättning. Dessutom föreslås det att kravet på uppenbarhet för sådana handlingar stryks. Det innebär att bestämmelsens tillämpningsområde till exempel också omfattar ekonomisk nytta av barns sexuella handlingar, också om handlingen i sig inte sker mot ersättning. Ändringen inverkar också på bestämmelsen om människohandel, där det hänvisas till bestämmelsen om koppleri. Tillämpningsområdet för bestämmelsen om människohandel är dock avsevärt mer omfattande än för koppleri, och de föreslagna ändringarna i bestämmelsen om koppleri påverkar de facto inte nämnvärt på tillämpningsområdet för bestämmelsen om människohandel. Det föreslås också att terminologin i bestämmelsen om koppleri ändras så att den bättre motsvarar det huvudsakliga skyddsobjektet.

Stärkt integritetsskydd för barn

Det föreslås att bestämmelserna om sexualbrott mot barn huvudsakligen avskiljs från de bestämmelser som gäller vuxna. Handlingar mot barn under 16 år bedöms delvis utifrån andra utgångspunkter, med beaktande av handlingarnas särdrag och skadlighet. Åtskiljningen gör också bestämmelserna tydligare. Det föreslås att i huvudsak endast en straffbestämmelse ska tillämpas på enskilda sexualbrott mot barn.

Handlingar mot barn under 16 år berörs av bestämmelserna om *våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn och sexuellt utnyttjande av barn*.

Det föreslås att den allmänna skyddsåldern förblir 16 år. Liksom i nuläget föreslås samlag och sexuella handlingar med barn under 16 år vara kriminaliserade som sådana, eftersom en äldre parts sexuella handling mot ett barn i den åldern utgör en allmän skaderisk för barnet oberoende av barnets inställning. Det föreslås att handlingarna i regel ska vara kriminaliserade som våldtäkt mot barn eller sexuellt övergrepp mot barn. För att rekvisiten ska uppfyllas krävs alltså i

regel i fråga om barn under skyddsåldern ingen bedömning av huruvida barnet deltar frivilligt i det sexuella umgänget. En fördel med de föreslagna bestämmelserna är att onödiga utredningar av barnets frivillighet och andra omständigheter i samband med den i straffprocessen i en del fall kan undvikas.

I fråga om barn och unga behövs fortfarande bestämmelser som skyddar barn mot sexuellt utnyttjande, men som å andra sidan möjliggör en flexibel bedömning av frivilligt sexuellt umgänge mellan unga. Också de undersökningar som refereras i denna proposition visar att barn som är något yngre än skyddsåldern på 16 år redan kan ha frivilligt sexuellt umgänge med jämnåriga och med något äldre ungdomar, till exempel i experimentsyfte. Av undersökningarna framgår det också att de flesta handlingar som dömts som sexuellt utnyttjande av barn eller grovt sexuellt utnyttjande av barn under senare år har skett i situationer när gärningsmannen endast är några år äldre än barnet. Också i de fall när begränsningsbestämmelsen inte riktigt är väl tillämplig till följd av skillnad i parternas ålder eller mognadsnivå kan det ha betydelse för handlingens klandervärdhet och straffrättsliga klassificering om gärningsmannen till exempel har handlat i strid med barnets viljeyttring eller på ett osakligt sätt påverkat barnets viljeformulering. Eftersom i praktiken handlingar av väldigt olika allvarlighetsgrad räknas in i tillämpningsområdet för våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn, är straffskalorna för brotten relativt vida. På motsvarande grunder föreslås det enligt den normala graderingen i strafflagen bestämmelser om lindrigare och grova gärningsformer för bägge brotten. Genom graderingen uppfylls de krav den straffrättsliga proportionalitetsprincipen innebär. Genom graderingen kommuniceras brottens klandervärdhet bättre, och främjar en enhetlig tillämpningspraxis.

Avsikten är inte att ändra på den nuvarande principen enligt vilken samlag och andra sexuella handlingar mellan unga i närheten av skyddsålder på 16 år inte är straffbara om de inte kränker den sexuella självbestämmanderätten för en av parterna. Därför föreslås det att en liknande begränsningsbestämmelse som i nuläget kvarstår i kapitlet. För en enhetligare tillämpningspraxis för bestämmelsen framförs i specialmotiveringen en del preciserande synpunkter på tillämpningen.

Trots att utgångspunkten är att samma straffbestämmelser som för vuxna fortsättningsvis ska tillämpas på sexuella kränkningar mot barn över skyddsåldern, det vill säga 16–17-åringar, ska också sådana barns ställning som i regel är svagare än hos vuxna beaktas i fråga om flera straffbestämmelser. Det syns i synnerhet i rekvisitet för sexuellt utnyttjande, i kvalificeringsgrunderna för de grova gärningsformerna, i bedömningen av brott som begås av barnets föräldrar eller därmed jämförbara personer, i bestämmelsen om erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person, i rekvisitet för koppleri, i bestämmelserna om spridning och innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn samt i bestämmelsen om besökande av föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn.

Det föreslås att de straffbestämmelser som berör sedlighetssårande bilder som visar barn under 18 år flyttas från 17 kap. till 20 kap. i strafflagen. Det föreslås brottsrubriceringar som bättre motsvarar deras syfte och skyddsobjekt: *spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn och innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn. Det föreslås också att brottsrubriceringen för att besöka en barnpornografisk föreställning ska vara besökande av en barnpornografisk föreställning.*

Det föreslås att bestämmelsen om spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn utvidgas till att uttryckligen omfatta också spridning av en enskild bild eller bildupptagning. Till bestämmelsen om innehav av sådant material fogas förfarandesättet att, utöver att skaffa tillgång ge-

nom avtal, annars skaffa tillgång till material som på ett sexuellt sätt visar barn när gärningsmannen strävar efter sådan tillgång. Det föreslås alltså vara möjligt att begå innehav också genom att avsiktligt skaffa tillgång till exempel till material som är allmänt tillgängligt på internet.

Det föreslås att rekvisitet för besökande av föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn utvidgas så att som barn enligt bestämmelsen betraktas den som är yngre än 18 år samt den vars ålder inte kan utredas, om det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än 18 år. Motsvarande bestämmelse föreslås fortfarande gälla också bilder som på ett sexuellt sätt visar barn.

Det föreslås att bestämmelserna om *lockande av barn i sexuella syften, köp av sexuella tjänster av ung person och utnyttjande av person som är föremål för sexhandel* kvarstår i kapitlet i nuvarande form. Ändringarna i de andra bestämmelserna om sexualbrott påverkar också tillämpningsområdet för dessa bestämmelser.

4.1.2 Straff som föreskrivs för sexualbrott

I denna proposition föreslås följande straffskolor i bestämmelserna om sexualbrott i 20 kap. i strafflagen:

- 1 § *Våldtäkt* 1–6 år (ingen lindrig gärningsform)
- 2 § *Grov våldtäkt* 2–10 år
- 3 § *Sexuellt övergrepp* 4 mån.–4 år
- 4 § *Grovt sexuellt övergrepp* 1–6 år
- 5 § *Sexuellt utnyttjande* 4 mån.–4 år
- 6 § *Sexuellt antastande* böter–6 mån.
- 7 § *Olovlig spridning av sexuell bild* böter–2 år
- 8 § *Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel* böter–6 mån.
- 9 § *Erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person* böter–2 år
- 10 § *Koppleri* böter–3 år
- 11 § *Grovt koppleri* 4 mån.–6 år
- 12 § *Våldtäkt mot barn* 2–10 år
- 13 § *Grov våldtäkt mot barn* 4–12 år
- 14 § *Sexuellt övergrepp mot barn* 4 mån.–6 år
- 15 § *Grovt sexuellt övergrepp mot barn* 2–10 år
- 16 § *Sexuellt utnyttjande av barn* 4 mån.–6 år
- 18 § *Lockande av barn för sexuella syften* böter–1 år
- 19 § *Spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn* böter–2 år
- 20 § *Grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn* 4 mån.–6 år
- 21 § *Innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn* böter–2 år
- 22 § *Besökande av föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn* böter–2 år

Det föreslås att straffskalorna för sexualbrott mot vuxna och 16 år fyllda skärps. Det föreslås att straffskalan för grundformen av våldtäkt kvarstår oförändrad, men det utvidgade rekvisitet innebär att dess tillämpningsområde utvidgas. I bestämmelsen om våldtäkt stryks också den lindrigare gärningsform som kriminaliseras i 3 mom. i den gällande bestämmelsen. Dessutom föreslås det att bestämmelsen om våldtäkt ska tillämpas på flera sådana förfarandesätt som i nuläget kriminaliseras som sexuellt utnyttjande. Den utvidgade definitionen av samlag innebär att tillämpningsområdet för bestämmelsen om våldtäkt utvidgas ytterligare. Det innebär att straffskalan för våldtäkt skärps jämfört med nuläget och att tillämpningsområdet kommer att omfatta sådana handlingar som i nuläget straffas lindrigare.

Det föreslås att straffskalan för sexuellt utnyttjande skärps genom att minimistraflet skärps från böter till fängelse i fyra månader. När de allvarligaste tillvägagångssätten stryks för sexuellt utnyttjande och flyttas till rekvisitet för våldtäkt och brottets maximistraff förblir fyra år som i nuläget, innebär det sakligt sett en ytterligare skärpning av straffskalan. Därmed omfattar straffskalan också alla de allvarligaste formerna av sexuellt utnyttjande, som inte uppfyller rekvisitet för våldtäkt eller sexuellt övergrepp.

Det föreslås att straffskalan för grov våldtäkt ska motsvara den nuvarande. Skalan är redan i nuläget väldigt sträng, och förutsätter i praktiken att det döms till ovillkorligt fängelsestraff. Tillämpningsområdet för bestämmelsen utvidgas dock för det första till följd av det utvidgade rekvisitet för grundformen av våldtäkt. Dessutom innebär förslaget att rekvisitet för grov våldtäkt uppfylls vid mindre grovt våld än i nuläget, vilket innebär en strängare straffskala för sådana gärningar. Det innebär att strängare straff föreskrivs för de gärningar som omfattas av tillämpningsområdet för grov våldtäkt.

Det föreslås att straffskalan för sexuellt övergrepp ska vara strängare än enligt bestämmelsen om tvingande till sexuell handling som den ersätter, eftersom maximistraflet skärps från fängelse i tre år till fängelse i fyra år. Den föreslagna bestämmelsens tillämpningsområde är också vidare. Det föreslås också en bestämmelse om en grov gärningsform av sexuellt övergrepp. Därmed skärps straffen för sådana kränkningar av den sexuella självbestämmanderätten som inte innefattar samlag.

Det föreslås att straffskalan för sexuellt antastande kvarstår oförändrad. Tillämpningsområdet för brottet föreslås dock utvidgas avsevärt när kriminaliseringen inte längre begränsas till handlingar som innebär beröring. Det är fortfarande fråga om en straffbestämmelse som berör de lindrigaste sexualbrotten, och som därför inte kräver en vid straffskala. När straffskalan är böter eller fängelse i högst sex månader, är det fortfarande möjligt att handlägga gärningarna i bötesförfarande.

Straffskalan för olovlig spridning av sexuell bild föreslås vara böter eller fängelse i högst två år. Det motsvarar straffskalorna för grov ärekränkning och grovt spridande av information som kränker privatlivet.

Inga ändringar föreslås i straffskalorna för de andra sexualbrott som i huvudsak motsvarar de nuvarande (utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, köp av sexuella tjänster av ung person, lockande av barn för sexuella syften, besökande av föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn, koppleri, grovt koppleri, spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn). För en del av dessa brott utvidgas dock tillämpningsområdet på det sätt som föreslås i denna proposition till sådana handlingar som i nuläget straffas lindrigare eller inte alls.

Straffen för allmänna sexualbrott mot barn skärps och ändras på följande sätt. Sådana samlag som i nuläget är kriminaliserade som grovt sexuellt utnyttjande av barn föreslås bestraffas strängare som våldtäkt mot barn. Också sådana samlag för vilka kombinationsstraff i nuläget döms ut för grovt sexuellt utnyttjande av barn eller som den grundläggande eller lindrigare formen av våldtäkt (till exempel samlag som inte genomförs med hot om våld) föreslås bestraffas som våldtäkt mot barn. I grova fall föreslås det att sexuella handlingar som inte innefattar samlag ska bestraffas som grovt sexuellt övergrepp mot barn. Minimistraffet för de brott som nämns ovan skärps från fängelse i ett år till fängelse i två år, och villkorligt fängelse kan endast i undantagsfall dömas ut för dem. Det innebär en kännbar skärpning av straffen för samlag och sexuella handlingar med barn.

Endast i begränsade fall föreslås handlingar som innefattar samlag kriminaliseras som sexuellt utnyttjande av barn, vilket bestraffas lindrigare än våldtäkt mot barn. I nuläget kan motsvarande handlingar bestraffas som grundformen av sexuellt utnyttjande av barn, för vilket straffskalan är den samma men tillämpningsområdet inte avgränsat på samma sätt som enligt den föreslagna bestämmelsen.

Det föreslås att straffskalan för grov våldtäkt mot barn ska motsvara den nuvarande. Det är alltså fortfarande fråga om ett grovt brott enligt 20 kap. i strafflagen och om ett av de strängast bestraffade brotten enligt strafflagen. Den bestämmelsen föreslås dock enbart beröra den grova gärningsformen av våldtäkt mot barn, och tillämpningen av den förutsätter inte längre att två brottsrekvisit uppfylls (se RP 212/2018 rd). Därmed förtydligas tillämpningen av bestämmelsen. Tillämpningsområdet utvidgas också till vissa delar till att omfatta lindrigare gärningar än i nuläget.

Maximistraffet enligt straffskalan för sexuellt övergrepp mot barn (4 mån.–6 år) föreslås vara lindrigare än i nuläget när det enligt 7 kap. i strafflagen döms för tvingande till sexuell handling och sexuellt utnyttjande av barn (4 mån.–9 år). Också maximistraffet enligt straffskalan för grovt sexuellt övergrepp mot barn (2–10 år) föreslås vara lindrigare än i nuläget när det utdöms kombinationsstraff för tvingande till sexuell handling och grovt sexuellt utnyttjande av barn (1–13 år). Det nuvarande tillämpningsområdet för sexuellt utnyttjande av barn och grovt sexuellt utnyttjande av barn omfattar dock också handlingar som innefattar samlag, medan sexuellt övergrepp mot barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn endast föreslås omfatta andra sexuella handlingar. Därför är det inte motiverat att föreskriva om lika stränga maximistraff för dem. Trots att handlingar som innefattar samlag inte föreslås höra till tillämpningsområdet för de brotten, omfattar rekvisitet för sexuellt övergrepp mot barn väldigt många slags sexuella handlingar, från berättandet av historier med sexuella anspelningar till fysisk beröring, och handlingarnas allvarlighetsgrad kan också i hög grad bero på andra gärningsomständigheter. Det talar för relativt vida straffskalor.

I mindre allvarliga fall föreslås det att andra sexuella handlingar mot barn än samlag kriminaliseras som sexuellt utnyttjande av barn i stället för sexuellt övergrepp mot barn. Samma straffskalor föreslås dock för de brotten. Det beror på att den sistnämnda bestämmelsen också omfattar samlag. Trots de enhetliga straffskalorna kommer också andra sexuella handlingar i mindre allvarliga fall att straffas lindrigare än grundformen och enligt mindre stränga brottsrubriceringar. Det föreslagna sättet att tillämpa bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn såväl på sexuella handlingar som innefattar samlag som på andra sexuella handlingar bedöms vara ett tydligare och lagtekniskt bättre alternativ än till exempel att dessa brott delas upp på olika bestämmelser i den helhet som det nya 20 kap. i strafflagen utgör.

Bedömt som helhet skärps straffen för sexualbrott mot barn kännbart. De straffbestämmelser som tillämpas är också bättre än i nuläget indelade enligt brottstyp och grovhet, vilket gör tillämpningen mer förutsägbar och straffskalorna mer proportionella.

4.1.3 Ändringar i andra bestämmelser i strafflagen och i andra lagar

I och med helhetsöversynen av 20 kap. i strafflagen ändrar tillämpningsområdet för flera bestämmelser om sexualbrott med oförändrade rubriceringar, och till kapitlet fogas också nya straffbestämmelser. Dessutom föreslås det i denna proposition att bestämmelserna om innehav och spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn sakligt sett flyttas från 17 kap. i strafflagen till 20 kap. i strafflagen som berör sexualbrott. Ändringarna får konsekvenser för bestämmelser i flera andra kapitel i strafflagen och i flera andra lagar, i vilka det hänvisas till sexualbrott eller till 20 kap. i strafflagen.

I strafflagen finns hänvisningar till sexualbrott i 1 kap. 11 § 2 mom., 2 c kap. 11 § 2 mom. 1 punkten, 8 kap. 1 § 5 mom., 15 kap. 10 § 1 mom., 17 kap. 18 § 1 och 4 mom. och 24 § 1 mom. samt 25 kap. 3 § 1 mom. Utöver i strafflagen finns hänvisningar till sexualbrott också i följande lagar: Förundersökningslagen (805/2011), ordningslagen (612/2003), lagen om transportservice (320/2017), lagen om näringsförbud (1059/1985), lagen om rättegång i brottmål (689/1997), lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006), lagen om avbrytande av havandeskap (239/1970), rättegångsbalken (4/1734), tvångsmedelslagen (806/2011), straffregisterlagen (770/1993), fängelselagen (767/2005), universitetslagen (588/2009), yrkeshögskolelagen (932/2014), lagen om yrkesutbildning (531/2017) och lagen om åtgärder som hindrar spridning av barnpornografi (1068/2006). Alla de hänvisningar som nämns ovan bör ändras till följd av ändringarna i 20 kap. i strafflagen. Ändringarna är primärt av teknisk art. Bestämmelsernas tillämpningsområde utvidgas dock till den del bestämmelsen innehåller en hänvisning till en bestämmelse om sexualbrott som föreslås ändras och vars tillämpningsområde föreslås utvidgas i denna proposition.

Enligt 3 kap. 2 § 1 mom. i strafflagen ska på ett brott tillämpas den lag som gällde när brottet begicks. Enligt 2 mom. i samma paragraf ska, om när domen meddelas en annan lag gäller än den som gällde när brottet begicks, dock den nya lagen tillämpas om den leder till ett lindrigare slutresultat. I denna proposition föreslås flera lagändringar som i sak inverkar på placeringen, rubriceringen eller systematiken för bestämmelser om sexualbrott. Ändringarna innebär inte att området för straffbarheten inskränks eller att bestämmelserna lindras i övrigt. Av denna orsak kan de motsvarande bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet bli tillämpliga i straffprocessen också efter att de bestämmelser om sexualbrott som föreslås i denna proposition trätt i kraft.

De beslut som fattats med stöd av de tidigare bestämmelserna i strafflagen bör fortfarande också ha rättsverkningar med stöd av de lagar som det hänvisas till ovan, eftersom avsikten endast är att göra nödvändiga tekniska ändringar i dem. I en del av de föreslagna ändringsförfattningarna ingår en övergångsbestämmelse, i vilken det förtydligas huruvida beslut som fattats med stöd av tidigare motsvarande straffbestämmelser är tillämpliga sedan de föreslagna lagarna trätt i kraft. När det i en sådan bestämmelse som ändras hänvisas till ett sådant brott som ”avses” i en viss bestämmelse i strafflagen kan det också betraktas som en hänvisning till motsvarande brott enligt en bestämmelse i strafflagen som gällde vid bestämmelsens ikraftträdande, om bestämmelsen inte har lindrats. Därför anses det att ingen övergångsbestämmelse behövs i dessa fall.

Utöver de lagar som nämns ovan finns allmänna hänvisningar till sexualbrott enligt 20 kap. i strafflagen bland annat i 8 kap. 88 § 3 mom. 3 punkten i körkortslagen (386/2011), 7 kap. 21 § 3 punkten i förundersökningslagen (805/2011), 29 § 1 mom. i lagen om behandling av person-

uppgifter vid Brottspåföljdsmyndigheten (1069/2015), 7 § 1 mom. 2 punkten i lagen om förar-examensverksamhet (535/2998), 1 § 1 mom. i lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn (1009/2008), 1 kap. 4 § 1 mom. i lagen om övervakad frihet på prov (629/2013), 2 kap. 6 § 1 och 3 mom. i lagen om Enheten för hälso- och sjukvård för fångar (1635/2015), 70 § 1 mom. 6 punkten i lagen om verkställighet av samhällspåföljder (400/2015), 7 § 3 punkten i lagen om laddare (423/2016), 2 kap. 9 § i brottsskadelagen (1204/2005) samt 4 § i statsrådets förordning om övervakad frihet på prov (1076/2013). De ändringar i fråga om sexualbrott som föreslås i denna proposition medför inget behov av ändringar i de lagar som nämns ovan med beaktande av de bestämmelsernas innehåll och målsättningar. Också tillämpningsområdet för de bestämmelser som nämns ovan utvidgas på det sätt som föreslås i denna proposition till den del bestämmelserna innehåller hänvisningar till de bestämmelser om sexualbrott som föreslås ändras i denna proposition.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Samhälleliga konsekvenser

Genom de föreslagna lagändringarna stärks skyddet för den sexuella självbestämmanderätten och den personliga integriteten samt skyddet för barns ostörda utveckling. Genom de nya bestämmelserna om sexualbrott förbättras ställningen och rättssäkerheten för dem som blir föremål för sådant beteende.

När frivillighet definieras som ett viktigt rekvisitelement för våldtäkt och andra sexualbrott, åtgärdas problem och brister som uppdagats vid tillämpningen av de gällande bestämmelserna. En sexualbrottslagstiftning som baseras på avsaknaden av frivillighet visar på allvarligheten också hos sådana sexuella kränkningar som inte sker genom tvång eller utnyttjande av hjälplöst tillstånd. Förändringarna kan antas öka antalet brott som anmäls till myndigheterna. Att kriminaliseringen av sexuellt antastande utvidgas till att också omfatta andra handlingar än beröring visar att inte heller verbalt eller annat uppträdande som kränker någon annan sexuellt är samhälleligt accepterat.

Författningsändringarna som gäller sexualbrott bedöms därför allmänt taget stärka respekten för andras sexuella självbestämmanderätt och personliga integritet, mer allmänt påverka attityder och därigenom påverka potentiella gärningsmäns attityder inom de gränser det över huvud taget låter sig göra med hjälp av strafflagen.

För att inleda samlag eller annat sexuellt umgänge ska det fortfarande inte krävas att parterna uttryckligen verbalt eller på något annat bestämt sätt uttrycker sitt frivilliga deltagande. Därmed föreslås det inte att de straffrättsliga bestämmelserna ska överskrida sitt syfte eller begränsa ett mångfaldigt sexuellt beteende.

Bestämmelserna om sexualbrott föreslås också utgöra en tydligare och mer konsekvent helhet än i nuläget, vilket förväntas främja en enhetlig tillämpning av lagen.

Konsekvenser för barn

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter ska barndomen beaktas som en känslig utvecklingsfas. Den sexuella utvecklingen är en väsentlig utvecklingsuppgift i barndomen och ungdomen, och behoven under olika utvecklingsfaser bör beaktas utifrån sina perspektiv.

Det föreslås att gärningar mot barn och mot vuxna enligt strafflagen delvis ska bedömas ur olika perspektiv, vilket innebär att gärningarnas särdrag tillmäts betydelse. Utgångspunkten i de bestämmelser som berör barn är skyddet för integriteten och en ostörd uppväxt och utveckling. Barns sexuella självbestämmanderätt skyddas också i relationer mellan unga. Den föreslagna lagstiftningen innebär ett ännu starkare skydd för barnets rättigheter. Att bestämmelserna skärps visar också på den särskilda klandervärlden i brott mot barn.

Till de viktigaste syftena med de internationella människorättskonventioner som binder Finland, såsom Istanbulkonventionen, Lanzarotekonventionen och FN:s konvention om barnets rättigheter jämte fakultativt protokoll, hör bland annat att skydda barn mot sexuellt våld, frihetsberövande och utnyttjande. Grunden för skyldigheten att trygga barnets rättigheter genom särskilt skydd finns i grundlagen (6 § 3 mom., se i synnerhet RP 309/1993 rd s. 45, GrUU 64/2018 rd s. 2 och GrUU 17/2016 rd s. 5). Förslagen i denna proposition främjar fullgörandet av de skyldigheterna i fråga om skydd för barn.

Finlands internationellt sett relativt höga skyddsålder på 16 år bidrar till att skydda unga i en känslig utvecklingsfas, och därför föreslås det inte i propositionen att den ändras. Samtidigt beaktas dock i de föreslagna bestämmelserna situationer mellan unga som är nära varandra i ålder, där ingens sexuella självbestämmanderätt kränks. Också sexuell utveckling är väsentlig i de ungas utveckling. Vanligen avancerar de ungas sexuella beteende successivt från kyssar och beröring mot samlag. En stor del av de unga har haft sexuell umgänge före skyddsåldern. I nuläget anmäls också en del sådant sexuell umgänge mellan unga som baseras på frivillighet till polisen. I praktiken innebär det att unga vid förundersökningen kan bli tvungna att berätta om sina intima erfarenheter också i sådana situationer som inte innebär utnyttjande eller någon annan sådan verksamhet som är att betrakta som brott, utan det är fråga om sådant sexuell beteende som hör till utvecklingen. Också om de situationerna inte avancerar till rättegång, kan undersökningen vara väldigt tung för de unga och därmed snarare skada deras utveckling än skydda dem. Därför fästs det i propositionen vikt vid att sådana situationer mellan unga som hör till den normala utvecklingen inte grundlöst ska föras till förundersökning. Sådana straffprocesser belastar inte endast barn, utan också samhället i övrigt. Det är fortfarande ytterst viktigt att grundade misstankar om sexualbrott mot barn anmäls till myndigheterna.

Konsekvenser för jämställdheten mellan könen

I grundlagen stärks principen om jämlikhet mellan medborgarna genom 6 § 4 mom. om främjande av jämställdhet mellan könen: "Jämställdhet mellan könen i samhällelig verksamhet och i arbetslivet främjas enligt vad som närmare bestäms genom lag, särskilt vad gäller lönesättning och andra anställningsvillkor." I bestämmelsen preciseras det inte med vilka metoder jämställdheten ska främjas. Närmare bestämmelser finns främst i jämställdhetslagen. Garantier för och främjande av jämställdhet mellan kvinnor och män samt förbud mot diskriminering på grund av kön är en skyldighet som grundar sig på de människorättskonventioner som gäller i Finland, i synnerhet CEDAW-konventionen.

På det sätt som förutsätts i grundlagens bestämmelse har metoderna för hur jämställdheten ska främjas förstärkts och konkretiserats genom bestämmelserna om myndigheternas skyldighet att främja jämställdheten i 4 § i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986). Enligt bestämmelserna i jämställdhetslagen ska myndigheterna i all sin verksamhet främja jämställdheten mellan kvinnor och män på ett målinriktat och planmässigt sätt samt skapa och befästa sådana förvaltnings- och tillvägagångssätt som säkrar främjandet av jämställdheten mellan kvinnor och män vid beredningen av ärenden och i beslutsfattandet. Särskilt de omständigheter som hindrar jämställdheten bör förändras.

Enligt en jämförande enkät mellan EU-länderna som EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA) publicerade 2014 är det vanligare att sexuellt antastande och sexuellt våld kommer till myndigheternas kännedom i Finland än i EU i genomsnitt. Av alla kvinnor bosatta i Finland hade 71 % minst en gång upplevt sexuella trakasserier sedan de fyllt 15 år (EU-medelvärde 55 %), och var fjärde kvinna (23 %; EU-medelvärde 21 %) under de senaste 12 månaderna. Av de kvinnor bosatta i Finland som besvarade enkäten uppgav 17 % att de upplevt sexuellt våld sedan de fyllt 15 år (EU-medelvärde 11 %), och 3 % (EU-medelvärde 2 %) under de senaste 12 månaderna.

I brottsofferundersökningarna 2013–2018 rapporterade ca 2 % av de kvinnor som besvarade enkäten att de upplevt sexuellt våld eller försök till det under de senaste 12 månaderna. Bland männen var motsvarande andel ca 0,5 %. Såväl enligt de nationella brottsofferundersökningarna som enligt FRA:s undersökning är risken för unga att utsättas för sexuellt våld mångfaldig jämfört med äldre åldersgrupper. Unga kvinnor utgör en särskild riskgrupp för sexuellt våld.

Av de våldtäktsförbrytare som kom till polisens kännedom under perioden 2017–2019 var 99,2 % män och 0,8 % kvinnor. Bland offren var könsfördelningen i stort sett den motsatta: 96,6 % kvinnor och 3,4 % män (Brottsstatistiken 2019, s. 71). Också till exempel vid innehav och spridning av barnpornografisk bild, köp av sexuella tjänster av sexuella tjänster av ung person eller av offer för människohandel samt lockande av barn i sexuella syften är gärningsmännen i regel män: av 198 personer som dömdes för sådana brott under perioden 2016–2018 var endast nio kvinnor. Motsvarande könsfördelning upprepas i fråga om andra sexualbrott.

Reformens yttersta syfte är att minska antalet sexualbrott. I fråga om brottsoffer och prevention berör propositionens konsekvenser framför allt kvinnor och flickor, och i fråga om gärningsmän i synnerhet män. De föreslagna ändringarna och det bakomliggande syftet att framhäva betydelsen av den sexuella självbestämmanderätten kan bedömas ha positiva konsekvenser för jämställdheten mellan könen och i synnerhet för tillgodosendandet av kvinnors rättigheter.

Ekonomiska konsekvenser för myndigheterna

Polisen, åklagarna, domstolarna, rättsbiträdena

Lagstiftningshelheten om sexualbrott innebär inte att myndigheterna ska undersöka några nya brottskategorier. Det är huvudsakligen fråga om att handlingar som redan är straffbara bedöms på ett nytt sätt. Förslagen i propositionen innebär ingen förändring i myndigheternas uppgifter eller befogenhetsförhållandena mellan dem. I någon mån kan nya handlingar bli föremål för polisens undersökning, och med tiden för åklagarnas och domstolarnas behandling. Därför kan de föreslagna ändringar i strafflagen i vilka kriminaliseringen för handlingar i någon mån preciseras eller utvidgas bedömas få konsekvenser för myndigheternas arbetsbörda. I synnerhet de föreslagna bestämmelserna om våldtäkt, sexuellt antastande och innehav av barnpornografisk bild innebär sådana förändringar. Trots att tillämpningsområdet för sexuellt övergrepp föreslås vara mer omfattande än för den gällande bestämmelsen om tvingande till sexuell handling, utvidgas inte kriminaliseringen till den delen väsentligt eftersom motsvarande handlingar också i nuläget har kunnat dömas som sexuellt ofredande eller sexuellt utnyttjande. Antalet brottmål kan öka i någon mån, bland annat till följd av att sexuellt övergrepp föreslås lyda under allmänt åtal, men ökningen bedöms inte bli betydande.

Också i fråga om handlingar som kriminaliseras som våldtäkt är det delvis fråga om ett förtydligande av tillämpningsområdet för de gällande bestämmelserna, och en del handlingar avviker från de gällande bestämmelserna, men också området för straffbarheten utvidgas i någon mån. Tröskeln att anmäla brott kan antas bli lägre under några års tid efter att bestämmelsen trätt i

kraft. Det kan antas att i synnerhet sådana handlingar där gärningsmannen inte har utövat våld i högre grad än i nuläget blir föremål för förundersökning, åtalsprövning och domstolsbehandling. Det föreslås att tillämpningsområdet för sexuellt antastande utvidgas till att också omfatta andra handlingar än beröring, fast det slagets handlingar är redan kriminaliserade som andra brott (se RP 216/2013 rd s. 59 och specialmotiveringen nedan). Det föreslås att rekvisitet för innehav av barnpornografisk bild utvidgas till att också omfatta skaffande av tillgång till sådant material också på annat sätt än genom avtal, men det kan antas att merparten av sådana gärningar inte kommer till polisens kännedom.

Redan i nuläget är sådana handlingar mot barn som omfattas av det utvidgade tillämpningsområdet för koppleri kriminaliserade som människohandel, och utvidgningen antas därför inte få några nämnvärda ekonomiska konsekvenser. Det föreslås att tillämpningsområdet för besökande av barnpornografisk föreställning utvidgas så att uppsåtskravet också uppfylls om det finns grundad anledning att anta att barnet är yngre än 18 år. Utvidgningen av området för straffbarheten är därför relativt liten, och årligen har så få fall kommit till polisens kännedom att inte heller denna ändring bedöms få några nämnvärda ekonomiska konsekvenser.

I Sverige har antalet våldtäktsärenden klart ökat efter att lagstiftningen om sexualbrott ändrades 2018. Jämfört med 2017 hade antalet anmälningar om våldtäktsbrott 2019 ökat med ca 21 % (från 4 895 till 5 930), antalet åklagade personer med ca 80 % (från 236 till 425) och antalet tillräknande domar med ca 75 % (från 190 till 333). Även om det också kan finnas andra skäl till ökningen än det utvidgade området för kriminaliseringen, såsom samhällsutvecklingen i övrigt, bedöms den dock åtminstone delvis bero på lagändringen. Endast en relativt liten del av ökningen antas bero på kriminaliseringen av oaksam våldtäkt (Brå 2020:6 s. 23-29).

Med stöd av det som anförs ovan kan de föreslagna ändringar i strafflagen som innebär en utvidgning av området för straffbarheten antas medföra att något fler brottmål blir föremål för myndigheternas behandling. Det gäller främst de föreslagna bestämmelserna om våldtäkt, sexuellt antastande och innehav av barnpornografisk bild. Erfarenheterna från Sverige tyder på att antalet åtalade och dömda har ökat klart mer än antalet våldtäktsärenden som kommer till myndigheternas kännedom via brottsanmälningar eller på något annat sätt. Det är svårt att bedöma den faktiska ökningen av arbetsbördan också med beaktande av konsekvenserna av ändringarna i lagstiftningen och de förebyggande åtgärderna i samband med verkställigheten av lagstiftningen, som inte kan förutses exakt.

Med stöd av det som anförs ovan kan försiktiga och riktgivande bedömningar framföras utifrån antagandet att antalet våldtäktsbrott som blir föremål för förundersökning till följd av den utökade kriminaliseringen ökar med 20 % och antalet våldtäktsbrott som blir föremål för åtalsprövning och domstolsbehandling med 50 % under de närmaste åren efter ikraftträdandet.

Vid bedömningen av konsekvenserna av att kriminaliseringen av sexuellt antastande utvidgas finns det skäl att beakta att en stor del av de nya brotten redan i nuläget är kriminaliserade som andra brott. Därför antas enbart utvidgningen av bestämmelsens tillämpningsområde inte få några betydande konsekvenser för myndigheternas arbetsbörda (RP 216/2013 rd s. 53). Ändringen i bestämmelsen kan dock antas medföra en viss ökning av antalet brottsanmälningar. Det kan också antas att en stor del av ärendena åtminstone ännu under några års tid efter ikraftträdandet behandlas vid domstolarna i stället för i bötesförfarande. Därmed kan riktgivande bedömningar av ökningen framföras utifrån antagandet att antalet antastandebrott i förundersökning, åtalsprövning och domstolsbehandling ökar med 20 %. Också i fråga om den utvidgade kriminaliseringen av innehav av barnpornografisk bild kan antalet ärenden riktgivande uppskattas utifrån antagandet om en ökning på 20 %.

Utifrån statistiken för perioden 2019–2020 kan den årliga ökningen i antalet brott som handläggs utifrån dessa antaganden bedömas på det sätt som framförs nedan. Siffrorna innehåller straffbara försök, men inte grova gärningsformer för vilka området för straffbarheten inte föreslås utvidgas till sådana handlingar som i nuläget inte är straffbara. I antalet straffdomar i hovrätterna ingår dock också grova våldtäkter, eftersom ingen mer exakt statistik är tillgänglig. Därför har det antagits att antalet ärenden ökar med 40 %. I fråga om andra brott är uppgifter om antalet ärenden som behandlas vid hovrätterna inte tillgängliga, men antalet bedöms inte öka betydligt.

Antalet fall som kommit till polisens kännedom (2020):

- Våldtäkt: $(1\,317 * 0,2 =) 263$ nya fall
- Sexuellt antastande: $(555 * 0,2 =) 111$ nya fall
- Innehav av barnpornografisk bild: $(544 * 0,2 =) 109$ nya fall

Antalet fall som anmälts till åklagaren (2020):

- Våldtäkt: $(1\,082 * 0,5 =) 541$ nya fall
- Sexuellt antastande: $(172 * 0,2 =) 34$ nya fall
- Innehav av barnpornografisk bild: $(119 * 0,2 =) 24$ nya fall

Antalet fall som behandlats i tingsrätten (2019):

- Våldtäkt: $(296 * 0,5 =) 148$ nya fall
- Sexuellt antastande: $(87 * 0,2 =) 17$ nya fall
- Innehav av barnpornografisk bild: $(47 * 0,2 =) 9$ nya fall

Straffdomar som avgjorts i hovrätten (2019):

- Våldtäkt och grov våldtäkt: $(146 * 0,4 =) 58$ nya fall

Att förundersökningen håller hög kvalitet och har tillräckliga resurser spelar en viktig roll för antalet åtalade och tillräknade brott per år. Effekten på arbetsbördan för förundersökningen kan uppskattas utifrån utgångspunkten att en fullvärdig förundersökning inklusive alla olika arbetsskeden i fråga om våldtäkt i medeltal upptar 50 timmar, i fråga om sexuellt antastande i medeltal 20 timmar och i fråga om innehav av barnpornografisk bild i medeltal 40 timmar. Om antalet brott ökar enligt uppskattningen, medför de fall som blir föremål för förundersökning en arbetsbörda på $(263*50 + 111*20 + 109*40 = 13\,150 + 2\,220 + 4\,360)$ ca 20 000 timmar. Ett årsverke hos polisen är 1 640 timmar, så ökningen i arbetsbörda är ca $(20\,000 / 1\,640)$ 12,2 årsverken. Om ett årsverke kostar 70 000 euro, innebär propositionen en tilläggskostnad på ca 854 000 euro inom inrikesministeriets förvaltningsområde (26.10.01).

Behandlingen av ett våldtäktsärende som går till åtal från förundersökning till dom i hovrätten tar i medeltal 4,5–6 arbetsdagar. Åtalsprocenten för de våldtäkter som lämnas till åklagaren var

i medeltal 49 % under perioden 2011–2018. För våldtäktsärenden som leder till åtalseftergift går 2,5–3 arbetsdagar åt, med beaktande av samarbetet under förundersökningen. I fråga om sexuellt ofredande är den genomsnittliga behandlingstiden för ett enskilt ärende 2,5 dagar, och om ärendet leder till åtalseftergift ca en arbetsdag. I fråga om innehav av barnpornografisk bild är den genomsnittliga resurseffekten av ett enskilt ärende omkring en arbetsdag.

Som kalkylerat medelvärde kan betraktas en årslön på ca 84 400 euro för de åklagare som sköter ärendena (inklusive lönebikostnader, en arbetsdag är värd 422 euro).

På de grunder som redogörs ovan kan merkostnaden för denna arbetsbörda för Åklagarväsendet bedömas enligt följande:

- Handläggningen av 270 nya våldtäktsfall som leder till åtal upptar vart och ett i medeltal sammanlagt ca 5 arbetsdagar (sammanlagt 1 355 arbetsdagar), vilket innebär en kostnad på 572 000 euro.
- Handläggningen av vart och ett av de 270 nya våldtäktsfall som leder till åtalseftergift upptar ca 2,75 arbetsdagar (sammanlagt 743 arbetsdagar), till en kostnad av 314 000 euro.

Till den del skötseln av nya fall som gäller sexuellt antastande eller innehav av barnpornografisk bild kräver en arbetsinsats leder de till en klart större arbetsbörda, men i detta sammanhang torde det kunna räknas så att den ingår i den bedömning som nämns ovan. En åklagare gör i medeltal ca 200 arbetsdagar per år, så personaleffekten är sammanlagt ungefär 10 årsverken för åklagare och kostnaden ca 886 000 euro (25.30.01).

En riktgivande kostnadskalkyl för tingsrättsbehandlingen kan göras genom att antalet nya ärenden multipliceras med enhetskostnaden för muntlig behandling av brottmål (1 345 euro/ärende). Om antalet brottmål ökar enligt bedömningen ovan med 50 % och 20 %, det vill säga med 174 ärenden, orsakas tingsrätterna en merkostnad på ca 270 000 euro för att behandla de nya fallen (25.10.03).

En riktgivande beräkning av merkostnaden för hovrättsbehandlingen kan göras genom att antalet nya våldtäktsärenden multipliceras med enhetskostnaden för muntlig behandling av brottmål (1 345 euro/ärende), vilket ger ca 78 000 euro (25.10.03).

Såväl offren som svarandena har rätt att få rättshjälp som bekostas ur offentliga medel i sådana sexualbrottsärenden som propositionen berör. En riktgivande kostnadsbedömning för rättsbiträdena kan göras utifrån antagandet att antalet rättshjälpsärenden ökar med 600. Bedömningen grundar sig på ökningen av antalet ärenden vid domstolarna, och delvis också i förundersökningsskedet. Utifrån antagandet att ärendena fördelar sig mellan rättshjälpsbyråerna och de privata biträdena orsakas rättshjälpsbyråerna ett merarbete på tre årsverken, vilket beräknat enligt en personalkostnad på 75 000 euro medför en årlig merkostnad på 225 000 euro (25.10.04). Arbetsmängden för privata biträden ökar med 300 ärenden. När medelkostnaden per ärende är 1 383 euro, ökar kostnaderna med ca 415 000 euro (25.10.50).

Det bör också beaktas att bedömningarna ovan av arbetsbördan för förundersökning, åklagarnas arbete och domstolsbehandlingen gäller medeltalet för sedvanliga ärenden i respektive kategori. En enda omfattande brottsbelastning kan innebära en mycket väsentlig ökning av arbetsbördan, som inte kunnat förutses i denna kalkyl.

En eventuell ökning av myndigheternas arbetsbörda inträffar i praktiken från och med lagens ikraftträdande, och ändringens faktiska konsekvenser för myndigheternas personalbehov klarar först flera år efter att lagstiftningen trätt i kraft. Om erfarenheterna då visar att ändringen betydligt ökar till exempel de rättsvårdande myndigheternas arbetsbörda och personalbehov, finns det skäl att beakta detta vid beredningen av statsbudgeten.

Fångtalet

Den föreslagna skärpningen av straffskalorna och den ökning av antalet brottmål som bedöms ovan antas leda till att antalet fångar ökar. Det får ekonomiska konsekvenser. Dock är det inte möjligt att exakt bedöma hur mycket antalet fångar i praktiken ökar till följd av de föreslagna ändringarna. Det beror på flera faktorer.

För det första utmäts straffen av oberoende domstolar. De uttalanden som ingår i regeringens proposition och andra beredningsdokument kan bedömas få en viss styrande effekt på rättspraxis, men det är mycket svårt att säga hur stor förändringen i straffpraxis blir till följd av propositionen om den genomförs.

För det andra innebär förslagen i propositionen inte enbart en förutsedd höjning av strafflatituden, utan också betydande ändringar i tillämpningen av olika gärningsformer för sexualbrott. När handlingar börjar bedömas som grövre gärningsformer än tidigare blir det svårare att förutse om de straff som dömts ut för dessa brott, som tidigare bedömdes som lindrigare, motsvarar den tidigare medelnivån för de straff som framöver döms ut för grövre gärningsformer, eller om de är på en lägre nivå.

För det tredje torde nuvarande straffpraxis, som bör tas som utgångspunkt för kalkylerna, inte ännu vara helt etablerad efter de senaste ändringarna. De lagändringar i vilka maximistraffet för sexuellt utnyttjande av barn höjdes från fängelse i fyra år till fängelse i sex år och det föreskrevs om straff för grov våldtäkt mot barn trädde i kraft i april 2019. De ekonomiska konsekvenserna beräknades uppkomma tidigast under 2020, och för det året finns inte ännu några statistikuppgifter om utdömda straff, och det bedömdes att konsekvenserna syns fullt ut först under de följande åren (RP 212/2018 rd s. 34).

Kalkylerna nedan innehåller därför flera osäkerhetsfaktorer, och kostnadskalkylerna kan därför närmast betraktas som riktgivande.

Under 2019 utdömdes ovillkorligt fängelse för grundformen av våldtäkt jämte försök i 69 fall, i genomsnitt 26,1 månader. Om man utgår från antagandet att antalet fällande våldtäktsdomar ökar med 50 % och att den relativa andelen ovillkorliga fängelsestraff i förhållande till andra straff (150 domar i domstol / 72 dömda till ovillkorligt fängelse = 48 %) hålls oförändrat, ökar antalet ovillkorliga fängelsestraff för våldtäkt med 33 vilket innebär att antalet fängelsemånader ökar med $(33 * 26,1 =) 861$. Återfallsprocenten för våldtäktsbrott var i medeltal 29 % under perioden 2014–2019. Utifrån detta kan kalkylerna i fråga om sexualbrott mot vuxna och 16 år fyllda baseras på bedömningen att 60 % av straffen avtjänas i fängelse, vilket ger en ökning av antalet fängelsemånader med 516.

Under 2019 utdömdes ovillkorligt fängelse för grov våldtäkt jämte försök i 34 fall, i genomsnitt 50,1 månader. Brott mot barn under 16 år föreslås inte längre dömas som grov våldtäkt, utan som våldtäkt mot barn eller grov våldtäkt mot barn. Det kan antas minska såväl antalet brott som döms som grov våldtäkt som den genomsnittliga strafflängden för dem. Enligt Statistikcentralens statistik över brott och tvångsmedel var 11 % av offren för våldtäktsbrott under 15 år

och 51 % 15–24 år. Eftersom inga närmare uppgifter är tillgängliga, beaktas det inte i bedömningarna av antalet fångar nedan för någotdera brottet att brott mot barn under 16 år övergår från att bestraffas som grov våldtäkt till att bestraffas som våldtäktsbrott mot barn. Dock kan det antas att den lagändringen leder till en viss ökning i antalet fängelsemånader.

Tillämpningsområdet för grov våldtäkt föreslås utvidgas till handlingar som innefattar allvarligt våld, vilket till följd av minimistrafvet på två år innebär att endast ovillkorligt fängelse kan utdömas för dem. Omkring vart tredje våldtäktsfall har innefattat slag, strypning eller mer långvariga slag eller annat våld (Rikollisuustilanne 2019, s. 73). Om det uppskattas att en tredjedel av de fall av grundformen av våldtäkt för vilka ovillkorligt fängelse dömts ut innefattar allvarligt våld och att de framöver bedöms som grova, ökar antalet fångar som dömts för grov våldtäkt med $(69 \cdot \frac{1}{3} =) 23$, vilket innebär att antalet fängelsemånader som döms ut för grov våldtäkt ökar med $(23 \cdot 50,1 =) 1\,152$ varav 60 % eller 691 månader avtjänas i fängelse. Antalet fängelsemånader som döms ut för grundformen av våldtäkt minskar på motsvarande sätt med $((23 \cdot 26,1)(60 \%) =) 360$ månader, vilket innebär att antalet fängelsemånader till följd av denna lagändring sammanlagt uppskattas öka med 331.

Området för straffbarheten för sexualbrott mot barn föreslås inte utvidgas, eftersom alla sexuella handlingar mot barn som är ägnade att skada barnets utveckling är straffbara också i nuläget, utan att barnets frivillighet bedöms särskilt. Ett undantag är utvidgningen för kriminaliseringen i fråga om barnpornografiska bilder, men den bedöms inte inverka betydligt på antalet fångar. Däremot är det väsentligt för bedömningen av konsekvenserna för antalet fångar att en del av de handlingar som i nuläget endast är kriminaliserade som grovt sexuellt utnyttjande av barn föreslås bestraffas som våldtäkt mot barn. Det innebär att minimistrafvet för dem höjs från fängelse i fyra månader eller ett år till fängelse i två år.

Därför kan en viss ökning förutses i antalet fängedagar som döms ut för sådana handlingar som innefattar samlag och som i nuläget döms som sexuellt utnyttjande av barn eller grovt sexuellt utnyttjande av barn. För det första föreslås alla samlag med barn under 16 år i regel dömas som våldtäkt mot barn, också om handlingen inte innefattar sådant tvång eller utnyttjande av hjälplöst tillstånd som avses i den gällande bestämmelsen om våldtäkt. Det föreslås inte heller att rekvisitet för våldtäkt mot barn ska förutsätta att handlingen i det enskilda fallet också som helhet bedöms som grov.

Utifrån Krimos forskningsrapport som nämns i avsnitt 2.3.2 kan man sluta sig till att det i nuläget har dömts till villkorligt fängelse för sådana handlingar som föreslås uppfylla rekvisitet för våldtäkt mot barn. Av dem som under perioden 2017–2018 som enda brott dömdes för grovt sexuellt utnyttjande av barn dömdes 55/70 (79 %) till villkorligt fängelse, och av dem var tillvägagångssättet samlag i 41/55 fall. Bland dem som dömdes till ovillkorligt fängelsestraff var tillvägagångssättet samlag i 12/15 fall. Av de fall som innefattar samlag och i vilka det enbart döms för grovt sexuellt utnyttjande av barn döms det alltså i nuläget till ovillkorligt fängelse i 12/53 eller 23 % av fallen och till villkorligt fängelse i 41/53 eller 77 % av fallen. Ett typexempel på ett fall i vilket det i nuläget döms till villkorligt fängelse är en enskild händelse där en ca 20-årig man har samlag med en 13–15-årig flicka i sin egen bostad. Gärningsmannen och offret är bekanta från tidigare via nätet eller via kompisar. Av 39 fall av sexuellt utnyttjande av barn under 13 år som innefattade samlag dömdes 33 som grova. Av dem bestraffades 12 fall (36 %) med villkorligt fängelse (+ eventuell tilläggsföljd), i 1 fall (3 %) utdömdes inget straff och i 20 fall (61 %) utdömdes ovillkorligt fängelse.

Vid en genomgång av de 19 rättsfall i arbetsversionen av Krimos tidigare nämnda forskningsrapport i vilka det dömdes till villkorligt fängelse för handlingar som innefattar samlag (s. 37–39) kan det bedömas att det enligt förslaget ska dömas ut ovillkorliga fängelsestraff i 4 av dessa

19 fall (fall 5, 6, 8 och 10), dvs. 21 %. I 10 av fallen (1, 2, 4, 11, 12, 13, 14, 14, 18, 19) var gärningsmannen under 18 år, i ett fall (7) icke tillräknelig, och i två fall (16 och 17) utdömdes villkorligt straff till följd av svarandens psykiska hälsotillstånd. Av de 107 fall av grovt sexuellt utnyttjande av barn som dömdes under 2018 innefattade 75 fall eller 70 % samlag, och av dem kan det utifrån det som anförs ovan bedömas att villkorligt fängelse dömdes ut i 58 fall eller 77 % av fallen. Om man utifrån detta antar att det i 12 av de fall i vilka det dömdes till villkorligt fängelse för handlingar som innefattade samlag eller 21 % framöver döms till ovillkorligt fängelse för våldtäkt mot barn och strafflängden ökar från 36,3 månader med i genomsnitt 6 månader till 42,3 månader till följd av att minimistraffet höjs från ett till två år, ökar antalet fängelsemånader som döms ut med 508. Då återfallsrisken vid sexualbrott mot barn är väldigt liten, kan kalkylen av antalet månader som avtjänas i fängelse baseras på att straffen avtjänas av förstängsförbrytare, vilket innebär att antalet fängelsemånader ökar med 254.

Enligt de uppskattningar som framförs ovan innebär propositionen en ökning av antalet fängelseår med sammanlagt 92 ((516 + 331 + 254=) 1 101 månader / 12). Under 2019 fanns det 1,4 fångar per årsverke vid Brottsförhållningsmyndigheten. Behovet av tilläggspersonal till följd av det ökade fångtalet är $92/1,4 = 65,7$ årsverken (å 51 500 euro), och propositionen medför alltså en ökning av Brottsförhållningsmyndighetens löneutgifter med 3,384 miljoner euro. Årskostnaden för verkställighet av fängelsestraff var 2020 i genomsnitt 8 363 euro / fänge, exklusive personalens löner och lokalkostnader. När antalet fängelseår ökar med 92 innebär propositionen att Brottsförhållningsmyndighetens övriga utgifter ökar med ca 769 000 euro. Utgifterna innefattar bl.a. kostservice och verksamhet för fångarna, inklusive sysselsättningspenningar och brukspenningar. Sammanlagt kan propositionen bedömas öka den årliga kostnaden för verkställighet av fängelsestraff med ca 4,153 miljon euro (25.40.01).

När de ovillkorliga fängelsestraffen ökar i någon mån, kan inbesparingen av den minskade användningen av samhällstjänst i någon mån beaktas som en minskning, men antagligen används samhällstjänst som förstärkning av villkorligt fängelsestraff i andra fall, och också i större utsträckning än i nuläget som självständig påföljd, när antalet villkorliga fängelsestraff ökar. Kostnadsökningen uppskattas till några tiotusentals euro per år.

De ekonomiska konsekvenserna beräknas uppkomma tidigast 2023, och till fullt belopp under några års tid därefter.

Konsekvenser för tvångsmedlen

Bestämmelser om tvångsmedel som används vid förundersökning av brott finns i tvångsmedelslagen (806/2011). Utöver andra förutsättningar är användningen av flera tvångsmedel knutet till det maximistraff som föreskrivs för brottet. När maximistraffen för sexualbrott höjs, ökar också användningsområdet för tvångsmedel i någon mån. Att de mindre grova brott om vilka det i nuläget föreskrivs i 20 kap. 1 § 3 mom. i strafflagen blir brott med ett maximistraff på högst sex år innebär att nya metoder som blir tillgängliga vid förundersökning av dessa brott är beslag eller kopiering av myndigheters, biträdens, läkares och utgivares handlingar (7 kap. 3 § 2 mom. 3 punkten i tvångsmedelslagen), teknisk avlyssning och teknisk observation (av meddelanden till närstående, läkare eller utgivare; 10 kap. 52 § 2 mom. i tvångsmedelslagen).

Att maximistraffet för gärningar som kriminaliseras som sexuellt övergrepp höjs från tre till fyra år fängelse innebär att nya metoder som blir tillgängliga vid förundersökningen bland annat inkluderar teleövervakning, inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta och dömda och inhämtande av basstationsuppgifter (10 kap. 6 § 2 mom., 8 § samt 10 § 2 mom. i tvångsmedelslagen), förtäckt inhämtande av information som polisen utför (10 kap. 14 § 2 mom. i tvångsmedelslagen), förtäckt inhämtande av information för att förhindra brott (5 kap. 15 § 2 mom. i

polislagen 872/2011), teleövervakning och inhämtande av basstationsuppgifter för att förhindra brott (5 kap. 8 § 2 mom. och 11 § 2 mom. i polislagen), teknisk avlyssning, teknisk observation av hemfridsskyddade platser, teknisk observation av misstänkta och teknisk observation av utrustning (10 kap. 16 § 3 mom., 19 § 4 mom., 21 § 3 mom. och 23 § 3 mom. i tvångsmedelslagen) samt bestämmande av DNA-profilen och tagande av krutröksprov för utomstående (8 kap. 32 § 2 mom. i tvångsmedelslagen).

När maximistraffet för innehav av barnpornografisk bild höjs från ett till två år, är de nya metoder som blir tillgängliga för undersökning av brottet teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning enligt 10 kap. 7 § 1 mom. i tvångsmedelslagen, systematisk observation enligt 12 § 3 mom. och bevisprovokation genom köp enligt 34 § 1 mom. Om brottet har begåtts eller planeras med hjälp av en teleadress eller teleterminalutrustning, är nya metoder som blir tillgängliga dessutom teleövervakning enligt 10 kap. 6 § 2 mom. i tvångsmedelslagen och 5 kap. 8 § 2 mom. i polislagen.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Nedan beskrivs de alternativa handlingsvägar som bedömts under beredningen av propositionen, till den del de inte framgår av andra delar av propositionen.

5.1.1 Bestämmelsen om våldtäkt

Under beredningen av propositionen har flera alternativ till ny bestämmelse om våldtäkt bedömts för att uppnå målet att ändra definitionen av våldtäkt så att den baseras på avsaknad av samtycke och så att rättssäkerheten tillgodoses. Huvudalternativen har varit att bestämmelsen om våldtäkt antingen utformas enligt den så kallade modellen "nej betyder nej" eller enligt modellen "ja betyder ja". Grovt uttryckt består skillnaden mellan modellerna i om rekvisitet för våldtäkt uppfylls om samlag inleds när den andra parten på något sätt har uttryckt sin motvilja ("nej") eller när parten inte på något sätt har uttryckt sitt samtycke ("ja"). I propositionen föreslås en bestämmelse om våldtäkt som bygger på modellen "ja betyder ja". Det föreslås också att andra bestämmelser om sexualbrott ändras enligt den modellen.

Den mest beaktansvärda alternativa handlingsvägen har ansetts vara en våldtäktsbestämmelse enligt modellen "nej betyder nej", enligt vilken den ska dömas för våldtäkt som har samlag med någon annan mot dessas verbalt eller annars uttryckta vilja. En sådan bestämmelse om våldtäkt ingår i Tysklands strafflag. Enligt en sådan bestämmelse om våldtäkt är det klart att samlag är kriminaliserat som våldtäkt om den andra parten enbart verbalt eller genom sitt beteende i övrigt har visat att han eller hon inte vill. Det krävs alltså inte nödvändigtvis fysiskt motstånd. Det är också klart att straffbarhet inte nödvändigtvis förutsätter att gärningsmannen brukar våld eller annat tvång. I en sådan bestämmelse bör det också liksom i 2 mom. i den gällande bestämmelsen om våldtäkt föreskrivas att straffbarhet för våldtäkt inte förutsätter att sådan motvilja uttrycks om det inte finns möjlighet till det. Bland annat kan rädsla ge en vidare definition än i nuläget, och missbruk av maktposition samt utnyttjande av plötsliga situationer kan uttryckligen kriminaliseras som våldtäkt. I bestämmelsen kan det dessutom särskilt nämnas att det är fråga om våldtäkt också när en person förmås till samlag genom hot eller tvingas till det genom hot om våld. Denna handlingsväg kan alltså antas korrigera flera av bristerna i den gällande bestämmelsen om våldtäkt.

En fördel med denna handlingsväg jämfört med den bestämmelse som föreslås i denna proposition kan anses vara att det i en del fall kan vara enklare att styrka att motvilja uttryckts än att frivillighet inte förekommit. Av den alternativa bestämmelsens ordalydelse framgår det eventuellt också tydligare när en gärning övergår till att bli straffbar under ett samlag som ömsesidigt inletts frivilligt.

Tillämpningsområdet för en våldtäktsbestämmelse enligt detta handlingsalternativ är något smalare än för den som föreslås i denna proposition. Följande typsituationer kan till exempel bli ostraffade som våldtäkt åtminstone i ett läge när objektet är passivt:

- Personen uttrycker inte sin motvilja och går med på samlag eftersom personen upplever att det inte hjälper eller är farligt att uttrycka motvilja, trots att tillräckliga yttre tecken på rädsla inte kan iakttas. Det kan i synnerhet vara en vanlig situation bland yngre eller oerfarna personer.
- Personen är osäker på sin vilja att delta i samlaget och uttrycker därför inte sin vilja att delta i det. Den andra parten inleder trots det samlaget.
- Personen tror sig felaktigt redan ha uttryckt sin motvilja tillräckligt tydligt och tänker att den andra utan att bry sig om detta har beslutat inleda samlag med henne eller honom.

Också i det slags situationer som beskrivs ovan kan deltagandet i samlaget allvarligt kränka personens sexuella självbestämmanderätt. I allmänhet är det inte motiverat att skadan eller faran av detta slags gärningar medför är mindre än av andra slags våldtäkt. Det kan också betraktas som ett principiellt problem med denna handlingsväg att utgångspunkten är att det är tillåtet att inleda samlag med en annan person, om inte den andra parten om har uttryckt motvilja mot det om möjligheten funnits. Av dessa skäl föreslås det inte i denna proposition att bestämmelserna om våldtäkt eller om andra sexualbrott utformas enligt detta alternativ.

5.1.2 Ansvar vid oaktsamhet

Allmänt

För straffansvar förutsätts uppsåt eller oaktsamhet. Om inte något annat föreskrivs är en gärning som avses i strafflagen straffbar endast när den begås uppsåtligt. (3 kap. 5 § i strafflagen). Oaktsamhet definieras i 3 kap. 7 § 1 mom. i strafflagen, enligt vilket en gärningsmans förfarande är oaktsamt, om gärningsmannen åsidosätter den aktsamhetsplikt som han eller hon under de rådande omständigheterna har, trots att han eller hon hade kunnat rätta sig efter den. Om tillräknanandet begränsas till grov oaktsamhet, ska frågan om oaktsamheten ska anses vara grov enligt 3 kap. 7 § 2 mom. avgöras utifrån en helhetsbedömning. Vid bedömningen ska beaktas hur betydande den åsidosatta aktsamhetsplikten är, hur viktiga de äventyrade intressena och hur sannolik kränkningen är, hur medveten gärningsmannen är om att han eller hon tar en risk samt övriga omständigheter som har samband med gärningen och gärningsmannen. För att ett brott av oaktsamhet ska kriminaliseras förutsätts vägande grunder och att de allmänna förutsättningarna för kriminalisering uppfylls (GrUU 56/2014 rd).

Brotten enligt 20 kap. i strafflagen är i nuläget, och också enligt de bestämmelser som föreslås i denna proposition, straffbara enbart i uppsåtlig form. Ett undantag är utnyttjande av person som är föremål för sexhandel enligt 8 §. Enligt en ändring i bestämmelsen som genomfördes 2015 (384/2015) förutsätter straffbarhet inte längre uppsåt i fråga om huruvida gärningens objekt är föremål för ett koppleri- eller människohandelsbrott, utan gärningen är straffbar också

om gärningsmannen har haft skäl att misstänka detta (8 § 3 mom.). Ett viktigt skäl till det utvidgade tillräknandet är att tröskeln för tillämpning av bestämmelsen i rättspraxis har satt sig högre än vad som kunde förutspås när lagen godkändes (RP 229/2014 rd, s. 5, LaUB 38/2014 rd s. 2).

Bestämmelserna om barnpornografisk bild i 17 kap. i strafflagen gäller bilder som föreställer barn under 18 år (18, 18 a och 19 §). Också de brotten är enligt gällande bestämmelser, och enligt de bestämmelser som föreslås ersätta dem, straffbara enbart i uppsåtlig form. I rekvisiten för brotten har kravet på uppsåt i fråga om barnets ålder dock lättats upp såtillvida, att som barn betraktas den som är yngre än 18 år samt den vars ålder inte kan utredas, om det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än 18 år (18 § 3 mom. och 19 §). I denna proposition föreslås det att motsvarande regel i fråga om barnets ålder tillämpas i fråga om brott som berör barnpornografiska bilder. Dessutom föreslås det att samma regel utvidgas till att gälla besökande av föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn.

Ansvar vid oaktsamhet i fråga om barns ålder

I bestämmelserna om sexualbrott mot barn i 20 kap. i strafflagen bestäms en åldersgräns för hur unga barn de kriminaliserade gärningarna gäller. Enligt huvudregeln är den åldersgränsen 16 år, och för en del brott 18 år. De brotten är straffbara endast i uppsåtlig form. Gärningen är straffbar om gärningsmannens skuld omfattar alla omständigheter som nämns i rekvisitet (täckningsprincipen). Straffbarhet för ett sexualbrott mot barn förutsätter alltså att gärningsmannens uppsåt också omfattar barnets ålder.

Under beredningen av propositionen har det övervägts som ett alternativ att föreskriva om ansvar för oaktsamhet i fråga om barnets ålder i fråga om barn under 16 eller 18 år. Det kan till exempel genomföras så att brott mot barn kriminaliseras också när gärningsmannen till följd av oaktsamhet eller grov oaktsamhet inte är medveten om barnets ålder, eller när gärningsmannen har skäl att misstänka att barnet är yngre än den åldersgräns som anges i rekvisitet för brottet. Som grund för att föreskriva om sådant ansvar vid oaktsamhet bör det åtminstone kunna föreslås att gärningsmannens uppsåt i fråga om barnets ålder inte uppfylls i tillräcklig omfattning i ett läge när det med beaktande av bestämmelsens målsättningar och andra förutsättningar för straffbarhet är motiverat att förutsätta kännedom om barnets ålder.

Oavsett barns individuella utvecklingstakt är det ofta väldigt klart om ett barn är yngre än 16 eller 18 år. Dock kan det hända att den exakta åldern hos en person som är nära de åldersgränserna inte kan avgöras enbart utifrån utseendet. Också i sådana fall kan det vara möjligt att av andra faktorer dra slutsatsen att personen är minderårig. Också i mindre klara situationer kan det vara rimligen möjligt att utreda åldern innan en sexuell handling inleds, till exempel med hjälp av identitetsbevis, men så är inte alltid fallet.

Den äldre parten bör bära ansvaret för att gärningen inte är straffbar och för att undvika att äventyra barnets utveckling. Inte heller i nuläget befriar det från straffrättsligt ansvar att personen inte har känt till barnets exakta ålder. Om gärningsmannen till exempel utifrån barnets utvecklingsnivå eller omständigheterna när de träffas har förstått att barnet inte uppnått skyddsåldern, uppfylls uppsåtskravet i fråga om gärningsmannens vetskap. Gärningsmannens uppsåt utesluts då inte till exempel enbart av att partnern uppger sig vara över skyddsåldern (RP 6/1997). I rättspraxis har det ansetts att uppsåtet i fråga om barnets ålder har kunnat uppfyllas redan när gärningsmannen under omständigheterna har ansett det mycket sannolikt att barnet inte uppnått skyddsåldern. Vid den bedömningen kan det beroende på omständigheterna fästas vikt vid hur gärningsmannen har förhållit sig till att utreda partnerns ålder. Om man av omständigheterna kan sluta sig till att den som inlett en sexuell handling med en ung person avsiktligt

har underlåtit att försäkra sig om partnerns ålder, har det ansetts befogat att åtminstone detta inte utesluter uppsåt (HD 2014:54, domskäl 13–14).

Den omständigheten att gärningsmannen inte aktivt strävar efter att säkerställa objektets ålder visar dock inte i alla situationer att gärningsmannen anser det mycket sannolikt att objektet är under skyddsåldern. Så kan läget till exempel vara när ett barn ser äldre ut än sin ålder och inga andra omständigheter uppenbart tyder på att personen är minderårig. För att utsträcka straffansvaret till sådana situationer kan det vara tydligare att särskilt föreskriva om ansvar vid oaktsamhet i fråga om barnets ålder.

Vid bedömningen av huruvida det är motiverat att föreskriva om ansvar vid oaktsamhet bör dock också barnets ålders betydelse för rekvisiten för sexualbrott mot barn beaktas. Det är befogat att definiera exakta skyddsåldersgränser i 17 och 20 kap. i strafflagen till följd av exakthetskravet som ingår i legalitetsprincipen samt den allmänna risk för barnets utveckling som sexuella handlingar medför (RP 6/1997 rd, LaUB 3/1998 rd). Skadan eller risken för barnets sunda utveckling till följd av en sexuell handling beror dock inte egentligen på barnets ålder utan på barnets utvecklingsnivå (som åldern i allmänhet återspeglar), på andra personliga egenskaper, gärningens art och andra omständigheter (se HD 2021:15 domskäl 11–16). Ofta gör det till exempel ingen betydande skillnad för den konkreta skada eller risk en gärning medför om barnets ålder är en månad över eller under skyddsåldersgränsen. Det har dock väsentlig betydelse för den straffrättsliga bedömningen av gärningen. Den betydelsen ökar om minimistraffen och brottsrubriceringarna för brott mot barn skärps enligt förslaget. På grund av det som framförs ovan bör betydelsen av barnets exakta ålder för gärningens klandervärdhet inte betonas för mycket. Liksom grundlagsutskottets ställningstagande som det hänvisas till ovan (GrUU 56/2014 rd) talar också detta för en hög tröskel för att utsträcka tillräknanDET i fråga om barnets ålder till oaktsamhet eller grov oaktsamhet.

Med stöd av förarbetena och högsta domstolens praxis som beskrivs ovan kan det konstateras att den som inleder en sexuell handling redan i nuläget har ett mycket långtgående ansvar för att gärningens objekt har överskridit skyddsåldersgränsen. Till den delen syftar denna proposition inte till en förändring av rättsläget i lindrigare riktning. Däremot görs vissa utvidgningar av bestämmelserna som skärper ansvaret i fråga om ålder (21 och 22 § i lagförslaget). När inte ens vilken ålder den yngre parten uppger på det sätt som anges ovan bör anses utesluta uppsåt, utan den äldre parten bör ha något annat stöd för en uppfattning som utesluter straffansvar, ställs i praktiken en omfattande omsorgsplikt upp när straffansvaret utsträcks till att också omfatta oaktsamma handlingar. Barnets exakta ålder kan inte utredas i alla situationer. För den konkreta skada eller risk gärningen medför är, på det sätt som beskrivs ovan, barnets utvecklingsnivå och andra gärningsomständigheter viktigare än barnets exakta ålder. På dessa grunder anses det inte finnas tillräckligt vägande grunder för att föreskriva om en omfattande omsorgsplikt i fråga om åldern. Av de skäl som nämns ovan är det fortfarande viktigt att en exakt skyddsåldersgräns anges i brottsrekvisiten, men det nuvarande uppsåtsbaserade ansvaret också i fråga om barnets ålder kan fortfarande anses proportionerligt. Därför föreslås ingen bestämmelse om ansvar vid oaktsamhet i fråga om barnets ålder i denna proposition.

Kriminalisering av våldtäkt av oaktsamhet

I denna proposition föreslås det att våldtäkt fortfarande ska vara straffbart endast som uppsåtlig handling. Enligt den så kallade täckningsprincipen innebär det att gärningsmannen för att våldtäkt ska tillräknas vid tiden gärningstidpunkten ska ha varit medveten om alla sådana omständigheter som krävs för att brottsrekvisitet ska uppfyllas. I rättspraxis har det ansetts att det kan bedömas huruvida uppsåtsförutsättningen i fråga om omständigheterna uppfylls utifrån huruvida gärningsmannen har bedömt det som mycket sannolikt att omständigheterna är sådana

att brottsrekvisitet uppfylls (t.ex. HD 2013:17, HD 2013:55, HD 2014:55). Om våldtäkt är straffbar vid oaktsamhet kan det innebära att också en sådan gärningsman straffas som inte har ansett att alla omständigheter som anges i rekvisitetet för våldtäkt, till exempel avsaknaden av frivillighet eller ett försvagat medvetenhetstillstånd hos den andra parten, är säkra eller sannolika, men borde ha varit medveten om de omständigheterna.

Ett slags straffbarhet för våldtäkt som påminner om oaktsamhet föreslås i medborgarinitiativet MI 2/2019 rd ("Samtycke2018"), i vilket det föreslås ändringar i 20 kap. 1–5 § i strafflagen som berör sexualbrott. Enligt initiativet bör utöver våldtäkt utom vid uppsåt också vara straffbar vid "grov likgiltighet". Vårt nuvarande straffrättsliga system innefattar ingen sådan form av tillräknande. Trots att det inte är klart hur det är tänkt att den ska förhålla sig till den uppsåtliga eller oaktsamma gärningsformen, kan det ses som förslagens syfte att utsträcka tillräknandet av våldtäkt längre än enbart till uppsåt. Också i den svenska lagen kriminaliseras våldtäkt av grov oaktsamhet, också om det bör noteras att uppsåt och oaktsamhet inte definieras på exakt samma sätt i den svenska som i den finska straffrätten. I Norge är våldtäkt straffbart också vid oaktsamhet, men bestämmelsen om våldtäkt baseras inte på avsaknad av samtycke utan primärt på tvång.

Den bestämmelse som föreslås i denna proposition är av ett nytt slag också om den förutsätter uppsåt, och går väldigt långt i utvidgningen av området för straffbarheten. Kriminalisering av våldtäkt av oaktsamhet vore att gå ännu längre, eftersom det innebär en förstärkt omsorgsplikt. Den förstärkta omsorgsplikten gäller bägge parterna i samlaget.

En sådan bestämmelse innebär nya osäkerhetselement. Sexuellt umgänge innefattar vanligen inga formella beteendenormer. I fråga om sådan verksamhet är det därför väldigt svårt att i förväg exakt bedöma konsekvenserna av omsorgsplikt vid hot om straff. Det kan också vara svårt att definiera omsorgspliktens innehåll i lagen så att det är tillräckligt tydligt med tanke på legalitetsprincipen.

Sexuellt umgänge utgör en viktig del av privatlivet, som skyddas i 10 § i grundlagen och i internationella människorättskonventioner. Om det föreskrivs om ansvar vid oaktsamhet, kan det i praktiken innebära väldigt långtgående skyldigheter i fråga om beteendet vid sexuell umgänge. För att undgå straffrättsligt ansvar kan det till exempel anses nödvändigt att uttryckligen verbalt utreda den andras frivillighet innan samlag inleds också om frivilligheten har iakttagits på något annat sätt. Om sådana beteendemönster inte är ändamålsenliga i alla situationer, kan det vara problematiskt att föreskriva om ansvar vid oaktsamhet med tanke på skyddet för privatlivet enligt 10 § i grundlagen samt den straffrättsliga proportionalitetsprincipen. Det är inte heller säkert att sådan lagstiftning skulle anses allmänt godtagbar (legitim). Det är ändå svårt att i förväg bedöma sannolikheten för sådana konsekvenser, i synnerhet utan erfarenhet av tillämpning av den bestämmelse om våldtäkt som föreslås i propositionen.

En våldtäktsbestämmelse i den form som föreslås i propositionen innebär en precisering och utvidgning av området för straffbarheten jämfört med nuläget och antas, också om den förutsätter uppsåt, i stor utsträckning korrigera de missförhållanden som konstaterats i den gällande bestämmelsen om våldtäkt. En kriminalisering av våldtäkt av oaktsamhet medför de betydande osäkerhetselement som nämns ovan. Behovet av en sådan bestämmelse och grunden för den i övrigt kan inte bedömas och motiveras i tillräcklig utsträckning med avseende på förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna eller principerna för kriminalisering (bland annat ett vägande samhälleligt behov, proportionalitet samt för- och nackdelar), åtminstone utan praktisk erfarenhet av den nya bestämmelsen som baseras på frivillighet. Därför kan det åtminstone inte i detta skede anses finna tillräckliga grunder för kriminalisering av våldtäkt av oaktsamhet.

5.1.3 Den grova gärningsformen av innehav av barnpornografisk bild

I propositionen föreslås det inte någon bestämmelse om en grov gärningsform av innehav av barnpornografisk bild. I synnerhet följande aspekter har beaktats.

Riksdagens grundlagsutskott har i sin praxis betraktat kriminaliseringar som enbart baseras på innehav som exceptionella, och ansett att kriminalisering av innehav kräver vägande grunder och att de ska vara proportionella (t.ex. GrUU 23/1997 rd s. 4 samt GrUU 26/2014 rd, s. 4 och GrUU 5/2009 rd s. 3). Detsamma gäller bestämmelser om grova gärningsformer.

Både spridande och innehav av barnpornografisk bild, som föreslås kriminaliseras i propositionen, är klandervärda gärningar för vilka det är motiverat att föreskriva kännbara fängelsestraff. De ändringar i bestämmelsen om innehav av barnpornografisk bild som föreslås i propositionen innebär att maximistraflet för innehav höjs från ett till två år fängelse. Dessutom utvidgas rekvisitet för innehavsbrott till att också omfatta förvärv av fritt tillgängliga bilder, vilket innebär en väsentlig skärpning av straffansvaret.

Till följd av de ändringar som föreslås i propositionen tillåter straffskalan att ett sådant straff som gärningens skadlighet och farlighet förutsätter döms ut också i de grövsta fallen. Bestämmelsen står därmed också i rätt proportion till den övriga lagstiftning om sexualbrott mot barn, som föreslås skärpas. Skärpningen av straffskalan innebär också att fler tvångsmedel blir tillgängliga och att preskriptionstiden för brottet förlängs.

Med tanke på gärningens skadlighet och farlighet är det en avsevärd skillnad mellan om bilder sprids eller framställs, eller om de endast skaffas för eget bruk. Den grova gärningsform i fråga om barnpornografisk bild som föreslås i propositionen, grovt spridande av barnpornografisk bild, berör grövre former av sådana gärningar det vill säga tillverkning och spridning. Den ersätter sakligt sett motsvarande gällande bestämmelse (17 kap. 18 a § i strafflagen). I nuläget och enligt den föreslagna bestämmelsen är straffskalan sträng, fängelse i minst fyra månader och högst sex år. Det betraktas som proportionellt också inom ramen för de föreslagna nya bestämmelserna om sexualbrott.

Den tillräckliga nivå för maximistraflet för innehav av barnpornografisk bild som ställs upp i direktiv 2011/93 är fängelse i ett år. Enligt direktivet bör den skalan gälla åtminstone "för de allvarligaste formerna av dessa brott" (skäl 13 i ingressen). Det maximistraflet för innehav på fängelse i två år som föreslås i denna proposition är därmed redan dubbelt så strängt som den tillräckliga strafflatitud som anges i EU:s lagstiftning.

Trots att antalet brott som berör innehav av barnpornografisk bild som kommit till myndigheternas kännedom har ökat under de senaste åren, har det inte påvisats att det beror på en faktisk ökning av antalet brott. Ökningen av antalet brott som kommer till myndigheternas kännedom har sannolikt åtminstone tre orsaker: 1) medvetenheten om gärningarna och deras skadlighet har ökat, 2) förvaltare av webbplatser har ökat sina åtgärder för att förhindra spridning av material, och 3) teknologin och aktiviteterna för sällning av barnpornografiskt material har utvecklats på senare tid. Därmed kan en bestämmelse om en grov gärningsform av innehav inte heller i tillräcklig grad motiveras med ett ökande antal brott. Däremot kan det bedömas att antalet fall av produktion, spridning och innehav av barnpornografiska bilder minskar av de skäl som nämnts.

5.1.4 Preskription

I propositionen föreslås det inga väsentliga innehållsmässiga ändringar i bestämmelserna om preskription av åtalsrätten för sexualbrott. Följande aspekter har beaktats. I enlighet med en internationellt omfattad utgångspunkt hör det också till grunderna för det finländska rättssystemet att åtalsrätten för brott i regel preskriberas enligt en graderad skala utgående från maximistraffet som utvisar brottets grovhet. Enligt 8 kap. 1 § 1 mom. i strafflagen preskriberas inte rätten att väcka åtal för brott för vilket det strängaste föreskrivna straffet är fängelse på livstid. Med stöd av 8 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen preskriberas åtalsrätten för våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn och grov våldtäkt enligt lagförslaget 20 år efter att brottet begås.

I nuläget har risken för att sexualbrott mot barn uppdagas sent beaktats i bestämmelserna, och därför finns i 8 kap. 1 § 5 mom. i strafflagen en särskild preskriptionsbestämmelse om dem, enligt vilken offret har tio år på sig efter uppnådd vuxen ålder att begära undersökning av ett brott som riktats mot henne eller honom. I sådana fall preskriberas åtalsrätten tidigast då målsäganden fyller 28 år. Det föreslås att denna särskilda preskriptionstid ska kvarstå också i fråga om sexualbrott mot barn. Också därefter fortlöper ännu en eventuell återstående preskriptionstid enligt 2 mom.

Ju längre tid som förflyter efter brottet, desto svårare är det vanligen att skaffa tillförlitlig bevisning om det inträffade. Flera decennier gamla gärningar är särskilt svåra att utreda i sådana fall när utredningen vanligen kan baseras på parternas berättelser och när målsägandens berättelse baseras på händelser i barndomen. I fråga om grova brott förutsätter tillräknande av brott utöver gärningsmannens eventuella bekännelse också annan tillförlitlig utredning till stöd för åtalet.

Det följer av den straffrättsliga legalitetsprincipen att preskriptionsbestämmelserna inte får ändras retroaktivt på ett sätt som förlänger gärningsmannens ansvar genom att de berör brott som begåtts före de ändrade preskriptionsbestämmelsernas ikraftträdande. Det betyder att konsekvenserna av en förlängning eller upphävning av preskriptionstiden i praktiken märks länge, tidigast några decennier, efter att lagändringen trätt i kraft.

Tendensen att anmäla sexualbrott mot barn samt att upptäcka och undersöka dem har klart stärkts. I barnskyddslagen (417/2007) föreskrivs det om skyldigheten för flera tjänsteinnehavare, förtraendevalda och yrkesutbildade personer att göra en anmälan till polisen, när de på grund av omständigheter som de har fått kännedom om i sin uppgift har skäl att misstänka att ett barn utsatts för sexualbrott. I nuläget är det sannolikare än tidigare att sexualbrott mot barn upptäcks, och det sker också snabbare.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

Den internationella jämförelsens syfte är att kartlägga lagstiftningsmodellerna i olika länder, i synnerhet i fråga om våldtäktsbrott. Traditionellt är Sverige, Norge, Danmark, Island och Tyskland betydande jämförelsestater för Finland, och här fästs särskild vikt vid deras bestämmelser om sexualbrott. Vid beredningen av propositionen har rättsläget i jämförelsestaterna kunnat följas upp till och med den 30 juni 2021.

5.2.1 Sverige

I Sverige föreskrivs det om sexualbrott i 6 kap. i brottsbalken. Bestämmelserna om våldtäktsbrott ändrades 2018 så att frivilligt deltagande blev centralt i bestämmelsen. Ändringarna trädde i kraft den 1 juli 2018.

I Sverige finns bestämmelserna om våldtäktsbrott i 6 kap. 1 § i brottsbalken. Enligt första stycket döms för våldtäkt den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför ett samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag. För gärningen döms till fängelse i lägst två år och högst sex år. Vid bedömningen av om ett deltagande är frivilligt eller inte ska det särskilt beaktas om frivillighet har kommit till uttryck genom ord eller handling eller på annat sätt. En person kan aldrig anses delta frivilligt om 1) deltagandet är en följd av misshandel, annat våld eller hot om brottslig gärning, hot om att åtala eller ange någon annan för brott eller hot om att lämna ett menligt meddelande om någon annan, 2) gärningsmannen otillbörligt utnyttjar att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada, psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation, eller 3) gärningsmannen förmår personen att delta genom att allvarligt missbruka att personen står i beroendeställning till gärningsmannen.

I 6 kap. 1 § andra stycket i brottsbalken föreskrivs det att om brottet med hänsyn till omständigheterna vid brottet är att anse som mindre grovt, döms för våldtäkt till fängelse i högst fyra år. Enligt 26 kap. 1 § andra stycket i brottsbalken varar ett fängelsestraff minst 14 dagar. I 6 kap. 1 § tredje stycket i brottsbalken föreskrivs det att om brottet är att anse som grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse i lägst fem och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot som varit av särskilt allvarlig art eller om två eller flera personer förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller offrets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Enligt 6 kap. 1 a § i brottsbalken ska den som begår en gärning som avses i 1 § och är grovt oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte deltar frivilligt dömas för oaktsam våldtäkt. Straffet är fängelse i högst fyra år. Om gärningen med hänsyn till omständigheterna är mindre allvarlig, ska det inte dömas till ansvar.

I 6 kap. 2 § första stycket i brottsbalken föreskrivs det om sexuellt övergrepp, och i andra stycket om grovt sexuellt övergrepp. Den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför en annan sexuell handling än som avses i 1 §, döms för sexuellt övergrepp till fängelse i högst två år. Vid bedömningen av om ett deltagande är frivilligt eller inte tillämpas kriterierna enligt 1 §. För grovt sexuellt övergrepp döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Enligt 6 kap. 3 § i brottsbalken döms den som begår en gärning som avses i 2 § och är grovt oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte deltar frivilligt för oaktsamt sexuellt övergrepp. Straffet är fängelse i högst fyra år. Om gärningen med hänsyn till omständigheterna är mindre allvarlig, ska det inte dömas till ansvar.

Termen frivilligt deltagande

Enligt en ny straffbestämmelse är en sådan gärning straffbar, i vilken den andra inte har deltagit frivilligt. Man gick in för termen frivillighet i bestämmelsen i stället för samtycke, eftersom termen samtycke i brottsbalken tidigare getts ett annat betydelseinnehåll än i fråga om våldtäktsbrott (Prop 2017 / 18:177, s. 30-31).

Under beredningen av lagändringen framfördes det i sexualbrottskommitténs betänkande att en person genom ord eller gärningar ska kommunicera sitt val att delta för att deltagandet ska kunna betraktas som frivilligt. Det ansågs inte att ett indirekt samtycke ska godkännas (SOU 2016:60, s. 196-197). I regeringens proposition ansågs det dock att inget sådant krav bör ställas. Det ansågs bland annat problematiskt att sådana bestämmelser leder till att det är straffbelagt att genomföra en sexuell handling med någon som i och för sig deltar frivilligt men som inte ger uttryck för frivilligheten. Rätten att svara på sexuella närmanden som man vill, även med passivitet, ses som en del av den sexuella självbestämmanderätten (Prop 2017/18:177, s. 31-33).

Det innebär inte att frågan om vad målsäganden har gett uttryck för bör sakna betydelse (Prop 2017/18:177, s. 33). I 1 § bör det anges att det vid bedömningen av om ett deltagande är frivilligt eller inte särskilt ska beaktas om frivillighet har kommit till uttryck genom ord eller handling eller på annat sätt. Utgångspunkten är att den som frivilligt deltar i en sexuell handling på något sätt uttrycker sin vilja att delta. Om det inte uttrycks, anses deltagandet vanligen inte ske frivilligt. En exakt definition av frivilligt deltagande kan dock inte ställas upp, och också tyst samtycke ska godkännas. I regeringens proposition sägs det att passivitet som uttrycker frivillighet kan vara svår att skilja från en passivitet som ger uttryck för ofrivillighet. Om det uppstår osäkerhet får gärningsmannen förvissa sig om att deltagandet är frivilligt.

Det bör också noteras att frivillighet hänvisar till själva handlingen, inte till personens inre attityd. Personen kan alltså välja att vilja delta i en handling som personen förhåller sig negativt till (Prop. 2017/18:177, s. 33-34).

Konsekvenser av ändringar i bestämmelserna om våldtäkt

Brottsförebyggande rådet (Brå) har på uppdrag av Sveriges regering bedömt konsekvenserna av ändringar i bestämmelserna om våldtäkt. I juni 2020 publicerade Brå en rapport i vilken den bedömer konsekvenserna av övergången till en samtyckesbaserad våldtäktsmodell. Enligt Brås rapport har antalet brottsanmälningar, åtal och domar för våldtäkt ökat sedan lagändringen trädde i kraft. År 2017, innan ändringen trädde i kraft, utfärdades 190 fällande domar för våldtäkt. Efter att ändringen trädde i kraft utfärdades 333 fällande domar 2019 och 341 fällande domar 2020. Domarna gällde grundformen av våldtäkt eller grov våldtäkt. Under 2019 utfärdades 12 fällande domar för oaktsam våldtäkt. Under 2020 utfärdades inte en enda dom för oaktsam våldtäkt (Brå 2020:6, s. 27)

Brå granskade också de nya våldtäktsfallens art. Enligt rapporten finns bland de nya domarna sådana fall som hade fallit utanför tillämpningsområdet för den bestämmelse som gällde före ändringen. Det rör sig om fall där våld eller hot inte har brukats och där offret inte har befunnit sig i en sårbar position. Ett typfall bland de nya fallen är att unga tillbringat kvällen tillsammans och varit bekanta med varandra. Enligt Brås rapport är de nya typfallen uttryckligen dem som det varit avsikten att täck in med lagändringen (Brå 2020:6, s. 38).

Före lagändringen utgjorde skador som målsäganden ådragit sig vid våldtäkten bevis i en stor del av våldtäktsfallen. Efter lagändringen minskade den andelen till 13 % 2019. Trots att skadornas andel har minskat, fanns det i en tredjedel av de nya fallen starka bevis, såsom till exempel en upptagning av situationen, gärningsmannens bekännelse eller ögonvittnesskildringar. I omkring en tredjedel av fallen var å andra sidan den enda stödbevisningen för våldtäkt personbevisning från målsägandens närstående, till vilka målsäganden hade berättat om våldtäkten. Som bevis användes också målsägandens samtal till nödcentralen eller gärningsmannens begäran om förlåtelse. I fråga om oaktsam våldtäkt fanns det få objektiva bevis. I nio fall av oaktsam våldtäkt fanns ingen annan stödbevisning än personbevisning från personer för vilka målsäganden berättat om våldtäkten, men som inte själva bevittnat den (Brå 2020:6, s. 41).

Enligt Brås rapport var det i en stor del av de fall som dömdes enligt den nya bestämmelsen klart att rekvisitet uppfylldes. I dessa fall var det fråga om så kallad överraskningsvåldtäkt, det vill säga att offret inte hade uttryckt vilja till sexuellt umgänge och lamslagits under själva gärningen. Enligt rapporten framkommer oklarheter i fråga om tillämpningen främst i fråga om oaktsam våldtäkt. Vid granskningen av rättspraxis identifierade Brå dock vissa rättsliga frågor som kräver ett förtydligande: 1) vad kan betraktas som ett giltigt samtycke, 2) när kan ett uttryck för samtycke ignoreras i den rättsliga bedömningen, och 3) var går gränsen mellan oaktsamhet och uppsåt (Brå 2020:6, s. 88-89).

Svea hovrätt utfärdade den 15 juli 2019 en dom om köp av sexuella tjänster av ett offer för människohandel och oaktsam våldtäkt. I första rättsinstans ansågs det bevisat att den åtalade hade insett risken för att den som sålde sexuella tjänster var ett offer för människohandel men trots det hade inlett samlag med henne. Gärningsmannen dömdes i första rättsinstans för oaktsam våldtäkt. Svea hovrätt ändrade inte domen (Svea HR B 5624-19).

Sexualbrott mot barn

I Sverige föreskrivs det särskilt om sexualbrott mot barn. I 6 kap. 4 § första och andra stycket i brottsbalken föreskrivs det om våldtäkt mot barn. Den som, med ett barn under femton år och under vissa omständigheter med barn som är mellan 15 och 17 år, genomför ett samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två och högst sex år. Om gärningen är att anse som grovt (grov våldtäkt mot barn), till exempel till följd av våld, döms gärningsmannen enligt tredje stycket till fängelse i minst fem och högst tio år. Är ett brott som avses i 6 kap. 4 § första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre grovt, döms för sexuellt utnyttjande av barn till fängelse i högst fyra år. Om den aktuella sexuella handlingen inte är en sådan som avses i 6 kap. 4 eller 5 § i brottsbalken, ska gärningsmannen enligt 6 § dömas för sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i högst två år, eller om gärningen är grov för grovt sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i minst ett och högst sex år.

I 6 kap. 8 § i brottsbalken föreskrivs det om utnyttjande av barn för sexuell posering och om dess grova gärningsform. För grundformen av brottet döms det till böter eller fängelse i högst två år. För den grova gärningsformen döms det till fängelse i minst sex månader och högst sex år. Enligt 6 kap. 9 § i brottsbalken döms den som, i annat fall än som avses förut i kapitlet, förmår ett barn som inte fyllt arton år att företa eller tåla en sexuell handling till fängelse i högst fyra år. Enligt 6 kap. 10 a § i brottsbalken döms den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, föreslår en träff eller stämmer träff med barnet för kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte. För brottet döms det till böter eller fängelse i högst två år. Enligt 6 kap. 14 § i brottsbalken ska den som har begått en gärning enligt 5 § eller 6 § första stycket mot ett barn under femton år eller enligt 8 § första stycket eller 10 § första stycket inte dömas till ansvar, om det är uppenbart att gärningen inte inneburit något övergrepp mot barnet med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder och utveckling mellan den som har begått gärningen och barnet samt omständigheterna i övrigt.

Det föreskrivs om barnpornografi i 16 kap. 10 a § i brottsbalken. Enligt den bestämmelsen ska den som 1) skildrar barn i pornografisk bild, 2) sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan, 3) förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn, 4) förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller 5) innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till dömas för barnpornografibrott till fängelse i högst två år. Enligt 10 a § andra stycket döms till böter eller fängelse i högst sex månader om brottet är ringa. Enligt 10 a § sjätte stycket

döms för grovt barnpornografibrott till fängelse i minst sex månader och högst sex år. Enligt 16 kap. 10 b § i brottsbalken tillämpas 10 a § första och andra stycket inte om skillnaden i ålder och utveckling mellan den avbildade personen och den som framställer bilden är ringa och omständigheterna i övrigt inte påkallar att ansvar döms ut. Inte heller gäller förbuden den som tecknar, målar eller på något annat liknande hantverksmässigt sätt framställer en sådan bild, om bilden inte är avsedd att spridas, överlätas, upplåtas, förevisas eller på annat sätt göras tillgänglig för andra. Också andra omständigheter kan rättfärdiga gärningen (tredje stycket).

Övriga sexualbrott

Det föreskrivs om sexuellt ofredande i 6 kap. 10 § i brottsbalken. Första stycket berör sexuell beröring av barn under 15 år i sådana fall som inte annars kriminaliseras i kapitlet. Enligt andra stycket ska för sexuellt ofredande också dömas den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet. Enligt bägge styckena är straffet böter eller fängelse i högst två år. I rättslitteraturen sägs det om bestämmelserna (Lena Holmqvist m.fl.: Brottsbalken. En kommentar. Kap. 1–12), att i dem kriminaliseras gärningar som syftar till att upphetsa eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift. Ansvar kan endast följa på uttryck som har en klart sexuell betoning.

4 kap. 6 c § i brottsbalken gäller olaga integritetsintrång. Bestämmelsen gäller intrång i någon annans privatliv genom att sprida vissa bilder eller annan uppgifter som kränker integriteten. Det kan till exempel röra sig om spridning av hämndporr, nakenbilder, patientjournaler eller spridning av bilder av brottsoffer eller olycksplatser som kränker integriteten. Enligt paragrafen döms den som gör intrång i någon annans privatliv genom att sprida bild på eller annan uppgift om någons sexualliv, bild på eller annan uppgift om någons hälsotillstånd, bild på eller annan uppgift om att någon utsatts för ett brott som innefattar ett angrepp mot person, frihet eller frid, bild på någon som befinner sig i en mycket utsatt situation, eller bild på någons helt eller delvis nakna kropp, om spridningen är ägnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör. För gärningen döms till böter eller fängelse i högst två år. Det ska inte dömas till ansvar om gärningen med hänsyn till syftet och övriga omständigheter var försvarlig. I 4 kap. 6 d § föreskrivs det om grovt olaga integritetsintrång, för vilket straffskalan är fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Genom rekvisiten har skyddet mot spridning av kränkande bilder förstärkts och förtydligats.

5.2.2 Norge

I andra delen av den norska strafflagen (*straffeloven*), i kapitel 26, föreskrivs det om sexualbrott (*seksuallovbrudd*). I Norge har en övergång till en samtyckesbaserad lagstiftningsmodell för våldtäktsbrott tidvis övervägts, men inga ändringar har ännu genomförts. En övergång till en samtyckesbaserad lagstiftningsmodell behandlades åtminstone i Norge våren 2018.

Det föreskrivs om våldtäkt (*voldtekt*) i § 291 i strafflagen. Enligt den grundläggande bestämmelsen straffas den som a) skaffar sig sexuell umgänge (*seksuell omgang*) genom våld eller hotande beteende, b) har sexuell umgänge med någon som är medvetlös eller av något annat skäl är ur stånd att motsätta sig handlingen, eller c) genom våld eller hotande beteende får offret att ha sexuell umgänge med någon annan, eller att utföra handlingar som motsvarar sexuell umgänge med sig själv. Det straff som döms ut är fängelse i högst tio år. I Norge varar ett fängelsestraff minst 14 dagar enligt 31 § i strafflagen.

Enligt § 292 ska straffet vara minst tre och högst 15 år fängelse, om en våldtäkt enligt § 291 omfattar införandet av penis eller ett föremål i slid- eller ändtarmsöppningen eller införandet av

penis i offrets mun, eller om gärningsmannen har orsakat ett sådant tillstånd som avses i § 291 b) för att uppnå sexuellt umgänge.

Enligt § 293 döms det för grov våldtäkt (*grovt voldtekt*) till fängelse i högst 21 år. Detsamma gäller situationer när den skyldige är tidigare straffad för våldtäkt eller sexuellt utnyttjande av barn enligt § 294 eller 299. Gärningen kan betraktas som grov till exempel om flera personer tillsammans har våldtagit offret eller om våldtäkten har begåtts på ett särskilt smärtyllt eller kränkande sätt.

Grovt oaktsam våldtäkt (*grovt uaktsom voldtekt*) kriminaliseras i § 294. Straffet för grovt oaktsam våldtäkt är fängelse i högst sex år. Om sådana omständigheter som beskrivs i straffbestämmelsen om grov våldtäkt föreligger, är straffet fängelse i högst 10 år. En gärningsman som faktiskt har trott att samlaget skett frivilligt kan inte dömas för våldtäkt enligt § 291. Det ansågs tala för en bestämmelse om grovt oaktsam våldtäkt. Det är fråga om grovt oaktsam våldtäkt när en normalt omsorgsfull person uppenbart hade förstått att den andra parten inte deltog frivilligt i samlaget. Endast grovt oaktsam, inte enbart oaktsam, våldtäkt ansågs så klandervärd att den bör bestraffas. Grovt oaktsam våldtäkt betraktades å andra sidan som mindre klandervärd än en uppenbar gärning, vilket man ville uttrycka också i form av en lindrigare straffskala för gärningsformen.

I § 297 i strafflagen föreskrivs det om sexuell handling utan samtycke (*seksuell handling uten samtykke*). Den som företar en sexuell handling med någon som inte har samtyckt till den kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

I Norge berörs sexuellt ofredande i § 298 i strafflagen om sexuellt kränkande beteende på offentlig plats eller utan samtycke (*seksuelt krenkende atferd offentlig eller uten samtykke*). Enligt den paragrafen straffas den som i ord eller handling betar sig sexuellt kränkande eller annars oanständigt (*unanstendig*) a) på offentlig plats, eller b) i närvaro av eller gentemot någon som inte har samtyckt till det. Straffet ska vara böter eller fängelse i högst ett år. Enligt rättslitteraturen (Magnus Matningsdal: *Norsk spesiell strafferett*, 2010) har bestämmelsen tillämpats till exempel på blottare och tittare, och den kan också tillämpas på oanständigt tal.

I § 299 i den norska strafflagen kriminaliseras sexuell omgång (*seksuell omgang*) med barn under 14 år (våldtäkt av barn under 14 år). Maximistraffet är fängelse i 10 år. I Norge varar ett fängelsestraff minst 14 dagar. Om det sexuella umgänget omfattar en gärning som ska betraktas som samlag eller en därmed jämställd handling, är minimistraffet fängelse i tre år och maximistraffet fängelse i 15 år (§ 300 i strafflagen). I de grövsta fallen är maximistraffet enligt § 301 i strafflagen fängelse i 21 år (till exempel om brottet begåtts av flera gärningsmän eller på ett särskilt smärtsamt eller kränkande sätt). Detsamma gäller situationer när den skyldige är tidigare straffad med stöd av § 291, 294 eller 299.

Enligt § 302 i den norska strafflagen döms det till fängelse i högst sex år för sexuell omgång med 14- eller 15-åringar. Enligt § 303 i strafflagen är maximistraffet fängelse i 15 år i de grövre fall som till exempel innefattar att handlingen har begåtts av flera gemensamt eller att handlingen har begåtts på ett särskilt smärtyllt eller kränkande sätt. Samma bestämmelse gäller också situationer när den skyldige är tidigare straffad med stöd av § 291, 299 eller 302.

I § 304 i den norska strafflagen kriminaliseras sexuell handling med barn under 16 år (maximistraf fängelse i tre år), och i § 305 sexuellt kränkande beteende mot barn under 16 år (böter eller fängelse i högst ett år). I § 306 i strafflagen föreskrivs det om avtal om möte för att begå sexuell övergrepp (*avtale om møte for å begå seksuelt overgrep*). Den som har avtalat ett möte med ett barn under 16 år i avsikt att med barnet begå en sådan handling som avses i § 299–304,

305 eller 311 första momentet eller har kommit fram till mötesstället eller till ett ställe där mötesstället kan iakttas, döms till böter eller fängelse i högst ett år. I § 309 i strafflagen kriminaliseras köp av sexuella tjänster av minderåriga (*kjøp av seksuelle tjenester fra minderårige*). Straffet är böter eller fängelse i högst två år, och i vissa grova fall fängelse i högst tre år.

I § 310 i strafflagen föreskrivs det om föreställning av sexuella övergrepp mot barn och föreställning som sexualiserar barn (*fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn*). Den som deltar i en sådan framställning döms till böter eller fängelse i högst tre år. Med ett barn avses en person som är under 18 år. § 311 i strafflagen gäller framställning av sexuella övergrepp mot barn och framställning som sexualiserar barn (*fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn*). Den som producerar framställning av sexuella övergrepp mot barn eller framställning som sexualiserar barn, sprider sådant material, till exempel skaffar eller får tillgång till sådant material, ordnar en offentlig tillställning där materialet förevisas eller förmår ett barn under 18 år att uppträda i en offentlig produktion som innehåller bild- eller videomaterial, döms till böter eller fängelse i högst tre år. Med barn avses i hela paragrafen barn under 18 år. Gärningen är straffbar vid oaksamhet. För dessa gärningar döms det till böter eller fängelse i högst sex månader. Straff behöver inte dömas ut för den som tar eller innehar en bild av en person mellan 16 och 18 år, om denne har gett sitt samtycke och de två är jämbördiga i fråga om ålder och utveckling. Bestämmelser gäller inte bildmaterial som bör anses försvarligt ur ett konstnärligt, vetenskapligt, informativt eller motsvarande skäl eller på videomaterial som Norges medietillsyn (*Medietilsynet*) i förhand har godkänt för visning eller försäljning.

5.2.3 Danmark

24 kap. i den danska strafflagen (*straffeloven*) gäller sexualbrott (*seksualforbrydelser*). I § 216 föreskrivs det om våldtäkt (voldtægt). Enligt den bestämmelsen döms den för våldtäkt till fängelse i högst åtta år, som 1) tilltvingar sig samlag med våld eller hot om våld, eller 2) skaffar sig samlag med annat olovligt tvång eller med en person som befinner sig i ett tillstånd eller en situation i vilken hon eller han är ur stånd att motsätta sig handlingen. Om våldtäktsoffret är under 12 år, gärningen har en särskilt farlig karaktär eller omständigheterna annars är särskilt försvårande, är maximistraftet fängelse i 12 år. I Danmark varar ett fängelsestraff enligt § 33 stycke 1 i strafflagen minst sju dagar. Enligt § 225 i strafflagen ska vid tillämpningen av § 216 också annan sexuell handling jämsättas med samlag.

I § 218 i den danska strafflagen föreskrivs det om straff för den som har samlag med utnyttjande av en persons sinnessjukdom eller mentala funktionsnedsättning (*mentale retardering*). Det straff som döms ut är fängelse i högst fyra år.

Enligt § 222 i den danska strafflagen straffas den som har samlag med ett barn under 15 år med fängelse i högst åtta år, om inte § 216 stycke 3 ska tillämpas på gärningen. Enligt § 223 ska den som har samlag med en person under 18 år som är gärningsmannens barn, barnbarn eller fosterbarn, eller om gärningsmannen deltar i barnets uppfostran eller utbildning, dömas till fängelse i högst fyra år. Enligt 2 stycket straffas likaså den som missbrukar sin förtroendeställning i förhållande till barnet. Enligt § 225 ska § 223 också tillämpa på andra sexuella handlingar än samlag.

Det föreskrivs om barnpornografi i § 226. Den som producerar pornografiska fotografier, filmer eller motsvarande av en person under 18 år i avsikt att sälja eller annars distribuera materialet döms till böter eller fängelse i högst sex år. Enligt § 227 ska den som förmår en person under 18 år att delta i en pornografisk handling dömas till böter eller fängelse i högst sex år. Enligt 2

stycket ska för deltagande i en sådan föreställning som åskådare dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Enligt § 232 i den danska strafflagen straffas den som genom oanständig verksamhet kränker sedligheten (*ved uanstændigt forhold krænker blufærdigheden*). Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Om objektet är ett barn under 15 år, är maximistraftet fängelse i fyra år. Bestämelsen beskrivs (betänkande nr 1534) som i praktiken en generalklausul, som kan tillämpas på all slags sexuell verksamhet som i något avseende är grov och som domstolen anser vara värd att bestraffas men som inte omfattas av andra bestämmelser om sexualbrott.

Enligt § 235 ska den som utbreder pornografiska fotografier eller film eller andra pornografiska visuella kopior av personer under 18 år dömas till böter eller fängelse i högst två år. Under särskilt försvårande omständigheter, till exempel om barnets liv utsätts för fara, kan domen vara högst sex år fängelse. Enligt 2 stycket ska den som besitter ett pornografiskt fotografi eller någon annan motsvarande visuell avbildning eller får vetskap om en sådan via internet eller något motsvarande system för informationsspridning dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Enligt 3 stycket ska 2 stycket inte tillämpas på innehav av fotografier, filmer eller motsvarande, om den avbildade personen har fyllt 15 år och har samtycket till innehavet.

I fråga om spridning av information som kränker privatlivet och som innehåller sexuellt material tillämpas § 264 d, som gäller spridning av information som kränker privatlivet. Enligt 2 stycket i den paragrafen kan straffet stiga till fängelse i högst sex år om avslöjandets art och omfattning eller antalet målsägande är särskilt försvårande. Straffskalan enligt 1 stycket är böter eller fängelse i högst sex månader.

I Danmark pågår ett projekt för övergång till en samtyckesbaserad lagstiftning om sexualbrott.

5.2.4 Island

I Island föreskrivs det om sexualbrott (*kynferðisbrot*) i kapitel XXII i strafflagen (*Almenn hegningarlög*). Island har ändrat 194 § i strafflagen så att den baseras på samtycke. Ändringarna trädde i kraft den 23 mars 2018.

Enligt 194 § i strafflagen gör sig den som har samlag eller annat sexuellt umgänge med någon annan utan dennes samtycke skyldig till våldtäkt (*nauðgun*) och döms till fängelse i minst ett och högst 16 år. Island har ändrat 194 § i strafflagen så att den baseras på samtycke. Ändringarna trädde i kraft den 23 mars 2018. Samtycke anses ha getts när det har uttryckts frivilligt. Samtycke anses inte ha getts om det har åstadkommits med våld, hot eller någon annan form av olagligt tvång. Som våld betraktas också att offrets självbestämmanderätt begränsas genom frihetsberövande, med hjälp av rusmedel eller på något annat motsvarande sätt.

Likaså anses den ha gjort sig skyldig till våldtäkt, och döms till straff enligt 1 mom., som genom bedrägeri, eller genom att utnyttja personens bristfälliga uppfattning om omständigheterna eller personens psykiska störning eller någon annan mental brist eller den omständigheten att personens tillstånd av någon annan orsak inte är sådant att hon eller han kan motsätta sig handlingen eller förstå dess betydelse, har samlag eller annat sexuellt umgänge med personen.

5.2.5 Tyskland

I den tyska strafflagstiftningen finns bestämmelser om sexualbrott i 13 kap. i strafflagen (*Strafgesetzbuch*). I Tyskland trädde en ändrad paragraf om våldtäkt (*Vergewaltigung*) i kraft den 10 november 2016. I fråga om 1 mom. i paragrafen som gäller samtycke har Tyskland omfattat den

så kallade modellen "nej betyder nej" i sina bestämmelser om våldtäkt, enligt vilken vägran kan uttryckas verbalt eller på något annat sätt, till exempel genom beteende.

I Tyskland föreskrivs det om sexuellt övergrepp, sexuellt tvingande och våldtäkt (*Sexueller Übergriff; sexuelle Nötigung; Vergewaltigung*) i 177 § i strafflagen. Enligt 1 mom. ska den som mot någon annans märkbara vilja företar sexuella handlingar med personen eller förmår personen till sådana handlingar eller till att vara föremål för en tredje persons sexuella handlingar eller att företa sexuella handlingar med en tredje person dömas till fängelse i minst sex månader och högst sex år.

Enligt 2 mom. (2) gäller samma straff för den som vidtar sexuella handlingar med någon annan eller förmår någon annan att företa sådana handlingar eller att vara objekt för en tredje persons sexuella handlingar eller företa sexuella handlingar med en tredje person, om 1) gärningsmannen utnyttjar den omständigheten att personen inte förmår utforma eller uttrycka motvilja, 2) gärningsmannen utnyttjar den omständigheten att den andra personens förmåga att utforma eller uttrycka sin vilja är starkt begränsad till följd av personens fysiska eller mentala tillstånd, om inte gärningsmannen är övertygad om den andra personens samtycke, 3) gärningsmannen utnyttjar ett överraskande ögonblick, 4) gärningsmannen utnyttjar ett läge där motstånd mot gärningen medför allvarlig skada för offret, eller 5) gärningsmannen har tvingat personen att företa sexuella handlingar eller vara föremål för dem vid hot om allvarlig skada. Försök är straffbart enligt 3 mom. (3).

Enligt 4 mom. (4) är straffet fängelse i minst ett år om oförmågan att utforma eller uttrycka motvilja beror på sjukdom eller funktionsnedsättning. Enligt 5 mom. (5) är straffet fängelse i minst ett år om gärningsmannen 1) utövar våld mot offret, 2) hotar offret med omedelbar fara för liv eller hälsa, eller 3) utnyttjar ett läge där offret är skyddslös och i gärningsmannens våld. 6 mom. (6) berör särskilt grova fall, där straffet är fängelse i minst två år. Typiskt sett är sådana fall särskilt grova, där 1) gärningsmannen har samlag med offret eller med offret företar motsvarande sexuella handlingar som förödmjucar offret eller förmår offret att företa sådana handlingar, i synnerhet om de innefattar inträngande i kroppen (våldtäkt), eller 2) två eller flera personer tillsammans har utfört kränkningen. Straffet är fängelse i minst tre år om gärningsmannen bär ett vapen eller ett annat farligt redskap, bär något annat redskap i syfte att med våld eller hot om våld hindra någon annans motstånd eller försätter offret i fara som allvarligt hotar offrets hälsa (7). Straffet är fängelse i minst fem år om gärningsmannen under gärningen använder ett vapen eller ett annat farligt redskap, misshandlar offret svårt eller försätter offret i livshotande fara (8).

Enligt 9 mom. (9) är straffet i mindre grova fall enligt (1) och (2) mom. fängelse i minst tre månader och högst tre år, i grövre fall enligt (4) och (5) mom. fängelse i minst sex månader och högst tio år, och i mindre grova fall enligt (7) och (8) mom. fängelse i minst ett och högst tio år.

I 176 § i den tyska strafflagen kriminaliseras sexuellt utnyttjande av barn (*Sexueller Mißbrauch von Kindern*). Enligt 1 mom. döms det till fängelse i minst sex månader och högst tio år om en sexuell handling riktas mot ett barn under 14 år. I särskilt grova fall är minimistraftet fängelse i ett år, och i fall som bedöms som mindre grova är straffskalan fängelse i minst tre månader och fem år.

Grovt sexuellt utnyttjande av barn (*Sexueller Mißbrauch von Kindern*) kriminaliseras i 176 a § i den tyska strafflagen. Enligt den bestämmelsen är minimistraftet fängelse i ett år för återfallsförbrytare och två år om det till exempel finns flera gärningsmän eller gärningen orsakar allvarlig skada för hälsan. Å andra sidan ingår också i denna paragraf en straffskala för mindre grova gärningar (fängelse i minst tre månader och högst fem år). Minimistraftet på fem år gäller fall

när ett barn har misshandlats svårt i samband med gärningen eller har orsakats livsfara. I 176 b § föreskrivs det om sexuellt utnyttjande av barn med dödlig utgång (*Sexueller Mißbrauch von Kindern mit Todesfolge*). Om gärningsmannen åtminstone av oaktsamhet orsakar ett barns död till följd av sexuellt utnyttjande (176 och 176 a §), lyder domen på fängelse i minst tio år eller på livstid.

I 184 b § i den tyska strafflagen föreskrivs det om spridning, förvärv och innehav av barnpornografi (*Verbreitung, Erwerb und Besitz kinderpornographischer Schriften*). Enligt 1 mom. (1) ska den som 1) sprider barnpornografiskt material eller gör det tillgängligt för allmänheten, 2) förbinder sig till att skaffa barnpornografi för någon annan, 3) producerar barnpornografiskt material genom att avbilda en verklig handling, 4) t.ex. producerar eller skaffar material för sitt bruk eller i ett sådant syfte som avses i 1 eller 2 punkten, dömas till fängelse i minst tre månader och högst fem år. Straffet är fängelse i minst sex månader och högst tio år, om gärningen begås av kommersiella skäl eller av en medlem i en grupp vars syfte är att fortsätta begå brott samt om det material som avses i 1 mom. 1, 2 och 4 punkten återger en verklig eller verklighetstrogen handling. Enligt 3 mom. (3) ska den som skaffar eller innehar barnpornografiskt material som återger en verklig eller verklighetstrogen handling dömas till böter eller fängelse i högst tre år. I 184 c § föreskrivs det om spridning, förvärv och innehav av ungdomspornografi (*Verbreitung, Erwerb und Besitz jugendpornographischer Schriften*). Domen kan då vara böter eller fängelse i högst tre år, fängelse i högst fem år eller böter eller fängelse i högst två år. I 184 d § föreskrivs det om sändande av pornografiskt material via televisionen och skaffande av tillgång till barn- eller ungdomspornografi via televisionen (*Zugänglichmachen pornographischer Inhalte mittels Rundfunk oder Telemedien; Abruf kinder- und jugendpornographischer Inhalte mittels Telemedien*). I 184 e § föreskrivs det om ordnande av tillställning för förevisning av barn- och ungdomspornografi (döms med stöd av 184 b § (1) eller 184 c § (1)) och om deltagande i sådan föreställning (döms med stöd av 184 b § (3) eller 184 c § (3)) (*Veranstaltung und Besuch kinder- und jugendpornographischer Darbietungen*)).

Det föreskrivs om sexuellt ofredande (*Sexuelle Belästigung*) i 184 i § i strafflagen. Enligt 1 mom. (1) ska den som vidrör någon annan på ett sexuellt sätt och störande sätt dömas till böter eller fängelse i högst två år, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans. Enligt 2 mom. (2) är straffet i särskilt grova fall fängelse i minst tre månader och högst fem år. Vanligen är det fråga om ett särskilt grovt fall om gärningen har begåtts av flera personer. Enligt 3 mom. (3) är sexuellt ofredande ett målsägandebrott. Åklagaren får väcka åtal om ett särskilt allmänt intresse kräver det.

5.2.6 Andra länder

Bland övriga europeiska länder är något slags samtyckesbaserad definition av våldtäkt i kraft åtminstone i Belgien, England och Wales (se närmare OMML 2020:9). Det finns skillnader mellan olika länders lagstiftningsmodeller.

I Belgien definieras som våldtäkt vilket som helst inträngande i en person som inte samtycker till handlingen. Inget samtycke föreligger om handlingen har begåtts med våld, med överraskning eller genom vilseledande eller om handlingen har möjliggjorts av att offret har en fysisk eller mental funktionsnedsättning. I Belgien kan det domen för våldtäkt vara fängelse i minst fem och högst tio år.

I England och Wales tillämpas en samtyckesbaserad modell för våldtäktsbrott. Samtycke föreligger om parten samtycker av egen fri vilja och har frihet och förmåga att göra det valet. Rekvisitet för våldtäkt är avgränsat till att enbart gälla penetration med penis. Annan sexuell penetration betraktas som misshandel genom penetration (assault by penetration), men också då

tillämpas samtyckesförutsättningen. För våldtäkt och misshandel genom penetration kan domen vara högst fängelse på livstid.

Enligt irländsk lag gör en man sig skyldig till våldtäkt som olagligt har samlag med en kvinna som inte under handlingen har samtyckt till den. Samtycke definieras inte närmare i lagen, utan det lämnas till domstolens prövning. I en dom av Irlands högsta domstol från 2016 anges det att om den åklagade verkligen har trott att den andra parten samtyckt, ska åtalet förkastas också om den åklagades uppfattning har varit ogrundad (Prosecution v. O'R 11.11.2016, domskäl 51).

6 Remissvaren och hur de har beaktats i propositionen

Justitieministeriet bad 47 instanser yttra sig om betänkandet från den arbetsgrupp som berett helhetsöversynen av sexualbrottslagstiftningen (OMML 2020:9). Remisstiden pågick från den 10 juli till den 30 september 2020. Också andra än de som nämns i distributionsförteckningen gavs möjlighet att lämna utlåtanden på webbplatsen utlåtande.fi. Det lämnades 57 remissvar, av vilka tre av privatpersoner.

Den 25 oktober 2021 begärde justitieministeriet ytterligare skriftliga utlåtanden av vissa sakkunniginstanser och organisationer över ett vidareberett utkast till regeringsproposition. Det lämnades elva skriftliga remissvar. Dessa instanser kallades också till ett muntligt hörande, som hölls den 29 november 2021.

Nedan refereras remissvaren i korthet. Remissvaren från den omfattande remissrundan beskrivs närmare i justitieministeriets sammandrag av utlåtandena Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2021:2), som är tillgänglig på finska på adressen <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162895>.

De ursprungliga remissvaren är i sin helhet tillgängliga i statsrådets projektregister på adressen <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM007:00/2019>.

I remissvaren fick ändringen av bestämmelserna om sexualbrott som helhet brett understöd.

Att definiera bestämmelserna om våldtäkt och andra sexualbrott så att de **bygger på avsaknad av frivillighet** fick generellt ett brett understöd. En del remissinstanser understödde den föreslagna utformningen av våldtäktsbestämmelsen som sådan eller med vissa anmärkningar. I en del remissvar ansågs det att bestämmelsen eller dess motiveringar bör preciseras till exempel i fråga om bedömningen av avsaknad av frivillighet. I en del remissvar föreslogs det att tillämpningsområdet för våldtäktsbestämmelsen utvidgas eller förtydligas, till exempel genom att till rekvisitet uttryckligen fogas handlingar som innebär missbruk av maktposition. I en del utlåtanden föreslogs det också att oaktat våldtäkt kriminaliseras, eller åtminstone att frågan övervägs i ännu större utsträckning.

I princip fick bestämmelserna om sexuellt övergrepp och dess grova gärningsform mycket brett understöd men i fråga om utformningen, i synnerhet bestämmelsernas tydlighet och tillämpningsområde, framfördes liknande anmärkningar som för våldtäktsbestämmelsens del. Flera remissinstanser föreslogs att omständigheter som berör offrets sårbara ställning uttryckligen nämns i större utsträckning i rekvisiten för våldtäkt och grovt sexuellt övergrepp.

I propositionen har bestämmelserna om våldtäkt och sexuellt övergrepp och motiveringarna för dem preciserats med beaktande av de synpunkter som framfördes i remissvaren. I de föreslagna bestämmelserna definieras särskilt de situationer när en persons deltagande i samlag inte ska betraktas som frivilligt. Strävan är att i bestämmelserna och motiveringarna tydligare än tidigare

precisera vad som avses med frivilligt deltagande. Till rekvisitet har också uttryckligen fogats missbruk av maktposition. De situationer när objektet för gärningen inte har kunnat utforma eller uttrycka sin vilja definieras inte längre uttömmande i bestämmelserna. Hur omständigheter som berör målsägandens sårbara ställning ökar gärningens klandervärdhet behandlas också mer ingående i motiveringen, bland annat till följd av skyldigheterna enligt Istanbulkonventionen. Bestämmelsernas ordalydelse har också annars förtydligats. En kriminalisering av oaktsam våldtäkt har övervägts närmare.

I fråga om bestämmelsen om **sexuellt utnyttjande** är *responsen tudelad*. En del remissinstanser anser det motiverat att behålla bestämmelsen med de föreslagna ändringarna. En del remissinstanser föreslår att alla eller åtminstone vissa slags handlingar som omfattas av bestämmelsen kriminaliseras som våldtäkt eller sexuellt övergrepp. Också andra utformningar föreslogs för att ytterligare skärpa bedömningen av vissa handlingar som omfattas av bestämmelsen. I en del remissvar ansågs det att bestämmelsens förhållande till bestämmelserna om våldtäkt och sexuellt övergrepp är oklart. I en del remissvar ansågs det att ställningen för 16–17-åringar eventuellt försvagas i vissa avseenden. En del remissinstanser ansåg att om bestämmelsen om sexuellt utnyttjande upphävs, kan handlingar som hör till dess tillämpningsområde bli ostraffade.

I propositionen preciseras grunderna för behovet av en bestämmelse om sexuellt utnyttjande, med beaktande av remissvaren. Också bestämmelsens innehåll, motiveringar och förhållande till bestämmelsen om våldtäkt har preciserats. Dessutom har straffbestämmelserna om gärningar mot 16–17-åriga barn och personer som kan jämföras med dem i sin helhet flyttats till de bestämmelser som berör andra barn, vilket innebär att bedömningen av de gärningarna skärps.

Att kriminaliseringen av **sexuellt antastande** utsträcks till att omfatta andra handlingar än *beröring fick brett understöd*. Vissa anmärkningar framfördes i fråga om utformningen. I en del remissvar framfördes det att bestämmelsens tillämpningsområde bör förtydligas ytterligare. I några remissvar ifrågasattes den kriminaliseringen av vissa förfarandesätt i den föreslagna bestämmelsen.

Kriminaliseringen av **olovlig spridning av sexuell bild** som ett sexualbrott fick brett understöd. I en del remissvar ansågs det nödvändigt att förtydliga bestämmelsens tillämpningsområde.

Den föreslagna utvidgningen av **definitionen av samlag** fick väldigt brett understöd. I en del remissvar föreslogs alternativa definitioner eller en ytterligare utvidgning av definitionen.

I fråga om definitionerna av sexuellt antastande, olovlig spridning av sexuell bild och samlag har motiveringarna i propositionen preciserats med beaktande av remissvaren.

Andra anmärkningar i fråga om sexualbrott mot vuxna framfördes bland annat i fråga om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, bestämmelsen om koppleri samt behovet av att under den fortsatta beredningen närmare bedöma frågor som berör lagkonkurrens och bestämmelsernas inbördes förhållande.

Till dessa delar har motiveringarna i propositionen preciserats med beaktande av remissvaren. Koppleribestämmelsens ordalydelse har preciserats.

Att bestämmelserna om handlingar mot barn under 16 år bildar en särskild helhet fick brett understöd.

I princip fick **skärpningen av straffen för sexualbrott mot barn** genom ändringar i brottsrubriceringarna, klassificeringen av gärningarna och straffskalorna *brett understöd*. I fråga om

utformningen var responsen delad. En del remissinstanser understödde de bestämmelser som föreslås i betänkande och betraktade dem som motiverade förbättringar av nuläget. I flera remissvar understöddes i princip en absolut åldersgräns som innebär att samlag med yngre barn än så inte kan betraktas som ett lindrigare brott än våldtäkt mot barn. En del remissinstanser ansåg det otillräckligt, otydligt eller alltför komplicerat att bestämmelsen om våldtäkt mot barn tillämpas på barn som fyllt 12 men inte 16 år. Motsvarande slags anmärkningar framfördes om den föreslagna straffbestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn. Å andra sidan fästes det i en del remissvar vikt vid att de föreslagna bestämmelserna eventuellt är alltför stränga eller absoluta i en del fall, till exempel mellan unga. I en del remissvar föreslogs det att kravet på uppsåt i fråga om barnets ålder frångås.

I propositionen har en del utgångspunkter för bestämmelserna om sexualbrott mot barn ändrats med beaktande av synpunkterna i remissvaren. Tillämpningsområdet för bestämmelserna om våldtäkt mot barn och sexuellt antastande av barn har utvidgats och bestämmelserna har förenklat. I princip förutsätter rekvisiten inget annat än att samlag eller en sexuell handling som äventyrar barnets utveckling uppsåtligt riktas mot ett barn under 16 år. Därför finns inte längre samma behov av en särskild höjd skyddsåldersgräns på 12 år (eller någon annan ålder). Eftersom, vilket också framförs i en del remissvar, en sådan ny åldersgräns kan anses komplicera bestämmelserna och i en del fall göra dem alltför absoluta anses det i denna proposition inte motiverat att föreskriva om det. Att handlingarn mot de yngsta barnen är särskilt klandervärda framgår dock av bestämmelserna och motiveringarna. En handlingsväg som bedömts är att föreskriva om ansvar vid oaktsamhet i fråga om barnets ålder.

De ändringar i bestämmelserna som berör barn som gjorts i de föreslagna bestämmelserna till följd av remissvaren bedöms sakligt sett främst inverka på hur bestämmelserna tillämpas i vissa gränsfall. De i princip relativt stränga bestämmelser som föreslås i propositionen kan betraktas som hållbara utifrån de straffrättsliga principerna och förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna på de grunder som anges i avsnitt 4.1 och 10 i propositionen.

Att de bestämmelser som berör **bilder som på ett sexuellt sätt visar barn** flyttas från 17 till 20 kap. i strafflagen och att deras tillämpningsområde utvidgas *fick brett understöd*. I en del remissvar efterlystes en noggrannare definition av de bilder som avses i rekvisitet.

Motiveringarna i propositionen har preciserats med beaktande av remissvaren.

De föreslagna straffskalorna *fick väldigt brett understöd*. Att det föreskrivs om nya grova gärningsformer och de föreslagna straffskalorna för dem fick brett understöd. I en del remissvar föreslogs strängare straffskalor än i betänkandet, eller att vissa slags gärningar klassificeras enligt en bestämmelse med en strängare straffskala. I en del remissvar framfördes det att det är mer väsentligt att satsa på brottsförebyggande åtgärder än att skärpa straffen. I en del remissvar betraktades straffskalorna eventuellt som alltför stränga, och i detta sammanhang fästes det vikt vid rekvisitens vidsträckta tillämpningsområde.

Med beaktande av remissvaren och de andra ändringar som görs i straffbestämmelserna har det inte ansetts motiverat att ändra de föreslagna straffskalorna i propositionen.

I fråga om de föreslagna brottsrubriceringarna och den terminologi som används i bestämmelserna är *responsen i någon mån tudelad*. Trots att de föreslagna brottsrubriceringarna i 20 kap. i strafflagen fick väldigt brett understöd, betraktades vissa rubriceringar som problematiska i flera remissvar, till exempel sexuellt utnyttjande, sexuellt antastande, samlag med barn och

köp av sexuella tjänster av ung person. I de kritiska ställningstagandena ansågs det att rubriceringarna inte tillräckligt väl beskriver bestämmelsens innehåll, eller att de av andra skäl inte är lämpliga. I en del remissvar fick dock de föreslagna rubriceringarna uttryckligen understöd.

Med beaktande av remissvaren har en del brottsrubriceringar ändrats i propositionen. På de grunder som anges i avsnitt 4.1 har det inte ansetts befogat att ändra rubriceringarna sexuellt antastande och sexuellt utnyttjande i propositionen.

I utlåtandena om **propositionens konsekvenser** fästes särskild vikt vid ökningen i antalet ärenden, utbildningsbehovet, offrens ställning och resursbehovet.

Bedömningen av propositionens konsekvenser har utvidgats och preciserats med beaktande av remissvaren.

Anmärkningar om övrig lagstiftning framfördes bland annat i fråga om avbrytande av havandeskap och samlag med nära släkting.

Andra anmärkningar om de föreslagna lagändringarna framfördes i fråga om behovet av att i motiveringstexten bättre beakta transpersoners ställning. Dessutom ansågs det nödvändigt att i samband med helhetsöversynen av lagstiftningen om sexualbrott satsa på information, utbildning och sexualupplysning.

Motiveringarna i propositionen har bearbetats med beaktande av remissvaren. En del av anmärkningarna i remissvaren berör frågor som inte omfattas av propositionen.

Källor

Alaattinoglu, Kainulainen, Niemi, 2020: Raiskausrikosten eteneminen rikosprosessissa. Åbo universitet

Amnesty International Finländska sektionen, 2019: Oikeuksien arpapeli, naisiin kohdistuvat raiskausrikokset ja uhrin oikeuksien toteutuminen Suomessa

Baumgartner, Sumter, Peter, Valkenburg, & Livingstone, 2014: Does country context matter? Investigating the predictors of teen sexting across Europe, Computers in Human Behavior, 34

Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen & Sariola, 2014: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013, Lapsiuhritutkimuksen tuloksia, Polisyrkeshögskolans rapporter 110

Hellström, 11/2019: Ei ole syytä epäillä raiskausta, examensarbete vid polisyrkeshögskolan/YAMK

Hines & Finkelhor, 2007: Statutory sex crime relationships between juveniles and adults: A review of social scientific research, Aggression and Violent Behavior, 12

Joleby, Jonsson, Landström & Lunde, 2020: Experiences and psychological health among children exposed to online child sexual abuse -a mixed methods study of court verdicts, Psychology Crime and Law 27

Jonsson, Priebe, Bladh & Svedin, 2014: Voluntary sexual exposure online among Swedish youth—social background, Internet behavior and psychosocial health, Computers in Human Behavior, 30

Laajasalo, Ellonen, Korkman, Pakkanen & Aaltonen, 2020: Low recidivism rates of child sex offenders in a Finnish 7-year follow-up”, Nordic Journal of Criminology 21:1

Leitenberg & Saltzman, 2000: A Statewide Survey of Age at First Intercourse for Adolescent Females and Age of Their Male Partners: Relation to Other Risk Behaviors and Statutory Rape Implications. Archives of Sexual Behavior, 29

Niemi & Fagerlund, 2019, toim. Danielsson: Rikollisuustilanne 2018, Helsingin yliopisto, Institutet för kriminologi och rättspolitik, översikter 36/2019 (”Rikollisuustilanne 2018”)

Nieminen, Kallio & Tolvanen, 2020: Seksuaalinen ahdistelu–itsemääräämisoikeus ja tahallisuus, Defensor Legis, 2020/2

Ojala, 2012: Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset, Edita Publishing Oy

Ojala, 2014: Seksuaalirikokset, Edita Publishing Oy

Oudekerk, Guarnera & Repucci, 2014: Older opposite-sex romantic partners, sexual risk, and victimization in adolescence, Child Abuse & Neglect, 38

Puusniekka, Kivimäki & Jokela 2012: Nuorten seksuaalikäyttäytyminen 2000 -luvulla, Nuorisotutkimus 30(3)

Ryan, Franzetta, Manlove & Schelar, 2008: Older sexual partners during adolescence: Links to reproductive health outcomes in young adulthood, Perspectives on Sexual & Reproductive Health, 2008;40(1)

Tener ym., 2014: It all depends on the guy and the girl: A qualitative study of youth experiences with statutory victimization relationships, Journal of Child Sexual Abuse, 23

Young & D’Arcy, 2005: Older boyfriends of adolescent girls: the cause or a sign of the problem? Journal of Adolescent Health, 36(5)

7 Specialmotivering

7.1 Strafflagen

1 kap Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt

11 §. Kravet på dubbel straffbarhet. I 2 och 3 mom. föreskrivs det om undantag från kravet på dubbel straffbarhet. Undantagen berör bland annat 17 kap. 18, 18 a och 19 § och 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 7 b och 8 a–8 c § samt 20 kap. 9 a och 9 § när handlingen gärningen riktas mot en person under 18 år (RP 117/1997 rd och LaUU 3/1998 rd s. 10–11, RP 34/2004 rd s. 72 och LaUB 4/2004 rd s. 4, LaUB 10/2006 rd s. 5, RP 282/2010 rd s. 101 samt RP 155/2014 rd s. 81 och AjUB 15/2014 rd s. 7–8).

Syftet med 2 och 3 mom. har varit att upphäva kravet på dubbel straffbarhet för förfarandesätt som berör barn i fråga om 17 kap. 18 § (RP 117/1997 rd s. 7–8, RP 183/2020 rd s. 15–17, 41–42). När kriminaliseringen av förfarandesätt som berör barn sakligt sett flyttas till 20 kap. anses det inte nödvändigt att behålla hänvisningen till den föreslagna kvarvarande 17 kap. 18 §, och

det föreslås att den upphävs. I övrigt föreslås det att 1 kap. 11 § 2 mom. 5–7 punkten och 3 mom. 2–4 punkten i strafflagen ändras så att det i dem i stället för de bestämmelser i 17 och 20 kap. i strafflagen som upphävs hänvisas till tillämpliga bestämmelser i 20 kap.

2 c kap. **Om fängelse och kombinationsstraff**

11 §. Kombinationsstraff. I 2 mom. 1 punkten föreskrivs det om de brott för vilka gärningsmannen kan dömas till kombinationsstraff (se RP 268/2016 rd). Det kan dömas till kombinationsstraff bland annat för grovt sexuellt utnyttjande av barn. Det föreslås att bestämmelsen ändras så att det i stället för den bestämmelse som upphävs hänvisas till 20 kap., som ska tillämpas i dess ställe.

8 kap. **Om preskription**

1 §. *Preskription av åtalsrätten.* I 5 mom. föreskrivs det om särskilda preskriptionstider för åtalsrätten för sexualbrott. Bestämmelsen gäller de gällande 20 kap. 6, 7 och 7 b § i strafflagen samt tvingande av person under 18 år till sexuell handling. Det föreslås att bestämmelsen ändras så att det i stället för de bestämmelser som upphävs hänvisas till 20 kap., som ska tillämpas i deras ställe. Avsikten är inte att i övrigt ändra bestämmelsens innehåll, och inte heller att preskriptionen av åtalsrätten för de gärningar som kriminaliseras i nuläget ska ändras när de föreslagna bestämmelserna träder i kraft.

15 kap. **Om brott mot rättskipning**

10 §. *Underlåtenhet att anmäla grovt brott.* I paragrafen kriminaliseras underlåtenhet att anmäla grova brott (RP 6/1997 rd s. 41–43, RP 188/2002 rd s. 27–29, RP 34/2004 rd s. 72–73, RP 55/2007 rd s. 37, RP 76/2009 rd s. 34 och RP 289/2014 rd s. 30–31. Med stöd av bestämmelsen straffas bland annat den som vet att grovt sexuellt övergrepp mot barn är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet. Det föreslås att bestämmelsen ändras så att det i stället för den bestämmelse som upphävs hänvisas till 20 kap., som ska tillämpas i dess ställe.

17 kap. **Om brott mot allmän ordning**

18 §. *Spridning av pornografisk bild.* Det föreslås att bestämmelsen ändras så att de förfarandesätt som berör barn stryks i den och flyttas till en särskild bestämmelse i 20 kap. 19 § i strafflagen. Till följd av detta föreslås också tekniska ändringar i den senare delen av 17 kap. 18 § i strafflagen. Bestämmelsens tillämpningsområde föreslås kvarstå oförändrat utom i fråga om förfarandesätt som berör barn.

18 a §. *Grov spridning av barnpornografisk bild.* Det föreslås att bestämmelsen i 17 kap. i strafflagen upphävs, och att den i sak flyttas till 20 kap. 20 § i strafflagen.

19 §. *Innehav av barnpornografisk bild.* Det föreslås att bestämmelsen i 17 kap. i strafflagen upphävs och att den med vissa ändringar flyttas till 20 kap. 21 § i strafflagen.

22 §. *Samlag med nära släkting.* I 2 mom. föreslås en språklig ändring. Hänvisningen i momentets sista bisats gäller den som tvingats eller på ett lagstridigt sätt förmåtts till samlag. Det föreslås att den ordalydelsen ändras så att den motsvarar de föreslagna rekvisiten i 20 kap. i strafflagen. Därför föreslås ordalydelsen "som på ett lagstridigt sätt förmåtts till samlag". Avsikten är inte att i övrigt ändra sakinnehållet i 17 kap. 22 §.

24 §. Juridiska personers straffansvar. Det föreslås att hänvisningarna i bestämmelsen till 17 kap. 18 a och 19 §, som upphävs och flyttas till 20 kap. 20 och 21 § i strafflagen, upphävs. Det föreskrivs om juridiska personers straffansvar för dessa brott i 20 kap. 25 §.

20 kap. **Om sexualbrott**

Motivering till kapitlet

Det föreslås att det gällande 20 kap. om sexualbrott i strafflagen ersätts med ett nytt kapitel om sexualbrott. I kapitlet ingår straffbestämmelser om sexualbrott och bestämmelser som kompletterar dem.

Det allmänna syftet med de nya bestämmelserna i kapitlet är att starkare än i nuläget skydda den sexuella självbestämmanderätten och den personliga integriteten. Ett viktigt syfte är också att stärka det straffrättsliga skyddet för barns integritet och ostörda utveckling. När gärningsbeskrivningarna uppfylls är det väsentliga om personen deltagit frivilligt i samlaget eller någon annan sexuell handling. Barn och andra personer i en svagare ställning skyddas också i större utsträckning mot sexuella handlingar.

Individens sexuella självbestämmanderätt är ofta kopplad till de grundläggande fri- och rättigheterna, i synnerhet 7 § i grundlagen om personlig frihet och 10 § i grundlagen om skydd för privatlivet. Den personliga friheten som tryggas i 7 § i grundlagen är till sin karaktär en allmän grundläggande rättighet som skyddar inte bara människans fysiska frihet utan också hennes viljas frihet och självbestämmanderätt (RP 309/1993 rd, s. 46). Bland annat omfattar privatlivet som skyddas i 10 § i grundlagen friheten för en individ att fritt knyta och upprätthålla relationer till andra samt rätten att bestämma över sig själv och sin kropp, liksom friheten att bestämma över sitt sexuella beteende (RP 309/1993 rd, s. 53, GrUU 15/2001 rd, s. 2, GrUU 17/2006 rd, s. 3, GrUU 6/2014 rd, s. 2).

Utgångspunkten är att var och en har rätt att själv bestämma över sitt sexuella beteende, förutsatt att det inte kränker någon annans rätt. Därför är det inte motiverat att genom straffrättsliga bestämmelser till exempel sträva efter att upprätthålla eller åstadkomma sedlighet eller ett enhetligt sexualbeteende. Det bör också beaktas att sexuallivet kan vara väldigt olika för olika personer. Personers sexuella beteende är mångskiftande, och vanligen informellt. Avsikten med bestämmelserna om sexualbrott är inte att ställa upp gränser eller formella beteendevång ett sexuellt umgänge där parterna inte kränker varandras sexuella självbestämmanderätt.

Den sexuella självbestämmanderätten och den personliga integriteten har såväl en fysisk som en immateriell dimension. Utöver fysisk sexuell beröring kan de rättigheterna också kränkas genom andra slags sexuella gärningar, till exempel verbala uttryck, eller genom att ta, visa eller olovligt sprida sexuella bilder.

Kapitlet delas huvudsakligen in i bestämmelser om brott dels mot vuxna, dels mot barn. Syftet med detta är å ena sidan att beakta särdragen och klandervärdeheten hos gärningar mot barn, å andra sidan att förtydliga bestämmelsernas tillämpningsområde. I kapitlet iakttas fortfarande den allmänna skyddsåldersgränsen på 16 år för sexuellt umgänge. På gärningar mot barn under 16 år tillämpas i huvudsak enbart specialbestämmelserna om brott mot barn. I dem kriminaliseras de sexuella handlingarna i regel oberoende av barnets inställning. Benämningarna och straffskalorna för brott mot barn under 16 år föreslås också skärpas jämfört med nuläget.

För en gärning som omfattas av bestämmelserna om våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn eller den grova gärningsformen av dessa brott tillämpas inte särskilt bestämmelserna om våldtäkt, sexuellt antastande eller övergrepp eller sexuellt utnyttjande.

Om gärningen riktas mot en 16–17-åring, tillämpas enligt huvudregeln de allmänna bestämmelserna om sexualbrott som dock innehåller specialnormer som skyddar personer i den åldern. Bestämmelsen om sexuellt antastande tillämpas i princip på gärningar mot personer i alla åldrar, men i fråga om gärningar mot barn är bestämmelsens tillämpningsområde mer begränsat eftersom gärningarna ofta ska bedömas stängare som sexuellt övergrepp mot barn.

Liksom i nuläget lämnar bestämmelserna i kapitlet utrymme för att vid bedömningen av brott mot barn som ligger nära skyddsåldersgränsen på 16 år också beakta barnets individuella utveckling och gärningsomständigheterna, i synnerhet ifall också den andra parten i den sexuella handlingen är relativt ung. Likaså föreslås det att handlingar mellan unga som ligger nära skyddsåldersgränsen på 16 år och nära varandra i mognad fortfarande inte kriminaliseras om handlingarna inte kränker den ena partens sexuella självbestämmanderätt. Det finns inte heller någon orsak att göra sådana icke-straffbara gärningar till föremål för brottsundersökning.

Det föreskrivs om grova gärningsformer för vart och ett av de viktigaste sexualbrotten. I bestämmelserna beaktas bättre än i nuläget att också sådana sexuella handlingar som inte innefattar samlag kan vara avsevärt grova. Dessutom innebär utvidgningen av definitionen av samlag att vissa handlingar övergår till att dömas enligt strängare straffskalor.

Avsikten är att straffbestämmelserna i kapitlet ska vara könsneutrala. De tillämpas såväl på gärningsmannen som på objektet oberoende av kön. Bestämmelserna gäller samlag eller sexuella handlingar såväl mellan personer av olika kön som mellan personer av samma kön. De tillämpas också på handlingar mot en make eller sambo och i andra relationer.

Genom de föreslagna bestämmelserna genomförs internationella förpliktelser som binder Finland, såsom bestämmelser i direktiv 2011/93, bestämmelser i Lanzarotekonventionen om kriminalisering av sexuella handlingar mot barn, bestämmelser i Istanbulkonventionen om kriminalisering av sexuella handlingar samt bestämmelser i FN:s konvention om barnets rättigheter om sexuellt utnyttjande. Bestämmelserna har också betydelse med tanke på europeiska människorättskonventionen, i synnerhet artikel 8. Till den delen bör bestämmelserna tolkas med beaktande av principen om människorättsvänlig lagtolkning (GrUU 2/1990 rd s. 3) och EU-rättens tolkningseffekt.

1 §. Våldtäkt

Allmänt

Med våldtäkt avses att ha samlag med en person som inte deltar frivilligt. Vad som i bestämmelsen avses med samlag definieras i 23 § 1 mom. Vid våldtäkt föreslås det fortfarande vara fråga om de grövsta kränkningarna av den sexuella självbestämmanderätten och den personliga integriteten hos vuxna.

1 mom.

Enligt 1 mom. ska den som har samlag med en person som inte deltar frivilligt straffas för våldtäkt. Det är möjligt att någon inte deltar frivilligt i samlag trots att personen inte egentligen har tvingats till det till exempel med våld eller hot. En sådan person kan anses ha deltagit frivilligt i ett visst samlag som har deltagit i det av egen fri vilja, till vilket personen har haft tillräcklig

förmåga och frihet (valmöjlighet). Frivilligt deltagande förutsätter inte nödvändigtvis att personen har gjort valet att delta efter särskilt övervägande. Frivilligt deltagande förutsätter inte heller nödvändigtvis att personen har sexuellt intresse av den andra parten, eftersom en person beroende på omständigheterna fritt kan välja att delta i ett samlag också av något annat skäl såsom till exempel för att bereda den andra personen njutning eller för att själv få en fördel.

2 mom.

I 2 mom. 1–3 punkten finns en omfattande förteckning av grunderna för att en persons deltagande i ett samlag inte ska betraktas som frivilligt. De gäller avsaknaden av uttryckt frivillighet, tvång samt situationer när personen inte har kunnat utforma eller uttrycka sin vilja. I övriga fall uppfylls inte rekvisitet för våldtäkt. Förteckningen i 3 mom. är dock inte uttömmande.

Enligt 1 punkten ska en person som deltar i ett samlag inte anses göra det frivilligt redan på den grunden att personen inte på något sätt har uttryckt att deltagandet sker frivilligt. Oberoende av ett sådant uttryck ska deltagandet inte betraktas som frivilligt i de fall som anges i 2–3 punkten.

Utgångspunkten är att frivillighet inte utesluts av att personen har övertalats eller viljebildningen på något sätt har påverkats. I 2 mom. 2 och 3 punkten definieras de situationer när det inte är fråga om enbart övertalning eller annan icke-kriminaliserad påverkan av den andra parten. I sådana fall anses personen inte längre ha en tillräcklig valmöjlighet för att deltagandet ska kunna vara frivilligt. Vid bedömningen av huruvida rekvisitet uppfylls i dessa situationer bör det beaktas om den person som deltar i samlaget med hänsyn till omständigheterna har haft en rimlig möjlighet att låta bli att delta.

Under omständigheter som påminner om dem som avses i 2 mom. 2 och 3 punkten kan personens valmöjlighet också vara mindre begränsad så att rekvisitet inte uppfylls. Ett hot kan till exempel vara så lindrigt att det inte kan betraktas som tvingande, eller en sjukdom eller funktionsnedsättning av sådan art att personen fortfarande har tillräcklig förmåga att utforma och uttrycka sin vilja. En persons valmöjlighet kan också påverkas av andra omständigheter, till exempel socialt tryck eller personens motiv i olika riktningar. Om en person har uttryckt frivilligt deltagande i samlaget, utesluts inte frivilligheten av sådana omständigheter som i mindre grad påverkat valmöjligheten och de innebär inte att rekvisitet för våldtäkt uppfylls. Personer i särskilt sårbar ställning skyddas dock med stöd av 5 § mot sexuellt utnyttjande också i vissa sådana fall när rekvisitet för våldtäkt inte uppfylls.

På våldtäkter som begåtts i de situationer som avses i 2 mom. 1–3 punkten tillämpas samma straffskala, och i var och en av dem är det fråga om en grov kränkning av någon annans sexuella självbestämmanderätt och integritet. Avsikten är inte att fastställa förfaranderättens grovhetsordning. I det enskilda fallet ska särdragen i rekvisitet för respektive gärning beaktas, liksom de omständigheter som ökar eller minskar gärningsmannens skuld och gärningens klandervärdhet med hänsyn till gärningens särdrag.

1 punkten

En persons frivillighet kan endast bli känd genom det som personen själv uttrycker. Enligt punkten ska en person som deltar i ett samlag inte anses göra det frivilligt, om personen inte verbalt, genom sitt beteende eller på något annat sätt har uttryckt att deltagandet sker frivilligt. Ordalydelsen är avsedd att omfatta vilka som helst sätt på vilka en person kan uttrycka frivilligt deltagande i samlag. Det väsentliga är alltså om frivilligheten har uttryckts.

Det uttryck som avses i punkten, som ska föreligga för att samlaget inte ska utgöra våldtäkt, ska vara sådant att den andra parten utifrån det har skäl att anse att personen deltar frivilligt. Vanligen är ett uttryck för frivilligt deltagande i samlag väldigt tydligt. Frivillighet kan till exempel uttryckligen meddelas verbalt eller genom aktivt deltagande i samlaget och i det sexuella umgänge som föregår det. Likaså uttrycker till exempel verbalt nekande eller avvärjande gester avsaknad av frivillighet. För att rekvisitet ska uppfyllas krävs det dock inte att den andra parten uttryckligen nekar till samlaget eller fysiskt eller verbalt motsätter sig det eller försvarar sig på något annat sätt.

Om uttrycket enligt en objektiv bedömning och med beaktande av omständigheterna är väldigt tydligt, kan det inte betraktas som ett sådant uttryck som avses i punkten och som frivilligt deltagande förutsätter. Vid bedömningen av huruvida rekvisitet uppfylls kan det dock finnas skäl att beakta att sexuallivet kan vara väldigt olika för olika personer, och sätten att uttrycka sin vilja att delta eller inte delta i samlag är av många olika slag. Innebörden av såväl verbala som nonverbala uttryck kan vara starkt situationsberoende. Väsentliga för innebörden av en persons uttryck kan också vara förhållandet mellan parterna, personliga egenskaper och övriga omständigheter. Till exempel huruvida ett halvhjärtat eller tveksamt samtycke till deltagande i samlag tyder på frivillighet eller på avsaknad av frivillighet kan väsentligen bero på situationen och på om personen har saknat tillräckligt fria förutsättningar för att besluta om sitt deltagande.

Enbart den omständigheten att det fysiska eller verbala motståndet upphört efter närmandena och nekandet till samlag kan inte anses innebära samtycke till samlag. Inte heller den omständigheten att en person ger någon annan en kondom eller beter sig på ett sätt om underlättar samlag visar ensam att personer deltar frivilligt, eftersom personen kan göra så för att skydda sig till exempel mot en könssjukdom, förlängning av samlaget eller smärta till följd av våldtäkt.

Passivitet, som innebär att en person utåt inte nämnvärt reagerar på någon annans sexuella närmanden, kan inte som sådan betraktas som ett uttryck för frivilligt deltagande i samlag. Det kan också vara fråga om rädsla eller någon annan sådan situation som avses i den föreslagna 2 mom. 3 punkten där den andra personen inte har förmått utforma eller uttrycka sin vilja. Att en person är passiv när någon annan avancerar till samlag ska dock inte i alla fall betraktas som en omständighet som utesluter frivillighet. För att rekvisitet enligt 1 punkten inte ska uppfyllas ska personen innan samlaget inleds på något sätt ha uttryckt sitt frivilliga deltagande. Om den ena parten till exempel avancerar till samlag kan den andra personen förhålla sig passiv eller utan stora uttryckslös, men utifrån deras tidigare verbala eller nonverbala kommunikation kan de ha ett samförstånd om att ett samlag kan inledas på detta sätt. Enbart en positiv viljeförklaring i en tidigare situation eller ett tidigare samlag mellan parterna kan dock inte i princip anses innebära frivillighet att delta i senare samlag.

Den omständigheten att en person i efterhand ångrar att personen deltog frivilligt i samlaget eller att personens inställning förändras till negativ först efter samlaget gör inte att det är fråga om våldtäkt. Å andra sidan bör det beaktas vid bedömningen av betydelsen hos beteendet efter handlingen att offrens beteende efter en våldtäkt kan vara väldigt varierande. Ett våldtäktsoffer kanske inte genast kan beskriva sin erfarenhet som våldtäkt eller förstå att hon eller han utsatts för ett brott. Personen kan efter gärningen frivilligt fortsätta sin relation med svaranden, eller göra en brottsanmälan först en lång tid efter gärningen. Sådana omständigheter kan inte ensamma anses visa att rekvisitet för våldtäkt inte har uppfyllts.

Våldtäkt föreslås endast vara straffbar vid uppsåt. Det väsentliga när man bedömer om gärningen varit uppsåtlig är vad som har framgått om frivilligheten eller avsaknaden av den, och om svaranden har förstått det. Ifall personen inte i förväg på något sätt har uttryckt sin vilja att delta i samlag eller har uttryckt sin motvilja genom avvärjande gester eller uttryckligen verbalt

kan avsaknaden av frivillighet vanligen inte bli oklar för den andra parten. Vid bedömningen av svarandenas uppsåt i ett läge när den andra partens uttryck inte objektivt bedömt har varit helt tydligt kan det finnas skäl att fästa särskild vikt vid andra omständigheter.

Gärningsmannens uppsåt utesluts inte enbart av den omständigheten att gärningsmannen uppger sig ha baserat sin uppfattning om den andra partens frivilliga deltagande på sådana generaliseringar som inte kan anses grundade. Avslöjande klädsel visar inte att någon vill ha samlag. Inte heller visar till exempel diffus flirt, förförisk dans, kyssar eller avklädning som sådant att någon vill ha samlag. Trots att sådana omständigheter ofta ingår i verksamhet som kommunicerar vilja att delta i samlag, ska deras betydelse för uttrycket om frivillighet och för den andra partens uppfattning bedömas mot bakgrund av andra omständigheter och parternas beteende i övrigt. Uppsåt utesluts inte heller enbart av den omständigheten att gärningsmannen antar att en part som upphört med sitt motstånd har ändrat åsikt utan att en viljeförändring har uttryckts tydligt verbalt eller på något annat sätt (HD 2013:96).

Den sexuella självbestämmanderätten består också under samlaget. I praktiken kommer man vanligen inte överens på förhand om hur ett samlag ska genomföras, och det frivilliga deltagande i samlag som avses i bestämmelsen om våldtäkt förutsätter inte en sådan överenskommelse. Dock är det klart att den sexuella självbestämmanderätten innefattar rätten att när som helst vägra fortsätta samlaget, också när bägge parter har inlett det frivilligt. Därmed kränks den sexuella självbestämmanderätten också om någon fortsätter ett samlag trots den andra partens förbud.

Också i ett läge när den ena parten uttrycker gränser för sättet att genomföra samlaget kan överskridandet av dem innebära att en kränkning av den partens sexuella självbestämmanderätt. En part i samlaget kan till exempel utan den andra partens vetskap låta bli att använda preventivmedel trots att den andra parten har förutsatt det, eller inleda samlag i anus med någon som uttryckligen har samtyckt endast till samlag i könsorganet. Uppsåtliga kränkningar som begås under ett samlag som inlett i samförstånd kan vara av väldigt olika grad och art och det bör bedömas i det enskilda fallet vilka straffbara brott de eventuellt utgör. En gärning kan uppfylla rekvisitet för våldtäkt om ett samlag fortsätter sedan den ena parten inte är frivillig att delta i något som helst samlag. Om gärningsmannen på något annat sätt väsentligen kränker den andra partens sexuella självbestämmanderätt, kan gärningen uppfylla rekvisitet för sexuellt övergrepp. Om gärningsmannen skadar eller äventyrar den andra partens hälsa, kan gärningen i en del fall också utgöra ett brott som är straffbart enligt 21 kap. i strafflagen.

2 punkten

Enligt 2 punkten ska en person som deltar i ett samlag inte anses göra det frivilligt, om personen har tvingats till samlag genom våld på person eller genom hot. När rekvisitet enligt punkten uppfylls saknas alltså frivillighet oberoende av om den tvingade parten skenbart uttryckt frivilligt deltagande i samlaget.

Våld

En person som deltar i ett samlag kan inte anses göra det frivilligt, om personen har tvingats till samlag genom våld på person. Avsikten är inte att ändra gränsen för den lägsta grovhetsgraden för våld jämfört med nuläget. Vid bedömningen av om den andra parten tvingats till samlag genom våld finns det skäl att fästa vikt både vid hur kraftigt våld som utövas och vid gärningsomständigheterna som helhet. Också lindrigt våld kan betraktas som våld, såsom att den andra parten hålls fast eller stilla liksom att den andra parten skuffas, fälls, dras eller sits på. Också avklädning mot den andra partens vilja kan utgöra sådant våld som avses i bestämmelsen. Som

det slags våld som räknas till grundformen av våldtäkt betraktas annat våld än det som begås vid grov våldtäkt, såsom fasthållning, fällning, slag med handflatan eller näven, sparkar eller släpning. Grövre våld än så betraktas som sådant allvarligt våld som avses i det föreslagna rekvisitet för grov våldtäkt. För att rekvisitet ska uppfyllas förutsätts det inga särskilda åtgärder av den andra parten för att hindra handlingen.

Rekvisitet gäller sådana fall där samlaget kan anses ha genomförts till följd av våldet, men det krävs inte att våldet syftat till att förmå den andra parten till samlag. Sådant eventuellt våld relaterat till situationen som inte inneburit tvång till samlag behöver inte utesluta frivilligt deltagande i samlaget. Också i en sådan situation kan det dock ibland finnas orsak att bedöma om en sådan annan omständighet som avses i 2 mom., till exempel rädsla, förelegat.

För straffbarhet krävs inte att våldet riktats mot den person som deltagit i samlaget. Också våld mot någon annan kommer i fråga, om gärningsmannen genom det förmår den andra parten till samlag. Till den delen gäller rekvisitet endast våld mot person. I fråga om våldsamma handlingar mot föremål (inklusive djur) kan bedömningen med stöd av den senare delen av 2 punkten gälla huruvida gärningen innebär ett tvingande hot, eller med stöd av 3 punkten huruvida rädslan åstadkom samlaget.

Tidigare våld som gärningsmannen riktat mot objektet utesluter inte nödvändigtvis att objektet senare deltar frivilligt i samlag. Deltagandet i samlag och våldet ska alltså bedömas som en helhet med beaktande också av andra omständigheter. Tidigare våld kan också bedömas vid bedömningen enligt 2 punkten av huruvida objektet för handlingen till följd av rädsla eller av någon annan sådan omständighet som avses i punkten haft möjlighet att utforma eller uttrycka sin vilja.

Med våld avses i punkten inte sådant våld i samband med samlag, till exempel sadomasochism, till vilket parterna i förväg har gett ett giltigt samtycke.

När våld mot person utnyttjas för våldtäkt, uppfylls ofta också rekvisitet för misshandel. Om misshandeln uteslutande har samband med våldtäkten, ska gärningsmannen endast dömas för våldtäkt. Om gärningsmannen i samband med våldtäkten också gör sig skyldig till annan misshandel än den som begås för att genomföra våldtäkten, kan bestämmelsen om misshandel tillämpas utöver bestämmelsen om våldtäkt. I fråga om grov våldtäkt och grov misshandel tillämpas bestämmelserna om de brotten på motsvarande sätt. Den som begår våldtäkt kan också göra sig skyldig till tvång, men den sistnämnda bestämmelsen är subsidiär utifrån en stränghetsjämförelse.

Tvång genom hot

Enligt den senare delen av 2 punkten ska en person som deltar i ett samlag inte anses göra det frivilligt, om personen har tvingats till samlag genom hot. Det kan vara fråga om hot om våld eller något annat allvarligt hot genom vilket den andra parten tvingas till samlag. Hotet måste inte vara omedelbart, utan också ett hot om våld eller någon annan allvarlig handling i framtiden omfattas av rekvisitet. För att rekvisitet ska uppfyllas krävs det inte att hotet riktas mot samma person som tvånget. Ordet "tvinga" innebär att hotet ska vara av sådan grad och med hänsyn till omständigheterna vara sådant att det är tillräckligt för att bryta ned den andra personens vilja så att den andra personen gör som den som utövar tvånget vill. Annat än tvingande hot utesluter inte i sig att personen kan delta frivilligt i samlaget.

Inte heller i fråga om hotet ställs några uttryckliga minimikrav upp för hotets allvarlighetsgrad. Vid bedömningen av den tvingande karaktären hos hotet om våld finns det skäl att fästa vikt vid

hur kraftigt våld hotet gäller, liksom också vid omständigheterna som helhet. I en del fall kan hot om ganska ringa våld vara tillräckligt för att bryta ned någons vilja. För att detta rekvisitement ska uppfyllas kan å andra sidan tvång genom hot med våld som utförs senare anses förutsätta ett hot om ganska allvarligt våld som den hotade till följd av omständigheterna har svårt att avvärja. Gärningsmannen kan till exempel hota att senare utöva våld mot den hotades barn eller mot sig själv, om inte den hotade går med på samlag.

Rekvisitet omfattar också tvång genom annat hot. Vilket som helst hot, till exempel hot om förlust av en ringa förmån, ska inte betraktas som tvingande och utesluter inte i sig frivilligt deltagande. Trots att hotet inte har definierats är det klart att hotet bör vara av sådan art att det får den hotade att foga sig under hotet. Likaså ska hotet vid försök till våldtäkt vara sådant att det sannolikt får den hotade att foga sig. Hotet kan vara tvingande om det riktas mot grundläggande livsvillkor såsom utkomst, boende, hälsa eller andra viktiga behov. I allmänhet kan till exempel hot om förlust av arbetsplats eller förlust av bostad betraktas som tvingande hot, eller hot om förlust av logi i ett läge när den hotade har svårt att få annat logi. Vid bedömning av huruvida hotet är tvingande finns det också skäl att beakta omständigheterna utöver den hotade och att bedöma hotets betydelse för målsägandens valmöjligheter. I en del livssituationer kan just huruvida den sexuella relationen ska fortsätta vara ett typiskt trätoämne, och åsiktsyttringar om det behöver inte innebära tvingande hot mot den andra parten.

Det är också möjligt att hota med brott. Ett hot om att sprida en sexuell bild av den andra personen kan till exempel ofta betraktas som tvingande. Hotet måste dock inte nödvändigtvis vara rättsstridigt. Det är straffbart att tvinga någon annan till samlag till exempel genom att hota att avslöja ett brott som den andra begått eller någon annan information som är negativ för den andra personen för en tredje person, till exempel den hotades make eller arbetsgivare. Också ett sådant hot kan riktas mot någon annan än den som man försöker påverka.

För tvingande hot krävs det inte alltid att den andra personen betraktar det som mer sannolikt att hotet verkställs än att det inte verkställs. Hotet kan vara tvingande redan om följderna är allvarliga skada och gärningsmannen framför hotet så att den andra parten betraktar det som en beaktansvärd möjlighet att det verkställs om personen inte går med på samlag. Till uppsåtet hör att gärningsmannen förstår att den hotade tror att hotet kan verkställas och därför går med på samlag.

3 punkten

Enligt 3 punkten ska en person som deltar i ett samlag inte anses göra det frivilligt, om personen inte har kunnat utforma eller uttrycka sin vilja. Också om personen i ett sådant läge skenbart uttrycker frivilligt deltagande i samlaget, ska deltagandet inte betraktas som frivilligt. För uppfyllelsen av rekvisitet saknar det betydelse vad eller vem som för personens del orsakat det tillstånd eller den situation som nämns i bestämmelsen.

Med nedsatt medvetandetillstånd avses ett tillstånd i vilket personen är medvetlös eller annars helt omedveten om sin omgivning, och därmed inte har möjlighet att utforma eller uttrycka sin vilja i fråga om deltagande i samlag. Det nedsatta medvetandetillståndet kan till exempel bero på sömn, sömnmediciner, alkohol, andra rusmedel, koma, svimning eller sjukdom. En sovande person har nedsatt medvetenhet också utan att vara påverkad av alkohol eller något annat rusmedel. Också hos en person som befinner sig i insomnings- eller uppvakningsfasen eller under hypnos kan medvetandetillståndet vara nedsatt i sådan mån att personen inte kan utforma eller uttrycka sin vilja.

Ett kraftigt berusningstillstånd eller en sjukdom kan leda till att en person inte är medvetslös men att personens kognitiva eller motoriska förmåga är så pass nedsatt att personen inte förmår utforma eller uttrycka sin vilja. I ett sådant läge kan personen till exempel vara oförmögen att reagera på någon annans närmanden. Enbart att hämningarna lättat på grund av alkohol eller något annat rusmedel kan inte betraktas som ett sådant tillstånd.

En funktionsnedsättning eller sjukdom kan vara av sådan art att den utesluter personens möjlighet att utforma eller uttrycka sin vilja i fråga om samlag. Avsikten är inte att kriminalisera sådana sexuella relationer med personer som har detta slags sjukdomar eller funktionsnedsättningar, där ingendera partens sexuella självbestämmanderätt kränks. En förutsättning är dock att en sådan persons vilja att delta i samlaget har kunnat konstateras.

Med rädsla avses för det första ett sådant tillstånd till följd av rädsla, som lamslår personens förmåga att uttrycka sin vilja. Med rädsla avses också sådana situationer när en person betraktar det som alltför farligt att uttrycka sin motvilja. Uppkomsten av rädsla kan bland annat påverkas av omständigheterna, förhållandet mellan parterna och personliga egenskaper. Det finns skäl att beakta dessa omständigheter vid bedömningen av yttre uttryck för rädsla och gärningsmannens uppsåt. Rädsla kan till exempel uppkomma i situationer när den andra parten betar sig aggressivt eller hotfullt, eller när den som en handling riktas mot av något annat skäl upplever situationen som farlig trots att inget uttryckligt hot framförs. Gärningsmannen kan till exempel utöva påtryckning på, eller i hotfullt tonfall beordra, någon annan att gå med samlag mot sin vilja.

Rädslan behöver inte uppkomma till följd av den andra partens beteende, utan den kan till exempel också bero på gärningsomständigheterna. Rädsla kan också uppkomma till följd av tidigare fysiskt eller psykiskt våld som inträffat i en parrelation eller i någon annan relation. Tillräknandet av brottet förutsätter att gärningsmannens uppsåt också omfattar att den andra går med på samlag till följd av sin rädsla. Den person som eftersträvar samlag kan till exempel av den andra personens beteende och andra omständigheter förstå att denna uttrycker samtycke till samlag av rädsla för att motstånd ska leda till en allvarigare kränkning, till exempel misshandel av personen själv eller en närstående eller en förlängning av samlaget.

Eftersom det förutsätts i bestämmelsen att personen på grund av sin rädsla inte har förmått utforma eller uttrycka sin vilja, är det i allmänhet inte fråga om en sådan rädsla som avses där om personen ger uttryck för frivilligt deltagande i samlaget enbart för att undvika någon mindre negativ följd såsom en pinsam situation, tjurighet hos den andra personen eller ordstrid. I ett sådant fall kan det vara fråga om deltagande i samlag av egen fri vilja.

Det föreslås också vara straffbart som våldtäkt att ha samlag med en person som på grund av den plötsliga situationen inte har förmått utforma och uttrycka sin vilja. Rekvisitet kan uppfyllas om samlag inleds snabbt i ett läge när ingen verbal eller nonverbal kommunikation om inledande av samlag har förekommit mellan parterna och den andra parten därför inte har förmått utforma eller uttrycka sin vilja i fråga om det. Ett oväntat och plötsligt inträngande i en annan persons könsorgan eller någon annan form av samlag i en folksamling eller i samband med massage, bastubad eller simning uppfyller till exempel rekvisitet. Till följd av avsaknaden av uttryckt frivillighet är en sådan handling straffbar redan med stöd av 1 punkten, men för tydlighetens skull föreskrivs det uttryckligen om den i 3 punkten.

Punkten omfattar också sådana situationer när en person befinner sig i en maktposition i förhållande till någon annan och allvarligt missbrukar en sådan maktposition så att den som utsätts för samlaget inte förmår utforma eller uttrycka sin vilja. Den som befinner sig i en maktposition kan vara part i samlaget eller en tredje person. Den maktposition som avses i bestämmelsen innefattar sådana situationer när den ena parten har ett mentalt övertag över den andra, eller

makt att påverka den andra partens intressen eller ställning. Grunden för maktpositionen har inte begränsats i bestämmelsen, och också andra än formella maktpositioner kommer i fråga. Den maktposition som avses i bestämmelsen ska dock ha särskilt stor betydelse. Det kan vara fråga om olika slags maktpositioner som grundar sig på arbetsförhållanden, ekonomiska maktförhållanden, träningsrelationer, religiös eller mental auktoritet eller någon annan mental maktposition eller behovet av praktisk hjälp. Vid bedömningen av maktförhållandets betydelse finns det skäl att bedöma relationens betydelse för de grundläggande livsförutsättningarna, såsom utkomst, arbetsförhållande, boende, hälsa, andliga och andra viktiga behov samt de grundläggande fri- och rättigheterna. En person som behöver kontinuerlig fysisk eller psykisk vård kan vara i en särskilt underordnad ställning i förhållande till sin vårdare. Också missbruk av en kortvarig maktrelation, till exempel en läkarundersökning, för sexuella syften omfattas av paragrafens tillämpningsområde om handlingens objekt så länge den varar befinner sig i en särskilt underordnad ställning.

Enbart förekomsten av en sådan maktposition mellan parterna i samlaget är inte tillräcklig för att uppfylla rekvisitet. Också samlag mellan personer i en maktrelation kan bygga på ömsesidig frivillighet. För att bestämmelsen ska tillämpas förutsätts det därför också att maktpositionen missbrukas. Det missbruk av maktposition som avses i bestämmelsen berör enbart sådan verksamhet som leder till att den andra parten inte förmår utforma eller uttrycka sin vilja i fråga om deltagande i samlag. Det är alltså fråga om allvarligt missbruk av maktpositionen. I fall där missbruket av maktpositionen leder till att den andra partens möjlighet att utforma eller uttrycka sin vilja försvagas mindre än så kan samlaget bedömas som sexuellt utnyttjande med stöd av 5 § 1 mom. 4 punkten.

Med missbruk avses ingrepp i den omständighet som ligger till grund för maktförhållandet. Till exempel i ett arbetsförhållande kan det innebära ingrepp i arbetsförhållandets bestånd eller i någon betydande förmån i det. I ett religionssamfund kan den som har en maktposition till exempel besluta om medlemskapet i samfundet. Missbruk förutsätter inte nödvändigtvis ett uttryckligt hot eller en hänvisning till den omständighet som ligger till grund för maktförhållandet. Också på grund av andra omständigheter kan det vara klart att beslutet om deltagande i samlag får en central betydelse för en sådan omständighet. I ett mentalt maktförhållande, till exempel i ett psykiskt vårdförhållande, kan gärningsmannen redan genom sitt mentala övertag inverka väsentligt på patientens förmåga att utforma sin vilja. I fråga om beslutanderätt över ett materiellt intresse finns det skäl att beakta mer vidsträckta omständigheter än enbart intressets materiella betydelse. I synnerhet vid mer långvariga maktförhållanden, såsom arbetsförhållanden, kan missbruk av maktpositionen få allvarligare konsekvenser för den svagare partens valmöjligheter än enbart någon enskild fördel.

Rekvisitet enligt punkten omfattar också sådana handlingar där den andra parten inte förmår utforma eller uttrycka sin vilja till följd av något skäl som kan jämföras med de omständigheter som uttryckligen nämns i punkten. Sådana skäl kan till exempel vara omständigheter som ligger nära dem som nämns i bestämmelsen. I en del fall kan till exempel en persons exceptionella mentala eller fysiska utmattning eller särskilt stark påtryckning mot personen innebära en sådan omständighet som avses i rekvisitet. I en sådan situation kan det hända att personen inte befinner sig i ett sådant tillstånd av rädsla eller nedsatt medvetande som avses i bestämmelsen eller i något annat sådant läge som uttryckligen nämns i bestämmelsen. Sådana andra svaghetstillstånd kan till exempel bero på långvarigt mentalt eller fysiskt våld i en parrelation, men de kan också uppkomma på kortare sikt eller i en enskild situation. En väsentlig förutsättning med tanke på tillämpningströskeln är också i fråga om andra jämförbara orsaker att handlingens objekt av ett sådant skäl inte förmår utforma eller uttrycka sin vilja. Utanför rekvisitet faller därför till exempel mindre gräl om sexuallivet eller mindre övertalningssituationer, där bägge parterna behåller möjligheten att välja huruvida de deltar i samlag.

Vid bedömningen av hur de omständigheter som nämns i punkten inverkar på om personen förmår utforma eller uttrycka sin vilja bör beroende på situationen också den eventuella samtidiga effekten av sådana omständigheter beaktas. Rekvisitetet kan uppfyllas till exempel i ett läge där en person som är berusad, men inte kraftigt, till följd av sin sjukdom eller funktionsnedsättning befinner sig i ett sådant tillstånd att personen inte förmår uttrycka sin vilja ens om personen annars har den förmågan.

Med avvikelse från den gällande bestämmelsen om våldtäkt nämns i rekvisitetet inte längre ett krav på att gärningsmannen ska utnyttja den andra partens svagare ställning som avses i bestämmelsen. Rekvisitetet uppfylls vanligen redan om personen på ett sätt som uppfyller uppsåtskravet har insett en omständighet som avses i 3 punkten och trots det har samlag med den andra personen. Däremot uppfylls rekvisitetet inte om en person som befinner sig i ett tillstånd eller en situation som avses i punkten, till exempel sömn eller en långvarig sjukdom som påverkar uttrycksförmågan, i en tidigare situation på ett giltigt sätt har utformat och uttryckt sin vilja att senare delta i samlag. I ett sådant fall kan det inte anses att personen inte förmått utforma eller uttrycka sin vilja.

På den som deltar i eller annars medverkar till våldtäkt tillämpas de allmänna bestämmelserna i 5 kap. i strafflagen. Trots att den föreslagna bestämmelsen om våldtäkt enligt ordalydelsen förutsätter samlag, kan enligt 5 kap. 3 eller 4 § i strafflagen fortfarande också en sådan gärningsman dömas för våldtäkt som inte själv har haft samlag med målsäganden (RP 44/2002 rd s. 152–154, HD 1964 II 44 och HD 2001:62). Till exempel att hålla fast målsäganden medan en tredje person våldtar henne eller honom eller att på något annat viktigt sätt medverka till ett sådant samlag med en tredje person i vilket målsäganden inte deltar frivilligt kan beroende på omständigheterna bedömas som delaktighet eller medelbart gärningsmannaskap.

3 mom.

Också försök till våldtäkt föreslås vara straffbart.

2 §. Grov våldtäkt

1 mom. Kvalificeringsgrunderna för våldtäkt gäller allvarligt våld, den följd eller det lidande offret orsakas, antalet gärningsmän, förfarandesättet och ung ålder hos offret. För att bestämmelsen ska tillämpas förutsätts det dessutom att brottet också bedömt som en helhet är grovt.

Till kvalificeringsgrunderna fogas allvarligt våld på person. Till övriga delar motsvarar kvalificeringsgrunderna sakligt sett nuläget (RP 6/1997 rd, RP 216/2013 rd), men tillämpningen av dem påverkas av de ändringar som föreslås i bestämmelsen om grundformen av våldtäkt.

Enligt 1 punkten är allvarligt våld på person en ny kvalificeringsgrund för våldtäkt. Avsikten är att på detta sätt utvidga tillämpningsområdet för grov våldtäkt till sådana våldtäkter som innefattar grövre våld, där våldet inte riktigt uppnår den nivå som avses i rekvisitetet för grov misshandel och som inte heller uppfyller de andra kvalificeringsgrunderna enligt bestämmelsen.

När det föreskrivs om tillämpningsområdet för bestämmelsen om våldtäkt är avsikten inte att påverka tillämpningsområdet för bestämmelserna om misshandel. Bedömningen av graden av våld enligt bestämmelserna om våldtäkt kan ändå fortsättningsvis stödja sig på den etablerade tolkningen av våldets grovhet vid misshandelsbrott. Det våld som räknas till grundformen av våldtäkt enligt 1 § 1 och 2 mom., där den andra parten tvingas till samlag, gäller i princip enbart lindrigt och något grövre våld som utövas vid våldtäkten, såsom fasthållning, fällning, slag med handflatan eller näven, sparkar eller släpning. I rekvisitetet för grov våldtäkt avses med våld

grövre våld än så, vilket dock inte förutsätter att våldets grovhet uppfyller rekvisitet för grov misshandel. Kvalificeringsgrunden kan till exempel uppfyllas vid särskilt kraftiga eller upprepade knytnävsslag eller sparkar, särskilt kraftiga eller upprepade slag med ett trubbigt föremål, snitt med kniv, strypning som hindrar andningen, särskilt kraftiga knuffar mot en vägg eller någon annan hård yta eller särskilt smärtsam vridning av extremiteter i samband med våldtäkten.

Sådant allvarligt våld som avses i bestämmelsen måste inte nödvändigtvis orsaka svår kroppsskada, svår sjukdom eller ett livsfarligt tillstånd. Om en våldtäkt som innefattar allvarligt våld inte bedömd som en helhet ska anses vara grov, bedöms gärningen som grundformen av våldtäkt. Om våldet inte har omedelbart samband med våldtäkten, bedöms gärningen liksom i nuläget separat med stöd av 21 kap. i strafflagen.

Hot om allvarligt våld flyttas till 1 punkten. I nuläget nämns det förfarings sättet i 5 punkten, och där nämns särskilt användning av skjutvapen eller eggvapen eller något annat livsfarligt hjälpmedel. Till den delen är avsikten att utan att sakligt sett ändra bestämmelserna flytta de kvalificeringsgrunder som berör våldshandlingar till 1 punkten. Också användning av skjut- eller eggvapen eller något annat livsfarligt hjälpmedel föreslås alltså kvarstå som kvalificeringsgrund, som sakligt sett ingår i de förfarandesätt som handlar om allvarligt våld, hot om sådant eller orsakande av svår kroppsskada, svår sjukdom eller livsfarligt tillstånd. Liksom i nuläget föreslås hot om allvarligt våld inte förutsätta användning av något livsfarligt hjälpmedel som kan jämföras med ett vapen (RP 6/1997 rd s. 174).

Till övriga delar föreslås 1 punkten motsvara vad som föreskrivs om grov misshandel. Också om förutsättningen gällande allvarligt våld inte uppfylls är det möjligt att bedöma våldtäkten som grov om någon annan genom gärningen uppsåtligt orsakar en svår kroppsskada, en svår sjukdom eller ett livsfarligt tillstånd. Eftersom det är fråga om att våldtäkten orsakar en allvarlig följd ska gärningsmannens uppsåt också omfatta orsakandet av en sådan följd. Den omständigheten att handlingen utförs på ett farligt sätt är inte en tillräcklig grund enligt denna punkt. Tillämpningen av punkten kan stödja sig på den rättspraxis som uppkommit om tolkningen av motsvarande kvalificeringsgrund för grov misshandel.

Enligt 2 punkten är en annan kvalificeringsgrund att brottet begås av två eller flera personer. Att bli våldtagen av två eller flera personer orsakar typiskt sett synnerligt lidande.

Enligt 3 punkten är en kvalificeringsgrund att våldtäkten orsakar synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande. En våldtäkt kan begås utan allvarligt våld och utan allvarliga fysiska följder på ett sätt som innebär synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande. Synnerligen kännbart psykiskt lidande kan också orsakas av en exceptionellt skrämmande miljö eller förfarandesätt eller av att gärningsmannens närstående tvingas följa med gärningen, också om de inte är delaktiga i den. En våldtäkt kan också orsaka särskilt svår smärta, trots att det inte utövas sådant allvarligt våld som avses i 1 punkten eller den inte medför någon sådan följd som avses i 1 punkten. Det finns skäl att bedöma också sådana våldtäkter strängare än vanligt.

I 4 punkten nämns att brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt. Av dessa motsvarar de två förstnämnda den andra kvalificeringsgrunden för grov våldtäkt. Det kan anses att det finns en nyansskillnad mellan råhet och grymhet. Vid råhet betonas våldets fysiska grovhet. Grymhet kan till exempel yppa sig i form av våld mot en försvarslös person. En våldtäkt kan begås på ett synnerligen förnedrande sätt till exempel om den sker i andra personers åsyn eller om våldtäktsoffret förnedras på något annat sätt.

5 punkten berör situationer när våldtäkten begås mot ett barn under 18 år. Då det föreslås att gärningar mot barn under 16, och i vissa situationer 18, år kriminaliseras särskilt i 12 och 13 §, tillämpas 2 § 5 punkten i princip endast om barnet redan har fyllt 16 år.

Flera kvalificeringsgrunder kan uppfyllas samtidigt för samma gärning. Strävan har varit att definiera kvalificeringsgrunderna ganska allmänt för att inga allvarliga våldtäkter ska falla utanför bestämmelsens tillämpningsområde. En straffskärpning som förutsätts av flera kvalificeringsgrunder ska bedömas inom ramen för den vidsträckta straffskala som föreslås.

Om gärningen uppfyller rekvisiten för såväl grov våldtäkt som misshandel eller grov misshandel, tillämpas endast bestämmelsen om grov våldtäkt om våldet har haft omedelbart samband med våldtäkten. Om våldet har utövats under längre tid än vad som varit nödvändigt för genomförande av våldtäkten eller det varit grövre än det våld som haft omedelbart samband med våldtäkten, kan det dessutom också bli aktuellt att tillämpa bestämmelserna om misshandel.

2 mom. Också försök till grov våldtäkt föreslås vara straffbart.

3 §. Sexuellt övergrepp

Allmänt

Bestämmelsen motsvarar i övrigt den föreslagna bestämmelsen om våldtäkt, men det gäller andra sexuella handlingar än samlag. Väsentligt i rekvisitet är alltså att den som utsätts för handlingen inte deltar frivilligt i den. I bestämmelsen definieras, liksom i bestämmelsen om våldtäkt, de situationer i vilka deltagande i en sexuell handling inte ska anses vara frivilligt. Bestämmelsen ersätter i synnerhet den gällande bestämmelsen om tvingande till sexuell handling.

1 mom.

Enligt 1 mom. är det straffbart som sexuellt övergrepp att genom beröring eller på något annat sätt utsätta en person som inte deltar frivilligt för en sexuell handling. Det föreslås också vara straffbart att förmå en sådan person att företa en sådan handling. Rekvisitet förutsätter att den sexuella handlingen väsentligt kränker den sexuella självbestämmanderätten hos den som utsätts för handlingen. Den avsaknad av frivillighet som avses i bestämmelsen bedöms här på motsvarande sätt som vid tillämpningen av 1 §. Också i fråga om omständigheter som berör gärningsmannens uppsåt hänvisas till motiveringen till 1 §.

Termen sexuell handling definieras i 23 § 2 mom. i samma kapitel. Vid samlag enligt definitionen i 23 § 1 mom. ska dock 1–2 § tillämpas på handlingen. Flera slags handlingar och åtgärder kan ha en sexuell karaktär. Å andra sidan varierar uppfattningarna om handlingars sexuella karaktär. Skillnaderna kan till exempel bero såväl på personliga uppfattningar som på allmänna seder. Dessutom inverkar gärningsomständigheterna på dess sexuella karaktär. Därför är avsikten inte att i bestämmelsen närmare beskriva de sexuella handlingar som avses.

Vanligen kännetecknas väsentliga kränkningar av den sexuella självbestämmanderätten av att de innebär ett väsentligt intrång i någon annans personliga integritet, såsom intensiv eller kraftig beröring av sexuellt betydelsefulla kroppsdelar. Den sexuella självbestämmanderätten kan dock också kränkas grovt genom sådana sexuella handlingar som inte innebär beröring. Också att en icke-frivillig person förmås att delta i sexuellt tillfredsställande av gärningsmannen kan väsentligt kränka den sexuella självbestämmanderätten. Det kan vara fråga om detta redan om någon annan förmås att se på gärningsmannens sexuella umgänge eller självtillfredsställelse. Bestämmelsen tillämpas också på sådana handlingar där någon annan förmås att ofrivilligt inleda en

sexuell handling med sig själv eller med en tredje person. Ifråga om straffbarheten för en handling som inte innebär beröring saknar det betydelse om den utförs i fysisk närhet mellan parterna, eller med hjälp av kommunikationsteknologi.

Huruvida kränkningen av den sexuella självbestämmanderätten är väsentlig ska bedömas med beaktande av handlingens art, förhållandet mellan parterna och andra gärningsomständigheter. Vid sexuellt övergrepp är det typiskt sett inte fråga om kortvariga, övergående handlingar som kan bedömas utgöra sexuellt antastande. Handlingar som i fråga om art, intensitet eller övriga omständigheter är grövre kan dock innebära en väsentlig kränkning också om de är kortvariga. Sådana kortvariga handlingar kan till exempel vara sådan kraftigare beröring av målsägandens könsorgan som inte uppfyller definitionen på samlag. Att förmå målsäganden att masturbera ofrivilligt är likaså vanligen en väsentlig kränkning av den sexuella självbestämmanderätten. Kravet på väsentlig kränkning kan också uppfyllas lättare om den sexuella handlingen till exempel fortsätter trots att offret vägrar och försöker hindra det, samt om omständigheterna är sådana att offret har svårt att genom ord och gärningar förhindra eller avsluta handlingen.

Så kallat blottande, där det egna könsorganet för att bereda gärningsmannen njutning blottas för någon annan som inte deltar frivilligt i handlingen, kan vara en handling som kränker den andra personens sexuella självbestämmanderätt. En sådan handling är dock vanligen kortvarig och uppfyller vanligen inte kravet på väsentlig kränkning, och ska därför vanligen bedömas som sexuellt antastande när handlingen riktas mot en viss person. Om handlingen utförs på offentlig plats, kan den också bedömas som offentlig kränkning av sedligheten. Likaså ska till exempel sändandet av en kraftigt sexuell bild eller bildupptagning till någon annans e-post eller telefon primärt bedömas som sexuellt antastande.

Tillverkning av en bild utan den andras vetskap eller annars utan den andras tillstånd ska bedömas utifrån bildens innehåll och andra omständigheter. Till exempel fotografering av någon annans könsorgan eller av ett samlag utan att den andra personen deltar frivilligt är i regel en sådan handling enligt bestämmelsen som väsentligt kränker den sexuella självbestämmanderätten. Så kallad upskirting, det vill säga fotografering av någon annan under kjolen på offentlig plats utan den andra personens frivilliga deltagande, ska i första hand bedömas som sexuellt antastande. Spridning av sådana bilder kriminaliseras särskilt som olovlig spridning av sexuell bild.

Vid bedömningen av hur väsentlig kränkningen av den sexuella självbestämmanderätten är bör också den rådande uppfattningen om handlingar som har en väsentlig sexuell innebörd beaktas. Varken gärningsmannens personliga uppfattning eller brottsoffrets åsikt är allena avgörande.

Spektret av sexuella gärningar är också brett, och också handlingens art har betydelse för uppsåtsbedömningen. Vid sexuellt umgänge är det vanligt att intresset för någon annan och viljan att delta i en sexuell handling uttrycks genom nonverbal kommunikation. Ju kraftigare en sexuell handling berör någon annans personliga integritet, desto starkare grunder ska gärningsmannen ha för sin uppfattning att den som handlingen riktas mot deltar frivilligt.

Bestämmelsens syfte är uttryckligen att skydda den sexuella självbestämmanderätten mot väsentliga kränkningar. Om sådant våld eller hot utövas som inte har samband med en sådan handling, ska den handlingen bedömas enligt andra bestämmelser i strafflagen. Vid våldsamt sexuellt antastande uppfylls vanligen också rekvisitet för något misshandelsbrott. Liksom vid våldtäkt, kan misshandel som har omedelbart samband med sexuellt antastande omfattas av rekvisitet i 3 §. Det tvång som eventuellt ingår i brottet ska också bedömas separat, eftersom bestämmelsen

om tvång är subsidiär utifrån en stränghetsbedömning. Det föreslås att bestämmelsen om sexuellt antastande inte ska tillämpas på gärningar som uppfyller rekvisitet för sexuellt övergrepp mot barn enligt den föreslagna 14 §.

2 mom.

I 2 mom. 1–3 punkten förtecknas grunderna för att en persons deltagande i en sexuell handling inte ska anses vara frivilligt. Momentet motsvarar i övrigt i sak 1 § 2 mom., och det hänvisas till specialmotiveringen för det.

3 mom.

Också försök till sexuellt övergrepp föreslås vara straffbart, liksom försök till tvingande till sexuell handling i nuläget.

4 §. Grovt sexuellt övergrepp

Det föreslås en bestämmelse om en grov gärningsform av sexuellt övergrepp. Liksom vid våldtäkt kan också en sådan annan sexuell handling än samlag som avses i 23 § 2 mom. utgöra ett väsentligt grövre brott än grundformen av sexuellt övergrepp.

1 mom.

Kvalificeringsgrunderna för sexuellt övergrepp gäller allvarligt våld, antalet gärningsmän, det lidande offret orsakas, att brottet begås på ett förnedrande sätt samt offrets ålder. För att bestämmelsen ska tillämpas förutsätts det dessutom att brottet också bedömt som en helhet är grovt.

Enligt *1 punkten* är allvarligt våld på person eller hot om sådant kvalificeringsgrunder för sexuellt övergrepp, som tillämpas på samma sätt som motsvarande grunder för grov våldtäkt enligt den föreslagna 2 § 1 mom. 1 punkten. Avsikten är alltså att som grovt sexuellt övergrepp också definiera sådana sexuella gärningar som innefattar kraftigare våld, där graden av våld inte riktigt motsvarar de som avses i rekvisitet för grov misshandel och som inte uppfyller de andra kvalificeringsgrunderna enligt bestämmelsen. Utvidgningen är motiverad eftersom rekvisitet för grundformen av sexuellt övergrepp uppfylls också utan våld när om den ena parten inte deltar frivilligt i en sexuell handling.

Till skillnad från bestämmelsen om grov våldtäkt omfattar bestämmelsen om grovt sexuellt övergrepp inte rekvisitelementen för grov misshandel. Därmed kan grov misshandel i samband med sexuellt övergrepp bestraffas separat utöver straffet för sexuellt övergrepp. På en gärning som både uppfyller rekvisiten för grovt sexuellt övergrepp och för grundformen av misshandel tillämpas endast bestämmelsen om grovt sexuellt övergrepp, om våldet har haft omedelbart samband med det sexuella övergreppet. Om våldet däremot har utövats under längre tid än i omedelbar anslutning till det sexuella övergreppet eller om det har varit allvarligare än det våld som haft omedelbart samband med det sexuella övergreppet, kan dessutom någon annan bestämmelse i 21 kap. bli tillämplig.

2 punkten motsvarar i sak huvudsakligen kvalificeringsgrunderna enligt 2 § 2 och 3 punkten, samt i fråga om ett synnerligen förnedrande förfarandesätt kvalifikationsgrunden enligt 2 § 4 punkten. Eftersom tillämpningsområdet för sexuellt övergrepp omfattar ett brett spektrum av sexuella handlingar av olika slag, är den omständigheten att två eller flera personer deltar i brottet inte i sig tillräcklig för att kvalificeringsgrunden ska tillämpas. Dessutom förutsätts det

att handlingen orsakar synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande eller begås på ett synnerligen förnedrande sätt. Därmed förutsätter tillämpning av kvalificeringsgrunden i det enskilda fallet att det bedöms huruvida den sexuella handlingen är av sådan art att antalet gärningsmän har väsentlig betydelse för det lidande handlingen orsakar eller om en sådan handling har begåtts på ett synnerligen förnedrande sätt. Till exempel ett sexuellt övergrepp som innefattar kraftig beröring av sexuellt betydelsefulla platser hos målsäganden orsakar typiskt sett synnerligen kännbart lidande om gärningsmännen är två eller fler till antalet. Sexuellt övergrepp som begås av flera personer kan också begås på ett synnerligen förnedrande sätt, och då tillämpas kvalifikationsgrunden.

3 punkten motsvarar i sak kvalificeringsgrunden enligt 2 § 5 punkten.

Flera kvalificeringsgrunder kan uppfyllas samtidigt för samma gärning. Strävan har varit att definiera kvalificeringsgrunderna ganska allmänt för att inga allvarliga fall av sexuellt övergrepp ska falla utanför bestämmelsens tillämpningsområde. En straffskärpning som förutsätts av flera kvalificeringsgrunder ska bedömas inom ramen för de möjligheter den föreslagna straffskalan erbjuder.

2 mom.

Också försök till grovt sexuellt övergrepp föreslås vara straffbart.

5 §. Sexuellt utnyttjande

Sexuellt utnyttjande föreslås gälla handlingar där gärningsmannen med utnyttjande av sin ställning får en person i en svagare eller sårbar ställning att delta i samlag eller i en sexuell handling som väsentligt kränker personens sexuella självbestämmanderätt. Det finns otaliga olika slags mellanmänniska relationer och situationer där en person på något sätt är i en svagare eller underordnad ställning i förhållande till någon annan. Det är inte motiverat att i strafflagen allmänt begränsa det sexuella umgänget i alla slags situationer där en sådant makt- eller styrkerelation råder mellan personer. Dessutom får enligt den straffrättsliga legalitetsprincipen endast sådana handlingar kriminaliseras som kan definieras på ett exakt och noga avgränsat sätt. Av dessa skäl begränsas kriminaliseringen i 5 § till att omfatta sexuella handlingar som genomförs med utnyttjande av en starkare ställning endast i särskilt angivna situationer, där risken är uppenbar att den svagare partens sexuella självbestämmanderätt ska kränkas eller att den svagare parten skadas.

Bestämmelsen gäller inte sådana handlingar i vilka den som är föremål för handlingen inte deltar frivilligt, ens om handlingarna annars sker under sådana omständigheter som anges i 5 § 1 mom. 1–4 punkten. Sådana handlingar ska bedömas strängare med stöd av bestämmelserna om våldtäkt eller sexuellt övergrepp. Det framgår av ordalydelsen i 5 §, enligt paragrafen inte tillämpas om ett strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i 20 kap. Huruvida gärningen utgör våldtäkt, sexuellt övergrepp eller sexuellt utnyttjande avgörs i gränsfall i synnerhet utifrån i en hur svag ställning den som gärningen riktades mot var. Till tillämpningsområdet för den föreslagna bestämmelsen om sexuellt utnyttjande hör samlag och sexuella handlingar i vilka den som handlingen riktas mot har uttryckt frivilligt deltagande och den valmöjligheten har varit försvagad i mindre mån än i de fall som avses i 1 § 2 mom. 3 punkten eller 3 § 2 mom. 3 punkten.

Eftersom det föreslås att sexuella handlingar och samlag med barn under 16, och i vissa situationer under 18, är kriminaliseras särskilt i 12–16 §, tillämpas 5 § inte när de är tillämpliga.

Därför tillämpas rekvisiten för gärningar mot personer under 18 år enligt 5 § 1 mom. 1 och 2 punkten främst när gärningen berör en 16–17-åring.

1 mom.

I 1 mom. föreskrivs det om sexuellt utnyttjande i fyra olika situationer, i vilka gärningsmannen utnyttjar sin ställning för att få någon annan att antingen delta i samlag eller företa någon annan sexuell handling som väsentligt kränker personens sexuella självbestämmanderätt.

Rekvisitetet omfattar samlag och andra sexuella handlingar. Med samlag avses de former av samlag som definieras i 23 § 1 mom. i samma kapitel, och med sexuella handlingar avses handlingar som har en väsentlig sexuell innebörd enligt 23 § 2 mom. I fråga om de sistnämnda handlingarna omfattar tillämpningsområdet motsvarande sexuella handlingar som 3 §. Också handlingar i vilka gärningsmannen inte fysiskt berör den mot vilken handlingen riktas kommer alltså i fråga. Rekvisitetet förutsätter också att den sexuella handlingen är sådan att den väsentligt kränker objektets sexuella självbestämmanderätt. Syftet är att lämna mindre betydande sexuella handlingar utanför tillämpningsområdet. De minst betydande handlingarna som typiskt sett kränker den sexuella självbestämmanderätten bedöms som sexuellt antastande.

Det föreslås att rekvisitetet inte längre ska förutsätta att offret förmås till något, utan det uppfylls också om gärningsmannen med något annat slags aktiv handling med utnyttjande av sin ställning får den svagare parten att delta i samlag eller att företa någon annan sexuell handling. Med utnyttjande av ställning avses att personen missbrukar den möjlighet ställningen ger att påverka ett beslut att vidta en sexuell handling hos en person i en svagare eller underordnad ställning.

I de situationer som avses i 1 mom. 1–4 punkten kan också sådana sexuella relationer förekomma, som inte grundar sig på utnyttjande av ställning. Om en sexuell handling i en sådan situation inte grundar sig på utnyttjande av en starkare ställning utan på lösningar som parterna gjort utifrån likvärdiga utgångspunkter, uppfylls inte rekvisitetet. I sådana inrättningar som avses i 1 mom. 1 och 3 punkten kan det finnas interna reglement eller ordningsstadgor som innebär att sexuella relationer är helt förbjudna. Brott mot sådana normer bevisar inte i sig att gärningsmannen har gjort sig skyldig till sexuellt utnyttjande. En gärningsman som enligt strafflagen ska betraktas som tjänsteman kan göra sig skyldig till tjänstefel eller tjänstebrott vid brott mot denna norm. Om gärningsmannen samtidigt begår sexuellt utnyttjande, tillämpas också den bestämmelsen.

1 mom. 1 punkten

Punkten gäller sexuellt utnyttjande av personer som inte har fyllt 18 år. Bestämmelsens syfte är att unga i skolor, inrättningar, arbetsförhållanden och fritidsverksamhet eller unga som annars är i en underordnad ställning mot sexuellt utnyttjande från personer i en auktoritetsställning. En förutsättning är att den unga i sådana situationer antingen står under gärningsmannens bestämmanderätt eller övervakning eller i något annat därmed jämförbart underordnat förhållande till gärningsmannen. En relation som starkt kännetecknas av bestämmanderätt eller övervakning är till exempel en fånges ställning i förhållande till fängelsepersonalen, men bestämmelsen tillämpas också på utnyttjande av avsevärt lösare övervakningsförhållanden såsom utnyttjande av en lärares ställning i skolan, en tränares eller ledares ställning i hobbyverksamhet och en chefs ställning i ett arbetsförhållande eller vid praktik.

Bestämmelsen är inte avsedd att tillämpas enbart på sådana inrättningar dit en person är skyldig att gå eller dit personen beordras med stöd av lagstiftningen, utan den tillämpas också på utnyttjande av personer som frivilligt befinner sig i en inrättning. Inrättningens verksamhet behöver

inte heller nödvändigtvis basera sig på lagstiftning. Också vid inrättningar som privata aktörer upprätthåller kan det förekomma sådana underordnade relationer som avses i bestämmelsen. Bestämmelsen tillämpas också på sexuellt utnyttjande av unga i någon annan sådan underordnad ställning som avses ovan och som kan jämföras med en förhållande i en inrättning. Unga kan i vissa fall till exempel i lägerförhållanden vara i en sådan ställning i förhållande till vuxna som sköter lägerverksamheten, såsom ledare, nattvakter eller kökspersonal.

Det föreslås att bestämmelsen uttryckligen ska tillämpas också på fritidsverksamhet. Med fritidsverksamhet avses till exempel konst-, motions-, handarbets- och idrottshobbyer, verksamhet i tredje sektorn, språkundervisning och annan motsvarande hobby-, klubb-, kurs- eller frivilligverksamhet. Också vid fritidsverksamhet är en förutsättning för straffbarhet att den som gärningen riktas mot antingen står under gärningsmannens bestämmanderätt eller övervakning eller i något annat därmed jämförbart underordnat förhållande till gärningsmannen. Äldre lärare, ledare och tränare är därför möjliga gärningsmän. Den fritidsverksamhet som avses i bestämmelsen kan vara långvarig, men också i en kortvarig underordnad relation kan en sådan situation som avses i bestämmelsen uppkomma, där en äldre person i auktoritetsställning med utnyttjande av sin ställning kan få en ung person att företa en handling. Inte heller handlingar som äger rum i en ledar- eller tränarrelation omfattas av tillämpningsområdet om de inte innebär att ställningen utnyttjas. Exempelvis en assisterande ledare och en ung person som är nära objektet i ålder som deltar i samma fritidsaktivitet kan vara så pass jämbördiga att handlingen inte nödvändigtvis utgör sådant utnyttjande som avses i bestämmelsen.

1 mom. 2 punkten

Punkten gäller sexuellt utnyttjande av personer under 18 år i andra relationer med bestämmanderätt eller övervakning än de som avses i 1 punkten. I bestämmelsen skyddas unga i den åldern mot utnyttjande från vuxna i en starkare ställning. Skillnaden i förhållande till 1 punkten är att tillämpningen av 2 punkten inte förutsätter att gärningsmannen är i en formell auktoritetsställning i förhållande till objektet. I 2 punkten är det i stället fråga om utnyttjande i en situation när den unga har svagare förutsättningar för att fatta beslut om inledande av sexuellt umgänge en den äldre och mognare parten. Relationen mellan parterna kan till exempel baseras på bekantskap, vänskap eller någon annan sådan omständighet. Jämfört med den gällande bestämmelsen förutsätts det inte längre för att rekvisitet ska uppfyllas att gärningsmannen grovt missbrukar den unga personens omogenhet.

En förutsättning för straffbarhet är att den ungas förmåga att självständigt besluta om sitt sexuella beteende på grund av personens omognad samt åldersskillnaden mellan parterna är väsentligt svagare än gärningsmannens. Den omognare och yngre parten kan vara i en svagare eller underordnad ställning och därför inte ha förmågan att på likvärdiga grunder besluta om sitt deltagande i sexuellt umgänge. Den väsentliga kränkningen av den sexuella självbestämmanderätten grundar sig på att gärningsmannen utnyttjar sin starkare ställning för att få en sådan ung person att företa en sexuell handling.

Vid bedömningen av unga personers förmåga att självständigt besluta om sitt sexuella beteende bör utöver parternas ålder också deras psykiska utveckling beaktas. Förmåga till självständiga beslut förutsätter psykisk mognad och förståelse för konsekvenserna av sexuellt umgänge. Till skillnad från yngre barn är sexuella relationer inte ovanliga bland 16–17-åringar. Unga i den åldern kan dock vara i en väsentligt ojämlik ställning i förhållande till den äldre parten i fråga om självständig beslutsförmåga, och därmed utsatt för utnyttjande. Unga utvecklas också i individuell takt. Bestämmelsen skyddar också unga mot äldre personers utnyttjande, som är mindre psykiskt utvecklade än sina jämnåriga och mindre förmögna att utöva sin sexuella självbestämmanderätt.

Syftet med bestämmelsen är inte att begränsa sexuella relationer mellan unga eller alla sexuella relationer mellan unga och äldre personer. Inte heller sådana där den äldre personen är mognare och i en starkare ställning, om den unga ändå har en tillräckligt jämbördig förmåga och frihet att själv besluta om sitt deltagande i sexuella handlingar. En väsentlig förutsättning för straffbarhet är att den äldre parten utnyttjar sin ställning för att få den unga till sexuellt umgänge.

Åldersskillnaden har betydelse för bedömningen av skillnaden i mognad mellan parterna. Eftersom rekvisitet enligt punkten enbart gäller handlingar med barn som är äldre än skyddsåldersgränsen 16 år, förutsätter straffbarhet en större skillnad i ålder och mognad mellan gärningsmannen och objektet än den skillnad som utesluter tillämpningen av den föreslagna begränsningen i 17 §, och i praktiken alltså att åldersskillnaden är större än ca fem år, om det inte annars föreligger en tydlig skevhet i fråga om mognad.

1 mom. 3 punkten

Punkten gäller sexuellt utnyttjande av personer som vårdas vid sjukhus och andra inrättningar och vilkas förmåga att utforma eller uttrycka sin vilja är försvagad. Försvagningen ska vara av sådan grad att personen inte på ett tillräckligt sätt kan tänka igenom betydelsen av sitt beslut att delta. I en sådan situation som avses i rekvisitet kan personen i och för sig förhålla sig positivt till att delta i en sexuell handling. Om personen befinner sig i ett så svagt tillstånd eller en så svag ställning att personen inte förmår utforma eller uttrycka sin vilja, bedöms gärningen som våldtäkt eller sexuellt övergrepp i stället för sexuellt utnyttjande.

Bestämmelsen gäller inte enbart sjukhus, utan vilken som helst sådan inrättning där personen vårdas. Gärningen ska riktas mot en person som vårdas vid inrättningen, men orsaken till vården kan variera. Det kan vara fråga om personer som vårdas för sjukdom på sjukhus, och också till exempel äldre som sökt sig till ett äldreboende för vård eller personer i avvänjningsvård under anstaltsliknande förhållanden. Ordet inrättning hänvisar till att vården sker under anstaltsliknande förhållanden, men förutsätter inte att vårdplatsen benämns inrättning. Eventuellt utnyttjande i samband med hemvård är inte avsett att bedömas enligt denna punkt, utan enligt 4 punkten i samma moment.

Också i fråga om sådana handlingar förutsätter straffbarhet att ställningen utnyttjas. Det kan alltså vara fråga om personal vid ett sjukhus eller någon annan inrättning, såsom läkare, vårdpersonal, vakter, restaurangpersonal och annan personal som har tillträde till klienterna eller patienterna. Ställningen behöver dock inte vara formell. Till exempel en städare, den som utför frivilligarbete eller en besökare som kan röra sig fritt i och utanför inrättningen kan vara i en sådan ställning som avses i bestämmelsen, som möjliggör utnyttjande av personer som vårdas i en sluten inrättning.

Med sjukdom avses såväl fysiska som psykiska sjukdomar. Likaså kan en sådan funktionsnedsättning som avses i bestämmelsen yppa sig såväl fysiskt som psykiskt. Med något annat svaghetstillstånd avses sådana svaghetstillstånd som försvagar förmågan att utforma vilja, som inte kan betraktas som sjukdomar. Hos en person som vårdas på sjukhus kan förmågan att utforma eller uttrycka vilja försvagas till exempel till följd av starka mediciner, trots att sjukdomen eller skadan inte i sig försvagar den förmågan. En förutsättning är alltid att förmågan att utforma vilja hos den som utnyttjas har försvagats till följd av sjukdom, funktionsnedsättning eller något annat svaghetstillstånd. Bestämmelsen gäller alltså till exempel inte en sexuell relation till en sådan patient som har förmågan att fatta egna beslut och förstå betydelsen av att delta i en sexuell handling.

Avsikten är inte heller att i denna bestämmelse kriminalisera sådana sexuella relationer hos personer med sjukdom eller funktionsnedsättning, där ingendera partens sexuella självbestämmanderätt kränks. Psykiskt eller annars sjuka har samma rätt till sexuella relationer som andra, och genom dessa bestämmelser begränsas inte den rätten ens när de vårdas i en inrättning. Punkten gäller inte heller sexuellt umgänge mellan dem som vårdas, om inget sådant utnyttjande av ställning som avses i bestämmelsen förekommer bland dem.

1 mom. 4 punkten

Punkten gäller sexuellt utnyttjande i andra situationer när gärningsmannen har en särskild maktposition i förhållande till den andra parten och missbrukar den positionen. Grunden för maktpositionen avgränsas inte i bestämmelsen, men maktpositionen ska vara av särskilt stor betydelse. Tillämpningsområdet för punkten omfattar alltså motsvarande maktpositioner som 1 § 2 mom. 3 punkten, det vill säga olika slags maktrelationer som grundar sig på arbetsförhållanden, ekonomiska maktförhållanden, träningsrelationer, religiös eller mental auktoritet eller någon annan mental maktposition eller behovet av praktisk hjälp.

Straffbarhet förutsätter att den särskilda maktpositionen missbrukas. Det innebär att det för att åstadkomma ett samlag eller en sexuell handling görs ingrepp i den omständighet som ligger till grund för maktpositionen, eller att det inflytande maktpositionen ger annars missbrukas. Till denna del hänvisas till motiveringen till 1 § 2 mom. 3 punkten. Vid sexuellt utnyttjande innebär missbruken av maktpositionen dock inte ett lika allvarligt ingrepp i den andra personens valmöjlighet som vid våldtäkt eller sexuellt övergrepp. Det är alltså fråga om skydd för den svagare parten i ett läge när personens valmöjlighet till följd av missbruket har försvagats i mindre mån än i de fall som avses i 1 § 2 mom. 3 punkten. I fråga om en särskild maktposition som grundar sig på ett arbetsförhållande är det vanligen allvarligare att antyda att det finns en risk för att arbetsförhållandet upphör om den andra personen inte går med på samlag än att antyda någon mindre förändring i arbetsförhållandet, såsom förflyttning till ett sämre skift. I den sistnämnda situationen kan inskränkningen i den andra personens valmöjlighet vara mindre, och då bedöms gärningen inte som våldtäkt utan som sexuellt utnyttjande. Också i sådana situationer kan det dock finnas skäl att utöver det intresse som missbruket gäller också göra en vidare bedömning av andra konsekvenser för den svagare parten.

Vid en mental maktposition uppfylls rekvisitetet om den som är i svagare ställning fås att utföra en sexuell handling med hjälp av det mentala övertaget med utnyttjande av den svagare partens bristfälliga omdöme. Rekvisitetet kan då uppfyllas trots att den person som utsätts för missbruk vid gärningstidpunkten förhåller sig positivt till att delta i en sexuell handling. Sexuellt utnyttjande som grundar sig på en mental maktposition kan till exempel ha samband med en vård- eller terapirelation. I sådana fall kan det mentala övertaget erbjuda en möjlighet till missbruk av maktposition. Vidare kan en sådan maktposition grunda sig på ett beroendeförhållande till följd av en stark religiös eller annan övertygelse, om till exempel de ledande personerna i en rörelse som förutsätter sådan mental hängivenhet utnyttjar sin auktoritetsposition på fel sätt. Som ovan konstateras, tillämpas 4 punkten också på sexuellt utnyttjande i samband med öppen vård, till exempel hemvård.

2 mom.

Också försök till sexuellt utnyttjande föreslås vara straffbart. För sådana gärningar som avses i 1 mom. inträder straffbarheten i ett mycket tidigt skede. Enskilda diffusa antydningar uppfyller dock vanligen inte rekvisitetet för försök till sexuellt utnyttjande. Handlingar som stannar vid mindre allvarliga försök kan bedömas som sexuellt antastande, eller i arbetsförhållanden som arbetsbrott.

6 §. Sexuellt antastande

Med sexuellt antastande avses sexuella handlingar som utförs genom beröring eller på något annat sätt som är så allvarligt att det kan jämföras med beröring, som är ägnad att kränka personens sexuella självbestämmanderätt och för vilken inte strängare straff föreskrivs någon annanstans i 20 kap. I förhållande till nuläget föreslås det att bestämmelsen ändras så att den utöver beröring också omfattar andra sexuella handlingar som på grund av att den är intensiv eller upprepas är så allvarlig att den kan jämföras med beröring. Sådana handlingar kan utföras genom ord, genom att skicka eller visa ett meddelande eller en bild, genom att ta en bild eller genom att blotta sig. Rekvisitetet föreslås vara öppet i den meningen att det också gäller andra sådana handlingar som är så allvarliga att de kan jämföras med beröring. Det är dock inte fråga om en sådan bestämmelse av trakasserityp som får ett tillämpningsområde av oförutsedd omfattning. Förutsättningen att handlingen på grund av att den är intensiv eller upprepas ska vara så allvarlig att den kan jämföras med beröring innebär att bestämmelsens tillämpningsområde inte omfattar mindre allvarliga sexuella handlingar samt handlingar för vilka det är väldigt öppet för tolkning huruvida de är sexuella eller typiskt sett kränker den sexuella självbestämmanderätten.

Skyddsobjektet för bestämmelsen är den sexuella självbestämmanderätten. Utgångspunkten bör vara att var och en har rätt att själv bestämma över sitt sexuella beteende, förutsatt att det inte kränker någon annans sexuella självbestämmanderätt. En person som antastas sexuellt blir fysiskt eller på något annat sätt föremål för gärningsmannens sexuellt väsentliga handlingar oberoende av sin vilja, det vill säga i strid med sin självbestämmanderätt. Kränkningen av objektets sexuella självbestämmanderätt innefattar alltså också att personen inte deltar frivilligt i den andra personens sexuella handling. Till skillnad från exempelvis bestämmelsen om sexuellt övergrepp anges det inte i rekvisitetet för sexuellt antastande att gärningens objekt inte ska delta frivilligt i handlingen. Det beror på att sexuellt antastande är ett så kallat abstrakt äventyrande-brott, och bedömningen gäller alltså huruvida det är fråga om en sådan sexuell handling som med beaktande av gärningsomständigheterna typiskt sett kränker den andra partens sexuella självbestämmanderätt. Om den förutsättningen uppfylls, behöver bristen på frivillighet inte bedömas särskilt.

Rekvisitetet omfattar också sådana situationer när gärningsmannen utnyttjar det faktum att objektet för den sexuella handlingen inte av ett sådant skäl som avses i 3 § 2 mom. 3 punkten har möjlighet att utforma eller uttrycka sin vilja, men den sexuella handlingen ändå inte är så allvarlig att den på det sätt som förutsätts i 3 § väsentligt kränker den andra personens sexuella självbestämmanderätt.

Förfarandesättet beröring som anges i 1 punkten ingår också i den gällande bestämmelsen. Ordet "beröring" innebär att det inte är fråga om en normal lätt beröring i förbifarten, till exempel i en folksamling, utan om en gärning som förutsätter en viss intensitet. Det är fråga om att man stryker, kramar, klappar eller utför någon annan liknande gärning på någon annan. Eftersom det är fråga om skydd för den sexuella självbestämmanderätten, ska beröringen riktas mot en sådan kroppsdel som normalt anses sexuellt betydelsefull, såsom åtminstone bröst, könsorgan, bak, hals eller lår. Också om en handling som innefattar beröring riktas till någon annan kroppsdel kan den vara sexuell om den är kopplad till verbal eller annan sexuell verksamhet, till exempel en strykning på armen i samband med en verbal sexuell anspelning. Också att kyssa någon annan kan betraktas som beröring av detta slag. Vanligen kan inte enbart kramar betraktas som sexuella på ett sätt som uppfyller rekvisitetet.

De förfarandesätt som anges i 2 punkten kan vara så allvarliga att de kan jämföras med beröring. Sexuella handlingar som utförs genom ord, genom att skicka eller visa ett meddelande

eller en bild, genom att ta en bild eller genom att blotta sig kan vara ägnade att kränka den sexuella självbestämmanderätten. Jämfört med beröring är det ofta mera oklart när verbala handlingar kan anses vara sexuella och ägnade att kränka den sexuella självbestämmanderätten, och därför förutsätter tillämpningen av bestämmelsen att handlingarna är tillräckligt allvarliga.

De förfarandesätt som avses i punkten kan betraktas som så allvarliga att de kan jämföras med beröring, antingen på grund av att de är intensiva eller på grund av att de upprepas. Med intensitet och upprepning avses hur starkt handlingen med beaktande av dess art och andra omständigheter berör den andra personens sexuella självbestämmanderätt. Sexuella handlingar ska på grund av att de är intensiva eller upprepas betraktas som så allvarliga att de kan jämföras med beröring bland annat om de kan anses vara förnedrande eller förödmjukande för den de riktas mot, eller annars orsaka personen lidande eller ångest. Huruvida en handling är förnedrande kan till exempel bero på innehållet i en bild, en gest eller ett verbalt uttryck. En handling, till exempel en påstöt om sexuell umgänge, kan i en del situationer vara förödmjukande därför att den sker inför andra. Också en mindre allvarlig sexuell handling kan orsaka lidande eller ångest, om den fortgår, upprepas eller annars är utförd på ett intensivt sätt.

Verbala handlingar som kriminaliseras som sexuellt antastande kan åtminstone vara att följa efter någon annan och föreslå samlag, eller att på något annat sätt, till exempel i en arbetsgemenskap, förmå någon till samlag. Likaså kan straffbestämmelsen om sexuellt antastande tillämpas om gärningsmannen på offentlig plats föreslår för någon annan att personen ska inleda ett samlag med gärningsmannen mot betalning. Verbalt sexuellt antastande kan också bestå i grundlösa frågor om någon annans sexualliv, till exempel från någon till vilkens tjänste- eller arbetsuppgifter det inte hör att ställa sådana frågor. I vissa fall kan kommentarer om någon annans yttre egenskaper, i synnerhet om sexuellt betydelsefulla kroppsdelar så att personen hör det, till exempel på offentlig plats, anses vara ägnat att kränka personens sexuella självbestämmanderätt.

Flera olika straffbestämmelser kan på ett naturligt sätt bli tillämpliga när någon tar kontakt med sexuella undertoner (se RP 216/2013 rd, s. 62). Likaså kan bestämmelsen om ärekränkning mycket väl bli tillämplig på skällsord med sexuell underton. I högsta domstolens avgörande HD 2005:137 dömdes en manlig instruktör för ärekränkning för att med skällsord hade använt sådana skällsord om en kvinnlig instruktör som i ett förnedrande uttryck hänvisade till könet. I de allvarligaste fallen kan sexuella förolämpningar betraktas som sexuellt antastande, om de uttryckligen berör någon annans sexualitet. Situationerna är mångskiftande, och det beror i hög grad på sammanhanget om ett förnedrande skällsord berör äran eller den sexuella självbestämmanderätten.

Också att på ett sexuellt sätt blotta sig för någon annan kan vara sexuellt antastande.

Ett typiskt sätt att skicka eller visa ett meddelande eller en bild är att skicka ett elektroniskt meddelande med ord eller bild. Det kan till exempel vara fråga om att en bild som på ett intensivt sätt visar ett könsorgan eller ett sexuellt flagrant verbalt meddelande sänds personligen till någon annan. Åtminstone om det upprepas kan mindre flagranta, antydande förslag om sexuell umgänge genom att sända meddelanden uppfylla rekvisitet för sexuellt antastande. Likaså gäller bestämmelsen också när video- och ljudupptagningar skickas till eller visas för någon annan. Uppsåtskravet innebär att gärningsmannen också ska inse att en sådan handling är ägnad att kränka den andra personens sexuella självbestämmanderätt. Naturligtvis föreslås det inte att det ska vara straffbart att sända eller visa sexuella meddelanden när det sker i samförstånd mellan parterna.

Med tagande av bild som nämns i rekvisitet avses att utan lov ta en bild av någon annan på ett sexuellt sätt. Det kan till exempel vara fråga om att fotografera någon annan under kjolen (så kallad *upskirting*). De allvarligaste handlingarna, till exempel fotografering av någon annans könsorgan eller samlag, ska bedömas som sexuellt övergrepp.

Till följd av det breda spektret av sexuella handlingar är rekvisitet öppet på det sättet att utöver de förfarandesätt som uttryckligen nämns också handlingar som utförs på något annat sätt ska betraktas som antastande. Till den delen begränsas tillämpningen av bestämmelsen också av definitionen av sexuell handling enligt 23 § 2 mom., och av kravet på att handlingen på grund av att den är intensiv eller upprepas ska vara så allvarlig att den kan jämföras med beröring och ska vara ägnad att kränka den andra personens sexuella självbestämmanderätt. Sådana sexuella handlingar enligt bestämmelsen som utförs på annat sätt kan till exempel vara att obehörigt titta på personer som klär av sig eller är nakna i ett gemensamt omklädningsrum eller tvätttrum. Enbart det att en person som hör till en könsidentitet använder ett omklädningsrum eller tvätttrum som anvisats för ett visst kön ska inte betraktas som en sexuell handling. Också att genom en dörrspringa i hemlighet se på när någon annan klär av sig kan vara antastande. Om iakttagandet sker med en teknisk anordning, kan handlingen bedömas som olovlig observation (24 kap. 6 § i strafflagen) i stället för sexuellt antastande.

Ytterligare kan det vara straffbart som antastande att lyfta upp någon annans kjol eller tröja, öppna ett draglås eller någon annan motsvarande sexuell beröring av kläderna. I de allvarligaste fallen ska avklädning av någon annans kläder utan personens frivilliga deltagande bedömas som sexuellt övergrepp i stället för sexuellt antastande. Också ett misslyckat försök att kyssa någon annan med våld på ett sexuellt sätt kan bedömas som sexuellt antastande.

I paragrafen beskrivs den antastande handlingen allmänt med uttrycket sexuell handling. I 20 kap. i strafflagen används på flera ställen termen sexuell handling, ofta med olika tilläggsattribut ("sexuell handling som väsentligt kränker personens sexuella självbestämmanderätt", "sexuell handling som är ägnad att skada barnets utveckling"). I 23 § 2 mom. definieras sexuell handling som en gärning som har en väsentligt sexuell innebörd med hänsyn till gärningsmannen och den som gärningen riktar sig mot samt gärningsomständigheterna. I fråga om en handlingens sexuella innebörd är situationsbundenheten central. I en finländsk kontext betraktas det till exempel inte som sexuellt att simma eller bada bastu naken vid stugstranden.

För tydlighetens skull bör det konstateras att sexuellt antastande inte behöver syfta till upphetsning för gärningsmannen. Sexuellt antastande kan ha ett helt annat syfte, såsom att ta makten över gärningens objekt eller andra personer eller att förnedra eller förödmjuka objektet. Gärningsmannens motiv är inte i sig en del av rekvisitet för brottet, men vid sidan om andra omständigheter kan det inverka på om handlingen ska betraktas som sexuell (till exempel en skräddares beröring av en kunds bak för att mäta den är i regel inte sexuell).

En förutsättning för straffbarhet är att handlingen också är ägnad att kränka den andra personens sexuella självbestämmanderätt. Att handlingen kränker den sexuella självbestämmanderätten ska alltså vara en typisk följd av handlingen i fråga, och det krävs inte att objektet upplever att den sexuella självbestämmanderätten kränks. Om handlingens objekt reagerar på ett sätt som tydligt avviker från det normala och anser att den sexuella självbestämmanderätten har kränkts, betyder det inte i och för sig att så också anses ha skett enligt en straffrättslig bedömning. Utgångspunkten bör vilken reaktion handlingen i allmänhet kan antas ge upphov till under de aktuella omständigheterna. Det kan dock finnas skäl att beakta de viktigaste personliga egenskaperna hos gärningens objekt, såsom ålder och kön.

Vad som är ägnat att kränka den sexuella självbestämmanderätten varierar avsevärt åtminstone utifrån gärningsomständigheterna samt utifrån relationen mellan gärningsmannen och gärningens objekt. Omständigheterna samt relationen mellan gärningsmannen och gärningens objekt kan ses som en helhet. Tröskeln för att gärningen ska kränka den sexuella självbestämmanderätten är väldigt låt om den till exempel utförs av en för offret helt främmande person på gatan. På samma sätt kan en gärning bedömas som innefattar missbruk av förtroende, såsom till exempel i kundrelationen mellan föraren och en passagerare i ett trafikmedel. Man kan också tänka sig andra situationer där det inte är fråga om en sådan maktposition som avses i 20 kap. 5 § 1 mom. 4 punkten, men som ändå ska bedömas som ett slags förtroendefulla relationer eller relationer som begränsar handlingsfriheten, till exempel mellan arbetskamrater i olika ställning på en arbetsplats eller mellan en arbetstagare och en kund. I andra ändan av skalan ligger en etablerad parrelation mellan gärningsmannen och gärningens objekt. I en sådan relation kan åtminstone i normala fall beröringar, sexuella meddelanden eller motsvarande handlingar inte anses vara ägnade att kränka den sexuella självbestämmanderätten. På olika punkter på skalan ligger andra gärningsomständigheter samt olika slags relationer mellan gärningsmannen och gärningens objekt, såsom sällskapande, träffar mellan gamla bekanta, tillfälliga bekantskaper och så vidare.

I en del yrken (till exempel läkare, vårdpersonal, massör och skräddare) hör det till den normala verksamheten att beröra kundernas kropp utan att beröringen är sexuell. Om beröringen avviker från normal professionell praxis och riktas till sexuellt betydelsefulla kroppsdelar, kan det vara fråga om sexuellt antastande och i vissa fall om allvarigare sexualbrott.

Straffbarhet förutsätter att gärningen är uppsåtlig. Uppsåtet ska omfatta hela rekvisitetet för gärningen, och uppsåtets innehåll bestäms enligt de allmänna reglerna för det.

Den föreslagna straffbestämmelsen är sekundär i förhållande till straffbestämmelser om andra sexualbrott. Det är fortfarande fråga om det brott som straffas lindrigast i 20 kap. i strafflagen. Bestämmelsen tillämpas om straff för gärningen inte föreskrivs någon annanstans i 20 kap. Om däremot någon annan straffbestämmelse om ett sexualbrott är tillämplig på gärningen, ska den tillämpas i stället för bestämmelsen om sexuellt antastande.

Bestämmelsen om sexuellt antastande kan också tillämpas på gärningar mot barn under 16 år. Sexuella handlingar som är ägnade att skada barnets utveckling straffas dock strängare som sexuellt övergrepp mot barn. Därför tillämpas bestämmelsen om sexuellt antastande på sexuella handlingar mot barn under 16 år i mer begränsad omfattning än på handlingar mot 16 år fyllda.

Vid antastande i samband med arbete kan bestämmelserna om diskriminering i arbetslivet eller arbetarskyddsbrott bli tillämpliga. Bestämmelsen om sexuellt antastande utesluter inte heller att de straffbestämmelserna som berör arbetsförhållanden tillämpas. Sexuellt antastande i arbetslivet kan bestraffas som diskriminering i arbetslivet enligt 47 kap. 3 § i strafflagen. Utgångspunkten är då begreppet sexuella trakasserier enligt jämställdhetslagen, som är mer omfattande än begreppet sexuellt antastande enligt den föreslagna paragrafen. En sexuell handling som sker i arbetslivet kan fortfarande, beroende på den sexuella handlingens allvarlighetsgrad, bedömas både som arbetarskyddsbrott eller diskriminering i arbetslivet och som sexuellt antastande eller, beroende på situationen, som något allvarigare sexualbrott (RP 216/2013 rd s. 34, 59, 62).

En förutsättning för straffbarhet är att den sexuella handlingen riktas mot en bestämd person. Huruvida en sådan handling utförs i ett privat eller offentligt utrymme är inte avgörande betydelse för straffbarheten. Om gärningsmannen blottar sig själv offentligt så att handlingen inte kan anses rikta sig mot en bestämd person, kränker handlingen snarare allmän ordning än nå-

gons sexuella självbestämmanderätt. Rekvisitet för sexuellt antastande uppfylls då inte, och gärningen kan bedömas endast som offentlig kränkning av sedligheten (17 kap. 21 § i strafflagen). En sådan handling utförs offentligt, som en på icke på förhand bestämd grupp människor kan se (RP 6/1997 rd s. 154–155). Om det offentliga blottandet också riktas mot en viss person, till exempel för att gärningsmannen ställer sig framför en viss person när handlingen utförs, kan det både dömas för offentlig kränkning av sedligheten och för sexuellt antastande. Om en sådan gärning riktas mot ett barn under 16 år, kan det också vara fråga om sexuellt övergrepp mot barn i stället för sexuellt antastande om handlingen är ägnad att äventyra barnets utveckling.

Att på ett störande sätt ropa uttryck som upplevs som sexuella, men som inte kan sägas vara riktade direkt mot någon enskild närvarande person, kan bedömas enligt ordningslagen (612/2003). Enligt 3 § 1 mom. 1 punkten i den lagen är det förbjudet att störa den allmänna ordningen eller äventyra säkerheten på allmän plats genom att föra oljud eller på något annat motsvarande sätt. Enligt regeringens proposition är bland annat ljudligt svärande att föra oljud (RP 20/2002 rd s. 35). I en del sådana fall kan det vara fråga om offentlig kränkning av sedligheten enligt 17 kap. 21 § i strafflagen (RP 6/1997 rd s. 155).

Sexuellt antastande bestraffas med böter eller fängelse i högst sex månader. Vanligen ska böter anses tillräckligt med hänsyn till gärningarnas art och allvarlighetsgrad. I synnerhet med tanke på upprepade handlingar är dock också fängelse ett nödvändigt alternativ.

7 §. Olovlig spridning av sexuell bild

Enligt bestämmelsen är det straffbart att obehörigen visa eller sprida en verklighetsbaserad eller verklighetstrogen bild eller bildupptagning som visar en annan person på ett sexuellt sätt, så att handlingen väsentligt kränker personens sexuella självbestämmanderätt.

I bestämmelsen avser termen "bild" också video. Med bildupptagning avses en fil, en film eller någon annan plattform på vilken en bild kan återges.

Ett typiskt förfarandesätt är till exempel att den ena parten senare visar en sexuell bild, som parterna i samförstånd har tagit för eget bruk, för sina bekanta eller sprider den på internet utan samtycke av en person som syns på bilden. Bestämmelsen gäller också många andra slags situationer och omfattar också spridning av sexuella bilder som tagits i hemlighet eller obehörigt. Bestämmelserna gäller inte spridning av tilder av personer under 18 år, som kriminaliseras särskilt i 19–20 §.

Att visa eller sprida en bild eller bildupptagning är obehörigt om en person som visas på bilden inte har gett sitt tillstånd eller på något annat sätt gett ett giltigt samtycke. Eftersom bestämmelsen endast gäller sådan spridning av bilder som kränker den sexuella självbestämmanderätten, tillämpas den inte på situationer när visningen eller spridningen av en bild är obehörigt enbart till följd av en upphovsrättskränkning eller till exempel kränkning av ett ekonomiskt avtalsvillkor.

I vissa fall kan också utövandet av yttrandefriheten eller pressfriheten innebära att spridningen av en bild inte är obehörig, till exempel visning av en sexuell bild av en person som verkar i politiken, näringslivet eller en offentlig tjänst eller uppgift eller i någon annan jämförbar uppgift som kan inverka på bedömningen av personens verksamhet i den aktuella uppgiften, om visningen är nödvändig för behandlingen av en samhällsrelaterad betydelsefull fråga. Yttrandefriheten följer av 12 § i grundlagen, och för dess omfattning påverkas också bland annat av artikel 10 i Europeiska människorättskonventionen och Europeiska människorättsdomstolens rättspraxis i anslutning till den. Eftersom straffbarhet för olovlig spridning av sexuell bild på det sätt som

framförs nedan förutsätter att handlingen är av en viss allvarlighet, torde handlingen i praktiken kunna berättigas utifrån yttrandefriheten eller pressfriheten endast i mycket exceptionella situationer. Därför kan ett explicit omnämnande av ett sådant undantag i paragrafen ge fel uppfattning om bestämmelsens syfte. Därför föreslås det att inget undantag för yttrandefriheten eller pressfriheten nämns särskilt i paragrafen.

Med visning avses att bilden visas för någon annan så att personen inte får bilden i sin besittning. En bild kan till exempel visas på en dators eller mobiltelefons skärm eller i form av en pappersutskrift. Spridning betyder att en bild eller bildupptagning överläts till någon annan så att den andra personen får den i sin besittning. Bestämmelsen gäller visning eller spridning utan lov till en person, en sluten grupp eller flera utvalda mottagare, samt visning eller spridning öppet på internet eller annars så att den blir tillgänglig för ett stort antal personer. Att visa en enda bild eller sprida en enda bildfil kan vara tillräckligt för att rekvisitet ska uppfyllas.

Bildens sexuella karaktär definieras enligt allmänna uppfattningar utifrån det helhetsintryck bilden ger. Bildens sexuella karaktär kan bero på nakenhet eller lätt klädsel, men också på intensiva sexuella handlingar som förekommer på den. Enbart nakenhet gör inte i alla fall en bild sexuell, men beroende på hur bilden visas eller sprids eller sammanhanget i övrigt kan den föreställa sitt objekt på ett sexuellt sätt.

En bild anses föreställa en person om personen kan identifieras på bilden. Identifikation förutsätter inte nödvändigtvis att ansiktet kan identifieras. Till exempel visning eller spridning av en sexuell bild som föreställer en persons nakna kropp kan väsentligt kränka personens sexuella självbestämmanderätt också om personens ansikte inte syns. Såväl verklighetsbaserade som verklighetstroga bilder, som definieras i 2 mom., kan komma i fråga. I synnerhet klart icke- verklighetstroga karikatyrer hör inte till bestämmelsens tillämpningsområde, och handlingar som berör sådana bilder kan i vissa fall bedömas enligt bestämmelserna om ärekränkning.

Straffbarhet förutsätter att visningen eller spridningen av bilden väsentligt kränker den sexuella självbestämmanderätten för den person bilden föreställer. Den sexuella självbestämmanderätten kränks redan om en sexuell bild sprids obehörigt. Väsentlighetskravet innebär att bestämmelsen inte omfattar alla slags spridning av bilder som ska betraktas som sexuella. Kriminaliseringen omfattar inte handlingar där bildens sexuella karaktär inte är stark eller är väldigt öppen för tolkning, eller där den sexualitet som visas på bilden betraktas som allmänt accepterad för visning på offentlig plats. Det gäller till exempel bilder av personer som vistas på stranden i vanlig lätt klädsel eller videor där de som visas kramar och kysser varandra. Om bildens sexuella karaktär är starkare än så, ska kränkningens väsentlighet också bedömas utifrån andra gärningsomständigheter. Kränkningens väsentlighet påverkas då också av hur stor spridning bilden får samt hur den visas eller sprids. Redan att en bild som föreställer en person som har samlag eller uppträder naken på ett sexuellt sätt visas för en person kan uppfylla rekvisitet. En mindre flagrant men ändå starkt sexuell bild kan vara tillräcklig för att rekvisitet ska uppfyllas, om bilden får större spridning till exempel via internet. Också om en bild inte ursprungligen visar en annan person på ett sexuellt sätt, till exempel en person av en naken person som badar bastu, kan omständigheterna när bilden sprids göra att den blir sexuell och väsentligt kränker den sexuella självbestämmanderätten, till exempel om bilden laddas upp på en webbplats som innehåller pornografi.

Bedömningen av gärningen påverkas också av antalet bilder eller bildupptagningar som visas eller sprids. Att en bild visas på mobiltelefonens skärm för en eller två personer är till exempel straffbart endast om bildens sexuella uttryck är väldigt intensivt. I regel är det allvarligare om en sexuell bild delas med ett stort antal personer än om den delas med en begränsad grupp bestående av några personer. Som den allvarligaste formen av spridning med avseende på den

sexuella självbestämmanderätten bör vanligen betraktas att en bild ges stor spridning till exempel via internet så att bilden är obegränsat tillgänglig och spridningen av den inte längre kan hindras.

Det kan också ha betydelse för kränkningen av den sexuella självbestämmanderätten om bilden redan tidigare har spridits av bildens objekt eller med objektets samtycke. Till exempel om bilden redan har getts allmän spridning med objektets samtycke eller om objektet själv har laddat upp den på en webbplats dit tillträde inte är reserverat för en viss grupp, kan vidare spridning av bilden utan objektets samtycke vanligen inte anses kränka objektets sexuella självbestämmanderätt väsentligt. Däremot kan kränkningen vara väsentlig om en bild som endast delats med en viss person utan lov sprids till utomstående. I princip påverkas gärningens straffbarhet inte heller av om också den som visar eller sprider bilden syns på den.

Kriminaliseringen av spridning av bilder skyddar inte enbart den sexuella självbestämmanderätten, utan också personens integritet i vidare mening. Därför döms gärningsmannen inte särskilt för spridande av information som kränker privatlivet. Bestämmelsen gäller enbart visning och spridning, inte framställning, av bilder. Straffbarheten för spridning av bilder är inte beroende av om en person uppträder frivilligt på bilden eller om bilden har framställts utan personens tillstånd. Framställning av en sexuell bild utan någon annans vetskap eller annars utan personens frivilliga deltagande bedöms beroende på bildens innehåll och omständigheterna som sexuellt övergrepp eller sexuellt antastande. Den som framställer eller sprider en bild, och som genom sina handlingar både begår sexuellt antastande eller sexuellt övergrepp och olovlig spridning av sexuell bild kan dömas för bägge brotten. Att sända en bild i realtid till exempel via internet samtidigt som den tas betraktas både som framställning och spridning av bilden. Om objektet har samtyckt till att bli fotograferad, men inte till spridning av bilden, och fotografen till exempel strömmar bilden via internet utan objektets vetskap, ska gärningen enbart straffas som olovlig spridning av sexuell bild.

Bestämmelsen om olovlig spridning av sexuell bild gäller inte kränkning av andra rättigheter än den sexuella självbestämmanderätten. Om gärningen också kränker till exempel upphovsrätten, kan den beroende på andra omständigheter också särskilt komma att bedömas enligt straffbestämmelserna om upphovsrättsbrott.

8 §. *Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel*

Bestämmelsen motsvarar i sak den gällande bestämmelsen om utnyttjande av person som är föremål för sexhandel (RP 229/2014 rd, RP 221/2005 rd, LaUB 10/2006 rd).

Om handlingens objekt är ett offer för människohandel, kan den som gör sig skyldig till utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och som känner till att samlagets objekt är offer för människohandel beroende på omständigheterna utöver 8 § också göra sig skyldig till våldtäkt eller sexuellt övergrepp eller den grova gärningsformen av dessa brott, eftersom ett offer för människohandel vanligen inte kan anses delta frivilligt i en sexuell handling. Gärningsmannen kan då dömas för bägge brotten (RP 221/2005 rd s. 55).

9 §. *Erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person*

Bestämmelsen motsvarar i sak den gällande bestämmelsen om köp av sexuella tjänster av ung person (RP 221/2005 rd och RP 34/2004 rd, RP 117/1997 rd och RP 6/1997 rd). Det föreslås att brottsrubriceringen ändras så att den på ett tydligare och mer relevant sätt anger den straffbara gärningen. I rekvisitet görs motsvarande tekniska ändringar.

Utöver denna bestämmelse kan beroende på omständigheterna också de föreslagna bestämmelserna i 20 kap. 5 § eller 12–16 § bli tillämpliga (RP 6/1997 rd s. 186).

10 §. Koppleri

Det föreslås att 1 mom. 1 punkten ändras i fråga om handlingar mot barn. Det föreslås att tillämpningsområdet utvidgas till att också omfatta skaffande av vinning av ett samlag eller en sexuell handling med ett barn som inte sker mot ersättning. Dessutom föreslås det att ordalydelsen ändras så att det inte längre hänvisas till en uppenbart sedlighetssårande handling, utan till en sexuell handling som är ägnad att äventyra barnets utveckling. Till övriga delar kvarstår bestämmelsens tillämpningsområde oförändrat (RP 6/1997 rd, RP 34/2004 rd, RP 282/2010 rd, RP 103/2014 rd).

De föreslagna bestämmelserna innebär att koppleri gäller samlag med barn under 18 år och sexuella handlingar som utförs med barn i den åldern eller som barnet utför oberoende av om en sådan sexuell handling utförs mot ersättning. I fråga om andra handlingar än samlag är det väsentligt om handlingen medför en abstrakt fara för barnets utveckling. De terminologiska ändringarna syftar till en bättre beskrivning av bestämmelsens skyddsobjekt och till att bestämmelserna ska stämma bättre överens med de andra föreslagna bestämmelserna i 20 kap. i strafflagen. Sådana handlingar som avses i 1 mom. 1 punkten, som är ägnade att skada barnets utveckling, behandlas i fråga om barn under 16 år i specialmotiveringen till bestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn. I fråga om alla barn under 18 år betraktas till exempel uppträdande vid en arrangerad sexuell föreställning, uppträdande på en sexuell bild samt handlingar som kränker barnets sexuella självbestämmanderätt som sådana handlingar som omfattas av bestämmelsen.

Straffbarhet förutsätter att gärningen är uppsåtlig. I fråga om koppleri har uppfyllelsen av uppsåtlighetskravet bland annat bedömts i högsta domstolens avgörande HD 2005:17. En förutsättning för straffbarhet är fortfarande också att gärningsmannen strävar efter ekonomisk vinning för sig själv eller någon annan. Gärningar där gärningsmannen inte har eftersträvat ekonomisk vinning kan fortfarande bedömas till exempel enligt bestämmelserna om människohandel eller sexualbrott mot barn. Ifall både rekvisiten för koppleri och människohandel uppfylls, ska i första hand bestämmelserna om människohandel tillämpas. Koppleri i fråga om barn under 18 år ska vanligen bedömas som människohandelsbrott (RP 34/2004 rd, RP 103/2014 rd, s. 33 och 46).

11 §. Grovt koppleri

Bestämmelsen om grovt koppleri föreslås kvarstå oförändrad (RP 34/2004 rd).

12 §. Våldtäkt mot barn

1 mom.

Enligt 1 mom. utgör samlag med ett barn under 16 år våldtäkt mot barn. Det samlag som avses i rekvisitet definieras i 23 § 1 mom. Straffbarhet förutsätter uppsåt. Huruvida rekvisitet uppfylls beror inte på vilken part som tagit initiativ till samlaget.

Om gärningen också uppfyller rekvisitet enligt 1 § 1–2 mom., ska gärningen inte längre straffas särskilt med stöd av 1 §. Däremot ska sådana omständigheter beaktas vid bedömningen av klandervärde för våldtäkt mot barn i enskilda fall. Också huruvida barnet övertalats, lockats

eller på något annat obehörigt sätt förmåtts till samlag, liksom barnets ålder, inverkar på gärningens klandervärdhet inom ramen för rekvisitet. Sådana omständigheter ska beaktas vid straffmätningen med stöd av 6 kap. i strafflagen (RP 44/2002 rd s. 187-190).

I princip kan vem som helst som uppnått straffrättslig ansvarsålder göra sig skyldig till våldtäkt mot barn. Om också gärningsmannen är relativt ung och gärningens objekt är nära skyddsåldersgränsen på 16 år, kan det i vissa fall finnas skäl att bedöma om 16 § om sexuellt utnyttjande av barn ska tillämpas på gärningen i stället för 12 §. Sådana samlag mellan unga personer som avses i begränsningsbestämmelsen i 17 §, som inte kränker någons sexuella självbestämmanderätt, är inte alls straffbara. En motsvarande begränsningsbestämmelse är i kraft i nuläget.

2 mom.

För våldtäkt mot barn ska också den dömas som har samlag med ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år, om gärningsmannen är barnets förälder eller står i en ställning till barnet som motsvarar en förälders. Också i sådana fall tillämpas bestämmelsen om våldtäkt mot barn i stället för 2 § om grov våldtäkt. Rekvisitet enligt momentet motsvarar i sak i stor utsträckning det gällande 20 kap. 6 § 2 mom. i strafflagen (RP 6/1997 rd och RP 282/2010 rd). För att bestämmelsen ska tillämpas förutsätts det dock inte längre att gärningsmannen bor i samma hushåll som barnet. Också i andra situationer kan ställningen motsvara en förälders, till exempel för en styvfar eller styvmor som regelbundet träffar barnet eller barnets förälders långvariga pojk- eller flickvän, trots att personen inte bor i samma hushåll som barnet.

3 mom.

Det föreslås att också försök ska vara straffbart. Också i nuläget är försök till våldtäkt mot barn och försök till sexuell utnyttjande av barn straffbara.

13 §. Grov våldtäkt mot barn

1 mom. Kvalificeringsgrunderna för våldtäkt mot barn gäller våld, den följd eller det lidande offret orsakas, antalet gärningsmän, förfarandesättet samt särskild skaderisk till följd av barnets ålder, utvecklingsnivå, förtroendeställning eller beroende ställning. För att bestämmelsen ska tillämpas förutsätts det dessutom att brottet också bedömt som en helhet är grovt.

I nuläget förutsätter en dom för grov våldtäkt mot barn att gärningsmannen i samma gärning både gjort sig skyldig till grovt utnyttjande av barn och grov våldtäkt mot barn. Den föreslagna bestämmelsen gäller däremot enbart den grova gärningsformen av våldtäkt mot barn.

De grunder som avses i *1–4 punkten* motsvarar i sak motsvarande kvalificeringsgrunder för grov våldtäkt. I fråga om dem hänvisas till vad som framförs i motiveringen till 2 §. Den omständigheten att grov våldtäkt mot barn i princip är ett grövre brott än grov våldtäkt beaktas i den strängare straffskalan för grov våldtäkt mot barn. Vid bedömningen av huruvida kvalificeringsgrunderna uppfylls bör det beroende på fall beaktas att ett barn i regel är i en svagare ställning än en vuxen. Därför är spektret av handlingar som uppfyller kvalificeringsgrunden bredare för gärningar mot personer under 16 år. Sådant synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande som avses i 3 punkten kan till exempel orsakas redan om barnet hålls fast med våld vid våldtäkt mot barn.

Till följd av att rekvisitet för våldtäkt mot barn och definitionen av våldtäkt är så omfattande kan i synnerhet de i 2 punkten avsedda brott som begås av flera personer vara av olika allvarlighetsgrad. I det enskilda fallet finns det skäl att beakta de omständigheter som inverkar på

gärningens allvarlighetsgrad vid bedömningen av huruvida brottet är grovt också bedömt som en helhet.

Kvalificeringsgrunden enligt 5 punkten har att göra med att gärningen vanligen orsakar ett barn som utsatts för våldtäkt mot barn desto större såväl fysisk som psykisk skada ju yngre och mindre utvecklat barnet är. Skadligheten kan också påverkas av gärningens typ, omständigheterna och gärningsmannens ålder. Bestämmelsen är formulerad på ett sätt som förutsätter prövning in casu. För barn som är flera år yngre än 16 år är samlag och de flesta sexuella handlingar vanligen ägnade att orsaka sådan skada som avses i paragrafen. Till följd av barnets utvecklingsnivå kan i vissa fall också våldtäkt mot äldre barn vara ägnad att orsaka barnet lika stor skada.

I kvalificeringsgrunden enligt 6 punkten är det fråga om att det vanligen är särskilt skadligt för barnet om våldtäkt mot barn begås av en närstående till barnet. Om barnet känner särskilt förtroende för eller är särskilt beroende av gärningsmannen, är våldtäkten vanligen ägnad att orsaka våra konflikter för barnet och kan orsaka mycket långvarig skada. Situationen tillspejdas ytterligare om barnet inte kan söka stöd hos sina närstående, eftersom förövaren är uttryckligen den person som barnet borde kunna lita på. I momentet förutsätts det inte att skadan faktiskt har inträffat. Det är tillräckligt att en sådan skada typiskt sett har samband med en handling av det aktuella slaget. Vid bedömningen av särskild skaderisk ska utöver förhållandet mellan parterna också barnets ålder, gärningens art och andra omständigheter beaktas.

I en sådan ställning som avses i bestämmelsen är vanligen barnets föräldrar och andra personer som sköter barnets uppfostran, men också personer utanför hemmet kan uppnå en sådan ställning. En särskilt beroende ställning kan också grunda sig på en mental förbindelse, som till exempel kan ha samband med religiös eller annan övertygelse. En del barn kan vara särskilt beroende av en äldre person till följd av någon annan omständighet, till exempel en hobby.

Enligt 12 § 2 mom. är samlag med en person under 18 år redan som sådant våldtäkt mot barn, om gärningsmannen är barnets förälder eller står i en ställning till barnet som motsvarar en förälders. I ett sådant fall är våldtäkten mot barn med stöd av 13 § 6 punkten grov, om brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada och även bedömd som en helhet är grovt. Den förutsettning som gäller risk för synnerlig skada uppfylls ofta redan på grund av att gärningsmannen är barnets förälder eller står i en ställning till barnet som motsvarar en förälders. En sådan våldtäkt mot barn kan begränsas till grundformen till exempel ifall det är fråga om en enstaka, kortvarig handling som inte med beaktande av förhållandet mellan parterna, barnets ålder, handlingens art och andra omständigheter är ägnad att orsaka barnet synnerlig skada eller om handlingen av andra skäl inte bedömd som en helhet ska betraktas som grov.

2 mom. Det föreslås att försök ska vara straffbart. I nuläget ska försök till motsvarande gärningar antingen dömas som försök till grov våldtäkt eller försök till grovt sexuellt utnyttjande av barn.

14 §. Sexuellt övergrepp mot barn

I bestämmelsen kriminaliseras som sexuellt övergrepp mot barn sexuella handlingar mot barn under 16 år, som är ägnade att skada barnets utveckling.

Den sexuella handling som avses i rekviritet definieras i 20 kap. 23 § 2 mom. i strafflagen. Med sexuell handling avses en gärning som har en väsentligt sexuell innebörd med hänsyn till gärningsmannen och den som gärningen riktar sig mot samt gärningsomständigheterna. Definitionen motsvarar gällande lag.

Handlingens sexuella innebörd För att definitionen ska uppfyllas förutsätts det inte att handlingen syftar till upphetsning eller tillfredsställelse. Vid bedömning av den innebörd som avses i definitionen har det dock betydelse i vilket syfte handlingen sker. Det har samband med gärningsomständigheterna, som nämns i definitionen. Medicinskt motiverade åtgärder som genomförs på behörigt sätt omfattas till exempel inte av definitionen. Också annars är en helhetsbedömning väsentlig för definitionen så att alla de omständigheter som nämns i bestämmelsen det vill säga gärningsmannen, den som gärningen riktar sig mot och gärningsomständigheterna, beaktas.

De sexuella handlingarnas sfär är alltså vidsträckt, och den har specificerats utifrån förarbeten och rättspraxis. Oftast tar sig en gärning av detta slag uttryck i form av beröring av barnet, och därför nämns det förfarandesättet uttryckligen. Däremot måste gärningen inte nödvändigtvis innebära ett ingrepp i någons fysiska integritet, utan det kan också vara fråga om något annat förfarandesätt som på motsvarande sätt är kränkande eller äventyrar barnets utveckling. Följande exempel på sexuella handlingar kan nämnas (se RP 6/1997 rd s. 180, RP 282/2010 rd s. 11, RP 212/2018 rd s. 7):

- att locka barn att se på masturbering, samlag eller pornografiska filmer
- att visa pornografiska bilder för barn,
- att berätta om och diskutera sexuellt laddade händelser för ett barn
- att sända sexuellt färgade textmeddelanden, e-postmeddelanden, brev eller andra meddelanden till barn
- att ett barn ombeds eller fås att bete sig på ett sätt som är sexuellt medan förövaren ser på (t.ex. att se på när ett barn provar underkläder, tvinga ett barn att bära avslöjande kläder, få barnet att masturbera eller urinera på förövaren, be barnet att rita bilder på könsorgan, få barnet att klä av sig naket, fotografera ett naket barn och att be ett barn posera på en pornografisk bild eller att sända en sådan bild till gärningsmannen,
- att gärningsmannens könsorgan visas för barnet
- att göra gester som beskriver självtillfredsställelse eller samlag
- att kyssa barnet på ett sexuellt sätt
- att krama, lyfta upp, ta i famn, bada och klä av ett barn på ett sätt som i något annat sammanhang skulle höra till det normala umgänget eller skötseln av barnet och att uppträda naken inom familjekretsen, om dessa handlingar utförs i samband med att man t.ex. berör barnets könsorgan eller utför någon annan sexuell handling

För att rekvisiten för sexuella handlingar mot barn ska uppfyllas förutsätts inte fysisk närhet mellan gärningsmannen och målsäganden. Brotten kan också begås till exempel med hjälp av tekniska hjälpmedel för upprättande av en bildförbindelse mellan gärningsmannen och barnet eller via text- eller bildbaserad kommunikation där parterna inte har kontakt i realtid. Besökande av föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn ska bedömas enligt den föreslagna 22 §, om gärningsmannen inte har fått barnet att inleda eller fortsätta föreställningen.

Det föreslås också vara straffbart om gärningsmannen barnet att utföra den aktuella handlingen. Det är fråga om en sådan handling till exempel om gärningsmannen får barnet att masturbera

gärningsmannen. Till den delen förutsätter rekvisitet inte att den gärningsman som fått barnet till den sexuella handlingen får njutning av handlingen eller ens är närvarande under handlingen. Bestämmelsens ordalydelse omfattar också handlingar där gärningsmannen får ett barn att utföra en sexuell handling med en tredje person.

En intensiv sexuell handling eller ett allvarligt sexualbrott som utförs i ett barns närvaro kan riktas mot barnets sexuella integritet på ett sätt som äventyrar barnets utveckling, också om handlingen inte primärt riktas mot barnet. Upprepade samlag eller våldtäkt mot en förälder till barnet i barnets åsyn kan till exempel uppfylla rekvisitet enligt 14 §.

Tolkningsproblem i fråga om gränserna för tillåtet beteende kan inte helt undvikas. Handlingars sexuella karaktär, liksom också det hot de utgör för barnets utveckling, har ett starkt samband med seder och bruk. En handling som i en miljö är sexuellt betydelsefull kan i en annan miljö helt sakna sexuell laddning. I Finland uppträder man till exempel i samband med bastubad naken på ett sätt som någon med en annan livsstil kan se som sexuellt betydelsefullt. Rekvisitet och definitionen av sexuell handling tillåter att de specifika omständigheterna i det specifika fallet beaktas enligt behov och på ett flexibelt sätt.

Rekvisitet förutsätter också att den sexuella handlingen ska vara ägnad att skada barnets utveckling, alltså att den är av sådant slag som under de omständigheter som råder i fallet typiskt sett orsakar sådan skada. Dock behöver det inte bedömas om sådan skada har uppkommit i det enskilda fallet. Den förutsättningen innebär att sådana mindre handlingar som i och för sig är sexuella, men som inte kan antas vara ägnade att skada barnets utveckling, faller utanför bestämmelsens tillämpningsområde. Sexuellt kränkande rop eller gester mot förbipasserande på gatan kan till exempel riktas mot barn, men behöver inte vara ägnade att skada barnets utveckling. Också sådana handlingar kan dock vara ägnade att kränka barnets sexuella självbestämmanderätt, och kan därför komma att bedömas som sexuellt antastande. Riskan för skada för barnets utveckling kan också bero på handlingens art samt barnets ålder och utvecklingsnivå. Det behöver till exempel inte vara farligt för barnets utveckling att se på porr i närvaro av ett spädbarn som inte inser dess betydelse. Också parternas ålder och inbördes relation kan ha betydelse för huruvida rekvisitet uppfylls.

Barnet behöver dock inte nödvändigtvis få vetskap om handlingen för att den ska vara ägnad att skada barnets utveckling. I avgörandet HD 2015:50 ansåg högsta domstolen att en sådan gärning var ägnad att skada barnets utveckling, i vilken gärningsmannen med en telefon hade filmat video och tagit sju fotografier av ett sjuårigt barns nakna underkropp och könsorgan medan barnet sov, trots att barnet inte hade fått vetskap om handlingen. Att handlingen inte orsakade någon skada var slumpmässigt och kunde inte förutses av gärningsmannen.

Liksom i fråga om våldtäkt mot barn, kan i princip vem som helst som uppnått straffrättslig ansvarsålder också göra sig skyldig till sexuellt övergrepp mot barn. Om också gärningsmannen är relativt ung och gärningens objekt är nära skyddsåldersgränsen på 16 år, kan det i vissa fall finnas grund för att bedöma om 16 § om sexuellt utnyttjande av barn ska tillämpas på gärningen i stället för 12 §. Sådana sexuella handlingar mellan unga personer som avses i begränsningsbestämmelsen i 17 §, som inte kränker någons sexuella självbestämmanderätt, är inte alls straffbara. En motsvarande begränsningsbestämmelse är i kraft i nuläget.

2 mom.

Som sexuellt övergrepp mot barn straffas enligt momentet också den som utsätter ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år för en handling som avses i 1 mom., om gärningsmannen är barnets

förälder eller står i en ställning till barnet som motsvarar en förälders. Också den punkten motsvarar till övriga delar i sak motsvarande lagrum i bestämmelsen om våldtäkt mot barn (12 § 2 mom.).

3 mom.

Det föreslås att också försök ska vara straffbart. Försök till tvingande till sexuell handling mot barn och försök till sexuellt utnyttjande av barn är straffbara också i nuläget.

15 §. Grovt sexuellt övergrepp mot barn

Det föreslås en bestämmelse om en grov gärningsform av sexuellt övergrepp mot barn. Också andra sexuella handlingar mot barn än samlag kan utgöra väsentligt grövre brott än grundformen av sexuellt övergrepp i situationer som motsvarar grov våldtäkt mot barn.

1 mom.

Kvalificeringsgrunderna för sexuellt övergrepp mot barn gäller allvarligt våld, det lidande offret orsakas, antalet gärningsmän, förfarandesättet samt särskild skaderisk till följd av barnets ålder, utvecklingsnivå, förtroendeställning eller beroende ställning. För att bestämmelsen ska tillämpas förutsätts det dessutom att brottet också bedömt som en helhet är grovt.

De grunder som avses i *1, 3 och 4 punkten* motsvarar i sak motsvarande kvalificeringsgrunder för grov våldtäkt mot barn. I fråga om dem hänvisas till vad som framförs i motiveringarna till de bestämmelserna.

Den grund som avses i *2 punkten* motsvarar i sak kvalificeringsgrunden för grovt sexuellt övergrepp enligt 4 § 1 mom. 2 punkten. Vid bedömningen av huruvida kvalificeringsgrunderna uppfylls bör det beroende på fall beaktas att ett barn i regel är i en svagare ställning än en vuxen. Därför är spektret av handlingar som uppfyller kvalificeringsgrunden bredare för gärningar mot personer under 16 år.

2 mom.

Också försök till grovt sexuellt övergrepp mot barn föreslås vara straffbart.

16 §. Sexuellt utnyttjande av barn

I paragrafen föreskrivs det om sexuellt utnyttjande av barn. Trots brottsrubriceringen är det delvis fråga om ett annat slags brott än i nuläget. Bestämmelsen gäller gärningar som uppfyller rekvisiten för våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp under sådana förhållanden när det är motiverat att det döms enligt en lindrigare straffskala och under en mindre sträng brottsrubricering. Bestämmelsens formulering motsvarar i sak etablerad praxis i fråga om rekvisit i strafflagen, och innebär på intet sätt att gärningar som kriminaliseras som sexuellt utnyttjande av barn inte ska betraktas som allvarliga.

Bestämmelsen tillämpas i stället för 12 eller 14 §, om en sådan handling med beaktande av barnets och gärningsmannens ålder och mognad, förhållandet mellan parterna och övriga gärningsomständigheter, bedömt som en helhet har begåtts under omständigheter som gör brottet mindre allvarligt. Det innebär att de omständigheter som ska beaktas vid helhetsbedömningen inte förtecknas uttömmande i bestämmelsen. Enligt 3 mom. tillämpas bestämmelsen inte alls om gärningen har utförts på ett sätt som avses i rekvisiten för våldtäkt eller sexuellt övergrepp,

till vilka det hänvisas i bestämmelsen. Bestämmelsen tillämpas inte heller ifall begränsningsbestämmelsen i 17 § är tillämplig.

Av de skäl som anges ovan är bestämmelsens tillämpningsområde väldigt begränsat. Den rättspraxis som utformats med stöd av gällande lagstiftning i fråga om gränsdragningen mellan grundformen och den grova formen av sexuellt utnyttjande av barn kan fortfarande betraktas som en riktgivande utgångspunkt också vid bedömningen av huruvida den föreslagna bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn ska tillämpas i stället för bestämmelsen om våldtäkt mot barn (t.ex. HD 2020:85). Det kan bli fråga om huruvida bestämmelsen ska tillämpas ifall det barn mot vilket en sexuell handling riktas är nära skyddsåldersgränsen på 16 år och inget tyder på att barnet inte deltagit frivilligt, men begränsningsbestämmelsen i 17 § inte riktigt är tillämplig på grund av den äldre partens ålder eller utvecklingsnivå. Det kan till exempel vara fråga om en relation som parterna uppfattar som att de sällskapar. Det kan vara befogat att betraktas sådana handlingar som mindre klandervärda (se LaUB 43/2018 rd s. 16). Redan den allmänna faran för barnets utveckling innebär dock att de inte bör vara straffria. Bestämmelsen kan också tillämpas på mindre allvarliga kränkningar av den sexuella självbestämmanderätten, där skillnaden i ålder och mognadsnivå mellan parterna är liten.

För att bestämmelsen ska tillämpas förutsätts det dessutom att barnet redan är så pass moget att det i någon utsträckning kan bedöma konsekvenserna av deltagandet i den sexuella handlingen. Den bedömningen ska utföras in casu. Utgångspunkten är att en person som inte uppnått skyddsåldersgränsen inte har en lika utvecklad förmåga att bedöma konsekvenserna av sitt deltagande i sådana situationer som äldre personer. Också huruvida barnet har förmått utforma eller uttrycka sin vilja i fråga om deltagandet i handlingen ska bedömas utifrån detta. Den äldre parten kan till följd av sin mognad ofta ha ett mentalt övertag gentemot barnet.

Trots att ingen sådan strikt nedre åldersgräns för tillämpningen nämns i bestämmelsen ska bestämmelsen vanligen inte heller tillämpas, i synnerhet i stället för bestämmelsen om våldtäkt mot barn, om barnet är högst omkring tolv år gammalt. I den åldern är den sexuella utvecklingen på sin höjd i en inledande fas. Därför har ett så ungt barns inställning till handlingen i regel ingen sådan betydelse att det finns skäl att bedöma de omständigheter som enligt bestämmelsen gör gärningen mindre allvarlig. Ett undantag kan, beroende på omständigheterna, närmast vara mindre experimentella sexuella handlingar hos barn som redan fyllt tolv år och när också gärningsmannen ännu är nära skyddsåldersgränsen på 16 år.

Till de omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av huruvida bestämmelsen ska tillämpas hör också förhållandet mellan parterna och andra gärningsomständigheter. Förhållandet mellan parterna kan ha betydelse för under vilka förutsättningar barnet har kunnat delta i den sexuella handlingen. En parrelation kan ge bättre beredskap för det än en kortvarig bekantskap. Om den äldre parten obehörigt påverkar barnets vilja, till exempel genom påtryckningar eller övertalning, kan det tala för att bestämmelsen inte ska tillämpas.

Också till exempel den sexuella handlingens art, varaktighet och intensitet kan ha betydelse. Om handlingen är kortvarig, kan det i vissa situationer tala för att den ska betraktas som sexuellt utnyttjande i stället för någon grovare gärning, om övriga förutsättningar uppfylls. Inte heller återkommande handlingar utesluter i sig att 16 § 1 mom. tillämpas. Om inga betydande omständigheter som gör gärningen mindre allvarlig föreligger vid upprepade samlag eller sexuella handlingar som betraktas som ett enda brott, ska det dock vanligen bedömas som grundformen av ett brott enligt 12 eller 14 §. Att ett samlag är oskyddat ska betraktas som en gärningsomständighet som talar för att gärningen döms enligt 12 §.

Om också gärningsmannen är ett barn, alltså under 18 år kan det, om förutsättningar för tillämpning av 16 § 1 mom. föreligger, i vissa fall finnas skäl att bedöma om det finns grunder för att avstå från åtgärder med stöd av 6 kap. 12 § i strafflagen, 1 kap. 7 och 8 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) eller 3 kap. 9 eller 10 § i förundersökningslagen. I synnerhet om gärningsmannen ännu är nära åldersgränsen för straffrättsligt ansvar på 15 år kan det finnas grunder för att utifrån gärningsmannens psykiska utveckling och gärningens art bedöma huruvida gärningen har berott på oförstånd eller tanklöshet (HD 2021:15). Avstående från åtgärder kan dock endast tillgripas i undantagsfall. Ju mer klandervärd gärningen är, desto mer restriktivt ska bestämmelserna om avstående från åtgärder tillämpas. Också om förutsättningarna för avstående från åtgärder inte helt uppfylls, kan en ung gärningsmans bristande sexuella utveckling och det oförstånd det medför ha betydelse som en omständighet som inverkar på brottets allvarlighet enligt 16 §.

2 mom.

Också försök till sexuellt utnyttjande av barn föreslås vara straffbart.

17 §. Begränsningsbestämmelse

I kapitlet ingår en begränsningsbestämmelse om handlingar mellan unga, liksom i nuläget. Enligt bestämmelsen ska en handling inte betraktas som våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn eller sexuellt utnyttjande av barn, om den inte kränker den sexuella självbestämmanderätten för den som utsatts för handlingen och det inte råder någon stor skillnad i ålder och mognad mellan parterna. Begränsningsbestämmelsens syfte är att fortsättningsvis ange att frivilliga sexuella handlingar mellan unga inte ska vara straffbara. Syftet att skydda barn mot sexuella handlingar förutsätter inte att sexuellt umgänge mellan unga begränsas när ingendera partens sexuella självbestämmanderätt kränks. Inte heller direktiv 2011/93 gäller sådana handlingar (skäl 20 i ingressen till direktivet). Avsikten är inte att ändra utgångspunkterna för den nuvarande begränsningsbestämmelsen (20 kap. 7 a § i strafflagen) i fråga om kränkning av den sexuella självbestämmanderätten eller bedömning av skillnaden i ålder och mognadsnivå (RP 6/1997 rd, RP 282/2010 rd och t.ex. HD 2021:15, HD 2018:74). Nedan anför dock några preciserande synpunkter.

I bestämmelsen anges det fortfarande inte hur många års åldersskillnad som ska betraktas som stor på det sätt som avses. Detta grundar sig på att det finns skäl att granska åldersskillnaden inte enbart som en matematisk åldersskillnad, utan också i relation till respektive partens ålder och psykiska mognad (RP 6/1997 rd s. 183). Vid bedömningen av gränsdragningen bör därmed såväl objektets ålder som åldersskillnaden mellan parterna beaktas. Också om den psykiska utvecklingstakten med avseende på sexualiteten är individuell, visar nuvarande kunskap att frivilliga samlag eller andra sexuella handlingar mellan omkring 15-åringar och några år äldre personer vanligen inte i sig äventyrar barns utveckling. I sådana fall är andra omständigheter kring handlingen mer väsentliga för risken för barnets utveckling än åldersrisken, i synnerhet huruvida barnet utsatts för påtryckning eller barnets vilja annars har påverkats obehörigt, eller om barnet annars i fråga om deltagandet i handlingen har varit i en underordnad ställning i förhållande till den äldre parten. Ju yngre barnet är, desto mindre åldersskillnad förutsätts för att begränsningsbestämmelsen ska tillämpas.

Det finns därför skäl att utgå från att begränsningsbestämmelsen ännu kan bli tillämplig när barnet är omkring 15 år när åldersskillnaden till den äldre parten är högst omkring fem år, om övriga förutsättningar uppfylls. Om barnet är yngre än så, är utgångspunkten att begränsningsbestämmelsen endast kan tillämpas vid en mindre åldersskillnad mellan parterna. Trots att ingen sådan strikt nedre åldersgräns för tillämpningen nämns i begränsningsbestämmelsen, bör det

betraktas som en allmän utgångspunkt att bestämmelsen inte ska tillämpas på barn som är omkring tolv år och yngre. Den sexuella utvecklingen har då inte startat, eller så är den i en inledande fas. Ett undantag kan, beroende på omständigheterna, närmast vara mindre experimentella sexuella handlingar hos barn som redan fyllt tolv år, gärningsmannen endast är omkring femton år och skillnaden i mognad mellan parterna inte är så stor.

I bestämmelsen avses mognad såväl fysisk som psykisk mognad. För bestämmelsens syfte och i de fall som hör till dess tillämpningsområde är den psykiska mognaden mer väsentlig. Med psykisk mognad avses här utöver psykisk sexuell utveckling också förmågan att fatta beslut under inflytande av en annan, i synnerhet en äldre person samt förmågan att förstå konsekvenserna av sexuellt umgänge. Den bedömningen ska utföras in casu. Skillnaden mellan parternas psykiska mognad betraktas som stora om de till följd av skillnaden inte kan besluta om deltagande i samlag utifrån jämbördiga utgångspunkter. Den sexuella handlingen ska då anses äventyra den yngre partens utveckling, också om den yngre parten uttrycker vilja att delta. Om åldersskillnaden är avsevärd, är det också befogat att betrakta skillnaden i mognad som stor.

Också om skillnaden i ålder och mognad mellan parterna inte är stor är en ytterligare förutsättning för tillämpning av begränsningsbestämmelsen att handlingen inte kränker barnets sexuella självbestämmanderätt. I bestämmelsen används termen självbestämmanderätt i stället för termen frivillighet, eftersom frivillighet inte har samma betydelse för unga under 16 år som för äldre personer enligt 1–4 §. Det är klart att ett barns sexuella självbestämmanderätt kränks av sexuella handlingar i vilka barnet inte deltar frivilligt. Dock visar inte enbart barnets frivilliga deltagande eller ens initiativ att den sexuella självbestämmanderätten inte kränks. För att bestämmelsen ska tillämpas förutsätts det också att barnet i tillräcklig mån har kunnat förstå betydelsen av det sexuella umgänget. I regel har barn under 16 år inte samma färdigheter att utöva sin sexuella självbestämmanderätt som vuxna. Också handlingens art har betydelse. För att förstå betydelsen av samlag och snarlika sexuella handlingar förutsätts större sådana färdigheter än till exempel kyssar eller lätt beröring utanpå kläderna.

Att barnets sexuella självbestämmanderätt inte kränks innebär också att barnets viljebildning inte har påverkats med obehöriga metoder. Betydelse ska då tillmätas såväl huruvida barnet har påverkats, övertalats eller annars obehörigt styrts till en sexuell handling som också parternas personliga egenskaper, deras inbördes relation och andra omständigheter kring den sexuella handlingen (RP 282/2010 rd s. 106, HD 2021:15 domskäl 13–16, HD 2018:74 domskäl 19–21).

För tillämpningen av begränsningsbestämmelsen kan det också ha betydelse om parterna sällskapar eller annars har en nära relation där kännedomen om och förtroendet för varandra har kunnat byggas upp. Också om en parrelation inte är en absolut förutsättning för att begränsningsbestämmelsen ska tillämpas, finns det skäl att beakta att en person som är yngre än skyddsåldersgränsen på 16 år, om en sexuell handling endast föregås av en kort bekantskap, inte alltid har möjlighet att bygga upp ett ömsesidigt förtroende eller andra förutsättningar för att utifrån jämbördiga utgångspunkter besluta om deltagandet. En parrelation eller någon annan nära relation innebär inte i och för sig att skaderisken för den yngre parten är mindre. Sådana relationers art och innebörd kan variera, och de utesluter inte nödvändigtvis möjligheten att parternas ställning är ojämlik. I en del fall kan en längre relation också erbjuda den äldre eller mognare parten förutsättningar för att utöva påtryckning på den andra parten för att gå med på sexuella handlingar. Också personens egen upplevelse av huruvida deltagandet i ett samlag eller en sexuell handling har skett av egen fri vilja ska tillmätas betydelse, men den ska inte ensam vara avgörande för bedömningen.

Att bli föremål för brottsundersökning kan i sig skada den psykiska utvecklingen såväl hos en ung person som misstänks för brott som hos målsäganden, också om det senare konstateras att

inget brott kan bevisas. Därför finns det skäl att betona att skillnaden i mognad eller en eventuell kränkning av självbestämmanderätten inte ska undersökas om åldersskillnaden är liten och utredningen inte behövs för tillämpningen av strafflagen. Också till den delen tillämpas de normala förutsättningarna för inledande av förundersökning (3 kap. 3 § i förundersökningslagen). Det rekommenderas också att de personer som är anmälningsskyldiga enligt 25 § 3 mom. i barnskyddslagen, om de har skäl att misstänka ett sexualbrott, vid behov kontaktar polisen när de överväger om sådana omständigheter som medför anmälningsskyldighet föreligger i det aktuella fallet. Möjligheten att konsultera polisen utan att uppge den berörda personens namn sänker anmälningströskeln, och påskyndar därmed informationsgången samt förhindrar felaktiga anmälningar (RP 164/2014 rd s. 144-145).

18 §. Lockande av barn i sexuella syften

I 1 mom. ingår i sak de gällande bestämmelserna om lockande av barn i sexuella syften i 20 kap. 8 b § 1 mom. i strafflagen (RP 282/2010 rd). Det föreslås att bestämmelsen utvidgas till att uttryckligen också gälla lockande av barn till handlingar som berör enskilda bilder, till följd av den föreslagna ändringen i 19 §. I bestämmelsen föreslås också tekniska ändringar i fråga om hänvisningar till andra bestämmelser.

Om handlingen redan har framskridit till försök till tillverkning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn eller försök till ett brott som avses i 12–16 §, ska gärningsmannen inte straffas särskilt för lockande eftersom det ingår i försöket.

19 §. Spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

I bestämmelsen ingår i sak bestämmelserna i den gällande 17 kap. 18 § i strafflagen i fråga om förfarandesätt mot barn (RP 282/2010 rd, RP 34/2003 rd och RP 6/1997 rd). Det föreslås att bestämmelsen flyttas till 20 kap. i strafflagen eftersom bestämmelsens primära syfte är att skydda barnets sexuella självbestämmanderätt och sunda utveckling, inte allmän ordning. Det föreslås också att bestämmelsens ordalydelse ändras så att termen "pornografisk" ersätts med termen "sexuell". Det föreslås också att bestämmelsens ordalydelse ändras så att den också omfattar gärningar som berör enskilda bilder och bildupptagningar. I 3 och 4 mom. görs tekniska ändringar i fråga om terminologi och hänvisningsbestämmelser. Till övriga delar kvarstår bestämmelsen oförändrad. Avsikten är inte att med stöd av bestämmelsen bestraffa handlingar där unga frivilligt sinsemellan delar bilder av sig själva (LaUB 4/2004 rd s. 4–5).

Det föreslås att termen "sexuell" i bestämmelsen ersätter den tidigare termen "pornografisk". Avsikten är inte att ändringen ska påverka bestämmelsens tillämpningsområde (RP 6/1997 rd s. 147). Avsikten är att hänvisningen till sexuell karaktär i stället för sedlighet är att den bättre ska svara mot bestämmelsens primära syfte, som är att skydda barn mot sexuella och skadliga handlingar, inte att skydda den allmänna moralen eller allmänna sedlighetsuppfattningar. Dessutom kan termen "sexuell" anses vara tydligare och mer allmänspråklig än termen "pornografisk". Vid bedömningen av huruvida en viss bild eller bildupptagning på ett sexuellt sätt visar barn ska därför flera omständigheter fortfarande beaktas, såsom objektets ålder, hur objektet visas, på vilket sätt den sexuella karaktären uttrycks och vilket helhetsintryck bilden förmedlar till åskådaren. Huruvida bilden visar barnet sexuellt beror inte enbart på upphovsmannens eller objektets åsikt i frågan. Bildens sexuella karaktär definieras inte heller enbart av omständigheterna när bilden tillverkas eller av huruvida tillverkningen av bilden i sig uppfyller rekvisitet för något annat sexualbrott.

Spridning av sexuella bilder berörs också av den föreslagna bestämmelsen om olovlig spridning av sexuell bild (7 §). I sådana fall där 19 § är tillämplig ska inte 7 § ytterligare tillämpas. I fråga

om barn finns det alltså i princip inget behov av att särskilt bedöma huruvida den sexuella självbestämmanderätten har kränkts i enlighet med 7 §. Tillverkning av en bild som på ett sexuellt sätt visar barn kan också vara straffbart med stöd av 14–16 §, och då döms gärningen inte dessutom enligt den föreslagna 19 §. Om tillverkningen döms med stöd av 14–16 § och bilden har spridits efter tillverkningen, kan dessutom 19 § bli tillämplig i fråga om spridningen.

20 §. Grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Kvalificeringsgrunderna för brottet motsvarar i sak dem som ingår i den gällande 17 kap. 18 a § (RP 34/2004 rd). Det föreslås att bestämmelsen flyttas till 20 kap. och att dess ordalydelse ändras så att termen "barnpornografisk" ersätts med termen "sexuell" med motsvarande motiveringar som för 19 §. Det föreslås att ordalydelsen i 2 punkten förtydligas i enlighet med sitt syfte så att kvalificeringsgrunden berör bilder som på ett sexuellt sätt visar barn och som också skildrar grovt våld mot barn.

21 §. Innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

I den föreslagna paragrafen kriminaliseras i sak motsvarande gärningar som i den gällande 17 kap. 19 § i strafflagen (RP 282/2010 rd, RP 34/2004 rd och RP 6/1997 rd). Det föreslås att bestämmelsen flyttas till 20 kap. i strafflagen eftersom dess primära syfte är att skydda barnets sexuella självbestämmanderätt och integritet, inte allmän ordning. Bestämmelsens tillämpningsområde utvidgas till att också omfatta avsiktligt skaffande av tillgång till material som på ett sexuellt sätt visar barn på något annat sätt än mot betalning eller genom avtal. Bestämmelsens ordalydelse ändras så att termen "pornografisk" ersätts med termen "sexuell" med motsvarande motivering som i fråga om den föreslagna 20 kap. 19 § i strafflagen. Dessutom föreslås det att maximistraffet med de motiveringar som framförs ovan höjs till fängelse i två år.

Genom utvidgningen av bestämmelsens tillämpningsområde utvidgas också straffbarheten till anskaffning av fritt tillgängligt material. Straffbarheten gäller därmed också till exempel webbplatser med obegränsad tillgång. En förutsättning är dock att gärningsmannens avsikt har varit att skaffa tillgång till materialet. För att de nya förfarandesätten ska vara straffbara förutsätts alltså kvalificerat uppsåt. Rekvisitetet omfattar inte handlingar där gärningsmannen besöker en webbplats som innehåller sådana bilder eller filer som avses i bestämmelsen av något annat skäl än för att skaffa tillgång till sådant material. Inte heller att i misstag skaffa tillgång till material som på ett sexuellt sätt visar barn föreslås vara straffbart. Det går ofta att sluta sig till gärningsmannens avsikt till exempel av vilka sökord som används, eller i vissa fall av att tillgång skaffats upprepade gånger.

Enligt bestämmelsens ordalydelse förutsätts det också för att det ska vara straffbart att skaffa tillgång, att det sker obehörigen. Kriminaliseringen föreslås alltså inte omfatta till exempel åtgärder som innebär att upprätthållaren av en webbplats inom ramen för sina lagstadgade befogenheter eller skyldigheter avlägsnar bilder som på ett sexuellt sätt visar barn från webbplatsen eller anmäler dem till myndigheterna. Avsikten är inte heller att kriminalisera sådan etablerad och allmänt accepterad verksamhet inom tredje sektorn, där tillgång till bilder som på ett sexuellt sätt visar barn skaffas uteslutande för att avslöja brott och omedelbart göra brottsanmälan (se också skäl 17 i ingressen till direktiv 2011/93).

I situationer när gärningsmannen gör sig skyldig till spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn eller till exempel sexuellt övergrepp mot barn genom att ta en sexuell bild av ett barn uppfylls i regel också rekvisitetet för innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn enligt den föreslagna 21 §. I sådana fall ska gärningsmannen endast dömas för det grövre brottet. Avsikten

är inte att med stöd av bestämmelsen bestraffa handlingar där unga frivilligt sinsemellan delar bilder av sig själva (se LaUB 4/2004 rd s.4–5, skäl 20 i ingressen till direktiv 2011/93/EU).

22 §. Besökande av föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn

I den föreslagna paragrafen kriminaliseras i sak motsvarande gärningar som i den gällande 20 kap. 8 c § i strafflagen (RP 282/2010 rd). Det föreslås också att bestämmelsens tillämpningsområde utvidgas så att som barn enligt bestämmelsen betraktas den som är yngre än 18 år samt den vars ålder inte kan utredas, om det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än 18 år (se RP 34/2004 rd, s. 78). Till den delen överensstämmer bestämmelsen med de föreslagna 19 och 21 §. Det föreslås också att bestämmelsens ordalydelse ändras så att termen "pornografisk" ersätts med termen "sexuell", på motsvarande grunder som framförs i motiveringen till 19 §.

En sådan gärningsman som åstadkommer att en person under 16 år (i vissa fall en 16–17-åring) uppträder på en pornografisk föreställning och som besöker föreställningen ska inte särskilt straffas för besökande. En sådan gärningsman gör sig skyldig till sexuellt övergrepp mot barn eller grovt sexuellt övergrepp mot barn, för vilka det föreskrivs strängare straff.

23 §. Definitioner

I den föreslagna bestämmelsen definieras termerna samlag och sexuell handling. Handlingens sexuella innebörd enligt definitionerna ska bedömas objektivt. Vid bedömningen av handlingens sexuella innebörd ska svarandens och målsägandens uppfattningar eller bevekelsegrunder tillmätas betydelse, men ingendera av dem ska ensam vara utslagsgivande.

1 mom.

Momentet omfattar sakligt sett den nuvarande definitionen av samlag, som dock föreslås utvidgas så att med samlag utöver inträngande och tagande i den egna kroppen också avses beröring av könsorgan eller anus med mun eller könsorgan. Därmed är avsikten att definitionen också ska omfatta sådana gärningar som inte utförs med könsorgan eller mun och som inte innebär inträngande eller tagande i egen kropp, eftersom de till följd av sin art och den intima beröringen till sin allvarlighetsgrad kan jämföras med andra sådana handlingar som definitionen av samlag omfattar.

Beröring med mun omfattar också beröring med tunga. Med beröring avses inte att lätt snudda i ett ögonblick. Definitionsbestämmelsen ska tillämpas könsneutralt. Utvidgningen av definitionen innebär att till exempel beröring av ett kvinnligt könsorgan med könsorgan eller mun kan utgöra samlag också om beröringen inte når djupare än till det yttre könsorganet. Likaså omfattar definitionen handlingar där ett manligt könsorgan berörs med könsorgan eller mun utan att könsorganet tas i den egna kroppen. Definitionen av könsorgan är neutral i fråga om vilken part som är gärningsman respektive objekt för handlingen. Till exempel vid våldtäkt kan gärningsmannen vara den vars könsorgan berörs på det sätt som avses i bestämmelsen.

Beröring av könsorgan med handen, någon annan kroppsdel eller ett föremål definieras fortsättningsvis som samlag endast om handlingen innefattar inträngande i den andra personens kropp eller tagande i egen kropp (RP 6/1997 rd s. 188, RP 216/2013 rd s. 63). Inte heller framöver uppfyller alltså allt slags beröring av könsorgan eller anus definitionen på samlag, utan en del sådana handlingar är fortfarande sådana andra sexuella handlingar som avses i 2 mom.

2 mom.

Momentet omfattar i sak den gällande definitionen av sexuell handling (se RP 6/1997 rd. 188–189, RP 216/2013 rd s. 63). Den utvidgning av definitionen av samlag som föreslås ingå i 1 mom. innebär att sådana handlingar inte längre ska betraktas som sådana sexuella handlingar som avses i 2 mom.

Om brottet innefattar en sådan sexuell handling som avses i 2 mom. som närmar sig samlag, bör det beaktas som en omständighet som ökar brottets klandervärdhet.

24 §. Åtalsrätt

Det föreslås att åklagaren inte ska få väcka åtal för sexuellt antastande eller olovlig spridning av sexuell bild som riktats mot en person som fyllt 18 år, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks. Sådana brott utgör alltså så kallade målsägandebrott. De gärningar som omfattas av bestämmelsen är också i nuläget målsägandebrott.

Oberoende av om målsäganden anmäler brottet får åklagaren väcka åtal för dessa brott, om ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks. I enlighet med tidigare regeringspropositioner kan det konstateras att ett synnerligen viktigt allmänt intresse kan kräva att åtal väcks till exempel om gärningsmannen har gjort sig skyldig till flera sådana brott, också om de enskilda gärningarna är lindriga (RP 3216/2013 rd s. 63, RP6/1997 rd s. 189).

25 §. Juridiska personers straffansvar

Liksom i nuläget omfattar bestämmelsen om juridiska personers straffansvar de brott som ingår i 20 kap. i strafflagen, det vill säga koppleri, grovt koppleri och till vissa delar lockande av barn i sexuella syften. Dessutom omfattar straffansvaret för juridiska personer de straffbestämmelser som flyttas från 17 kap. till 20 kap. i strafflagen, för vilka det i nuläget föreskrivs om juridiska personers straffansvar i 17 kap. 24 §. De innehållsmässiga ändringarna i de bestämmelser som nämns ovan gäller likaså juridiska personers straffansvar. De övriga ändringarna är i huvudsak av teknisk art. Bestämmelsen uppfyller fortfarande de internationella förpliktelser som binder Finland (RP 282/2010 rd, RP 34/2004 rd och RP 6/1997 rd).

25 kap. Om brott mot friheten

3 §. Människohandel

I bestämmelsen görs en teknisk ändring till följd av det ändrade paragrafnumret för bestämmelsen om koppleri.

I fråga om de sexuella handlingar som kommer i fråga är tillämpningsområdet för bestämmelsen om människohandel mer omfattande än den gällande 20 kap. 9 §, eftersom den också omfattar sådant sexuellt utnyttjande som kan jämföras med den handlingen och som nämns i 9 § 1 mom. 1 punkten. Inte heller i nuläget är betalning av ersättning en förutsättning för att bestämmelsen om människohandel ska tillämpas (RP 34/2001 rd s. 96). Därför anses den föreslagna ändringen i bestämmelserna om koppleri inte i sak leda till någon förändring i tillämpningsområdet för bestämmelsen om människohandel.

7.2 Förundersökningslagen

I hänvisningarna till 20 kap. i förundersökningslagen görs de nödvändiga tekniska förändringarna. Till den del tillämpningsområdet för de bestämmelser om sexualbrott som nämns ovan utvidgas enligt förslagen i denna proposition utvidgas också tillämpningsområdet för de bestämmelser i vilka det hänvisas till dem i motsvarande mån. Avsikten är inte att i övrigt förändra innehållet i förundersökningslagen.

Enligt 3 kap. 10 a § 5 mom. i förundersökningslagen får en förundersökning inte lämnas ogjord eller läggas ned och en i 2 mom. avsedd förbindelse får inte ingås med stöd av denna paragraf, om det föreskrivs ett strängare straff än fängelse i sex år för det misstänkta brottet eller det misstänkta brottet är ett brott som avses i 20 kap. 1, 4, 5, 6, 8 a eller 8 b § eller i 21 kap. 4, 5, 6 a eller 7–15 § i strafflagen, eller om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att det görs en förundersökning. Eftersom det föreslås att de föreslagna 20 kap. 1, 3, 4, 5, 9, 14, 15, 16 och 18 § i strafflagen ska tillämpas i stället för de bestämmelser i 20 kap. som upphävs, görs motsvarande förändringar i förteckningen.

I 4 kap. 19 § i förundersökningslagen föreskrivs det om underrättelse om rätten att få en anmälan om frigivning av en fånge eller en häktad (RP 66/2015 rd s. 42–43). Enligt 1 mom. ska, om utredningen gäller bland annat våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande, sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn eller grov våldtäkt mot barn, förundersökningsmyndigheten utan ogrundat dröjsmål underrätta målsäganden om rätten att enligt 19 kap. 4 § 2 mom. i fängelselagen (767/2005), 16 kap. 1 § 2 mom. i häktningslagen och 16 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen få en anmälan om att en fånge eller en häktad har frigivits eller avlägsnat sig från fängelset eller någon annan förvaringslokal. I stället för de brott som nämns ovan döms det enligt förslaget för följande brott: våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn och sexuellt utnyttjande av barn. Det föreslås att förteckningen i bestämmelsen ändras enligt detta.

9 kap. 4 § i förundersökningslagen gäller inspelning av förhör för att användas som bevis (RP 46/2014 rd s. 146–147). Enligt 4 mom. i den paragrafen ska vad som föreskrivs i paragrafen om förhör och inspelning av förhör också tillämpas på en målsägande i åldern 15–17 år som behöver särskilt skydd i synnerhet med beaktande av personens personliga omständigheter och brottets natur, en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 7 b § i strafflagen när denne inte vill infinna sig för att höras vid rättegången och en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 7 b § i strafflagen när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada. Det föreslås att förteckningen ändras så att det i stället för de bestämmelser som upphävs hänvisas till 20 kap. 1–5 eller 12–16 § i strafflagen.

7.3 Ordningslagen

I 7 § föreskrivs det om annan verksamhet som orsakar störning. Enligt 1 mom. i den paragrafen är det förbjudet att på allmän plats köpa och mot betalning erbjuda sexuella tjänster. Med sexuella tjänster avses i denna lag samlag enligt 20 kap. 10 § 1 mom. i strafflagen samt en därmed jämförlig sexuell handling. Det föreslås att hänvisningen i bestämmelsen ändras så att den gäller definitionen av samlag i det föreslagna 20 kap. 23 § 1 mom. i strafflagen. Eftersom den gällande bestämmelsen i ordningslagen också omfattar en med samlag jämförlig handling, innebär denna

ändring ingen väsentlig ändring av bestämmelsens tillämpningsområde trots den ändrade definitionen av samlag. Också de andra hänvisningarna till 20 kap. i strafflagen i 7 § ändras så att de gäller de föreslagna bestämmelserna.

7.4 Lagen om transportservice

3 kap. 25 § gäller krav på taxiförare. Enligt 3 mom. 1 punkten får körtillstånd inte beviljas en person som under de senaste fem åren har gjort sig skyldig till en sedlighetssårande gärning enligt 17 kap. 18, 18 a eller 19 § i strafflagen eller ett sexualbrott enligt 20 kap. i strafflagen. Det föreslås att hänvisningarna till 17 kap. 18 a och 19 § i strafflagen upphävs, liksom de paragraferna. I stället hänvisas det i bestämmelsen till de föreslagna bestämmelser i 20 kap. i strafflagen som berör motsvarande brott. Ändringarna är främst av teknisk art. Till den del tillämpningsområdet för de bestämmelser om sexualbrott som nämns ovan utvidgas enligt förslagen i denna proposition utvidgas också tillämpningsområdet för den bestämmelse i vilken det hänvisas till dem i motsvarande mån.

7.5 Lagen om näringsförbud

I 3 § föreskrivs det om förutsättningarna för näringsförbud. Enligt 3 mom. kan näringsförbud meddelas den som avses i 2 §, om han eller hon vid drivandet av rörelse har gjort sig skyldig till ett brott som är straffbart enligt 17 kap. 18 eller 18 a § i strafflagen (39/1889) eller försök eller medverkan till ett sådant brott, ett brott som är straffbart enligt 17 kap. 19 § i strafflagen eller medverkan till ett sådant brott, eller ett brott som har riktat sig mot en person som är yngre än 18 år och som är straffbart enligt 20 kap. 9 eller 9 a § i strafflagen eller försök eller medverkan till ett sådant brott. Det föreslås att hänvisningarna i paragrafen ändras så att de gäller de föreslagna bestämmelser som ska tillämpas i stället. Ändringarna är främst av teknisk art. Till den del tillämpningsområdet för de bestämmelser om sexualbrott som nämns ovan utvidgas enligt förslagen i denna proposition utvidgas också tillämpningsområdet för den bestämmelse i vilken det hänvisas till dem i motsvarande mån.

7.6 Lagen om rättegång i brottmål

2 kap. 3 a § gäller förordnande av ett rättegångsbiträde och en stödperson. Enligt bestämmelsen kan domstolen förordna ett rättegångsbiträde för att under förundersökningen bistå också någon annan person som har varit föremål för ett koppleribrott som avses i 20 kap. 9 eller 9 a § i strafflagen än en målsägande. 5 kap. 11 a § gäller anonyma vittnen. Enligt den bestämmelsen kan ett vittne höras anonymt i fråga om ett brott som är straffbart enligt 20 kap. 9 a § i strafflagen eller försök eller medverkan till ett sådant brott. I bestämmelsen föreslås tekniska ändringar i fråga om numreringen av bestämmelserna om koppleri. Den utvidgning av tillämpningsområdet för bestämmelserna om koppleri som föreslås i denna proposition innebär en motsvarande utvidgning också av denna bestämmelses tillämpningsområde.

7.7 Lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen

I 16 kap. 2 § föreskrivs det om anmälan om tillstånd att avlägsna sig och om frigivning. I 2 mom. föreskrivs det om polisens skyldighet att meddela en målsägande som har meddelat att han eller hon vill få en anmälan om att en häktad har frigivits eller rymt (se RP 66/2015 rd s. 55–56). Anmälningsskyldigheten gäller bland annat tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn och grovt våldtäkt mot barn. Eftersom det i stället för de brotten framöver ska dömas enligt de föreslagna bestämmelserna om sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn och sexuellt utnyttjande av barn, föreslås det att förteckningen i stället

ska hänvisa till de bestämmelserna. Ändringarna är främst av teknisk art. Till den del tillämpningsområdet för de bestämmelser om sexualbrott som nämns ovan utvidgas enligt förslagen i denna proposition utvidgas också tillämpningsområdet för den bestämmelse i vilken det hänvisas till dem i motsvarande mån.

7.8 Lagen om avbrytande av havandeskap

Enligt 1 § får havandeskap på begäran av kvinnan avbrytas när kvinnan gjorts havande under förhållanden som avses i 17 kap. 22 §, 20 kap. 1 eller 2 §, 5 §, 6 § 2 mom. eller 7 eller 7 b § i strafflagen (39/1889). Eftersom det framöver i stället kan dömas enligt 20 kap. 12, 13 eller 16 § i strafflagen i stället för 20 kap. 6, 7 och 7 b §, föreslås det att det hänvisas till de nya bestämmelserna. Ändringarna är främst av teknisk art. Till den del tillämpningsområdet för de bestämmelser om sexualbrott som nämns ovan utvidgas enligt förslagen i denna proposition utvidgas också tillämpningsområdet för den bestämmelse i vilken det hänvisas till dem i motsvarande mån.

I 3 § föreskrivs det att när kvinnan gjorts havande under förhållanden som avses i 20 kap. 1 § 3 mom. eller 5 § 1 mom. 2 eller 4 punkten i strafflagen, får havandeskapet inte avbrytas, om inte åtal för brottet väckts eller detta anmälts till åtal eller brottet på grund av i saken verkställd förundersökning ska anses uppenbart. Enligt motiveringen (RP 6/1997 rd s. 198) hänvisas det i bestämmelsen till de brott som i 1 § 3 punkten nämns som grund för avbrytande av havandeskap, som är målsägandebrott. Inget av de brott till vilka det hänvisas är längre målsägandebrott (se RP 216/2013 rd s. 63). Därför föreslås det att 3 § upphävs.

7.9 Rättegångsbalken

I 17 kap. 24 § 3 mom. föreskrivs det om situationer när en berättelse som avgetts under förundersökningen får återopas som bevis (se RP 46/2014 rd s. 84–85). Enligt 3 och 4 punkten får som bevis under vissa förutsättningar återopas ett förhör med en målsägande i ett brott som avses i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 7 b § i strafflagen, som har videobandats. Det föreslås att hänvisningarna i paragrafen ändras så att de gäller de föreslagna bestämmelser som ska tillämpas i stället. Ändringarna är främst av teknisk art. Till den del tillämpningsområdet för de bestämmelser om sexualbrott som nämns ovan utvidgas enligt förslagen i denna proposition utvidgas också tillämpningsområdet för den bestämmelse i vilken det hänvisas till dem i motsvarande mån.

7.10 Tvångsmedelslagen

10 kap. Hemliga tvångsmedel

3 §. Teleavlyssning och dess förutsättningar. I 2 mom. föreskrivs det om förutsättningar för teleavlyssning (se RP 222/2010 rd s. 318; i fråga om 1 punkten ytterligare RP 289/2014 rd s. 31 i fråga om 11 punkten ytterligare RP 18/2014 rd s. 33 samt RP 93/2016 rd s. 38 och i fråga om 12 punkten ytterligare RP 232/2014 rd s. 39). Enligt 4 och 5 punkten kan förundersökningsmyndigheten ges tillstånd att rikta teleavlyssning mot en misstänkts teleadress, om den misstänkte är skäligen misstänkt för grov spridning av barnpornografisk bild, sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn eller grov våldtäkt mot barn. Till den delen föreslås det att bestämmelsen ändras så att tillstånd till teleavlyssning enligt dessa punkter kan ges om den misstänkte är skäligen misstänkt för grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn eller sexuellt utnyttjande av barn. Dessutom föreslås det att hänvisningen till 20 kap. 9 a § i strafflagen som ingår i 5 mom. ändras så att den gäller 20 kap. 11 § i strafflagen.

17 §. Bostadsavlyssning och dess förutsättningar. I paragrafen ingår en definition av bostadsavlyssning och förutsättningarna för den (se RP 222/2010 rd s. 330–331; i fråga om 1 punkten ytterligare RP 289/2014 rd s. 31). Enligt 4 punkten får bostadsavlyssning användas om den misstänkte är skäligen misstänkt för grovt sexuellt utnyttjande av barn eller grov våldtäkt mot barn. Det föreslås att hänvisningarna i paragrafen ändras så att de gäller de föreslagna bestämmelser som ska tillämpas i stället.

27 §. Täckoperationer och förutsättningar för sådana. I paragrafen föreskrivs det om täckoperationer. Enligt 2 mom. får polisen rikta en täckoperation mot en person som är misstänkt för brott bland annat om denne är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 17 kap. 18 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen. Det föreslås att hänvisningen till 17 kap. 18 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen ändras så att den gäller 20 kap. 19 § som ska tillämpas i stället. Enligt 3 mom. får polisen rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en misstänkt, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller om det är fråga om ett brott som avses i 17 kap. 19 § i strafflagen. I denna proposition föreslås det att 17 kap. 19 § i strafflagen flyttas till 20 kap. i strafflagen och att maximistraffet höjs till fängelse i två år. Därför föreslås det också att hänvisningen till 17 kap. 19 § stryks såsom onödig.

De föreslagna ändringarna i lagen är främst av teknisk art. Till den del tillämpningsområdet för de bestämmelser om sexualbrott som nämns ovan utvidgas enligt förslagen i denna proposition utvidgas också tillämpningsområdet för de bestämmelser i vilka det hänvisas till dem i motsvarande mån.

7.11 Straffregisterlagen

I 6 § föreskrivs det om enskilda personers rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv. Det föreslås att hänvisningarna till 17 kap. 18 a och 19 § i strafflagen som ingår i 2 och 3 mom. upphävs. I bestämmelsen hänvisas det till de föreslagna bestämmelserna i 20 kap. i strafflagen som tillämpas i stället. Enligt bestämmelsen ska i utdraget fortsättningsvis också antecknas uppgifter om avgöranden genom vilka personen har dömts med stöd av de lagrum som nämns ovan och som föreslås upphävas. Ändringarna är främst av teknisk art. Till den del tillämpningsområdet för de bestämmelser om sexualbrott som nämns ovan utvidgas enligt förslagen i denna proposition utvidgas också tillämpningsområdet för den bestämmelse i vilken det hänvisas till dem i motsvarande mån.

7.12 Fängelselagen

19 kap. Anmälningar och lämnande av upplysningar

I 4 § föreskrivs det om anmälan om att en fånge frigivits eller avlägsnat sig från fängelset. I 2 mom. förtecknas de brott som fången ska ha begått för att målsäganden ska underrättas om att fången avlägsnat sig från fängelset. Till de brotten hör bland annat sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn samt våldtäkt mot barn och tvingande till sexuell handling. I 5 § 2 mom. föreskrivs det om Brottspåföljdsmyndighetens skyldighet att underrätta polisen om frigivning av en fånge som dömts för bland annat grovt sexuellt utnyttjande av barn eller grov våldtäkt mot barn.

Eftersom det framöver i stället för de brott om nämns i 4 § ska dömas för sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn eller sexuellt utnyttjande av barn, föreslås det att förteckningen i bestämmelsen i stället ska hänvisa till de nya bestämmelserna. Det föreslås att de hänvisningar i 5 § 2 mom. som nämns ovan ändras så att de i stället hänvisar

till de föreslagna bestämmelserna om våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn och grovt sexuell övergrepp mot barn.

Ändringarna är främst av teknisk art. Till den del tillämpningsområdet för de bestämmelser om sexualbrott som nämns ovan utvidgas enligt förslagen i denna proposition utvidgas också tillämpningsområdet för de bestämmelser i vilka det hänvisas till dem i motsvarande mån.

7.13 Universitetslagen

I 43 a § föreskrivs det om indragning av studierätten. I 2 mom. föreskrivs det att när studierna eller studierelaterad praktik i väsentlig utsträckning förutsätter arbete med minderåriga, kan universitetet dra in studierätten om det behövs i syfte att skydda minderåriga och om den studerande har dömts till straff för ett brott som avses i 17 kap. 18, 18 a eller 19 §, 20 kap., 21 kap. 1–3 eller 6 §, 31 kap. 2 § eller 50 kap. 1, 2, 3, 4 eller 4 a § i strafflagen. Det föreslås att hänvisningarna i paragrafen till 17 kap. 18 a och 19 §, som föreslås upphävas, också upphävs. I bestämmelsen hänvisas det till de föreslagna bestämmelser i 20 kap. i strafflagen som i stället tillämpas på motsvarande brott.

Ändringen är i första hand av teknisk art. Till den del tillämpningsområdet för de bestämmelser om sexualbrott som nämns ovan utvidgas enligt förslagen i denna proposition utvidgas också tillämpningsområdet för den bestämmelse i vilken det hänvisas till dem i motsvarande mån.

7.14 Yrkehögskolelagen

I 33 § föreskrivs det om indragning av studierätten. I 2 mom. föreskrivs det att när studierna eller studierelaterad praktik i väsentlig utsträckning förutsätter arbete med minderåriga, kan yrkehögskolan dra in studierätten om det behövs i syfte att skydda minderåriga och om den studerande har dömts till straff för ett brott som avses i 17 kap. 18, 18 a eller 19 §, 20 kap., 21 kap. 1–3 eller 6 §, 31 kap. 2 § eller 50 kap. 1, 2, 3, 4 eller 4 a § i strafflagen. Det föreslås att hänvisningarna i paragrafen till 17 kap. 18 a och 19 §, som föreslås upphävas, också upphävs. I bestämmelsen hänvisas det till de föreslagna bestämmelser i 20 kap. i strafflagen som i stället tillämpas på motsvarande brott. Ändringen är i första hand av teknisk art. Till den del tillämpningsområdet för de bestämmelser om sexualbrott som nämns ovan utvidgas enligt förslagen i denna proposition utvidgas också tillämpningsområdet för den bestämmelse i vilken det hänvisas till dem i motsvarande mån.

7.15 Lagen om yrkesutbildning

I 81 § föreskrivs det om indragning av studierätten. I 2 mom. föreskrivs det att när utbildningsrelaterade praktiska uppgifter vid en läroanstalt, på en arbetsplats eller i en annan inlärningsmiljö i väsentlig grad förutsätter arbete med minderåriga, kan utbildningsanordnaren dra in studierätten om det behövs för att skydda minderåriga och om den studerande har dömts till straff bland annat för ett brott som avses i 17 kap. 18, 18 a eller 19 § eller 20 kap. i strafflagen. Det föreslås att hänvisningarna i paragrafen till 17 kap. 18 a och 19 §, som föreslås upphävas, också upphävs. I bestämmelsen hänvisas det till de föreslagna bestämmelser i 20 kap. i strafflagen som i stället tillämpas på motsvarande brott. Ändringen är i första hand av teknisk art. Till den del tillämpningsområdet för de bestämmelser om sexualbrott som nämns ovan utvidgas enligt förslagen i denna proposition utvidgas också tillämpningsområdet för den bestämmelse i vilken det hänvisas till dem i motsvarande mån.

7.16 Lagen om åtgärder som hindrar spridning av barnpornografi

Det föreslås att ordalydelsen "bild som på ett sedlighetssårande sätt visar barn" i 2 § 1 punkten ändras till att lyda "bild som på ett sexuellt sätt visar barn". Denna ordalydelse motsvarar den terminologi som föreslås ingå i 20 kap. 19–21 § i strafflagen.

8 Ikraftträdande

En ändring av bestämmelserna om sexualbrott förutsätter utbildning, information och omorganiseringar hos myndigheterna. Medborgarna och myndigheterna bör ges tillräckligt med tid för att förbereda sig för lagarnas ikraftträdande. Vidare bör lagarna träda i kraft vid en tydlig och lättfattlig tidpunkt. Av dessa skäl föreslås det att lagarna träder i kraft den 1 januari 2023, eller tidigast sex månader efter att de antagits.

9 Förhållande till andra propositioner

9.1 Samband med andra propositioner

I regeringens proposition RP 7/2021 med förslag till lag om ändring av strafflagen, som är under behandling i riksdagen, föreslås en ändring i 17 kap. 24 § 1 mom. I denna proposition föreslås en ändring av samma lagrum.

9.2 Förhållande till budgetpropositionen

Propositionens ekonomiska konsekvenser bedöms i avsnitt 4.2.

10 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

I 22 § i grundlagen ställs det upp en skyldighet för det allmänna att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Det innefattar en skyldighet att skydda den sexuella självbestämmanderätten och den personliga integriteten. De rättsgoda kan också skyddas med hjälp av strafflagen.

De begränsningar för straffbestämmelserna som följer av grundlagen gäller framför allt de grundläggande fri- och rättigheterna. De fastställer konstitutionella gränser inte bara för vilka gärningar som kan straffbeläggas, utan även för hurdana straff som kan förenas med brotten. Straffbestämmelserna ska uppfylla de allmänna förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna och de eventuella särskilda förutsättningar som följer av respektive bestämmelse om de grundläggande fri- och rättigheterna. Även om den gärning som ska beläggas med straff inte i sig gäller sådana åtgärder som uttryckligen tillåts i grundlagen, innebär ett bötesstraff i alla fall ett ingrepp i den dömdes egendom och ett fängelsestraff en inskränkning av den dömdes personliga frihet. Grundlagsutskottets praxis som grundar sig på förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna gäller på det hela taget strafflagstiftningen i allmänhet (se exempelvis GrUU 48/2017 rd s. 7–8, GrUU 15/2001 rd, s. 4, GrUU 17/2006 rd, s. 2, GrUU 20/2002 rd, s. 6, GrUU 23/1997 rd, s. 2–3).

10.1 Kravet på godtagbarhet

Grunden för inskränkning av en grundläggande fri- eller rättighet ska för det första vara godtagbar med hänsyn till systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna som helhet. En godtagbar begränsningsgrund i den straffrättsliga regleringen kan till exempel vara en strävan att skydda tillgodoseendet av någon annan grundläggande fri- eller rättighet än den som är föremål

för inskränkningen eller att uppnå något annat sådant mål som med hänsyn till systemet med de grundläggande fri- och rättigheterna som helhet enligt en objektiv bedömning är godtagbart i normativt hänseende (GrUU 9/2016 rd och GrUU 61/2014 rd, s. 2–3).

Inskränkningar ska vidare vara dikterade av något tungt vägande samhälleligt skäl. Grundläggande fri- och rättigheter ska alltså inte inskränkas i onödan eller endast för säkerhets skull, även om en i och för sig godtagbar grund föreligger. Grundlagsutskottet har till exempel ansett att gärningar inte ska beläggas med straff, om straffbestämmelsen i första hand har en symbolisk betydelse (se GrUU 5/2009 rd, s. 3/II och GrUU 29/2001 rd, s. 4/I). Godtagbarhetskravet, som ingår i de allmänna förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna, gäller också det straffrättsliga påföljdssystemet och kan i praktiken vara betydande med tanke på regleringen om straff (se exempelvis GrUU 9/2016 rd, s. 4–6).

Genom de straffbestämmelser som föreslås i propositionen tryggas fullgörandet av de grundläggande fri- och rättigheterna på det sätt som avses i 22 § i grundlagen. I de föreslagna bestämmelserna om sexualbrott kriminaliseras gärningar som kränker någon annans sexuella självbestämmanderätt eller personliga integritet samt barns rätt till en sund och trygg utveckling. De straffbara handlingarna definieras på ett mer omfattande och tydligare sätt än i nuläget med avseende på dessa fri- och rättigheter. På så sätt korrigeras också problem som uppdagats i tillämpningspraxis. Därför finns det en godtagbar grund för och ett vägande samhälleligt behov av de föreslagna bestämmelserna.

10.2 Proportionalitetskravet

När det gäller rekvisiten i strafflagen och straffskalornas stränghet är också kravet på proportionalitet av betydelse. Proportionalitetskravet förutsätter en bedömning av om samma syfte kan nås på något annat sätt som innebär ett mindre ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna än genom en straffbestämmelse. Också straffpåföljdens stränghet har samband med proportionalitetskravet (se exempelvis GrUU 20/2002 rd, s. 6/I och GrUU 23/1997 rd, s. 2/II). Straffpåföljdens stränghet måste stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet, och straffsystemet måste genomgående uppfylla proportionalitetskravet (GrUU 16/2013 rd, s. 2, GrUU 56/2014 rd, s. 2–3, GrUU 16/2013 rd, s. 2/I, GrUU 23/1997 rd s. 2).

Det är möjligt att förhindra och ingripa mot sexuella handlingar som kränker de fri- och rättigheter som nämns ovan med olika medel, till exempel sexualupplysning, sexualterapi och sexualuppföstran. Sådana medel är fortfarande viktiga, och de ska betraktas som primära i förhållande till straffrätten, men det kan inte antas att sexuella kränkningar i tillräcklig mån kan avväjas utan straffrättsliga medel. Det finns därför fortfarande skäl att kriminalisera kränkningar av den sexuella självbestämmanderätten och sexuella kränkningar av den personliga integriteten (människorättsdomstolens avgörande M.C. v. Bulgarien, som refereras ovan).

De föreslagna bestämmelserna innehåller inte mer omfattande kriminaliseringar än behovet kräver. Genom bestämmelserna begränsas inte godtagbart, mångfaldigt sexuellt beteende. De straffbara handlingarna grupperas utifrån skadlighet och klandervärdhet under olika brottsrubriceringar och straffskalor. För de allvarligaste brotten föreslås det att straffskalorna skärps så att de bättre motsvarar gärningarnas skadlighet och klandervärdhet. I fråga om barn beaktas också deras särskilda skyddsbehov. De föreslagna ändringarna, som förväntas leda till längre straff och ett ökat fängtal, ska betraktas som motiverade och rätt dimensionerade med tanke på det samhälleliga kontrollsystemets omfattning och stränghet. Bestämmelserna om sexualbrott utgör också en proportionell helhet internt och i förhållande till andra straffbestämmelser. De föreslagna bestämmelserna kan därmed anses överensstämma med proportionalitetsprincipen.

10.3 Legalitetsprincipen

Enligt 8 § i grundlagen får ingen betraktas som skyldig till ett brott eller dömas till straff på grund av en handling som inte enligt lag var straffbar när den utfördes. Legalitetsprincipen som tryggas i bestämmelsen innebär också ett så kallat accentuerat exakthetskrav på lagens innehåll. Enligt det ska brottsrekvisitet för varje brott anges tillräckligt exakt i lag för att det utifrån lagens ordalydelse ska gå att förutse om en viss åtgärd eller försummelse är straffbar (t.ex. GrUU 20/2018 rd, s. 2 med hänvisningar).

Enligt artikel 7.1 första meningen i Europakonventionen ska ingen anses skyldig till ett brott på grund av någon gärning eller underlåtenhet som enligt nationell eller internationell rätt inte utgjorde ett brott vid den tidpunkt då den begicks. Även den artikeln förutsätter att straffbestämmelserna är detaljerade och exakta så att förutsägbarheten garanteras.

Det föreslås att de viktigaste bestämmelserna om våldtäkt och andra sexualbrott definieras så att de baseras på samtycke genom att det föreskrivs att ett centralt brottsrekvisit är att den ena personen inte deltar frivilligt i handlingen. Det förändrar utgångspunkten i de gällande bestämmelserna, där förfarandesättet eller objektets försvarslösa tillstånd är centrala. Frivilligt deltagande och brist på sådant kan ta sig många uttryck. Till följd av mångfalden av godtagbart sexuellt beteende är det inte motiverat att i straffbestämmelserna uttömmande beskriva hur det att den ena parten deltar eller inte deltar frivilligt i handlingen ska ta sig uttryck för att rekvisitet ska uppfyllas. I alla beaktansvärda handlingsvägar i fråga om sexualbrottsbestämmelser som baseras på avsaknad av samtycke är det nödvändigt att använda ganska allmänna termer. Också de handlingar som typiskt sett äventyrar den sexuella självbestämmanderätten, och som det föreslås att ska kriminaliseras som sexuellt antastande, är mångskiftande. De föreslagna bestämmelserna specificeras genom att flera särskilda förfarandesätt nämns i rekvisiten, och bestämmelsernas tillämpningsområde preciseras också i specialmotiveringen. De föreslagna straffbestämmelserna har med beaktande av de randvillkor och målsättningar som nämns ovan utformats så att de är så exakta och noga avgränsade som möjligt, så att de kan anses uppfylla de krav som legalitetsprincipen ställer.

Enligt lagutskottets åsikt ska definitionsbestämmelser vara synnerligen exakta, eftersom de ger flera andra paragrafer deras innehåll (LaUB 4/2014 rd s. 7–8). Det föreslås att definitionen av samlag utvidgas på det sätt som anges ovan till att enbart omfatta sådana handlingar som också i vardagsspråket kan beskrivas som samlag. Också de handlingarna definieras på ett så beskrivande och exakt sätt som möjligt. Den föreslagna definitionsbestämmelsen kan anses uppfylla de krav legalitetsprincipen ställer.

I synnerhet i fråga om straffbestämmelsen om olovlig spridning av sexuell bild ska det beaktas att också utövandet av yttrandefriheten eller pressfriheten i vissa fall kan innebära att spridningen av en bild inte är obehörig, till exempel visning av en sexuell bild av en person som verkar i politiken, näringslivet eller en offentlig tjänst eller uppgift eller i någon annan jämförbar uppgift som kan inverka på bedömningen av personens verksamhet i den aktuella uppgiften, om visningen är nödvändig för behandlingen av en samhälleligt betydelsefull fråga. Yttrandefriheten följer av 12 § i grundlagen, och för dess omfattning påverkas också bland annat av artikel 10 i Europeiska människorättskonventionen och Europeiska människorättsdomstolens rättspraxis i anslutning till den. Europeiska människorättsdomstolen har i sin avgörandep Praxis ofta vägt yttrande- och pressfriheten mot skyddet för privatlivet, och föreslagit kriterier som ska beaktas i den avvägningen (Axel Springer AG v. Tyskland, 39954/08, 7.2.2012, domskäl 89–95). Också statsministern har rätt till skydd för privatlivet i fråga om uppgifter som hör till kärnområdet för privatlivet, såsom sexuellt umgänge (Ruusunen v. Finland, 73579/10, 14.1.2014, domskäl 13 och 51). Trots att yttrandefriheten också omfattar bilder, anses visandet

av bilder ha särskilt stor betydelse är en persons anseende eftersom bilder kan innehålla mycket personliga eller intima uppgifter om en person (von Hannover [no. 2], domskäl 203). Vid visningen av bilder, och i synnerhet videomaterial, bör det fästas vikt vid huruvida publiceringen av bilderna eller videon tillför den offentliga debatten någon mervärde och vilket bildernas innehåll är, i synnerhet om de innehåller intima och mycket personliga uppgifter om en individ (se Mosley v. Förenade kungariket, 48009/08, 10.5.2011, domskäl 115 och 130).

Eftersom den föreslagna bestämmelsen om olovlig spridning av sexuell bild förutsätter att handlingen är av en viss allvarlighet, torde handlingen i praktiken kunna berättigas utifrån yttrandefriheten eller pressfriheten endast i mycket exceptionella situationer. Därför kan ett explicit omnämnande av ett sådant undantag i paragrafen ge fel uppfattning om bestämmelsens syfte. Bestämmelsen kan därför betraktas som tillräckligt exakt med tanke på legalitetsprincipen.

På de grunder som anges ovan kan lagförslagen godkännas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i strafflagen (39/1889) 1 kap. 11 § 2 mom. 5 punkten samt 17 kap. 18 a och 19 §, sådana de lyder, 1 kap. 11 § 2 mom. 5 punkten i lag 368/2019, 17 kap. 18 a § i lagarna 650/2004 och 564/2015 samt 17 kap. 19 § i lag 540/2011, och
ändras 1 kap. 11 § 2 mom. 6 och 7 punkten samt 3 mom. 2–4 punkten, 2 c kap. 11 § 2 mom. 1 punkten, 8 kap. 1 § 5 mom., 15 kap. 10 § 1 mom., 17 kap. 18 § 1 och 4 mom., 22 § 2 mom. och 24 § 1 mom., 20 kap. samt 25 kap. 3 § 1 mom.,
av dem 1 kap. 11 § 2 mom. 6 punkten, 2 c kap. 11 § 2 mom. 1 punkten, 8 kap. 1 § 5 mom. och 15 kap. 10 § 1 mom. sådana de lyder i lag 486/2019, 1 kap. 11 § 2 mom. 7 punkten sådan den lyder i lag 368/2019, 1 kap. 11 § 3 mom. 2–4 punkten sådana de lyder i lag 943/2020, 17 kap. 18 § 1 och 4 mom. sådana de lyder i lag 540/2011, 17 kap. 22 § 2 mom. sådant det lyder i lag 563/1998, 17 kap. 24 § 1 mom. sådant det lyder i lag 511/2011 samt 25 kap. 3 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1177/2014, som följer:

1 kap.

Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

Även om det i lagen på gärningsorten inte föreskrivs något straff för gärningen, tillämpas finsk lag på gärningen om den har begåtts av en finsk medborgare eller en i 6 § 3 mom. 1 punkten avsedd person och straff för gärningen föreskrivs

6) i 20 kap. 1–5, 9, 12–16 eller 18–22 §,

7) i 20 kap. 10 eller 11 §, om gärningen riktar sig mot en person som är under 18 år,

Även om det i lagen på gärningsorten inte föreskrivs något straff för gärningen, ska den betraktas som ett förbrott till penningtvätt eller grov penningtvätt, om straff för gärningen föreskrivs

2) i 17 kap. 1 a, 8 eller 8 a §,

3) i 20 kap. 1–5, 9, 12–16 eller 18–22 §,

4) i 20 kap. 10 eller 11 §, om gärningen riktar sig mot en person som är under 18 år,

2 c kap.

Om fängelse och kombinationsstraff

11 §

Kombinationsstraff

För att kombinationsstraff ska kunna dömas ut förutsätts att

1) gärningsmannen döms till fängelse på viss tid, minst tre år, för mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, grovt rån, grovt sabotage, folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning eller brott som begåtts i terroristiskt syfte, eller för försök till eller medverkan till ett sådant brott,

8 kap.

Om preskription

1 §

Preskription av åtalsrätten

Åtalsrätten för våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn och sexuellt utnyttjande av barn preskriberas tidigast när målsäganden fyller 28 år. Detsamma gäller våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande, koppleri, grovt koppleri, människohandel och grov människohandel som riktat sig mot en person som inte fyllt 18 år. Åtalsrätten för lockande av barn i sexuella syften enligt 20 kap. 18 § 2 mom. preskriberas när den som utsattes för brottet fyller 23 år.

15 kap.

Om brott mot rättsskipning

10 §

Underlåtenhet att anmäla grovt brott

Den som vet att folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, förberedelse till aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen, brott mot förbudet mot infanteriminor, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån,

människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 3 punkten som begåtts i terroristiskt syfte, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, ska, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, för underlåtenhet att anmäla grovt brott dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

17 kap.

Om brott mot allmän ordning

18 §

Spridning av pornografisk bild

Den som tillverkar, saluför eller till uthyrning bjuder ut eller på något annat sätt erbjuder eller gör tillgängliga, tillhandahåller, för in i eller ut ur Finland eller genom Finland till ett annat land eller på något annat sätt sprider verklighetsbaserade eller verklighetstroga bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar

1) våld, eller

2) könsumgänge med djur,

ska för *spridning av pornografisk bild* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

En bild eller bildupptagning är verklighetsbaserad på det sätt som avses i 1 mom., om den har tillkommit i en situation där en människa eller ett djur varit föremål för en verklig sedlighetssårande handling, och verklighetstroga, om den är förvillande lik en bild eller en bildupptagning som framställts genom fotografering eller på motsvarande sätt och föreställer en situation där en människa eller ett djur är föremål för en sedlighetssårande handling.

22 §

Samlag med nära släkting

För samlag med nära släkting döms inte den som var under 18 år när han eller hon haft samlag med sin egen förälder eller dennas förälder och inte heller den som på ett lagstridigt sätt förmått till samlag.

24 §

Juridiska personers straffansvar

På deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, ordnande av olaglig inresa, grovt ordnande av olaglig inresa, djurskyddsbrott, grovt djurskyddsbrott, anordnande av hasardspel, penningspelsbrott, lotteribrott, penninginsamlingsbrott, spridning av våldsskildring, spridning av pornografisk bild och sedlighetssårande marknadsföring tillämpas vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar.

20 kap.

Om sexualbrott

1 §

Våldtäkt

Den som har samlag med en person som inte deltar frivilligt ska för *våldtäkt* dömas till fängelse i minst ett och högst sex år.

En person som deltar i ett samlag ska inte anses göra det frivilligt, om

1) personen inte verbalt, genom sitt beteende eller på något annat sätt har uttryckt att personen deltar frivilligt,

2) personen har tvingats till samlag genom våld på person eller genom hot, eller

3) personen inte har kunnat utforma eller uttrycka sin vilja på grund av medvetlöshet, sjukdom, funktionsnedsättning, rädsla, kraftig berusning eller nedsatt medvetandetillstånd eller på grund av att situationen uppstått plötsligt eller att en särskild maktposition allvarligt missbrukats eller av någon annan därmed jämförbar orsak.

Försök är straffbart.

2 §

Grov våldtäkt

Om vid våldtäkt

1) det förekommer allvarligt våld på person eller hot om allvarligt våld på person eller någon orsakas svår kroppsskada eller en allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge,

2) brottet begås av fler än en person,

3) brottet orsakar synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande,

4) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt, eller

5) brottet begås mot ett barn under 18 år,

och våldtäkten även bedömd som en helhet är grov, ska gärningsmannen för *grov våldtäkt* dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

Försök är straffbart.

3 §

Sexuellt övergrepp

Den som genom beröring eller på något annat sätt utsätter en person som inte deltar frivilligt för en annan sexuell handling än en sådan som avses i 1 § eller som får en sådan person att företa en sådan handling, och handlingen väsentligt kränker personens sexuella självbestämmanderätt, ska för *sexuellt övergrepp* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

En person som deltar i en sexuell handling ska inte anses göra det frivilligt, om

1) personen inte verbalt, genom sitt beteende eller på något annat sätt har uttryckt att denne deltar frivilligt,

2) personen har tvingats till den sexuella handlingen genom våld på person eller genom hot, eller

3) personen inte har kunnat utforma eller uttrycka sin vilja på grund av medvetlöshet, sjukdom, funktionsnedsättning, rädsla, kraftig berusning eller nedsatt medvetandetillstånd eller på

grund av att situationen uppstått plötsligt eller att en särskild maktposition allvarligt missbrukats eller av någon annan därmed jämförbar orsak.

Försök är straffbart.

4 §

Grovt sexuellt övergrepp

Om vid sexuellt övergrepp

- 1) det förekommer allvarligt våld på person eller hot om allvarligt våld på person,
 - 2) brottet på grund av antalet gärningsmän eller av någon annan orsak orsakar synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande eller begås på ett synnerligen förnedrande sätt, eller
 - 3) brottet begås mot ett barn under 18 år,
- och det sexuella övergreppet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt sexuellt övergrepp* dömas till fängelse i minst ett och högst sex år.

Försök är straffbart.

5 §

Sexuellt utnyttjande

Den som genom att utnyttja sin ställning får en person som

- 1) inte har fyllt 18 år och som i en skola, inrättning eller fritidsverksamhet eller i ett arbetsförhållande står under gärningsmannens bestämmanderätt eller övervakning eller i något annat därmed jämförbart underordnat förhållande till gärningsmannen,

- 2) inte har fyllt 18 år och som på grund av omognad samt åldersskillnaden mellan parterna har en väsentligt svagare förmåga att självständigt besluta om sitt sexuella beteende än gärningsmannen,

- 3) vårdas på ett sjukhus eller någon annan inrättning och som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller något annat svaghetstillstånd har försämrade möjligheter att utforma eller uttrycka sin vilja, eller

- 4) har försämrade möjligheter att utforma eller uttrycka sin vilja på grund av att gärningsmannen missbrukar en särskild maktposition,

att delta i samlag eller att företa någon annan sexuell handling som väsentligt kränker personens sexuella självbestämmanderätt ska, om inte ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i detta kapitel, för *sexuellt utnyttjande* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

Försök är straffbart.

6 §

Sexuellt antastande

Den som

- 1) genom beröring, eller

- 2) genom ord, genom att skicka eller visa ett meddelande eller en bild, genom att ta en bild, genom att blotta sig eller på något annat motsvarande sätt, och handlingen på grund av att den är intensiv eller upprepas är så allvarlig att den kan jämföras med beröring,

utsätter en person för en sexuell handling som är ägnad att kränka personens sexuella självbestämmanderätt ska, om inte straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i detta kapitel, för *sexuellt antastande* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

7 §

Olovlig spridning av sexuell bild

Den som obehörigen visar eller sprider en verklighetsbaserad eller verklighetstrogen bild eller bildupptagning som visar en annan person på ett sexuellt sätt, så att handlingen väsentligt kränker personens sexuella självbestämmanderätt, ska för *olovlig spridning av sexuell bild* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

En bild eller bildupptagning är verklighetsbaserad på det sätt som avses i 1 mom., om den har tillkommit i en situation där personen faktiskt visas i den i 1 mom. avsedda bilden eller bildupptagningen, och verklighetstrogen, om den är förvillande lik en bild eller en bildupptagning som framställts genom fotografering eller på motsvarande sätt och föreställer en situation där en person faktiskt visas på det sätt som avses i 1 mom.

8 §

Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel

Den som genom att utlova eller ge en ersättning som representerar ett direkt ekonomiskt värde får någon som är föremål för ett brott som avses i 10 eller 11 § eller i 25 kap. 3 eller 3 a § att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling ska, om inte gärningen utgör brott enligt 9 §, för *utnyttjande av person som är föremål för sexhandel* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

För utnyttjande av person som är föremål för sexhandel ska också den dömas som drar fördel av en ersättning enligt 1 mom. som utlovats eller getts av en tredje part genom att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling med en person som är föremål för ett brott som avses i det momentet.

För utnyttjande av person som är föremål för sexhandel ska likaså den dömas som begår en i 1 eller 2 mom. avsedd gärning trots att denne har haft skäl att misstänka att den i 1 eller 2 mom. avsedda personen är föremål för ett brott som avses i 10 eller 11 § eller i 25 kap. 3 eller 3 a §.

Försök till ett uppsåtligt brott är straffbart.

9 §

Erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person

Den som genom att utlova eller ge en ersättning får en person under 18 år att ha samlag eller företa någon annan sexuell handling ska för *erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

För erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person ska också den dömas som deltar i ett samlag eller en annan sexuell handling med en person under 18 år, som någon annan har utlovat eller gett ersättning för.

Försök är straffbart.

10 §

Koppleri

Den som för att skaffa sig själv eller någon annan ekonomisk vinning

1) ordnar ett rum eller något annat ställe för samlag eller en därmed jämförlig sexuell handling som utförs av någon mot ersättning eller för samlag med ett barn under 18 år eller en sådan

sexuell handling som utförs med ett barn under 18 år och som är ägnad att äventyra barnets utveckling,

2) väsentligt främjar en sådan handling genom att som en etablerad del av sin affärsverksamhet inkvartera någon som utför handlingen,

3) genom förmedling av kontaktuppgifter eller på annat sätt marknadsför att någon utför sådana handlingar, medveten om att detta handlande väsentligt främjar gärningens fullbordan,

4) på annat sätt utnyttjar att någon utför sådana handlingar, eller

5) förleder någon till sådana handlingar,

ska för *koppleri* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

Försök är straffbart.

11 §

Grovt koppleri

Om vid koppleri

1) eftersträvas avsevärd ekonomisk vinning,

2) brottet begås särskilt planmässigt, eller

3) brottet riktar sig mot ett barn under 18 år,

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt koppleri* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

12 §

Våldtäkt mot barn

Den som har samlag med ett barn under 16 år ska för *våldtäkt mot barn* dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

För våldtäkt mot barn ska också den dömas som har samlag med ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år, om gärningsmannen är barnets förälder eller står i en ställning till barnet som motsvarar en förälders.

Försök är straffbart.

13 §

Grov våldtäkt mot barn

Om vid våldtäkt mot barn

1) det förekommer allvarligt våld på person eller hot om allvarligt våld på person eller någon orsakas svår kroppsskada eller en allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge,

2) brottet begås av fler än en person,

3) brottet orsakar synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande,

4) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt,

5) brottet begås mot ett barn vars ålder eller utvecklingsnivå är sådan att brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada, eller

6) brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada på grund av det speciella förtroende som barnet hyser för gärningsmannen eller på grund av att barnet på något annat sätt står i särskilt beroende ställning till gärningsmannen,

och våldtäkten mot barn även bedömd som en helhet är grov, ska gärningsmannen för *grov våldtäkt mot barn* dömas till fängelse i minst fyra och högst tolv år.

Försök är straffbart.

14 §

Sexuellt övergrepp mot barn

Den som genom beröring eller på något annat sätt utsätter ett barn under 16 år för en annan sexuell handling som är ägnad att skada barnets utveckling än en sådan som avses i 12 § eller som får barnet att företa en sådan handling ska för *sexuellt övergrepp mot barn* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

För sexuellt övergrepp mot barn ska också den dömas som utsätter ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år för en handling som avses i 1 mom., om gärningsmannen är barnets förälder eller står i en ställning till barnet som motsvarar en förälders.

Försök är straffbart.

15 §

Grovt sexuellt övergrepp mot barn

Om vid sexuellt övergrepp mot barn

- 1) det förekommer allvarligt våld på person eller hot om allvarligt våld på person,
- 2) brottet på grund av antalet gärningsmän eller av någon annan orsak orsakar synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande eller det begås på ett synnerligen förnedrande sätt,
- 3) brottet begås mot ett barn vars ålder eller utvecklingsnivå är sådan att brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada, eller

- 4) brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada på grund av det speciella förtroende som barnet hyser för gärningsmannen eller på grund av att barnet på något annat sätt står i särskilt beroende ställning till gärningsmannen,

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt sexuellt övergrepp mot barn* dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

Försök är straffbart.

16 §

Sexuellt utnyttjande av barn

Om en våldtäkt mot barn eller ett sexuellt övergrepp mot barn, med beaktande av barnets och gärningsmannens ålder och mognad, förhållandet mellan parterna och övriga gärningsomständigheter, bedömt som en helhet har begåtts under omständigheter som gör brottet mindre allvarligt, ska gärningsmannen för *sexuellt utnyttjande av barn* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas inte, om gärningen har utförts på ett sätt som avses i 1 § 2 mom. 1–3 punkten eller 3 § 2 mom. 1–3 punkten.

17 §

Begränsningsbestämmelse

En handling betraktas inte som våldtäkt mot barn, som sexuellt övergrepp mot barn eller som sexuellt utnyttjande av barn, om den inte kränker den sexuella självbestämmanderätten för den som utsatts för handlingen och det inte råder någon stor skillnad i ålder och mognad mellan parterna.

18 §

Lockande av barn i sexuella syften

Den som föreslår ett möte eller andra kontakter med barn, så att det av förslaget innehåll eller av omständigheterna annars framgår att syftet är att på det sätt som avses i 19 § 1 mom. tillverka en bild eller bildupptagning som på ett sexuellt sätt visar ett barn eller att rikta ett brott som avses i 12–16 § mot ett barn, ska för *lockande av barn i sexuella syften* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag, ska för lockande av barn i sexuella syften också den dömas som lockar en person som är under 18 år att ha samlag eller företa någon annan sexuell handling på ett sätt som avses i 9 § eller uppträda i en anordnad föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn.

Försök till ett brott som avses i 2 mom. är straffbart.

19 §

Spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Den som tillverkar, saluför eller till uthyrning bjuder ut eller på något annat sätt erbjuder eller gör tillgänglig, tillhandahåller, för in i eller ut ur Finland eller genom Finland till ett annat land eller på något annat sätt sprider en verklighetsbaserad eller verklighetstrogen bild eller bildupptagning som på ett sexuellt sätt visar barn ska för *spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas inte, om det ska anses befogat att tillverka eller sprida en i det momentet avsedd bild eller bildupptagning på grund av att bilden eller bildupptagningen är av sådan natur att den tjänar spridning av information eller på grund av att den uppenbart har ett konstnärligt värde.

I denna paragraf betraktas som barn den som är yngre än 18 år samt den vars ålder inte kan utredas, om det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än 18 år. En bild eller bildupptagning är verklighetsbaserad på det sätt som avses i 1 mom., om den har tillkommit i en situation där ett barn faktiskt visats på ett sexuellt sätt, och verklighetstrogen, om den är förvillande lik en bild eller en bildupptagning som framställts genom fotografering eller på motsvarande sätt och föreställer en situation där ett barn visats på ett sexuellt sätt.

20 §

Grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Om vid spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

- 1) det barn som skildras är särskilt ungt,
- 2) bilden också skildrar grovt våld mot eller synnerligen förnedrande behandling av barnet,
- 3) brottet begås särskilt planmässigt, eller
- 4) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell samman-

slutnings verksamhet, och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

21 §

Innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Den som

1) obehörigen innehar en bild eller bildupptagning som på ett i 19 § avsett sätt visar barn på ett sexuellt sätt, eller

2) mot betalning eller annars genom avtal eller annars i syfte att skaffa tillgång till materialet skaffar tillgång till en i 1 punkten avsedd bild eller bildupptagning så att den utan lagring är tillgänglig i personens dator eller motsvarande tekniska anordning,

ska för *innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som föreskrivs i 19 § 4 mom. tillämpas också på en gärning som avses i denna paragraf.

22 §

Besökande av föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn

Den som besöker en anordnad föreställning där ett barn uppträder på ett sexuellt sätt ska för *besökande av föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

I denna paragraf betraktas som barn den som är yngre än 18 år samt den vars ålder inte kan utredas, om det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än 18 år.

Försök är straffbart.

23 §

Definitioner

Med *samlag* avses i denna lag inträngande med könsorgan i en annans kropp eller sexuellt inträngande i en annans könsorgan eller anus, tagande av en annans könsorgan i sin kropp eller beröring av en annans könsorgan eller anus med könsorgan eller mun.

Med *sexuell handling* avses i denna lag en gärning som har en väsentligt sexuell innebörd med hänsyn till gärningsmannen och den som gärningen riktar sig mot samt gärningsomständigheterna.

24 §

Åtalsrätt

Åklagaren får inte väcka åtal för sexuellt antastande eller olovlig spridning av sexuell bild som riktats mot en person som fyllt 18 år, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

25 §

Juridiska personers straffansvar

På koppleri, grovt koppleri, spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn och innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn tillämpas vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar. Detsamma gäller lockande av

barn i sexuella syften, där någon föreslår ett möte eller andra kontakter med barn i syfte att tillverka bilder eller bildupptagningar som på ett sexuellt sätt visar ett barn.

25 kap.

Om brott mot friheten

3 §

Människohandel

Den som genom att

1) utnyttja någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge eller genom att utöva påtryckning mot någon annan,

2) vilseleda någon annan eller genom att utnyttja att någon vilseletts,

3) betala ersättning till en person som utövar makt över en annan person, eller

4) ta emot en sådan ersättning

utövar makt över någon eller rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser någon i syfte att göra denne till föremål för sexuellt utnyttjande i enlighet med 20 kap. 10 § 1 mom. 1 punkten eller därmed jämförbart sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller andra förhållanden som kränker människovärdet eller i syfte att avlägsna organ eller vävnader, ska för *människohandel* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förundersökningslagen (805/2011) 3 kap. 10 a § 5 mom., 4 kap. 19 § 1 mom. samt 9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten,
sådana de lyder, 3 kap. 10 a § 5 mom. i lag 672/2014 samt 4 kap. 19 § 1 mom. och 9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten i lag 487/2019, som följer:

3 kap.

Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

10 a §

Begränsning av förundersökningen på grund av erkännande

En förundersökning får inte lämnas ogjord eller läggas ned och en i 2 mom. avsedd förbindelse får inte ingås med stöd av denna paragraf, om det föreskrivs ett strängare straff än fängelse i sex år för det misstänkta brottet eller det misstänkta brottet är ett brott som avses i 20 kap. 1, 3–5, 9, 14–16 eller 18 § eller 21 kap. 4, 5, 6 a eller 7–15 § i strafflagen, eller om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att det görs en förundersökning.

4 kap.

Förundersökningsprinciperna och rättigheterna för dem som deltar i förundersökning

19 §

Underrättelse om rätten att få en anmälan om frigivning av en fånge eller en häktad

Om utredningen gäller våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa, grovt hemfridsbrott, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, olaga förföljelse, grovt rån eller förberedelse till grovt rån, eller försök till eller medverkan till ett sådant brott, ska förundersökningsmyndigheten utan ogrundat dröjsmål underrätta målsäganden om rätten att enligt 19 kap. 4 § 2 mom. i fängelselagen (767/2005), 16 kap. 1 § 2 mom. i häktningslagen och 16 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen få en anmälan om att en fånge eller en häktad har frigivits eller avlägsnat sig från fängelset eller någon annan förvaringslokal.

9 kap.

Förundersökningsmaterial

4 §

Inspelning av förhör för att användas som bevis

Vad som föreskrivs ovan i denna paragraf om förhör och inspelning av förhör ska också tillämpas på

2) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 12–16 § i strafflagen när denne inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

3) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 12–16 § i strafflagen när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 4 kap. 19 § 1 mom. i denna lag tillämpas också om utredningen gäller tvingande till sexuell handling eller grovt sexuellt utnyttjande av barn, eller försök till eller medverkan till ett sådant brott.

3.

Lag

om ändring av 7 § i ordningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i ordningslagen (612/2003) 7 § 1 mom.,
sådant det lyder i lag 744/2006, som följer:

7 §

Annan verksamhet som orsakar störning

Det är förbjudet att på allmän plats köpa och mot betalning erbjuda sexuella tjänster. Med sexuella tjänster avses i denna lag samlag enligt 20 kap. 23 § 1 mom. i strafflagen (39/1889) samt en därmed jämförlig sexuell handling. I 20 kap. 8 och 9 § i strafflagen föreskrivs om straff för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 25 § i lagen om transportservice

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om transportservice (320/2017) 25 § 3 mom. 1 punkten
som följer:

25 §

Krav på taxiförare

Transport- och kommunikationsverket får dock inte bevilja körtillstånd för taxiförare, om personen på det sätt som framgår av straffregistret under de senaste fem åren innan ansökan om körtillstånd avgjorts har gjort sig skyldig till

1) spridning av pornografisk bild enligt 17 kap. 18 § i strafflagen (39/1889) eller sexualbrott enligt 20 kap., brott mot liv eller hälsa enligt 21 kap. 1–3 eller 6 §, människohandel enligt 25 kap. 3 § eller grov människohandel enligt 25 kap. 3 a §, grovt rån enligt 31 kap. 2 § eller narkotikabrott enligt 50 kap. i den lagen,

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 3 § i lagen om näringsförbud

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om näringsförbud (1059/1985) 3 § 3 mom. 1 och 2 punkten,
sådana de lyder i lag 1179/2014, som följer:

3 §

Förutsättningarna för näringsförbud

Dessutom kan en person som avses i 2 § meddelas näringsförbud, om han eller hon vid drivandet av rörelse har gjort sig skyldig till

1) ett brott som är straffbart enligt 17 kap. 18 § i strafflagen (39/1889) eller enligt 20 kap. 19 eller 20 § i den lagen eller försök eller medverkan till ett sådant brott,

2) ett brott som är straffbart enligt 20 kap. 21 § i strafflagen eller medverkan till ett sådant brott,

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 2 kap. 3 a § och 5 kap. 11 a § i lagen om rättegång i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 2 kap. 3 a § 1 mom. och 5 kap. 11 a § 1 mom. 1 punkten,
sådana de lyder, 2 kap. 3 a § 1 mom. i lag 1178/2014 och 5 kap. 11 a § 1 mom. 1 punkten i lag 733/2015, som följer:

2 kap.

Om biträdande av part

3 a §

Utöver det som i 1 a § föreskrivs om förordnande av ett rättegångsbiträde och i 3 § om förordnande av en stödperson för en målsägande, kan domstolen förordna ett rättegångsbiträde för att under förundersökningen bistå också någon annan person som har varit föremål för ett koppleribrott som avses i 20 kap. 10 eller 11 § i strafflagen än en målsägande, om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt, och en stödperson för att bistå personen under förundersökningen och rättegången, om den som varit föremål för brott hörs personligen för utredning av saken och antas behöva stöd.

5 kap.

Om väckande av åtal

11 a §

Domstolen kan på skriftlig ansökan av åklagaren eller den misstänkte eller svaranden besluta att höra en person som vittne i ett brottmål så att hans eller hennes identitet och kontaktuppgifter inte avslöjas (anonymt vittne), om

1) brottsmisstanken eller åtalet gäller ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst åtta år eller ett brott som är straffbart enligt 20 kap. 11 § eller 25 kap. 3 § i strafflagen eller försök eller medverkan till ett sådant brott, och

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av 16 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006) 16 kap. 2 § 2 mom.,
sådant det lyder i lag 490/2019, som följer:

16 kap.

Anmälningar och lämnande av upplysningar

2 §

Anmälan om att en frihetsberövad frigivits eller avlägsnat sig från förvaringslokalen

En målsägande som på det sätt som avses i 4 kap. 19 § i förundersökningslagen har meddelat att denne vill få en anmälan om att en häktad som häktats på grund av våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa, grovt hemfridsbrott, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, olaga förföljelse, grovt rån eller förberedelse till grovt rån, eller försök till eller medverkan till ett sådant brott, har frigivits eller rymt, ska utan ogrundat dröjsmål få en sådan anmälan. För att anmälan ska få göras krävs det att detta inte bedöms äventyra den häktades liv eller hälsa.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 16 kap. 2 § 2 mom. i denna lag tillämpas också när en person har häktats på grund av tvingande till sexuell handling eller grovt sexuellt utnyttjande av barn, eller försök till eller medverkan till ett sådant brott.

8.

Lag

om ändring av lagen om avbrytande av havandeskap

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om avbrytande av havandeskap (239/1970) 3 §, sådan den lyder i lag 493/2019, samt
ändras 1 § 3 punkten, sådan den lyder i lag 493/2019, som följer:

1 §

Havandeskap må med iakttagande av stadgandena i denna lag på begäran av kvinnan avbrytas:

3) när kvinnan gjorts havande under förhållanden som avses i 17 kap. 22 § eller 20 kap. 1, 2, 5, 12, 13 eller 16 § i strafflagen (39/1889),

Denna lag träder i kraft den 20 .

9.

Lag

om ändring av 17 kap. 24 § i rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 17 kap. 24 § 3 mom. 3 och 4 punkten,
sådana de lyder i lag 489/2019, som följer:

17 kap.

Om bevisning

24 §

När det gäller följande personer får förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning dock åberopas som bevis, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde:

3) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 12–16 § i strafflagen, när denne inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

4) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 12–16 § i strafflagen, när hörande under

Denna lag träder i kraft den 20 .

10.

Lag

om ändring av 10 kap. i tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 10 kap. 3 § 2 mom. 4 och 5 punkten och 5 mom., 17 § 4 punkten och 27 § 2 och 3 mom.,
av dem 10 kap. 3 § 2 mom. 4 och 5 punkten samt 17 § 4 punkten sådana de lyder i lag 1268/2021, 3 § 5 mom. sådant det lyder i lag 1180/2014 och 27 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1146/2013, som följer:

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

3 §

Teleavlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att rikta teleavlyssning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för

4) grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn,
5) våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn eller sexuellt utnyttjande av barn,

Tillstånd till teleavlyssning kan beviljas också när någon är skäligen misstänkt för grovt köp-
leri där synnerligen stor vinning har eftersträfvats och brottet har begåtts särskilt planmässigt
eller brottet är sådant som avses i 20 kap. 11 § 1 mom. 3 punkten i strafflagen.

17 §

Bostadsavlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning mot ett ut-
rymme som används för stadigvarande boende och där den som är misstänkt för brott sannolikt
befinner sig (bostadsavlyssning). Det krävs dessutom att personen är skäligen misstänkt för

4) våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn eller grovt sexuellt övergrepp mot barn,

27 §

Täckoperationer och förutsättningar för sådana

Polisen får rikta en täckoperation mot en person som är misstänkt för brott, om denne är skäligen misstänkt för något annat i 3 § avsett brott än grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt tullredovisningsbrott, eller om denne är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 20 kap. 19 § i strafflagen. En förutsättning för en täckoperation är dessutom att inhämtandet av information måste anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

Polisen får rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en misstänkt, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 10 kap. 3 § 2 mom. 4 punkten i denna lag tillämpas också när det misstänkta brottet är grov spridning av barnpornografisk bild och 5 punkten också när det misstänkta brottet är grovt sexuellt utnyttjande av barn samt 17 § 4 punkten också när det misstänkta brottet är grovt sexuellt utnyttjande av barn. Bestämmelserna i 10 kap. 27 § 3 mom. i denna lag tillämpas också när det misstänkta brottet är ett brott som avses i de bestämmelser i 17 kap. 19 § i strafflagen (39/1889) som gällde vid denna lags ikraftträdande.

11.

Lag

om ändring av 6 § i straffregisterlagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i straffregisterlagen (770/1993) 6 § 2 mom. och 3 mom. 2 och 3 punkten, sådana de lyder i lag 149/2014, som följer:

6 §

Utöver vad som föreskrivs i 1 mom. har en enskild person rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv för en uppgift som avses i 2 § i lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002). I utdraget antecknas uppgifter om avgöranden genom vilka personen har dömts för spridning av pornografisk bild enligt 17 kap. 18 § i strafflagen eller för sexualbrott enligt 20 kap., för dråp enligt 21 kap. 1 §, för mord enligt 21 kap. 2 §, för dråp under förmildrande omständigheter enligt 21 kap. 3 §, för grov misshandel enligt 21 kap. 6 §, för människohandel enligt 25 kap. 3 §, för grov människohandel enligt 25 kap. 3 a §, för grovt rån enligt 31 kap. 2 § eller för narkotikabrott enligt 50 kap. i strafflagen. I utdraget antecknas dessutom uppgifter om böter som dömts ut för sådana brott enligt 17 kap. 18 §, 20 kap. eller 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen som har registrerats i det bötesregister som avses i 46 § 1 mom. i lagen om verkställighet av böter (672/2002). I utdraget antecknas också uppgifter om avgöranden genom vilka personen med stöd av bestämmelser som har gällt före ikraftträdandet av de ovannämnda bestämmelserna har dömts för ett brott som motsvarar ett brott som nämns ovan.

I det utdrag som avses i 2 mom. antecknas dessutom uppgifter om

2) avgöranden som har antecknats i det lagringsregister som avses i EU-straffregisterlagen och genom vilka en finsk medborgare i en annan medlemsstat har dömts till bötesstraff för ett brott som motsvarar ett brott enligt 17 kap. 18 §, 20 kap. eller 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen,

3) avgöranden som har fåtts i enlighet med 20 eller 20 a § i EU-straffregisterlagen och genom vilka personen i en annan medlemsstat har dömts till en påföljd som motsvarar en påföljd som nämns i 2 § 1 mom. i denna lag för ett brott som motsvarar ett brott som avses i 2 mom. i denna paragraf eller har dömts till ett bötesstraff för ett brott som motsvarar ett brott enligt 17 kap. 18 §, 20 kap. eller 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen,

Denna lag träder i kraft den 20 .

12.

Lag

om ändring av 19 kap. 4 och 5 § i fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i fängelselagen (767/2005) 19 kap. 4 § 2 mom. och 5 § 2 mom.,
sådana de lyder i lag 491/2019, som följer:

19 kap.

Anmälningar och lämnande av upplysningar

4 §

Anmälan om att en fånge frigivits eller avlägsnat sig från fängelset

Om en målsägande på det sätt som avses i 4 kap. 19 § i förundersökningslagen har meddelat att denne vill få en anmälan om att en fånge som har dömts för våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa, grovt hemfridsbrott, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, olaga förföljelse, grovt rån eller förberedelse till grovt rån, eller försök till eller medverkan till ett sådant brott, har frigivits, har rymt, utan tillstånd har avlägsnat sig från ett fängelse, inte har återvänt till fängelset vid den tidpunkt som anges i beslutet om permission eller i något annat tillstånd, eller före den tidpunkt som avses i 14 kap. 3 § i denna lag har beviljats tillstånd att avlägsna sig från fängelset utan övervakning eller under sådan övervakning som avses i 8 § 3 mom. i det kapitlet, ska målsäganden utan ogrundat dröjsmål få en sådan anmälan, om Brottspåföljdsmyndigheten har underrättats om målsägandens begäran enligt 2 kap. 1 a § i denna lag eller 2 kap. 2 § i häktningslagen. Målsäganden ska underrättas också om den ovannämnda i 14 kap. 3 § i denna lag avsedda tidpunkten från och med vilken en fånge kan beviljas permission på basis av strafftidens längd och om den första permission som beviljats på denna grund samt om överförande av verkställigheten av fängelsestraffet till en annan stat. För att ovannämnda anmälningar ska få göras krävs det att detta inte bedöms äventyra fångens liv eller hälsa.

5 §

Anmälningar till polisen

Polisen ska underrättas om frigivning av en fånge som dömts för mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn eller grovt sexuellt övergrepp mot barn samt om frigivning av en fånge som dömts till kombinationsstraff.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 19 kap. 4 § 2 mom. i denna lag tillämpas också när en person har dömts för tvingande till sexuell handling eller grovt sexuellt utnyttjande av barn och 5 § 2 mom. också när en person har dömts för grovt sexuellt utnyttjande av barn.

13.

Lag

om ändring av 43 a § i universitetslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i universitetslagen (558/2009) 43 a § 2 mom.,
sådant det lyder i lag 954/2011, som följer:

43 a §

Indragning av studierätten

När studierna eller studierelaterad praktik i väsentlig utsträckning förutsätter arbete med minderåriga, kan universitetet dra in studierätten om det behövs i syfte att skydda minderåriga och om den studerande har dömts till straff för ett brott som avses i 17 kap. 18 §, 20 kap., 21 kap. 1–3 eller 6 §, 31 kap. 2 § eller 50 kap. 1, 2, 3, 4 eller 4 a § i strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

14.

Lag

om ändring av 33 § i yrkeshögskolelagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i yrkeshögskolelagen (932/2014) 33 § 2 mom. som följer:

33 §

Indragning av studierätten

När studierna eller studierelaterad praktik i väsentlig utsträckning förutsätter arbete med minderåriga, kan yrkeshögskolan dra in studierätten om det behövs i syfte att skydda minderåriga och om den studerande har dömts till straff för ett brott som avses i 17 kap. 18 §, 20 kap., 21 kap. 1–3 eller 6 §, 31 kap. 2 § eller 50 kap. 1, 2, 3, 4 eller 4 a § i strafflagen (39/1889).

Denna lag träder i kraft den 20 .

15.

Lag

om ändring av 81 § i lagen om yrkesutbildning

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om yrkesutbildning (531/2017) 81 § 2 mom. som följer:

81 §

Indragning av studierätten

När utbildningsrelaterade praktiska uppgifter vid en läroanstalt, på en arbetsplats eller i en annan inlärningsmiljö i väsentlig grad förutsätter arbete med minderåriga, kan utbildningsanordnaren dra in studierätten om det behövs för att skydda minderåriga och om den studerande har dömts till straff för ett brott som avses i 17 kap. 18 §, 20 kap., 21 kap. 1–3 eller 6 §, 31 kap. 2 § eller 50 kap. 1, 2, 3, 4 eller 4 a § i strafflagen (39/1889).

Denna lag träder i kraft den 20 .

16.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om åtgärder som hindrar spridning av barnpornografi

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om åtgärder som hindrar spridning av barnpornografi (1068/2006) 2 § 1 punkten som följer:

2 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *webbplats med barnpornografi* spridning via internet av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, och med

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 17 februari 2022

Statsminister

Sanna Marin

Justitieminister Anna-Maja Henriksson

1.

Lag

om ändring av strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i strafflagen (39/1889) 1 kap. 11 § 2 mom. 5 punkten samt 17 kap. 18 a och 19 §, sådana de lyder, 1 kap. 11 § 2 mom. 5 punkten i lag 368/2019, 17 kap. 18 a § i lagarna 650/2004 och 564/2015 samt 17 kap. 19 § i lag 540/2011, och
ändras 1 kap. 11 § 2 mom. 6 och 7 punkten samt 3 mom. 2–4 punkten, 2 c kap. 11 § 2 mom. 1 punkten, 8 kap. 1 § 5 mom., 15 kap. 10 § 1 mom., 17 kap. 18 § 1 och 4 mom., 22 § 2 mom. och 24 § 1 mom., 20 kap. samt 25 kap. 3 § 1 mom.,
av dem 1 kap. 11 § 2 mom. 6 punkten, 2 c kap. 11 § 2 mom. 1 punkten, 8 kap. 1 § 5 mom. och 15 kap. 10 § 1 mom. sådana de lyder i lag 486/2019, 1 kap. 11 § 2 mom. 7 punkten sådan den lyder i lag 368/2019, 1 kap. 11 § 3 mom. 2–4 punkten sådana de lyder i lag 943/2020, 17 kap. 18 § 1 och 4 mom. sådana de lyder i lag 540/2011, 17 kap. 22 § 2 mom. sådant det lyder i lag 563/1998, 17 kap. 24 § 1 mom. sådant det lyder i lag 511/2011 samt 25 kap. 3 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1177/2014, som följer:

Gällande lydelse

1 kap.

**Om tillämpningsområdet för finsk straff-
rätt**

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

Föreslagen lydelse

1 kap.

**Om tillämpningsområdet för finsk straff-
rätt**

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

Även om det i lagen på gärningsorten inte föreskrivs något straff för gärningen, tillämpas finsk lag på gärningen om den har begåtts av en finsk medborgare eller en i 6 § 3 mom. 1 punkten avsedd person och straff för gärningen föreskrivs

5) i 17 kap. 18, 18 a eller 19 §,
6) i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 7 b eller 8 a–8 c §,
7) i 20 kap. 9 eller 9 a §, om gärningen riktar sig mot en person som är under arton år,

Även om det i lagen på gärningsorten inte föreskrivs något straff för gärningen, ska den

Även om det i lagen på gärningsorten inte föreskrivs något straff för gärningen, tillämpas finsk lag på gärningen om den har begåtts av en finsk medborgare eller en i 6 § 3 mom. 1 punkten avsedd person och straff för gärningen föreskrivs

5) (upphävs)
6) i 20 kap. 1–5, 9, 12–16 eller 18–22 §,
7) i 20 kap. 10 eller 11 §, om gärningen riktar sig mot en person som är under 18 år,

Även om det i lagen på gärningsorten inte föreskrivs något straff för gärningen, ska den

Gällande lydelse

betraktas som ett förbrott till penningtvätt eller grov penningtvätt, om straff för gärningen föreskrivs

-
- 2) i 17 kap. 1 a, 8, 8 a, 18, 18 a eller 19 §,
 3) i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 7 b eller 8 a–8 c §,
 4) i 20 kap. 9 eller 9 a §, och gärningen riktar sig mot en person som är under 18 år,
-

2 c kap.

Om fängelse och kombinationsstraff

11 §

Kombinationsstraff

För att kombinationsstraff ska kunna dömas ut förutsätts att

1) gärningsmannen döms till fängelse på viss tid, minst tre år, för mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grov våldtäkt mot barn, grovt rån, grovt sabotage, folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott som begåtts i terroristiskt syfte eller för försök till eller medverkan till ett sådant brott,

8 kap.

Om preskription

1 §

Preskription av åtalsrätten

Åtalsrätten för sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn och grov

Föreslagen lydelse

betraktas som ett förbrott till penningtvätt eller grov penningtvätt, om straff för gärningen föreskrivs

-
- 2) i 17 kap. 1 a, 8 eller 8 a §,
 3) i 20 kap. 1–5, 9, 12–16 eller 18–22 §,
 4) i 20 kap. 10 eller 11 §, om gärningen riktar sig mot en person som är under 18 år,
-

2 c kap.

Om fängelse och kombinationsstraff

11 §

Kombinationsstraff

För att kombinationsstraff ska kunna dömas ut förutsätts att

1) gärningsmannen döms till fängelse på viss tid, minst tre år, för mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, grov våldtäkt, *våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt utnyttjande av barn*, grovt rån, grovt sabotage, folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning eller brott som begåtts i terroristiskt syfte, eller för försök till eller medverkan till ett sådant brott,

8 kap.

Om preskription

1 §

Preskription av åtalsrätten

Åtalsrätten för våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn,

Gällande lydelse

våldtäkt mot barn preskriberas tidigast då målsäganden fyller 28 år. Detsamma gäller våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande, koppleri, grovt koppleri, människohandel och grov människohandel som riktat sig mot en person som inte fyllt 18 år. Åtalsrätten för lockande av barn i sexuella syften enligt 20 kap. 8 b § 2 mom. preskriberas då den som utsattes för brottet fyller 23 år.

Föreslagen lydelse

grovt sexuellt övergrepp mot barn och sexuellt utnyttjande av barn preskriberas tidigast när målsäganden fyller 28 år. Detsamma gäller våldtäkt, grov våldtäkt, *sexuellt övergrepp*, *grovt sexuellt övergrepp*, sexuellt utnyttjande, koppleri, grovt koppleri, människohandel och grov människohandel som riktat sig mot en person som inte fyllt 18 år. Åtalsrätten för lockande av barn i sexuella syften enligt 20 kap. 18 § 2 mom. preskriberas när den som utsattes för brottet fyller 23 år.

15 kap.

Om brott mot rättskipning

10 §

Underlåtenhet att anmäla grovt brott

Den som vet att folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, förberedelse till aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen, brott mot förbudet mot infanteriminor, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grov våldtäkt mot barn, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 3 punkten som begåtts i terroristiskt syfte, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, ska, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, *för underlåtenhet att anmäla grovt brott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

15 kap.

Om brott mot rättskipning

10 §

Underlåtenhet att anmäla grovt brott

Den som vet att folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, aggressionsbrott, förberedelse till aggressionsbrott, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen, brott mot förbudet mot infanteriminor, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, *våldtäkt mot barn*, grov våldtäkt mot barn, *grovt sexuellt övergrepp mot barn*, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 3 punkten som begåtts i terroristiskt syfte, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, ska, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, *för underlåtenhet att anmäla grovt brott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Gällande lydelse

17 kap.

Om brott mot allmän ordning

18 §

Spridning av pornografisk bild

Den som tillverkar, saluför eller till uthyrning bjuder ut eller på något annat sätt erbjuder eller gör tillgängliga, tillhandahåller, för in i eller ut ur Finland eller genom Finland till ett annat land eller på något annat sätt sprider verklighetsbaserade eller verklighetstroga bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar

- 1) barn
- 2) våld, eller
- 3) konsumgäns med djur,

ska för *spridning av pornografisk bild* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Som barn betraktas den som är yngre än 18 år och den vars ålder inte kan utredas, om det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än 18 år. En bild eller bildupptagning är verklighetsbaserad på det sätt som avses i 1 mom. om den har tillkommit i en situation där ett barn varit föremål för en verklig sedlighetssårande handling, och verklighetstrogen om den är förvillande lik en bild eller en bildupptagning som framställts genom fotografering eller på motsvarande sätt och föreställer en situation där ett barn är föremål för en sedlighetssårande handling. Definitionen av verklighetsbaserad och verklighetstrogen tillämpas på motsvarande sätt i sådana fall som avses i 1 mom. 2 och 3 punkten.

18 a §

Grov spridning av barnpornografisk bild

Om vid spridning av barnpornografisk bild

- 1) det barn som skildras är särskilt ungt,
- 2) bilden också skildrar grovt våld eller synnerligen förnedrande behandling av barnet,
- 3) brottet begås särskilt planmässigt, eller

Föreslagen lydelse

17 kap.

Om brott mot allmän ordning

18 §

Spridning av pornografisk bild

Den som tillverkar, saluför eller till uthyrning bjuder ut eller på något annat sätt erbjuder eller gör tillgängliga, tillhandahåller, för in i eller ut ur Finland eller genom Finland till ett annat land eller på något annat sätt sprider verklighetsbaserade eller verklighetstroga bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar

- 1) våld, eller
- 2) konsumgäns med djur,
- 3) (upphävs; se 20 kap. 19 §)

ska för *spridning av pornografisk bild* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

En bild eller bildupptagning är verklighetsbaserad på det sätt som avses i 1 mom., om den har tillkommit i en situation där en människa eller ett djur varit föremål för en verklig sedlighetssårande handling, och verklighetstrogen, om den är förvillande lik en bild eller en bildupptagning som framställts genom fotografering eller på motsvarande sätt och föreställer en situation där en *människa eller ett djur* är föremål för en sedlighetssårande handling.

18 a §

(upphävs; se 20 kap. 20 §)

Gällande lydelse

4) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, och gärningen även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för **grov spridning av barnpornografisk bild** dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

19 §

Innehav av barnpornografisk bild

Den som obehörigen innehar en bild eller bildupptagning som på ett i 18 § avsett sedlighetssårande sätt visar barn, ska **för innehav av barnpornografisk bild** dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

För innehav av barnpornografisk bild döms också den som mot betalning eller annars genom avtal skaffat tillgång till en sådan bild eller bildupptagning som avses i 1 mom. så att den utan lagring är tillgänglig i hans eller hennes dator eller motsvarande tekniska anordning.

22 §

Samlag med nära släkting

För samlag med nära släkting döms inte den som var under aderton år när han eller hon haft samlag med sin egen förälder eller dennas förälder och inte heller den som tvingats eller på ett lagstridigt sätt förmåtts till samlag.

24 §

Juridiska personers straffansvar

På deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, ordnande av olaglig inresa, grovt ordnande av olaglig inresa, djurskyddsbrott, grovt djurskyddsbrott, anordnande av hasardspel, penningspelsbrott, lotteribrott, penninginsamlingsbrott, spridning av våldsskildring, spridning av pornografisk bild, grov spridning av barnpornografisk

Föreslagen lydelse

19 §

(upphävs; se 20 kap. 21 §)

22 §

Samlag med nära släkting

För samlag med nära släkting döms inte den som var under 18 år när han eller hon haft samlag med sin egen förälder eller dennas förälder och inte heller den som på ett lagstridigt sätt förmåtts till samlag.

24 §

Juridiska personers straffansvar

På deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, ordnande av olaglig inresa, grovt ordnande av olaglig inresa, djurskyddsbrott, grovt djurskyddsbrott, anordnande av hasardspel, penningspelsbrott, lotteribrott, penninginsamlingsbrott, spridning av våldsskildring, spridning av pornogra-

Gällande lydelse

bild, innehav av barn-pornografisk bild och sedlighetssårande marknadsföring tillämpas vad som bestäms om juridiska personers straffansvar.

20 kap.

Om sexualbrott

1 §

Våldtäkt

Den som genom våld på person eller med hot om sådant våld tvingar någon till samlag ska för **våldtäkt** dömas till fängelse i minst ett och högst sex år.

För våldtäkt ska också den dömas som genom att utnyttja att någon till följd av medvetlöshet, sjukdom, funktionsnedsättning, rädsla eller något annat hjälplöst tillstånd inte kan försvara sig eller förmår utforma eller uttrycka sin vilja, har samlag med honom eller henne.

Om våldtäkten med hänsyn till att hotet har varit ringa eller andra omständigheter vid brottet bedömd som en helhet är mindre allvarlig än de gärningar som avses i 1 och 2 mom., ska gärningsmannen dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. På samma sätt döms den som med annat hot än sådant som avses i 1 mom. tvingar någon annan till samlag. Detta moment tillämpas inte, om våld brukats vid våldtäkten.

Försök är straffbart.

2 §

Grov våldtäkt

Om vid våldtäkt

1) någon orsakas svår kroppsskada, en allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge,

2) brottet begås av flera eller genom brottet orsakas synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande,

3) brottet begås mot ett barn som är under arton år,

4) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt eller

Föreslagen lydelse

fisk bild och sedlighetssårande marknadsföring tillämpas vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar.

20 kap.

Om sexualbrott

1 §

Våldtäkt

Den som har samlag med en person som inte deltar frivilligt ska för **våldtäkt** dömas till fängelse i minst ett och högst sex år.

En person som deltar i ett samlag ska inte anses göra det frivilligt, om

1) personen inte verbalt, genom sitt beteende eller på något annat sätt har uttryckt att personen deltar frivilligt,

2) personen har tvingats till samlag genom våld på person eller genom hot, eller

3) personen inte har kunnat utforma eller uttrycka sin vilja på grund av medvetlöshet, sjukdom, funktionsnedsättning, rädsla, kraftig berusning eller nedsatt medvetandetillstånd eller på grund av att situationen uppstått plötsligt eller att en särskild maktposition allvarligt missbrukats eller av någon annan därmed jämförbar orsak.

Försök är straffbart.

2 §

Grov våldtäkt

Om vid våldtäkt

1) det förekommer allvarligt våld på person eller hot om allvarligt våld på person eller någon orsakas svår kroppsskada eller en allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge,

2) brottet begås av fler än en person,

3) brottet orsakar synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande,

4) brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt, eller

5) brottet begås mot ett barn under 18 år,

Gällande lydelse

5) används skjut- eller eggvapen eller något annat livsfarligt hjälpmedel eller annars hotas med allvarligt våld,
och våldtäkten även bedömd som en helhet är grov, ska gärningsmannen för grov våldtäkt dömas till fängelse i minst två och högst tio år.
Försök är straffbart.

4 §

Tvingande till sexuell handling

Den som med våld eller hot tvingar en annan att företa eller underkasta sig någon annan sexuell handling än en sådan som avses i 1 § och handlingen väsentligen kränker den andras sexuella självbestämmanderätt, skall för tvingande till sexuell handling dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

För tvingande till sexuell handling ska också den dömas som genom att utnyttja att någon till följd av medvetlöshet, sjukdom, handikapp, rädsla eller något annat hjälplöst tillstånd inte kan försvara sig eller förmår utforma eller uttrycka sin vilja, förmår honom eller henne att företa en i 1 mom. avsedd sexuell handling eller att underkasta sig en sådan handling och denna handling väsentligt kränker hans eller hennes sexuella självbestämmanderätt.

Försök är straffbart.

(ny)

Föreslagen lydelse

och våldtäkten även bedömd som en helhet är grov, ska gärningsmannen för **grov våldtäkt** dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

Försök är straffbart.

3 §

Sexuellt övergrepp

Den som genom beröring eller på något annat sätt utsätter en person som inte deltar frivilligt för en annan sexuell handling än en sådan som avses i 1 § eller som får en sådan person att företa en sådan handling, och handlingen väsentligt kränker personens sexuella självbestämmanderätt, ska för **sexuellt övergrepp** dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

En person som deltar i en sexuell handling ska inte anses göra det frivilligt, om

1) personen inte verbalt, genom sitt beteende eller på något annat sätt har uttryckt att denne deltar frivilligt,

2) personen har tvingats till den sexuella handlingen genom våld på person eller genom hot, eller

3) personen inte har kunnat utforma eller uttrycka sin vilja på grund av medvetlöshet, sjukdom, funktionsnedsättning, rädsla, kraftig berusning eller nedsatt medvetandetillstånd eller på grund av att situationen uppstått plötsligt eller att en särskild maktposition allvarligt missbrukats eller av någon annan därmed jämförbar orsak.

Försök är straffbart.

4 §

Grovt sexuellt övergrepp

Om vid sexuellt övergrepp

1) det förekommer allvarligt våld på person eller hot om allvarligt våld på person,

2) brottet på grund av antalet gärningsmän eller av någon annan orsak orsakar synnerli-

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

gen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande eller begås på ett synnerligen förnedrande sätt, eller

*3) brottet begås mot ett barn under 18 år, och det sexuella övergreppet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för **grovt sexuellt övergrepp** dömas till fängelse i minst ett och högst sex år.*

Försök är straffbart.

5 §

5 §

Sexuellt utnyttjande

Sexuellt utnyttjande

Den som genom att utnyttja sin ställning *förmår* en person som

1) är under aderton år och i en skola eller annan inrättning står under gärningsmannens bestämmanderätt eller övervakning eller i något annat därmed jämförbart underordnat förhållande till gärningsmannen,

2) är under aderton år och vars förmåga att självständigt besluta om sitt sexuella beteende på grund av hans eller hennes omognad samt åldersskillnaden mellan parterna är väsentligt svagare än gärningsmannens, *genom att grovt missbruka dennas omogenhet,*

3) vårdas på ett sjukhus eller en annan inrättning och på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller något annat svaghetstillstånd *har en väsentligt nedsatt förmåga att försvara sig eller* utforma eller uttrycka sin vilja, eller

4) är synnerligen beroende av gärningsmannen, som grovt missbrukar beroendeställningen,

till samlag eller att företa *eller underkasta sig* någon annan sexuell handling som väsentligt kränker hans eller hennes sexuella självbestämmanderätt, skall för *sexuellt utnyttjande* dömas till böter eller fängelse i högst fyra år.

Försök är straffbart.

Den som genom att utnyttja sin ställning *får* en person som

1) inte har fyllt 18 år och som i en skola, inrättning *eller fritidsverksamhet eller i ett arbetsförhållande* står under gärningsmannens bestämmanderätt eller övervakning eller i något annat därmed jämförbart underordnat förhållande till gärningsmannen,

2) inte har fyllt 18 år och som på grund av omognad samt åldersskillnaden mellan parterna har en väsentligt svagare förmåga att självständigt besluta om sitt sexuella beteende än gärningsmannen,

3) vårdas på ett sjukhus eller någon annan inrättning och som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller något annat svaghetstillstånd *har försämrade möjligheter att utforma eller uttrycka sin vilja, eller*

4) *har försämrade möjligheter att utforma eller uttrycka sin vilja på grund av att gärningsmannen missbrukar en särskild maktposition,*

att delta i samlag eller att företa någon annan sexuell handling som väsentligt kränker personens sexuella självbestämmanderätt ska, *om inte ett lika strängt eller strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i detta kapitel, för sexuellt utnyttjande* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

Försök är straffbart.

Gällande lydelse

5 a §

Sexuellt antastande

Den som genom beröring utsätter en person för en sexuell handling som är ägnad att kränka personens sexuella självbestämmanderätt ska, om inte straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i detta kapitel, för sexuellt antastande dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

(ny)

Föreslagen lydelse

6 §

Sexuellt antastande

Den som
1) genom beröring, eller
2) genom ord, genom att skicka eller visa ett meddelande eller en bild, genom att ta en bild, genom att blotta sig eller på något annat motsvarande sätt, och handlingen på grund av att den är intensiv eller upprepas är så allvarlig att den kan jämföras med beröring, utsätter en person för en sexuell handling som är ägnad att kränka personens sexuella självbestämmanderätt ska, om inte straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i detta kapitel, för **sexuellt antastande** dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

7 §

Olovlig spridning av sexuell bild

Den som obehörigen visar eller sprider en verklighetsbaserad eller verklighetstrogen bild eller bildupptagning som visar en annan person på ett sexuellt sätt, så att handlingen väsentligt kränker personens sexuella självbestämmanderätt, ska för **olovlig spridning av sexuell bild** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

En bild eller bildupptagning är verklighetsbaserad på det sätt som avses i 1 mom., om den har tillkommit i en situation där personen faktiskt visas i den i 1 mom. avsedda bilden eller bildupptagningen, och verklighetstrogen, om den är förvillande lik en bild eller en bildupptagning som framställts genom fotografering eller på motsvarande sätt och föreställer en situation där en person faktiskt visas på det sätt som avses i 1 mom.

8 §

Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel

Den som genom att utlova eller ge en ersättning som representerar ett direkt ekonomiskt värde får någon som är föremål för ett brott

8 §

Utnyttjande av person som är föremål för sexhandel

Den som genom att utlova eller ge en ersättning som representerar ett direkt ekonomiskt värde får någon som är föremål för ett brott

Gällande lydelse

som avses i 9 eller 9 a § eller i 25 kap. 3 eller 3 a § att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling ska, om gärningen inte utgör brott enligt 8 a §, för *utnyttjande av person som är föremål för sexhandel* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

För utnyttjande av person som är föremål för sexhandel döms också den som drar fördel av en ersättning enligt 1 mom. som utlovats eller getts av en tredje part genom att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling med en person som är föremål för ett brott som avses i det momentet.

För utnyttjande av person som är föremål för sexhandel döms likaså den som begår en i 1 eller 2 mom. avsedd gärning trots att han eller hon har haft skäl att misstänka att den i 1 eller 2 mom. avsedda personen är föremål för ett brott som avses i 9 eller 9 a § eller i 25 kap. 3 eller 3 a §.

Försök till ett uppsåtligt brott är straffbart.

8 a §

Köp av sexuella tjänster av ung person

Den som genom att utlova eller ge en ersättning får någon som är under 18 år att ha samlag eller företa någon annan sexuell handling, ska för *köp av sexuella tjänster av ung person* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

För köp av sexuella tjänster av ung person döms även den som använder i 1 mom. avsedda sexuella tjänster, för vilka någon annan har utlovat eller givit ersättning.

Försök är straffbart.

9 §

Koppleri

Den som för att skaffa sig själv eller någon annan ekonomisk vinning

1) ordnar ett rum eller något annat ställe för samlag eller en därmed jämförlig sexuell handling som utförs av någon mot ersättning

Föreslagen lydelse

som avses i 10 eller 11 § eller i 25 kap. 3 eller 3 a § att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling ska, om inte gärningen utgör brott enligt 9 §, för *utnyttjande av person som är föremål för sexhandel* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

För utnyttjande av person som är föremål för sexhandel ska också den dömas som drar fördel av en ersättning enligt 1 mom. som utlovats eller getts av en tredje part genom att ha samlag eller företa en därmed jämförlig sexuell handling med en person som är föremål för ett brott som avses i det momentet.

För utnyttjande av person som är föremål för sexhandel ska likaså den dömas som begår en i 1 eller 2 mom. avsedd gärning trots att denne har haft skäl att misstänka att den i 1 eller 2 mom. avsedda personen är föremål för ett brott som avses i 10 eller 11 § eller i 25 kap. 3 eller 3 a §.

Försök till ett uppsåtligt brott är straffbart.

9 §

Erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person

Den som genom att utlova eller ge en ersättning får en person under 18 år att ha samlag eller företa någon annan sexuell handling ska för *erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

För erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person ska också den dömas som deltar i ett samlag eller en annan sexuell handling med en person under 18 år, som någon annan har utlovat eller gett ersättning för.

Försök är straffbart.

10 §

Koppleri

Den som för att skaffa sig själv eller någon annan ekonomisk vinning

1) ordnar ett rum eller något annat ställe för samlag eller en därmed jämförlig sexuell handling som utförs av någon mot ersättning eller för samlag med ett barn under 18 år eller

Gällande lydelse

eller för en uppenbart sedlighetssårande handling som mot ersättning utförs av ett barn under 18 år,

2) väsentligt främjar en sådan handling genom att som en etablerad del av sin affärsverksamhet inkvartera någon som utför handlingen,

3) genom förmedling av kontaktuppgifter eller på annat sätt marknadsför att någon utför sådana handlingar, medveten om att detta handlande väsentligt främjar gärningens fullbordan,

4) på annat sätt utnyttjar att någon utför sådana handlingar, eller

5) förleder någon till sådana handlingar, ska för *koppleri* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

Försök är straffbart.

9 a §

Grovt koppleri

Om vid koppleri

1) eftersträvas avsevärd ekonomisk vinning,
2) brottet begås särskilt planmässigt, eller
3) brottet riktar sig mot ett barn under 18 år, och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för grovt koppleri dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

7 §

Grovt sexuellt utnyttjande av barn

Om

1) gärningsmannen har samlag med ett barn som inte har fyllt 16 år eller, i ett fall som avses i 6 § 2 mom., med ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år, eller

2) vid sexuellt utnyttjande av barn

a) brottet begås mot ett barn vars ålder eller utvecklingsnivå är sådan att brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada,

b) brottet begås på ett synnerligen förödmjukande sätt, eller

c) brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada på grund av det speciella förtroende

Föreslagen lydelse

en sådan sexuell handling som utförs med ett barn under 18 år och som är ägnad att äventyra barnets utveckling,

2) väsentligt främjar en sådan handling genom att som en etablerad del av sin affärsverksamhet inkvartera någon som utför handlingen,

3) genom förmedling av kontaktuppgifter eller på annat sätt marknadsför att någon utför sådana handlingar, medveten om att detta handlande väsentligt främjar gärningens fullbordan,

4) på annat sätt utnyttjar att någon utför sådana handlingar, eller

5) förleder någon till sådana handlingar, ska för *koppleri* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

Försök är straffbart.

11 §

Grovt koppleri

Om vid koppleri

1) eftersträvas avsevärd ekonomisk vinning,
2) brottet begås särskilt planmässigt, eller
3) brottet riktar sig mot ett barn under 18 år, och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för grovt koppleri dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

12 §

Våldtäkt mot barn

Den som har samlag med ett barn under 16 år ska för våldtäkt mot barn dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

För våldtäkt mot barn ska också den dömas som har samlag med ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år, om gärningsmannen är barnets förälder eller står i en ställning till barnet som motsvarar en förälders.

Försök är straffbart.

Gällande lydelse

som barnet hyser för gärningsmannen eller på grund av att barnet på något annat sätt står i särskilt beroende ställning till gärningsmannen,

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt sexuellt utnyttjande av barn* dömas till fängelse i minst ett och högst tio år.

Försök är straffbart.

7 b §

Grov våldtäkt mot barn

Den som gör sig skyldig till i 2 § avsedd grov våldtäkt och samtidigt till i 7 § 1 mom. 1 punkten avsett grovt sexuellt utnyttjande av barn, ska för *grov våldtäkt mot barn* dömas till fängelse i minst fyra och högst tolv år.

Vad som föreskrivs i 1 mom. ska inte tillämpas om gärningen utgör försök till grovt sexuellt utnyttjande av barn eller försök till grov våldtäkt.

6 §

Sexuellt utnyttjande av barn

Den som genom beröring eller på något annat sätt utsätter ett barn som är under 16 år för en sexuell handling som är ägnad att skada barnets utveckling eller förmår barnet att företa en sådan handling, ska för sexuellt utnyttjande av barn dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Föreslagen lydelse

13 §

Grov våldtäkt mot barn

Om vid våldtäkt mot barn

1) *det förekommer allvarligt våld på person eller hot om allvarligt våld på person eller någon orsakas svår kroppsskada eller en allvarlig sjukdom eller försätts i livshotande läge,*

2) *brottet begås av fler än en person,*

3) *brottet orsakar synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande,*

4) *brottet begås på ett synnerligen rått, grymt eller förnedrande sätt,*

5) *brottet begås mot ett barn vars ålder eller utvecklingsnivå är sådan att brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada, eller*

6) *brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada på grund av det speciella förtroende som barnet hyser för gärningsmannen eller på grund av att barnet på något annat sätt står i särskilt beroende ställning till gärningsmannen,*

och våldtäkten mot barn även bedömd som en helhet är grov, ska gärningsmannen för grov våldtäkt mot barn dömas till fängelse i minst fyra och högst tolv år.

Försök är straffbart.

14 §

Sexuellt övergrepp mot barn

*Den som genom beröring eller på något annat sätt utsätter ett barn under 16 år för en annan sexuell handling som är ägnad att skada barnets utveckling än en sådan som avses i 12 § eller som får barnet att företa en sådan handling ska **för sexuellt övergrepp***

Gällande lydelse

För sexuellt utnyttjande av barn döms också den som har samlag med ett barn som inte har fyllt 16 år, om inte brottet bedömt som en helhet är grovt på det sätt som avses i 7 § 1 mom. För sexuellt utnyttjande av barn döms dessutom den som handlar på ett sätt som avses i 1 mom. eller ovan i detta moment med ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år, om gärningsmannen är barnets förälder eller står i en ställning till barnet som motsvarar en förälders och bor i samma hushåll som barnet.

Försök är straffbart.

(ny; se 7 §)

Föreslagen lydelse

mot barn dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

För sexuellt övergrepp mot barn ska också den dömas som utsätter ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år för en handling som avses i 1 mom., om gärningsmannen är barnets förälder eller står i en ställning till barnet som motsvarar en förälders.

Försök är straffbart.

15 §

Grovt sexuellt övergrepp mot barn

Om vid sexuellt övergrepp mot barn

1) det förekommer allvarligt våld på person eller hot om allvarligt våld på person,

2) brottet på grund av antalet gärningsmän eller av någon annan orsak orsakar synnerligen kännbart psykiskt eller fysiskt lidande eller det begås på ett synnerligen förnedrande sätt,

3) brottet begås mot ett barn vars ålder eller utvecklingsnivå är sådan att brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada, eller

4) brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada på grund av det speciella förtroende som barnet hyser för gärningsmannen eller på grund av att barnet på något annat sätt står i särskilt beroende ställning till gärningsmannen,

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för grovt sexuellt övergrepp mot barn dömas till fängelse i minst två och högst tio år.

Försök är straffbart.

(ny; se 6 § 2 mom.)

16 §

Sexuellt utnyttjande av barn

Om en våldtäkt mot barn eller ett sexuellt övergrepp mot barn, med beaktande av barnets och gärningsmannens ålder och mognad, förhållandet mellan parterna och övriga gärningsomständigheter, bedömt som en helhet har begåtts under omständigheter som gör

Gällande lydelse

7 a §

Begränsningsbestämmelse

En handling anses inte som sexuellt utnyttjande av barn eller som i 7 § 1 mom. 1 punkten avsett grovt sexuellt utnyttjande av barn, om den inte kränker den sexuella självbestämmanderätten för den som utsattes för handlingen och det inte råder någon stor skillnad i ålder samt *själslig och kroppslig* mognad mellan parterna.

8 b §

Lockande av barn i sexuella syften

Den som föreslår ett möte eller andra kontakter med barn så att det av förslagets innehåll eller av omständigheterna annars framgår att syftet är att på det sätt som avses i 17 kap. 18 § 1 mom. tillverka bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar ett barn eller att rikta ett brott som avses i 6 eller 7 § i detta kapitel mot ett barn, ska för *lockande av barn i sexuella syften* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag, döms för lockande av barn i sexuella syften också den som lockar en person som är under 18 år att ha samlag eller företa någon annan sexuell handling på ett sätt som avses i 8 a § eller uppträda i en anordnad pornografisk föreställning.

Försök till ett brott som avses i 2 mom. är straffbart.

Föreslagen lydelse

brottet mindre allvarligt, ska gärningsmannen för **sexuellt utnyttjande av barn** dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas inte, om gärningen har utförts på ett sätt som avses i 1 § 2 mom. 1–3 punkten eller 3 § 2 mom. 1–3 punkten.

17 §

Begränsningsbestämmelse

En handling betraktas inte som våldtäkt mot barn, som sexuellt övergrepp mot barn eller som sexuellt utnyttjande av barn, om den inte kränker den sexuella självbestämmanderätten för den som utsatts för handlingen och det inte råder någon stor skillnad i ålder och mognad mellan parterna.

18 §

Lockande av barn i sexuella syften

Den som föreslår ett möte eller andra kontakter med barn, så att det av förslagets innehåll eller av omständigheterna annars framgår att syftet är att på det sätt som avses i 19 § 1 mom. tillverka en bild eller bildupptagning som på ett sexuellt sätt visar ett barn eller att rikta ett brott som avses i 12–16 § mot ett barn, ska för *lockande av barn i sexuella syften* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag, ska för lockande av barn i sexuella syften också den dömas som lockar en person som är under 18 år att ha samlag eller företa någon annan sexuell handling på ett sätt som avses i 9 § eller uppträda i en anordnad föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn.

Försök till ett brott som avses i 2 mom. är straffbart.

Gällande lydelse

(ny; se 17 kap. 18 §)

Föreslagen lydelse

19 §

Spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

*Den som tillverkar, saluför eller till uthyrning bjuder ut eller på något annat sätt erbjuder eller gör tillgänglig, tillhandahåller, för in i eller ut ur Finland eller genom Finland till ett annat land eller på något annat sätt sprider en verklighetsbaserad eller verklighetstrogen bild eller bildupptagning som på ett sexuellt sätt visar barn ska för **spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn** dömas till böter eller fängelse i högst två år.*

Försök är straffbart.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas inte, om det ska anses befogat att tillverka eller sprida en i det momentet avsedd bild eller bildupptagning på grund av att bilden eller bildupptagningen är av sådan natur att den tjänar spridning av information eller på grund av att den uppenbart har ett konstnärligt värde.

I denna paragraf betraktas som barn den som är yngre än 18 år samt den vars ålder inte kan utredas, om det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än 18 år. En bild eller bildupptagning är verklighetsbaserad på det sätt som avses i 1 mom., om den har tillkommit i en situation där ett barn faktiskt visats på ett sexuellt sätt, och verklighetstrogen, om den är förvillande lik en bild eller en bildupptagning som framställts genom fotografering eller på motsvarande sätt och föreställer en situation där ett barn visats på ett sexuellt sätt.

(ny; se 17 kap. 18 a §)

20 §

Grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Om vid spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

- 1) det barn som skildras är särskilt ungt,*
- 2) bilden också skildrar grovt våld mot eller synnerligen förnedrande behandling av barnet,*
- 3) brottet begås särskilt planmässigt, eller*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

4) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för **grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn** dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

(ny; se 17 kap. 19 §)

21 §

Innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn

Den som

1) obehörigen innehar en bild eller bildupptagning som på ett i 19 § avsett sätt visar barn på ett sexuellt sätt, eller

2) mot betalning eller annars genom avtal eller annars i syfte att skaffa tillgång till materialet skaffar tillgång till en i 1 punkten avsedd bild eller bildupptagning så att den utan lagring är tillgänglig i personens dator eller motsvarande tekniska anordning,

ska för **innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som föreskrivs i 19 § 4 mom. tillämpas också på en gärning som avses i denna paragraf.

8 c §

22 §

Besökande av föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn

Den som besöker en anordnad föreställning där en person som inte har fyllt 18 år uppträder på ett sedlighetssårande sätt, ska för **besökande av en barnpornografisk föreställning** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

Besökande av föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn

Den som besöker en anordnad föreställning där ett barn uppträder på ett sexuellt sätt ska för **besökande av föreställning som på ett sexuellt sätt visar barn** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

I denna paragraf betraktas som barn den som är yngre än 18 år samt den vars ålder inte kan utredas, om det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än 18 år.

Försök är straffbart.

Gällande lydelse

10 §

Definitioner

Med *samlag* avses i denna lag inträngande med könsorgan i en annans kropp eller sexuellt inträngande i en annans könsorgan eller anus eller tagande av en annans könsorgan i sin kropp.

Med *sexuell handling* avses i denna lag en gärning som har en väsentligt sexuell innebörd med hänsyn till gärningsmannen och den som gärningen riktar sig mot samt gärningsomständigheterna.

11 §

Åtalsrätt

Åklagaren får inte väcka åtal för sexuellt antastande som riktats mot en person som fyllt arton år, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

13 §

Juridiska personers straffansvar

På koppleri och grovt koppleri tillämpas vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar. Detsamma gäller ett i 8 b § 1 mom. avsett brott där någon föreslår ett möte eller andra kontakter med barn i syfte att tillverka bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssårande sätt visar ett barn.

Föreslagen lydelse

23 §

Definitioner

Med *samlag* avses i denna lag inträngande med könsorgan i en annans kropp eller sexuellt inträngande i en annans könsorgan eller anus, tagande av en annans könsorgan i sin kropp eller beröring av en annans könsorgan eller anus med könsorgan eller mun.

Med *sexuell handling* avses i denna lag en gärning som har en väsentligt sexuell innebörd med hänsyn till gärningsmannen och den som gärningen riktar sig mot samt gärningsomständigheterna.

24 §

Åtalsrätt

Åklagaren får inte väcka åtal för sexuellt antastande eller *olovlig spridning av sexuell bild* som riktats mot en person som fyllt 18 år, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

25 §

Juridiska personers straffansvar

På koppleri, grovt koppleri, *spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn, grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn och innehav av bild som på ett sexuellt sätt visar barn* tillämpas vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar. Detsamma gäller *lockande av barn i sexuella syften*, där någon föreslår ett möte eller andra kontakter med barn i syfte att tillverka bilder eller bildupptagningar som på ett sexuellt sätt visar ett barn.

Gällande lydelse

25 kap.

Om brott mot friheten

3 §

Människohandel

Den som genom att

- 1) utnyttja någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge eller genom att utöva påtryckning mot någon annan,
- 2) vilseleda någon annan eller genom att utnyttja att någon vilseletts,
- 3) betala ersättning till en person som utövar makt över en annan person, eller
- 4) ta emot en sådan ersättning

utövar makt över någon eller rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser någon i syfte att göra honom eller henne till föremål för sexuellt utnyttjande enligt 20 kap. 9 § 1 mom. 1 punkten eller därmed jämförbart sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller andra förhållanden som kränker människovärdet eller i syfte att avlägsna organ eller vävnader, ska för *människohandel* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Föreslagen lydelse

25 kap.

Om brott mot friheten

3 §

Människohandel

Den som genom att

- 1) utnyttja någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge eller genom att utöva påtryckning mot någon annan,
- 2) vilseleda någon annan eller genom att utnyttja att någon vilseletts,
- 3) betala ersättning till en person som utövar makt över en annan person, eller
- 4) ta emot en sådan ersättning

utövar makt över någon eller rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser någon i syfte att göra denne till föremål för sexuellt utnyttjande i enlighet med 20 kap. 10 § 1 mom. 1 punkten eller därmed jämförbart sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller andra förhållanden som kränker människovärdet eller i syfte att avlägsna organ eller vävnader, ska för *människohandel* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förundersökningslagen (805/2011) 3 kap. 10 a § 5 mom., 4 kap. 19 § 1 mom. samt 9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten,
sådana de lyder, 3 kap. 10 a § 5 mom. i lag 672/2014 samt 4 kap. 19 § 1 mom. och 9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten i lag 487/2019, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 kap.

Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

10 a §

10 a §

Begränsning av förundersökningen på grund av erkännande

Begränsning av förundersökningen på grund av erkännande

En förundersökning får inte lämnas ogjord eller läggas ned och en i 2 mom. avsedd förbindelse får inte ingås med stöd av denna paragraf, om det föreskrivs ett strängare straff än fängelse i sex år för det misstänkta brottet eller det misstänkta brottet är ett brott som avses i 20 kap. 1, 4, 5, 6, 8 a eller 8 b § eller i 21 kap. 4, 5, 6 a eller 7–15 § i strafflagen, eller om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att det görs en förundersökning.

En förundersökning får inte lämnas ogjord eller läggas ned och en i 2 mom. avsedd förbindelse får inte ingås med stöd av denna paragraf, om det föreskrivs ett strängare straff än fängelse i sex år för det misstänkta brottet eller det misstänkta brottet är ett brott som avses i 20 kap. 1, 3–5, 9, 14–16 eller 18 § eller 21 kap. 4, 5, 6 a eller 7–15 § i strafflagen, eller om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att det görs en förundersökning.

4 kap.

4 kap.

Förundersökningsprinciperna och rättigheterna för dem som deltar i förundersökning

Förundersökningsprinciperna och rättigheterna för dem som deltar i förundersökning

19 §

19 §

Underrättelse om rätten att få en anmälan om frigivning av en fånge eller en häktad

Underrättelse om rätten att få en anmälan om frigivning av en fånge eller en häktad

Om utredningen gäller våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till sexuell handling, sexuell utnyttjande, sexuellt utnyttjande av barn,

Om utredningen gäller våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande, våldtäkt mot barn,

Gällande lydelse

grovt sexuellt utnyttjande av barn, grov våldtäkt mot barn, dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa, grovt hemfridsbrott, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, olaga förföljelse, grovt rån eller förberedelse till grovt rån, eller försök till eller medverkan till ett sådant brott, ska förundersökningsmyndigheten utan ogrundat dröjsmål underrätta målsäganden om rätten att enligt 19 kap. 4 § 2 mom. i fängelselagen (767/2005), 16 kap. 1 § 2 mom. i häktningsslagen och 16 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen få en anmälan om att en fånge eller en häktad har frigivits eller avlägsnat sig från fängelset eller någon annan förvaringslokal.

Föreslagen lydelse

grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa, grovt hemfridsbrott, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, olaga förföljelse, grovt rån eller förberedelse till grovt rån, eller försök till eller medverkan till ett sådant brott, ska förundersökningsmyndigheten utan ogrundat dröjsmål underrätta målsäganden om rätten att enligt 19 kap. 4 § 2 mom. i fängelselagen (767/2005), 16 kap. 1 § 2 mom. i häktningsslagen och 16 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen få en anmälan om att en fånge eller en häktad har frigivits eller avlägsnat sig från fängelset eller någon annan förvaringslokal.

9 kap.

Förundersökningsmaterial

4 §

Inspelning av förhör för att användas som bevis

Vad som föreskrivs ovan i denna paragraf om förhör och inspelning av förhör ska också tillämpas på

2) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 7 b § i strafflagen när denne inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

3) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 7 b § i strafflagen när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

9 kap.

Förundersökningsmaterial

4 §

Inspelning av förhör för att användas som bevis

Vad som föreskrivs ovan i denna paragraf om förhör och inspelning av förhör ska också tillämpas på

2) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 12–16 § i strafflagen när denne inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

3) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 12–16 § i strafflagen när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

*Denna lag träder i kraft den 20 .
Bestämmelserna i 4 kap. 19 § 1 mom. i denna lag tillämpas också om utredningen*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

*gäller tvingande till sexuell handling eller
grovt sexuellt utnyttjande av barn, eller försök
till eller medverkan till ett sådant brott.*

3.

Lag

om ändring av 7 § i ordningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i ordningslagen (612/2003) 7 § 1 mom.,
sådant det lyder i lag 744/2006, som följer:

Gällande lydelse

7 §

Annan verksamhet som orsakar störning

Det är förbjudet att på allmän plats köpa och mot betalning erbjuda sexuella tjänster. Med sexuella tjänster avses i denna lag samlag enligt 20 kap. 10 § 1 mom. i strafflagen (39/1889) samt en därmed jämförlig sexuell handling. I 20 kap. 8 och 8 a § i strafflagen föreskrivs om straff för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och köp av sexuella tjänster av ung person.

Föreslagen lydelse

7 §

Annan verksamhet som orsakar störning

Det är förbjudet att på allmän plats köpa och mot betalning erbjuda sexuella tjänster. Med sexuella tjänster avses i denna lag samlag enligt 20 kap. 23 § 1 mom. i strafflagen (39/1889) samt en därmed jämförlig sexuell handling. I 20 kap. 8 och 9 § i strafflagen föreskrivs om straff för utnyttjande av person som är föremål för sexhandel och erbjudande av ersättning för sexuell handling mot ung person.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 25 § i lagen om transportservice

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om transportservice (320/2017) 25 § 3 mom. 1 punkten
som följer:

Gällande lydelse

25 §

Krav på taxiförare

Föreslagen lydelse

25 §

Krav på taxiförare

Transport- och kommunikationsverket får dock inte bevilja körtillstånd för taxiförare, om personen på det sätt som framgår av straffregistret under de senaste fem åren innan ansökan om körtillstånd avgjorts har gjort sig skyldig till

1) *en sedlighetssårande gärning* enligt 17 kap. 18, 18 a eller 19 § i strafflagen (39/1889), sexualbrott enligt 20 kap., brott mot liv eller hälsa enligt 21 kap. 1–3 eller 6 §, människohandel enligt 25 kap. 3 § eller grov människohandel enligt 25 kap. 3 a §, grovt rån enligt 31 kap. 2 § eller narkotikabrott enligt 50 kap. i den lagen,

Transport- och kommunikationsverket får dock inte bevilja körtillstånd för taxiförare, om personen på det sätt som framgår av straffregistret under de senaste fem åren innan ansökan om körtillstånd avgjorts har gjort sig skyldig till

1) *spridning av pornografisk bild* enligt 17 kap. 18 § i strafflagen (39/1889) eller sexualbrott enligt 20 kap., brott mot liv eller hälsa enligt 21 kap. 1–3 eller 6 §, människohandel enligt 25 kap. 3 § eller grov människohandel enligt 25 kap. 3 a §, grovt rån enligt 31 kap. 2 § eller narkotikabrott enligt 50 kap. i den lagen,

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 3 § i lagen om näringsförbud

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om näringsförbud (1059/1985) 3 § 3 mom. 1 och 2 punkten,
sådana de lyder i lag 1179/2014, som följer:

Gällande lydelse

3 §

Förutsättningarna för näringsförbud

Dessutom kan en person som avses i 2 §
meddelas näringsförbud, om han eller hon vid
drivandet av rörelse har gjort sig skyldig till
1) ett brott som är straffbart enligt 17 kap.
18 eller 18 a § i strafflagen (39/1889) eller försök
eller medverkan till ett sådant brott,
2) ett brott som är straffbart enligt 17 kap.
19 § i strafflagen eller medverkan till ett sådant
brott,

Föreslagen lydelse

3 §

Förutsättningarna för näringsförbud

Dessutom kan en person som avses i 2 §
meddelas näringsförbud, om han eller hon vid
drivandet av rörelse har gjort sig skyldig till
1) ett brott som är straffbart enligt 17 kap.
18 § i strafflagen (39/1889) eller enligt 20 kap.
19 eller 20 § i den lagen eller försök eller med-
verkan till ett sådant brott,
2) ett brott som är straffbart enligt 20 kap.
21 § i strafflagen eller medverkan till ett sådant
brott,

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 2 kap. 3 a § och 5 kap. 11 a § i lagen om rättegång i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 2 kap. 3 a § 1 mom. och 5 kap. 11 a § 1 mom. 1 punkten,
 sådana de lyder, 2 kap. 3 a § 1 mom. i lag 1178/2014 och 5 kap. 11 a § 1 mom. 1 punkten i lag 733/2015, som följer:

Gällande lydelse

2 kap.

Om biträdande av part

3 a §

Utöver det som i 1 a § föreskrivs om förordnande av ett rättegångsbiträde och i 3 § om förordnande av en stödperson för en målsägande, kan domstolen förordna ett rättegångsbiträde för att under förundersökningen bistå också någon annan person som har varit föremål för ett koppleribrott som avses i 20 kap. 9 eller 9 a § i strafflagen än en målsägande, om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt, och en stödperson för att bistå personen under förundersökningen och rättegången, om den som varit föremål för brott hörs personligen för utredning av saken och antas behöva stöd.

5 kap.

Om väckande av åtal

11 a §

Domstolen kan på skriftlig ansökan av åklagaren eller den misstänkte eller svaranden besluta att höra en person som vittne i ett brottmål så att hans eller hennes identitet och kontaktuppgifter inte avslöjas (anonymt vittne), om
 1) brottsmisstanken eller åtalet gäller ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst åtta år eller ett brott

Föreslagen lydelse

2 kap.

Om biträdande av part

3 a §

Utöver det som i 1 a § föreskrivs om förordnande av ett rättegångsbiträde och i 3 § om förordnande av en stödperson för en målsägande, kan domstolen förordna ett rättegångsbiträde för att under förundersökningen bistå också någon annan person som har varit föremål för ett koppleribrott som avses i 20 kap. 10 eller 11 § i strafflagen än en målsägande, om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt, och en stödperson för att bistå personen under förundersökningen och rättegången, om den som varit föremål för brott hörs personligen för utredning av saken och antas behöva stöd.

5 kap.

Om väckande av åtal

11 a §

Domstolen kan på skriftlig ansökan av åklagaren eller den misstänkte eller svaranden besluta att höra en person som vittne i ett brottmål så att hans eller hennes identitet och kontaktuppgifter inte avslöjas (anonymt vittne), om
 1) brottsmisstanken eller åtalet gäller ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst åtta år eller ett brott

Gällande lydelse

som är straffbart enligt 20 kap. 9 a § eller 25 kap. 3 § i strafflagen eller försök eller medverkan till ett sådant brott, och

Föreslagen lydelse

som är straffbart enligt 20 kap. 11 § eller 25 kap. 3 § i strafflagen eller försök eller medverkan till ett sådant brott, och

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av 16 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006) 16 kap. 2 § 2 mom.,
sådant det lyder i lag 490/2019, som följer

Gällande lydelse

16 kap.

Anmälningar och lämnande av upplysningar

2 §

Anmälan om att en frihetsberövad frigivits eller avlägsnat sig från förvaringslokalen

Föreslagen lydelse

16 kap.

Anmälningar och lämnande av upplysningar

2 §

Anmälan om att en frihetsberövad frigivits eller avlägsnat sig från förvaringslokalen

En målsägande som på det sätt som avses i 4 kap. 19 § i förundersökningslagen har meddelat att han eller hon vill få en anmälan om att en häktad som häktats på grund av våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande, sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grov våldtäkt mot barn, dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa, grovt hemfridsbrott, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, olaga förföljelse, grovt rån eller förberedelse till grovt rån eller försök till eller medverkan till ett sådant brott har frigivits eller rymt, ska utan ogrundat dröjsmål få en sådan anmälan. För att anmälan ska få göras krävs det att detta inte bedöms äventyra den häktades liv eller hälsa.

En målsägande som på det sätt som avses i 4 kap. 19 § i förundersökningslagen har meddelat att denne vill få en anmälan om att en häktad som häktats på grund av våldtäkt, grov våldtäkt, *sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt utnyttjande av barn*, dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa, grovt hemfridsbrott, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, olaga förföljelse, grovt rån eller förberedelse till grovt rån, eller försök till eller medverkan till ett sådant brott, har frigivits eller rymt, ska utan ogrundat dröjsmål få en sådan anmälan. För att anmälan ska få göras krävs det att detta inte bedöms äventyra den häktades liv eller hälsa.

*Denna lag träder i kraft den 20 .
Bestämmelserna i 16 kap. 2 § 2 mom. i denna lag tillämpas också när en person har häktats på grund av tvingande till sexuell*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse
handling eller grovt sexuellt utnyttjande av
barn, eller försök till eller medverkan till ett
sådant brott.

8.

Lag

om ändring av lagen om avbrytande av havandeskap

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om avbrytande av havandeskap (239/1970) 3 §, sådan den lyder i lag 493/2019, samt
ändras 1 § 3 punkten, sådan den lyder i lag 493/2019, som följer:

Gällande lydelse

1 §

Havandeskap må med iakttagande av stadgandena i denna lag på begäran av kvinnan avbrytas:

3) då kvinnan gjorts havande under förhållanden som avses i 17 kap. 22 §, 20 kap. 1 eller 2 §, 5 §, 6 § 2 mom. eller 7 eller 7 b § i strafflagen (39/1889),

3 §

Då kvinnan gjorts havande under förhållanden som avses i 20 kap. 1 § 3 mom. eller 5 § 1 mom. 2 eller 4 punkten i strafflagen, får havandeskapet inte avbrytas, om inte åtal för brottet väckts eller detta anmälts till åtal eller brottet på grund av i saken verkställd förundersökning ska anses uppenbart.

Föreslagen lydelse

1 §

Havandeskap må med iakttagande av stadgandena i denna lag på begäran av kvinnan avbrytas:

3) när kvinnan gjorts havande under förhållanden som avses i 17 kap. 22 § eller 20 kap. 1, 2, 5, 12, 13 eller 16 § i strafflagen (39/1889),

(upphävs)

Denna lag träder i kraft den 20 .

9.

Lag

om ändring av 17 kap. 24 § i rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 17 kap. 24 § 3 mom. 3 och 4 punkten,
sådana de lyder i lag 489/2019, som följer:

Gällande lydelse

17 kap.

Om bevisning

24 §

När det gäller följande personer får förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning dock åberopas som bevis, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde:

3) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 7 b § i strafflagen, när denne inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

4) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1, 2, 4, 5, 6, 7 eller 7 b § i strafflagen, när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Föreslagen lydelse

17 kap.

Om bevisning

24 §

När det gäller följande personer får förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning dock åberopas som bevis, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde:

3) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 12–16 § i strafflagen, när denne inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

4) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 12–16 § i strafflagen, när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Denna lag träder i kraft den 20 .

10.

Lag

om ändring av 10 kap. i tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 10 kap. 3 § 2 mom. 4 och 5 punkten och 5 mom., 17 § 4 punkten och 27 § 2 och 3 mom.,
av dem 10 kap. 3 § 2 mom. 4 och 5 punkten samt 17 § 4 punkten sådana de lyder i lag 1268/2021, 3 § 5 mom. sådant det lyder i lag 1180/2014 och 27 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1146/2013, som följer:

Gällande lydelse

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

3 §

Teleavlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att rikta teleavlyssning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för

4) grov spridning av barnpornografisk bild,
5) sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn eller grov våldtäkt mot barn,

Tillstånd till teleavlyssning kan beviljas också när någon är skäligen misstänkt för grovt koppleri där synnerligen stor vinning har eftersträfvats och brottet har begåtts särskilt planmässigt eller brottet är sådant som avses i 20 kap. 9 a § 1 mom. 3 punkten i strafflagen.

Föreslagen lydelse

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

3 §

Teleavlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att rikta teleavlyssning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för

4) grov spridning av bild som på ett sexuellt sätt visar barn,
5) våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn eller sexuellt utnyttjande av barn,

Tillstånd till teleavlyssning kan beviljas också när någon är skäligen misstänkt för grovt koppleri där synnerligen stor vinning har eftersträfvats och brottet har begåtts särskilt planmässigt eller brottet är sådant som avses i 20 kap. 11 § 1 mom. 3 punkten i strafflagen.

Gällande lydelse

17 §

Bostadsavlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning mot ett utrymme som används för stadigvarande boende och där den som är misstänkt för brott sannolikt befinner sig (bostadsavlyssning). Det krävs dessutom att personen är skäligen misstänkt för

4) grovt sexuellt utnyttjande av barn eller grov våldtäkt mot barn,

27 §

Täckoperationer och förutsättningar för sådana

Polisen får rikta en täckoperation mot en person som är misstänkt för brott, om denne är skäligen misstänkt för något annat i 3 § avsett brott än grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt tullredovisningsbrott, eller om denne är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 17 kap. 18 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen. En förutsättning för en täckoperation är dessutom att inhämtandet av information måste anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

Polisen får rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en misstänkt, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller om det är fråga om ett brott som avses i 17 kap. 19 § i strafflagen.

Föreslagen lydelse

17 §

Bostadsavlyssning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning mot ett utrymme som används för stadigvarande boende och där den som är misstänkt för brott sannolikt befinner sig (bostadsavlyssning). Det krävs dessutom att personen är skäligen misstänkt för

4) våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn eller grovt sexuellt övergrepp mot barn,

27 §

Täckoperationer och förutsättningar för sådana

Polisen får rikta en täckoperation mot en person som är misstänkt för brott, om denne är skäligen misstänkt för något annat i 3 § avsett brott än grovt ordnande av olaglig inresa eller grovt tullredovisningsbrott, eller om denne är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 20 kap. 19 § i strafflagen. En förutsättning för en täckoperation är dessutom att inhämtandet av information måste anses vara behövligt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller på grund av att det kan antas att den fortsätter eller upprepas.

Polisen får rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en misstänkt, om personen är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 10 kap. 3 § 2 mom. 4 punkten i denna lag tillämpas också när det misstänkta brottet är grov spridning av barnpornografisk bild och 5 punkten också när det misstänkta brottet är grovt sexuellt utnyttjande av barn samt 17 § 4 punkten också när

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

det misstänkta brottet är grovt sexuellt utnyttjande av barn. Bestämmelserna i 10 kap. 27 § 3 mom. i denna lag tillämpas också när det misstänkta brottet är ett brott som avses i de bestämmelser i 17 kap. 19 § i strafflagen (39/1889) som gällde vid denna lags ikraftträdande.

11.

Lag

om ändring av 6 § i straffregisterlagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i straffregisterlagen (770/1993) 6 § 2 mom. och 3 mom. 2 och 3 punkten,
sådana de lyder i lag 149/2014, som följer:

Gällande lydelse

6 §

Utöver vad som bestäms i 1 mom. har en enskild person rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv för en uppgift som avses i 2 § i lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002). I utdraget antecknas uppgifter om avgöranden genom vilka han eller hon har dömts för en sedlighetssårande gärning enligt 17 kap. 18, 18 a eller 19 § i strafflagen eller för sexualbrott enligt 20 kap., för dråp enligt 21 kap. 1 §, för mord enligt 21 kap. 2 §, för dråp under förmildrande omständigheter enligt 21 kap. 3 §, för grov misshandel enligt 21 kap. 6 §, för människohandel enligt 25 kap. 3 §, för grov människohandel enligt 25 kap. 3 a §, för grovt rån enligt 31 kap. 2 § eller för narkotikabrott enligt 50 kap. i strafflagen. *I utdraget antecknas också uppgifter om avgöranden genom vilka han eller hon med stöd av bestämmelser som har gällt före ikraftträdandet av de ovannämnda bestämmelserna har dömts för ett brott som motsvarar en gärning som nämns ovan.* I utdraget antecknas dessutom uppgifter om böter som dömts ut för sådana brott enligt 17 kap. 18, 18 a eller 19 §, 20 kap. eller 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen som har registrerats i det bötesregister som avses i 46 § 1 mom. i lagen om verkställighet av böter (672/2002).

I det utdrag som avses i 2 mom. antecknas dessutom uppgifter om

2) avgöranden som har antecknats i det lagringsregister som avses i EU-straffregisterlagen och genom vilka en finsk medborgare i en annan medlemsstat har dömts till bötesstraff för ett brott som motsvarar ett brott enligt 17

Föreslagen lydelse

6 §

Utöver vad som föreskrivs i 1 mom. har en enskild person rätt att få ett straffregisterutdrag beträffande sig själv för en uppgift som avses i 2 § i lagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002). I utdraget antecknas uppgifter om avgöranden genom vilka personen har dömts för *spridning av pornografisk bild* enligt 17 kap. 18 § i strafflagen eller för sexualbrott enligt 20 kap., för dråp enligt 21 kap. 1 §, för mord enligt 21 kap. 2 §, för dråp under förmildrande omständigheter enligt 21 kap. 3 §, för grov misshandel enligt 21 kap. 6 §, för människohandel enligt 25 kap. 3 §, för grov människohandel enligt 25 kap. 3 a §, för grovt rån enligt 31 kap. 2 § eller för narkotikabrott enligt 50 kap. i strafflagen. I utdraget antecknas dessutom uppgifter om böter som dömts ut för sådana brott enligt 17 kap. 18 §, 20 kap. eller 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen som har registrerats i det bötesregister som avses i 46 § 1 mom. i lagen om verkställighet av böter (672/2002). *I utdraget antecknas också uppgifter om avgöranden genom vilka personen med stöd av bestämmelser som har gällt före ikraftträdandet av de ovannämnda bestämmelserna har dömts för ett brott som motsvarar ett brott som nämns ovan.*

I det utdrag som avses i 2 mom. antecknas dessutom uppgifter om

2) avgöranden som har antecknats i det lagringsregister som avses i EU-straffregisterlagen och genom vilka en finsk medborgare i en annan medlemsstat har dömts till bötesstraff för ett brott som motsvarar ett brott enligt 17

Gällande lydelse

kap. 18, 18 a eller 19 §, 20 kap. eller 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen,

3) avgöranden som har fått i enlighet med 20 eller 20 a § i EU-straffregisterlagen och genom vilka personen i en annan medlemsstat har dömts till en påföljd som motsvarar en påföljd som nämns i 2 § 1 mom. i denna lag för ett brott som motsvarar ett brott som avses i 2 mom. i denna paragraf eller har dömts till ett bötesstraff för ett brott som motsvarar ett brott enligt 17 kap. 18, 18 a eller 19 §, 20 kap. eller 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen,

Föreslagen lydelse

kap. 18 §, 20 kap. eller 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen,

3) avgöranden som har fått i enlighet med 20 eller 20 a § i EU-straffregisterlagen och genom vilka personen i en annan medlemsstat har dömts till en påföljd som motsvarar en påföljd som nämns i 2 § 1 mom. i denna lag för ett brott som motsvarar ett brott som avses i 2 mom. i denna paragraf eller har dömts till ett bötesstraff för ett brott som motsvarar ett brott enligt 17 kap. 18 §, 20 kap. eller 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen,

Denna lag träder i kraft den 20 .

12.

Lag

om ändring av 19 kap. 4 och 5 § i fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i fängelselagen (767/2005) 19 kap. 4 § 2 mom. och 5 § 2 mom.,
sådana de lyder i lag 491/2019, som följer:

Gällande lydelse

4 §

Anmälan om att en fånge frigivits eller avlägsnat sig från fängelset

Föreslagen lydelse

4 §

Anmälan om att en fånge frigivits eller avlägsnat sig från fängelset

Om en målsägande på det sätt som avses i 4 kap. 19 § i förundersökningslagen har meddelat att han eller hon vill få en anmälan om att en fånge som har dömts för våldtäkt, grov våldtäkt, tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande, sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grov våldtäkt mot barn, dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa, grovt hemfridsbrott, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, olaga förföljelse, grovt rån eller förberedelse till grovt rån, eller försök till eller medverkan till ett sådant brott, har frigivits, rymt, utan tillstånd har avlägsnat sig från ett fängelse, inte återvänt till fängelset vid den tidpunkt som anges i beslutet om permission eller i något annat tillstånd samt före den tidpunkt som avses i 14 kap. 3 § i denna lag har beviljats tillstånd att avlägsna sig från fängelset utan övervakning eller under sådan övervakning som avses i 8 § 3 mom. i det kapitlet, ska målsäganden utan ogrundat dröjsmål få en sådan anmälan, om Brottspåföljdsmyndigheten har underrättats om målsägandens begäran enligt 2 kap. 1 a § i denna lag eller 2 kap. 2 § i häktningsslagen. Målsäganden ska underrättas också om den ovannämnda i 14 kap. 3 § i denna lag avsedda tidpunkten från och med vilken en fånge kan beviljas permission på ba-

Om en målsägande på det sätt som avses i 4 kap. 19 § i förundersökningslagen har meddelat att denne vill få en anmälan om att en fånge som har dömts för våldtäkt, grov våldtäkt, *sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt utnyttjande av barn*, dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, förberedelse till grovt brott mot liv eller hälsa, grovt hemfridsbrott, grovt frihetsberövande, människohandel, grov människohandel, tagande av gisslan, förberedelse till tagande av gisslan, olaga förföljelse, grovt rån eller förberedelse till grovt rån, eller försök till eller medverkan till ett sådant brott, har frigivits, har rymt, utan tillstånd har avlägsnat sig från ett fängelse, inte har återvänt till fängelset vid den tidpunkt som anges i beslutet om permission eller i något annat tillstånd, eller före den tidpunkt som avses i 14 kap. 3 § i denna lag har beviljats tillstånd att avlägsna sig från fängelset utan övervakning eller under sådan övervakning som avses i 8 § 3 mom. i det kapitlet, ska målsäganden utan ogrundat dröjsmål få en sådan anmälan, om Brottspåföljdsmyndigheten har underrättats om målsägandens begäran enligt 2 kap. 1 a § i denna lag eller 2 kap. 2 § i häktningsslagen. Målsäganden ska underrättas också om den ovannämnda i 14 kap. 3 § i denna lag avsedda tidpunkten

Gällande lydelse

sis av strafftidens längd och om den första permission som beviljats på denna grund samt om överförande av verkställigheten av fängelsestraffet till en annan stat. För att ovan nämnda anmälningar ska få göras krävs det att detta inte bedöms äventyra fångens liv eller hälsa.

5 §

Anmälningar till polisen

Polisen ska underrättas om frigivning av en fånge som dömts för mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn eller grov våldtäkt mot barn samt om frigivning av en fånge som dömts till kombinationsstraff.

Föreslagen lydelse

från och med vilken en fånge kan beviljas permission på basis av strafftidens längd och om den första permission som beviljats på denna grund samt om överförande av verkställigheten av fängelsestraffet till en annan stat. För att ovan nämnda anmälningar ska få göras krävs det att detta inte bedöms äventyra fångens liv eller hälsa.

5 §

Anmälningar till polisen

Polisen ska underrättas om frigivning av en fånge som dömts för mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, grov våldtäkt, *våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn eller grovt sexuellt övergrepp mot barn* samt om frigivning av en fånge som dömts till kombinationsstraff.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 19 kap. 4 § 2 mom. i denna lag tillämpas också när en person har dömts för tvingande till sexuell handling eller grovt sexuellt utnyttjande av barn och 5 § 2 mom. också när en person har dömts för grovt sexuellt utnyttjande av barn.

13.

Lag

om ändring av 43 a § i universitetslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i universitetslagen (558/2009) 43 a § 2 mom.,
sådant det lyder i lag 954/2011, som följer:

Gällande lydelse

43 a §

Indragning av studierätten

När studierna eller studierelaterad praktik i väsentlig utsträckning förutsätter arbete med minderåriga, kan universitetet dra in studierätten om det behövs i syfte att skydda minderåriga och om den studerande har dömts till straff för ett brott som avses i 17 kap. 18, 18 a eller 19 §, 20 kap., 21 kap. 1–3 eller 6 §, 31 kap. 2 § eller 50 kap. 1, 2, 3, 4 eller 4 a § i strafflagen.

Föreslagen lydelse

43 a §

Indragning av studierätten

När studierna eller studierelaterad praktik i väsentlig utsträckning förutsätter arbete med minderåriga, kan universitetet dra in studierätten om det behövs i syfte att skydda minderåriga och om den studerande har dömts till straff för ett brott som avses i 17 kap. 18 §, 20 kap., 21 kap. 1–3 eller 6 §, 31 kap. 2 § eller 50 kap. 1, 2, 3, 4 eller 4 a § i strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

14.

Lag

om ändring av 33 § i yrkeshögskolelagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i yrkeshögskolelagen (932/2014) 33 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

33 §

Indragning av studierätten

När studierna eller studierelaterad praktik i väsentlig utsträckning förutsätter arbete med minderåriga, kan yrkeshögskolan dra in studierätten om det behövs i syfte att skydda minderåriga och om den studerande har dömts till straff för ett brott som avses i 17 kap. 18, 18 a eller 19 §, 20 kap., 21 kap. 1–3 eller 6 §, 31 kap. 2 § eller 50 kap. 1, 2, 3, 4 eller 4 a § i strafflagen (39/1889).

Föreslagen lydelse

33 §

Indragning av studierätten

När studierna eller studierelaterad praktik i väsentlig utsträckning förutsätter arbete med minderåriga, kan yrkeshögskolan dra in studierätten om det behövs i syfte att skydda minderåriga och om den studerande har dömts till straff för ett brott som avses i 17 kap. 18 §, 20 kap., 21 kap. 1–3 eller 6 §, 31 kap. 2 § eller 50 kap. 1, 2, 3, 4 eller 4 a § i strafflagen (39/1889).

Denna lag träder i kraft den 20 .

15.

Lag

om ändring av 81 § i lagen om yrkesutbildning

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om yrkesutbildning (531/2017) 81 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

81 §

Indragning av studierätten

När utbildningsrelaterade praktiska uppgifter vid en läroanstalt, på en arbetsplats eller i en annan inlärningsmiljö i väsentlig grad förutsätter arbete med minderåriga, kan utbildningsanordnaren dra in studierätten om det behövs för att skydda minderåriga och om den studerande har dömts till straff för ett brott som avses i 17 kap. 18, 18 a eller 19 §, 20 kap., 21 kap. 1–3 eller 6 §, 31 kap. 2 § eller 50 kap. 1, 2, 3, 4 eller 4 a § i strafflagen (39/1889).

Föreslagen lydelse

81 §

Indragning av studierätten

När utbildningsrelaterade praktiska uppgifter vid en läroanstalt, på en arbetsplats eller i en annan inlärningsmiljö i väsentlig grad förutsätter arbete med minderåriga, kan utbildningsanordnaren dra in studierätten om det behövs för att skydda minderåriga och om den studerande har dömts till straff för ett brott som avses i 17 kap. 18 §, 20 kap., 21 kap. 1–3 eller 6 §, 31 kap. 2 § eller 50 kap. 1, 2, 3, 4 eller 4 a § i strafflagen (39/1889).

Denna lag träder i kraft den 20 .

16.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om åtgärder som hindrar spridning av barnpornografi

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om åtgärder som hindrar spridning av barnpornografi (1068/2006) 2 § 1 punkten som följer:

Gällande lydelse

2 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *webbplats med barnpornografi* spridning via internet av bild som på ett sedlighetssårande sätt visar barn, och med

Föreslagen lydelse

2 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *webbplats med barnpornografi* spridning via internet av bild som på ett *sexuellt* sätt visar barn, och med

Denna lag träder i kraft den 20 .
